

Szekeres István (Budakalász):

Amikor megszólalnak a régészeti leletek

Kutatástörténeti összefoglalás

(When archeological finds begin to speak. Summary of research history.)

Dr. Ecsedy Ildikóra emlékezve

Egyik látogatásom alkalmával Dr. Ecsedy Ildikó sinológus javasolta: Próbáljam megkeresni régészeti leleteken is a székely betűk kínai piktogram előzményeit, mert az ókori Kína és a Kárpát-medence között jelentős távolság van. A földrajzi és időrendi áthidalás egyetlen lehetősége: a székely betűk piktogram előzményeinek adatolása régészeti leleteken is, amelyek a tények erejével bizonyítják ismeretüket, és eljutásuk útvonalát is a Kárpát-medencébe.

— Könyvem tartalmi összeállítását és lektorálását már nem tudtam megbeszélni Ecsedy Ildikóval, mert 2004. február 5-én hirtelen eltávozott az élők sorából. Előtte pár nappal hívtam fel telefonon, — s még be sem mutatkoztam, amikor közbevágva rám kérdezett: „Mikor látogat meg?” —

— Ecsedy Réka felkért, hogy nővére búcsúztatásán én is mondjak egy rövid emlékezőt. (*Lásd dolgozatom végén.*)

— A Nikolsburgi Ábécé betűinek, s részben az orhoni és jenyiszeji ó-türk feliratok betűinek történeti összehasonlító jeltörténeti vizsgálatát, hangértékképzésük ellenőrzését, már az 1980-as évek végén, s a 90-es évek elején, kenyérkereső munkám mellett — részben elvégeztem. De csak 2001 után, nyugdíjasként nyílt rá lehetőségem, hogy kutatásaimat egy könyv kéziratába rendezzem.

A Mundus Kiadónál: „A SZÉKELY ÉS AZ ÓTÖRÖK ÍRÁS JELTÖRTÉNETE. Bevezetés a történeti összehasonlító jeltörténet módszertanába” címmel, 2008-ban megjelent könyvem olyan **kutatástörténeti, módszertani alpmű**, amely hasonlóval az egyetemes írástörténeti szakirodalomban máig sem találkozottam.

— Dr. Ecsedy Ildikó halála után, 2005-ben felkerestem az ELTE Bölcsészstudományi Karán Dr. Vásáry Istvánt, a Török Tanszék vezetőjét, és Dr. Hamar Imrét, a Kínai Tanszék vezetőjét — könyvem kézírata lektorálása kérelmével.

A Vásáry István által javasolt turkológus — néhány hónap után — nem vállalta könyvem turkológiai lektorálását. Hamar Imre a sinológiai lektorálással Dr. Bartos Huba egyetemi adjunktust, az MTA Nyelvtudományi Intézet osztályvezetőjét bízta meg.

— Köszönöm a segítségüket! Ahogy köszönöm mind azoknak, akik segítettek kutatásaimat.

1.0 Amikor megszólalnak a régészeti leletek

Sírokból előkerült edények és más használati tárgyak, bár formáik és anyaguk egyezéseivel, díszítéseik azonosságaival, egy földrajzi térségen és történelmi időszakon belül fontos következtetésekre mutathatnak, — de nem tudnak egykori készítőik, használóik nyelvén megszólalni.

— Avagy, — **mégis...?** —

Létezik olyan vizsgálati mód, amellyel, az ismert ábécék betűivel rögzített feliratok híján is **teljes biztonsággal tudjuk** készítőik és használóik nyelvét hitelesen megszólaltatni? —

— **Létezik!** De csak akkor, ha készítőik, használóik, olyan piktogramokat véstek a régészeti leletként előkerült tárgyaikra, sziklákra, kövekre, **amelyekből később, a nyelvükben élő utódaik, — a rajzukat és jelentésük szavát** hagyományként ismerve, — egy **ábécé betűit képezték.**

S így, a nyelvük **utólag jól feltárható bizonyosságát** is rávésték egykor a régészeti leletként előkerült tárgyaikra; sziklákra, kövekre. Függetlenül attól, hogy **a piktogram jelentés szavának** hangalakja („hangteste”) a betűképző nyelv hangtörténetével együtt változott, ha **a piktogram szakirodalmában egyeztethető jelentése** azonos maradt. Mert:

— **Betűk származásának, hangértékképzésének ellenőrző írástörténeti művelete** — a betűképzéssel

ellenkező irányú, **piktogram/ideogramma helyreállító** művelet. Amikor **a betűk rajzával** (grafémájával), és (többnyire) **szókezdő** (akrofoniás) **hangértékével**, rendre megkeressük a már **azonosított piktográfiája** hiteles írástörténeti szakirodalmában a **betű képzésének egyeztethető rajzát** és megadott **jelentését**.

Ily módon **azonosítani tudjuk** a betű **piktogramelőzményű rajzát**, hangértéke **hangjával** a **piktogram jelentés SZAVÁNAK szókezdő**, vagy **más módon képzett hangértéke hangját**, a betűképző nyelv hangtörténetének **betűképző** időszakában.

S így, — **autentikus módon tudjuk** megszólaltatni a sziklákra, kövekre és régészeti leletként előkerült tárgyakra, piktogramokat/ideogrammákat vésők **nyelvét**. Mert **a szókezdő**, vagy más módon képzett **hangérték**, már **hitelesen azonosító adat**.

A régészeti leleteken, avagy sziklákra véselt és megtalált piktogram/ideogramma előzmények **rajza és jelentése**, írástörténeti szakirodalmukban **ellenőrizhető módon**, a betűképzés helyszínéig követhető. **Függetlenül attól**, hogy **a piktogram jelentés SZAVÁNAK** „hangalakja” a **piktogram egykori rögzítésének**, akár évezredekkel is korábbi idejétől **a betűképzésig**, a betűképző nyelv hangtörténeti változásaival együtt változott, — **ha a hagyományörzött jelentése (!!!)**, a jelentés szavából képzett akrofoniás, vagy más hangértékével igazolva, **azonos maradt!** S így, rajzával és hangértékképző szava jelentésével, **hiteles piktográfiája** szakirodalmában **jól egyeztethető**.

— **Írástörténeti kutatásaim** (bizonyosságai), ezen a részletesen ismertetett **történeti összehasonlító jeltörténeti módszer** eredményein alapulnak! S ez akkor is igaz, ha egy ábécé nem minden betűjének sikerült megtalálni a régészeti leletekre, sziklára véselt piktogram előzményét, ha az írástörténeti szakirodalmában rendre megkeresve, a betű **rajza és hangértéke alapján** egyeztetni tudjuk a betű **piktogram előzményű rajzát és jelentését**, a betűképző nyelv hangtörténetének betűképző idejében. Mert a régészeti leleteken **előkerülésének, megtalálásának a lehetősége** teljesen bizonytalan.

— A szókezdő (akrofoniás) hangértéktől eltérő hangértékadás hangtörténeti, vagy más okát mindig pontosan kell meghatározni! Mert, amikor a betű hangértékének hangja **szókezdő hangként** még nem létezett a betűképző (pld.: a keleti) ó-türk nyelv(ek)ben, — akkor egy piktogram jelentés szavának **véghangzó hangjával**, vagy más módon, — pl.: szóközi hangkapcsolattal kapott a betű rajza (grafémája) hangértéket, hogy **a betűképző nyelv hangját**, hangkapcsolatát jelölje lehessen.

Ilyen szóközi hangkapcsolattal kapott hangérték a kiejtést segítő 'e' magánhangzóval a Nikolsburgi Ábécében az 'antilop' piktogramból képzett '(e)nt' hangérték.

Vagy, — amikor a betűnek **két használatos hangértéke volt**, mert a piktogram jelentésének szókezdő hangja épp változásban volt a felirat rögzítése (készítése) idejében.

Erre több példa van az ó-türk betűk hangértékképzésében. Ahogy nyelvünkben is, a szókezdő **š > ž** (s > zs), vagy a **t > t'** (t > ty) hangváltozás esetében. Mert a kínai „jövevény” 'šeng' (seng) szavunk szókezdő hangja 'ženg' –re ('zseng' –re), az 'at' szavunk 'aty' –ra változott. (L. No. 30. jelicikkemben az ismertlen eredetűnek tartott 'zseng-e, zseng-ül, zsen-dül' szavainkat, és No. 20. jelicikkemben 'aty' szavunk történetét. (L.: TESZ 3 1215. — és TESZ. 1 197-198.)

— Az **ázsiai hunok**, **koraavarok** és **Árpád népe**, a kínai szomszédság írástörténeti kultúrköréből magukkal hozták a Kárpát-medencébe, a steppei lovas életmódjukkal kapcsolatos legfontosabb **ku-wen** (kínai ó-képirás) piktogramokat, és **magas műveltségük bizonyosságaként**, az észak-dél irányba tájolt nőnemű „**teknős világmodell**” piktogramból, tájolt rajzrészek jelentésével kivont (kiemelt) **Hung Fan** filozófia öt elemének: **tűz**, **folyóvíz**, **fa**, **fém**, **föld** tájolt ideogrammáját, a Teknős jelcsalád összes ideogrammájával együtt. Amelyekből már a „**korai avarok**” betűket képezték a Kárpát-medencében.

Amely koraavar feliratokat „**vegyes rendszerű**” feliratoknak neveztem el. Mert a jelentés szavának **szótöve** még a **kínai piktogram nyelvünkön** megnevezett szava **szótövével** van jelölve, — de nyelvünk **bővítvényei** már a nyelvünkön képzett (**hangjelölő**) betűkkel. Amelyek bővítvények a szótöveket jelölő piktogramok jobboldalán, épp úgy vannak ligatúrásan csatolva a **piktogram jobboldali vonalához alul**, vagy **felül**, — amint a kínaiak helyezték el az írásreform után **a gyökjel piktogramokhoz** jobboldalon, a **fonetikai elemek** piktogramjait.

Ily módon a három koraavar tárgyfelirat könnyen és jól **olvasható nyelvünkön**. Bizonyítva egyben, a koraavarok **meghatározó részének**, **a nyelvünkkel azonos** nyelvét is.

(L.: az Ozora-tótipusztai, a Kunágotai ezüstkorsó, és a Kiskörös-vágóhídi kehely talpán lévő „**vegyesrendszerű**” tárgyfeliratokat. Amelyek **olvasata módját** részletesen bemutattam az „**Uráli, nemeket jelölő fejszimbólumok történeti összefoglalása, s ami körülöttük van**” c. tanulmányomban.)

— Az **első fokon képzett betű** rajza (grafémája) és **hangértéke** (fonémája) cáfolhatatlan hitelességgel

adatulja **piktogram előzménye rajzát**, jelentése **SZAVA hangértékképző hangját** a betűképző nyelv betűképző időszakának hangtörténetében! Ezért a betűk elsőfokú (*eredeti*) rajzának rontása/romlása esetén, vagy a hangértékük megváltoztatásával, piktogram/ideogramma előzményüket már nem tudjuk piktográfiájuk hiteles szakirodalmában **rendre megkeresve, egybevetve ellenőrizni**.

Csak akkor, ha továbbra is marad rajzuknak olyan sajátos, a piktogram előzményű rajzukkal jól azonosítható rajzrésze, mint a kínai 𠂔 'fu' (atyá) piktogramból képzett betűk *atyakeresztjén a két vessző*. Így látjuk az átvett kínai piktogramból képzett betű grafémáját a koraavar-kori Kárpát-medencében: 𠂔; a Talaszi ó-türk feliratokban a VIII.-X. században (különböző olvasatokkal). Mert a több rajzrészről álló kínai piktogramok rajzrészeit, **betűként** (törvényszerűen) **mindig egy rajzba** vonták össze. (L. részletesen: No. 20. jelcikkemben.) S ez épp így igaz a keleti ó-türk betűk esetében.

— Így látjuk a Nikolsburgi Ábécében a 𐰇 'ty' betűt, amely a kínai 𠂔 'fu' (atyá) piktogram jelentésének nyelvünkön megnevezett **'athy'** (aty) szavával van jelölve, s a szó véghangzó **'ty'** hangja adja a betű hangértékét. Épp úgy, mint a kínai ku-wen 𠂔 'eb' piktogramból képzett betűnek a véghangzó **'b'** hang; vagy az 𐰇 'egh' (ég) jelölésű ideogrammból képzett betűnek a véghangzó **'g'** hang. Amely hangértékjelölések, egyeznek a piktogram jelentésük szavának véghangzó hangjával.

Az **eb, egh** hangértékjelölések természetes módon adták a Nikolsburgi Ábécé alkotójának, hogy a mássalhangzók hangértékjelölésénél, a kiejtést segítő **'e'** magánhangzók, esetenként máskor is a mássalhangzók előtt legyenek.

Ahogy a szókezdő hangértékjelölések írásmódjai is egyeznek (részben) a jelentések szókezdő hangjának (korabeli) írásmódjával. L.: a No. 1. 𐰃 'tüz' ideogrammból képzett akrofoniás hangértékű **'t'** betű hangértékjelölése: **'eth'** a Nikolsburgi Ábécében. Mert: „1298: (?) Thyuzen hn. gr. (Csánki 2: 357)” (TESz 3 1018) — Vagy, a No. 10. 𐰇 'ég' ideogrammból képzett betű **'egh'** (ég) hangérték jelölése: „1541: êghi sz. (égi) (NyK. 38 : 6)” (TESz 1 710)

— A **„történeti összehasonlító jeltörténet”** módszerének rövid ismertetéséből, s a néhány idézett példából is jól látható, hogy az írások kutatójának az egyetemes írástörténeti ismeretekén kívül, a szükséges *nyelvi, hangtörténeti ismeretekkel* is rendelkeznie kell.

1.1 Az írás szükségletének kialakulása

Az emberiség fejlődése az egymástól eltérő földrajzi és életmódbeli körülmények miatt nem volt egységes folyamat. S ez rávetült az írás szükségletének és megvalósulásának egymástól jelentősen eltérő kialakulására is. Mert más volt az egymástól földrajzi és nyelvi helyszíneikben is különböző, folyamvölgyi kultúrák földművelő szervezettségében létrejövő államok szükséglete, és más a nomád, legeltetésen alapuló, törzsi és törzsszövetségben élőké. —

— A közös életmód és nyelv segítségével az embercsoportok szerveződni tudtak. Sors és érdekközösségek jöttek létre, amelyekben kialakultak az *együttélés sajátos szabályai*, a **megmaradást** szolgáló **erény** és **bűn** fogalmai.

De már e két fogalom a tartalmában is jelentősen különbözött egy folyamparti, földművelésen alapult államban, ahol a családok s a népesség életét a földművelő életmód időjárási ciklusai, a folyók vízjárásai, szabályozásai határozták meg; és más a legeltetésen alapuló életmódban. Ahol a családok életét állatállományuk léte, s a legeltető terület nagysága és minősége határozta meg. Amelynek közös védelme, a törzsi és törzsszövetségi összefogás és szervezettség **fegyveres erején alapult**.

— Ezért a legfontosabb, történelmi jelentőségű írások (piktográfiák) **egymástól teljesen függetlenül**, a legfejlettebb folyammenti államokban jöttek létre! — ahol a lakosság az öntözéses gazdálkodással a saját ellátásán túlmenően, már termény és termékfelesleggel is rendelkezett, s így jöhettek létre a piac, a kereskedelem módozatainak feltételei. (L.: Dr. Ecsedy Ildikó: „A KÍNAI ÁLLAM KEZDETEI” Akadémiai Kiadó, 1987.)

Egymástól független létrejöttük bizonyossága, hogy az azonos jelentésű piktogramjaik rajzai is különböztek egymástól! — mert különböztek földrajzi, nyelvi, és **kulturális előzményeik**.

Ezért az írástörténeti felkészültség **teljes hiányát** mutatják, akik csupán az azonos, vagy hasonló betűrajzokra építik „tudományuk” mesés ráfogásait. Mert igen sok, csak néhány vonalból álló azonos, vagy hasonló rajzolatú „jel” létezik, amelyek származását (piktogram előzményű jelentéseikkel) nem lehet **rendre összevetve ellenőrizni** írástörténeti szakirodalmukban, mert jelentéktelenségük miatt nem rendelkeznek jól feltárt írástörténeti szakirodalommal. S ez azokra az olvasatokra is igaz, amikor a betűrajzok (grafémák) hangértékeit **ráfogásokkal úgy „állapítják” meg**, hogy valamilyen olvasathoz

jussanak. Aminek **a valósághoz** semmi köze sincs!

Mert, a világ legjelentősebbnek tartott piktográfiáiban is csak egy-két azonos természeti jelenség rajza és jelentése volt azonos. Ilyen volt a 'Nap' ☉ („napkarika”) szimbóluma. L.: kínai: ☉ 'Nap'; Egyiptomi: ☉ 'Nap; nap'; Indus-völgyi: ☉ (Nap?). De a sumer Nap ✱ rajza már nem egyezett az előbbiekkal. (L. részletesen: „*Egyetemes írástörténeti áttekintés*” c. tanulmányomban.)

— A terményfeleslegekkel megindult a termékek cseréje, a kereskedelem. Szükségletként jelentkezett, hogy a szerveződő állam működését szabályozó törvényeket, adókat, stb. fel tudják jegyezni. S így, az informatív adatok őrzése, felidézhetősége, függetlenné vált az emlékezettől. A beszélt nyelv tárgyiasult. S ebben a történelmi folyamatban, — az írásokat (*piktográfiákat, stb.*) létrehozó népektől, a szomszéd népek is (*többszörfire*) átvették írásukat szükségleteik kielégítésére. Amelyet később a saját nyelvük lejegyzésének szükségéhez igazítottak.

— S ez a törvényszerű, röviden felvázolt írástörténeti folyamat alapvetően igaz a kínai írásból származó **minden írás történetével, emlékeivel** kapcsolatosan is. Ezért tanulmányom, — részben az „**Uráli, nemeket jelölő fejszimbólumok történeti összefoglalása, és ami körülöttük van**” dolgozatom folytatása is.

— Mert írások történetét csak ebben a röviden felvázolt írástörténeti, történelmi folyamatban lehet **tudományos igénygel vizsgálni!** Így a székely és az ó-türk írások történetét is.

1.2 A székely írás előzményei

A kunágotai, ozora-tótipusztai és a Kiskörös-vághídi koraavar leleten általam „vegyes rendszerűnek” elnevezett tárgyfeliratok jól mutatják a piktográfiából átmenet történetének sajátos módját a betűírásba. Amikor a kínai piktogramokhoz, *mint szótövekhez*, — kínai piktogramokból *nyelvünkön képzett betűket*, nyelvünk toldalékait, — a jól felismerhető rajzrészükkel, a **piktogramok rajza jobboldali vonalához (!!!) alul** vagy **felül**, — **ligatúrásan** kapcsolták! (L.: Szekeres 2008, 205-214.)

A piktogramok és betűk *ligatúrák kapcsolásai*, még nem követik a jobbról balra haladó írásirányt, mert még az i. e. 220-tól kezdődő kínai írásreformon alapultak. Amikor Hszu Sen a Suo-ven Csie-ce fő művében rendszerezte a *fogalmakat jelölő gyökjeleket* (kulcsokat), amelyek **jobb oldalán alul** vagy **felül**, vagy alá helyezték el a kiejtésre utaló **fonetikai elemeket**. (L.: Nagy Bálint 1989, 353-355)

Ezért — a kínai írásmóddal összevetve, — részletesen bemutattam a három koraavar tárgyfelirat olvasata módját az „**Uráli, nemeket jelölő fejszimbólumok történeti összefoglalása, és ami körülöttük van**” (2019) tanulmányomban. (L.: A ZMTE Elektronikus könyvtára 116. kiadványában: A 31. Magyar Őstörténeti Találkozó előadásai, Budakalász, 2019. április 27. 125-196.)

A koraavar és székely betűk néhány ku-wen (*kínai ó-képirás*) piktogram előzménye a mai Mongólia területén, sziklákba vésett piktogramként, piktogramfeliratos sziklarajzokként a Shang (-Jin) korból (Kr. e. XVII. – XIV – XI. szd.) származnak, és a Teknős jelcsalád ideogrammaiként.

De, pld. a 𠂇 'fu' (atya) piktogram rajzának fejlődése a Csou IV. időszakban (Kr. e. 450-250 között) jutott el a ma is használt rajzáig, ahol az atyakereszt fölött lévő két vessző 𠂇 a koraavarkori 𠂇 'at' (> aty) piktogram és betűváltozaton az atyakereszt felső vonalvégehez rögzítették. S így látjuk átvételként a *talaszi ó-türk* feliratokban is. Ami jelzi „koraavar” néprészünk **korábbi vonulásának útvonalát** is, — **csak a Nikolsburgi Ábécében látható** betű, piktogram/ideogramma előzményeként.

A Nikolsburgi Ábécében a két vessző nincs az atyakereszt felső vonalvégekhez rögzítve, csak áthelyezték az atyakereszt alsó és felső vonalai közé: 𠂇 —, amit a Marsigli által feljegyzett „Bolognai ábécében” már az atyakereszt vonalának alsó és felső részéhez rögzítve látunk: 𠂇 (L. részletesen a **No. 20.** jelcikkemben.) De ez sem ad választ arra:

— Miért használták a hunok, „koraavarok”, még a kínai szomszédságból „távozásuk” idejében is ku-wen (kínai ó-képirás) piktogramokat? — amikor a kínai írás fejlődése *már réges-régen túlhaladta* használatukat. Erre az alábbiakban adok az alábbi, tényeken alapuló „magyarázatot”.

A Nikolsburgi Ábécé betűinek kínai piktogram előzményei a megtalált *hun, koravar és Árpád népe régészeti leletein*, a kínai írás történetének több időszakához köthetők. Döntő többségük a **Sang (-Jin) korban**, de a kínai 𠂇 'fu' (atya) piktogram a Csou IV. időszakban (Kr. e. kb. 450-250 között) egyeztethető rajzával és jelentésével a kínai írás történetének szakirodalmában. De a valóság ennél is bonyolultabb.

— A nőnemű teknős piktogram rajzából származó **teknős jelcsalád** hsiungnu (ázsiai hun) ideogrammainak alkotása idejét nem tudjuk pontosan meghatározni. Csak annyit bizonyos, hogy az

ordosi hsiungnu fejedelmi fejdíszén (Kr. e. a 4. században) a **Hung Fan** (Nagy Szabály) két elemének ideogramma már tájoló párjával látható: 𠂇 'tűz' és 𠂇 'dél'; 𠂇 'víz' és 𠂇 'észak'. (L. részletesen: Szekeres 2008, 153-154)

— A **Nikolsburgi Ábécé** betűinek piktogram/ideogramma előzményeiből megállapíthatjuk, hogy a kínai szomszédságban nomadizáló pásztor-katonanép **Eleink**, a földrajzi környezetük legfontosabb fogalmait, többnyire ó-kínai (ku-wen) képjelekkel egyeztetetten jelölték a mongóliai sziklarajzaikon. Az általuk később alkotott teknős jelcsalád ideogrammaival már inkább **korabeli műveltségüket adatolják!**

S ekkor válik világossá az erősen feltehető **tény** is:

Részt vettek az általuk használt ó-kínai képjelek alkotásában. Avagy: **Ők voltak ezen ó-kínai képjelek alkotói!** S ezért használták a kínai szomszédságból távozásuk után is! Ezért találhattam meg pl. a **neolit-korú** csulúti sziklarajzokon, az uráli rombuszfejjel és ágyékháromszöggel jelölt 'anya' sziklarajzait (L. a IV. oszlopban). S abból jól kísérhető módon, a **No. 19.** 𠂇 'anya' piktogramunk rajzát, amelyet koraavar régészeti leleteken (L. a VI. oszlopban), és Árpád népe sarkeli körjáz leletein (L. a VIII. oszlopban), — egyaránt megtaláltam. Amint a kínai **No. 19.** 𠂇 'anya' piktogram alkotásának is előzménye volt. Ahogy, a csulúti sziklarajzokon látható, 𠂇 'atyakereszt' fejjelölésekkel látható, **botot fogó atyák** (L.: **No. 20.** jelcikkemben) rajzai, szintén előzményei a jobb kézben botot fogó kézből származó kínai 𠂇 'fu' (atya) piktogramnak is.

— Amely betűk „*nikolsburgi hangértékei*”, az Ábécé összeállítása korában, a piktogram jelentésük szavából képzett (többnyire) **szókezdő** („akrofoniás”), vagy **véghangzó** hangértékükkel jelöltek:

íj (No. 26.); celőke < cselőke (No. 8.); vas nyílhegy (No. 6.); eb (No. 21.); rét (No. 22.); gyég < jég (No. 23.); šeng > zsenge, > zsenge-ül (No. 30.); ló (No. 24.); hóka (No. 25.)

Steppei világunk látképét megnevező piktogramok: széles (No. 14.); nagy (No. 13.); magas (No. 29.); eg > ég (No. 10.); föld (No. 9.); oldal (No. 16.)

Ösvallásunk fogalmai: ég (No. 10.); egek (No. 11.); menny > üd-hely (No. 12.); ust (> üst No. 27.)

— S bár a kínai szomszédságban hsiungnu Eleink átvették (vagy megalkották...?) a kínai ó-képirás azon piktogramjait, amelyek lovasnomád életmódjuk sajátosságait jelölték, de nem használták hosszabb feljegyzések, eseményeket megörökítő feliratok készítésére, mint később az ó-türk nyelvű utódnépek. Feltehető, hogy nem volt rá még szükségük, mert államuk a törzsi szervezethez és a gyors lovashírvívő rendszeren alapult, amely hírvívők váltott lovakkal kétszáz kilométert is megtehtek egy nap alatt. Ennek lehetett tovább élő hagyománya, amikor véres kardot hordoztak körül országunkban.

A piktogramokat csak olyan alkalmi körülmények jelöléseire használták, ahogy a mongóliai „*feliratos sziklarajzokon*”; egy „*hun feliratos csonttrajzon*” (Bóna 1993, 100), — és a koraavar „*jutasi vadászrajzán*” is látjuk. (László Gyula 1990, 124)

S ez arra utal, hogy a székely betűk piktogram/ideogramma előzményeit, csak a természeti körülmények, emberek, állatok és tárgyak, vallási fogalmak rajzaként, jelöléseikre használták. S így hagyományozódott ismeretük még az Árpád-korba is, mert több Árpád-kori templomunkban találtam a keresztény vallásunkhoz kapcsolódó kínai 'juh' piktogramot; piktogramokat.

— A **ku-wen piktogramok** Han-kori használatát „*koholmánynak*” tekinti a modern sinológia, mert piktogramjainak képi világát már réges-régen túlhaladta a kínai írás fejlődése.

Ennek alapja az lehet, hogy valamilyen kínai parciális használatuk mégis előfordult. Lehet, hogy csak a „*hsiungnu*” szomszédságban. Ezért vissza kell térnem **ősnépünk nyelvének és kultúrájának adatolható kezdeteihez**, az uráli Irbit-parti Sziklarajzokhoz.

— Az „*uráli ősnép*” **kultúrája** — **nem volt alábbvaló** az ős-kínai kultúránál! **Bizonysága**, az uráli **Irbit-parti Sziklarajzok** tartalma. (L.: Philipp Johann von Strahlenberg: *Das Nordund Östliche Theil von Europa und Asia* (1730) 364-367).

A sziklarajzok nem egy „*gyűjtögető, halász-vadász*” életmód kultúráját mutatják a **Kr. sz. előtt** a **III. évezredben**, vagy még annál is régebben. Inkább egy **kora magaskultúrájával rendelkező** ősnépet, amelynek alkotó művésze, sziklarajzokon mutatta be a *vulva*, *pénisz* rajzainak fejszimbólumaival jelölt első emberpárral a **teremtéstörténetet**, és a **paradicsomi bűnbeesés** történetét. **Mózes Első könyve előtt** lényegesen, — *évezredekkel*...? — korábban!

A felső képsor a **Strahlenberg könyvében lévő** sziklarajzok másolatát tartalmazza, amely alá Karl Faulmann: „*Illustrierte Geschichte der Schrift*” könyve 291. oldaláról átmásolt rajzait illesztettem, mert valamivel jobban áttekinthetők:

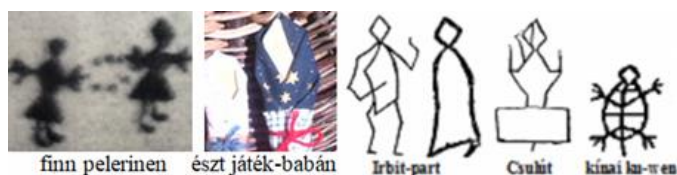

A balfelső sziklarajz másolaton: „Isten minden növényt és állatot „az ő neme szerint” teremtett meg.” — Ahol a teremtéstörténet emberpárja nemeit **köralakú** falloszfej és **rombusz alakú** vulvafej rajzával látjuk. A nőnemű neme **ágyékháromszöggel** is jelölt! — amely utóbbi jelölés **tagadhatatlan bizonyossága** annak, hogy az „uráli ősnép” kultúrája egy sokkal délebbi kultúra felé mutat. Mert a középső sziklarajzmásolat baloldalán még a **paradicsomi bűnbeesés rajzát** is látjuk.

Egy rombusz (vulva) rajzával jelölt fa tövén, egy tátott szájú (sziszegő) kígyó rajzát, s a fa felett egy villám felülről szétágazó rajzát, amely a villogó lángpallós rajzát idézi...?

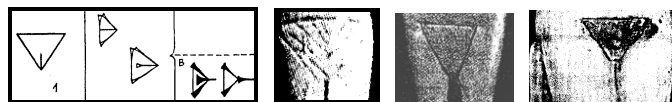
A jobboldali sziklarajzon a **kerek világ**, az észak-dél (?) tájolású főiránnyal, s a Nikolsburgi Ábécé -unc (-unk) piktogram előképével. (Részletesen könyvem (2008) X. fejezetében.)

Az uráli **Irbít-parti Sziklarajzok páratlan módon adatolják!** azt a tényt, — hogy az **uráli ősnépesség** korának **magaskultúrájú népe volt!** Mert az Irbit-parti sziklarajzok **nemeket jelölő fejszimbólumai** — a **nyelvcsaládok történetében páratlanul!** — az életterük földrajzi övezetében szétvándorló „uráli ősnép” **nyelvi és kulturális asszimiláló erejét (!)** — nyugatra a mai Észt és Finnországig, keletre a mai Mongólián át az ősz-kínai szomszédságig adatolják, ahol az **ő-kínai képtrásban is megjelentek az Irbit-parti sziklarajzok** vulva, pénisz és ágyékháromszög rajzainak **nemjelölései**. Ahogy a vulvafejek rombusz rajzait a **nőnem jelöléseként** látjuk:

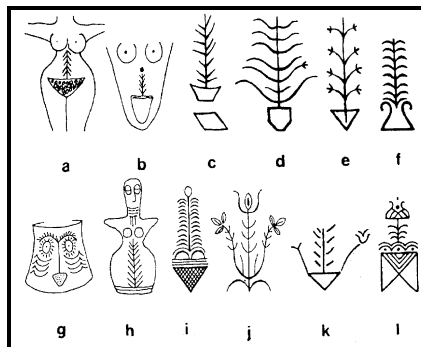

„A népségek régi, helyi eredetűek is lehetnek, és a kultúrájuk is tartalmazhat helyi elemeket is. Sőt, a nyelvekben helyi szubsztrátum is lehet, de ezeknek a nyelveknek az uráli magja máshonnan érkezett, és csak nemrég alakult ki mai sajátosságuk. Ez azt is jelenti, hogy az uráli nyelveken eredetileg nem szükségképpen azok a népségek beszéltek, amelyek most uráli nyelvűek. Az eredeti uráli nyelvű népségek örökösei manapság viszont részben talán más nyelveken beszélnek.” (Juha Janhunen: „A legkeletibb uráliak” 16–17.)

A nemeket a vulva, pénisz és ágyékháromszög rajzával jelölő, **sajátos ősműveltségünk** az uráli Irbit-parti Sziklarajzoktól a mai Mongólián át **az ő-kori Kínáig**, sziklarajzokon követhetők. Miként az **ágyékháromszög előzményei** is. Amely, **egy déli eredetű** (ősiráni?) **néprészünk** és kultúrája felé mutat. Ahol a nőnemet és az **anyát** az **ágyékháromszög** rajzával jelölték:

Az „ágyékháromszög” jelentése ⁽¹⁰⁴⁾ a sumereknél: „GEME, MI sinitšu ’nő, asszony’. A három ágyékháromszöggel jelölt közül a baloldali, a dél-mezopotámiai Ur város temetőjében talált agyagszobrocska ágyéka, a Kr. e. 4. és 3. évezred határáról. A középső egy hattai ezüstszobrocska a Kr. e. 3. évezred végéről. A jobb szélső egy elefántcsont szobrocska részlete a kültepei kárum I/b rétegéből (a Kr. e. 18. századból). ⁽¹⁰⁵⁾ A **közvetlen** sumer előzmény az egyező időrend miatt kizárható. Inkább egy még korábbi közös időrendi előzmény feltételezhető, amelyre kőbe vésett adatokkal nem rendelkezünk. **Az ágyék ábrázolása még ma is jelen van népművészetünkben** ⁽¹⁰⁶⁾, igen gazdag jelképes tartalommal:

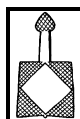
A „virágtő”-motívum feltételezett eredete: a agyagszobor; b arany nyakdísz Astarte stilizált képével; c-d „cserépből kinövő életfák” egy baranyai sulykolón; e háromszögből induló kilencágú növény baranyai sulykolóról; f szaruval írott mángorló részlete; j sőtartó díszítése; k tükrös részlete; l a tűzhely melletti fal „kibabozása” (Hoppál Mihály: *Jelképtár*.)

De nem csak képi megjelenésében, a **nyelvünkben is él** a képpel egyező tartalom:

„Egyszersmind úgy tetszett neki, hogy méhéből forrás fakad, és **ágyékából** dicső királyok származnak,” (Anonymus) „Egy íze sem enyím, E szenny idegen **ágyékból** ered! S kik szakadtak **ágyékomból**, Unokák és gyermekek, Bolondak és pajkosak, Babrálgatnák ősz szakállam.” (ADY)

— Az „uráli” *ősnyelvnek* nincsenek nyelvemlékei a Kr. e. a IV. - III. évezredből. De vannak olyan **sajátos kulturális ismérvei** az uráli, utódnyelveket beszélő finn-ugor népeknek, mint az Irbit-parti Sziklarajzok nőnemű jelölő **rombusz alakú** fejei, amely rombuszfej rajzát nyelvünkön a *’pina’*, a kerek **péniszfej** rajzát *’fasz’* szavunkkal nevezzük meg. (Szekeres 2008, 90-113.) A TESZ mindkét szót, ismeretlen eredetűnek véli.

— „Stilizált női és férfi nemi szerv. Szeremlei sulyok.” (Hoppál Mihály: *Jelképtár* 241)

Az uráli, nemeket jelölő vulva és péniszfej szimbólumaink, az ágyékháromszög kivételével más nyelvcsaládok népeinél ismeretlenek. Ezért csak **Eleinktől vehették át a nemeket jelölő** rajzainkat a Sang (-Jin) korban az ó-kínai képirás: — **jóslócsont-írásába**. Amikor íráshordozóként a teknőspáncél is megjelent a kínai jóslócsont írásban.

Már **oly módon**, hogy a szarvakkal rendelkező állatok nemét piktogramjuk függőleges vonalának *alsó végén* jelölték, ahogy a Hanuj folyónál a Цараан-гол-i sziklarajzon a **hímnem kerek péniszfej rajzával** látjuk a *juh*, ~ *kecske*, ~ *antilop* jelentésű piktogramot.

Miként a **rombuszfej** rajzával, s az **ágyékháromszöggel jelölten** Kyril Rijik sinológus művében a kínai nőnemű: *’juh, antilop, kecske’* jelentésű piktogramokat. (L.: **No. 35.**)

S itt idézem Wolfram Eberhardot, a „**Teknős jelcsalád**” alkotása miatt is, amely erősíti megállapításom, amely szerint a **nőnemű TEKNŐS piktogram**: „*uráli nyelvű*” és **kultúrájú Ős-Eleink steppei műveltségéből** került az ó-kínai műveltségbe:

„Teknős kui A teknős a kínaiak szemében mindig is titokzatos és meglehetősen szimbolikus

teremtény volt. A mondás [mely szerint a teknős] '→ menny és → föld titkait rejtegeti' még mindig elterjedt Kínában." Továbbá: „A rá vonatkoztatott legrégebbi utalásokban páncélját a boltíves mennyhez, alsó felét pedig a föld lapos korongjához hasonlították. A kozmosz hasonmásaként valamint páncéljának mintája miatt a korai ókorban jóslásra használták.” Valamint: „Ezen kívül a teknős sok legenda hőse is. Ő segítette az első → Uralkodót a Sárga-folyó megszelídítésében;”⁽⁴⁰⁾

Végül: „De a teknős erkölcstelen teremtménynek is tartották. Mivel — elgondolásuk szerint — nem léteznek hímnemű teknősök, a nőstények kénytelenek kígyókkal párosodni. Így a teknőst egy kígyóval együtt, mint észak teremtményét ábrázolják.”⁽⁴¹⁾

Az idézetből több, lényeges dolgot tudtunk meg a „*kínai*” teknősről:

1. Nőstény teknősről van szó. 2. Együtt van ábrázolva a kígyóval. 3. Mása a kozmosznak. 4. **Észak teremtménye**. (A német nyelvű változatban: „So wird sie auch als Tier des Nordens.” — vagyis: „**észak állata**”). Tehát nem kínai.

W. Eberhard: „*Lexikon chinesischer Symbole*” (Kínai szimbólumok lexikonja) c. könyvében még bővebb ismereteket nyerhetünk a teknősről. Ez lehet az előző angol változat alapműve: „A „*teknős*” szót még tabunak is nyilvánították, helyette azt mondták „*a sötét harcos*”.⁽⁴²⁾ S ez arra mutat rá, hogy a kínainál sokkal jelentősebb katonai képességekkel rendelkező néptől került a kínai műveltségbe.

Az idézetek is arra vallanak, hogy **Ős-Eleink** közreműködtek a **teknős világmodell** (és páncélzatának) megjelentetésével a kínai ősműveltség bővítésében, s a kínai jóslócsont-írásban:

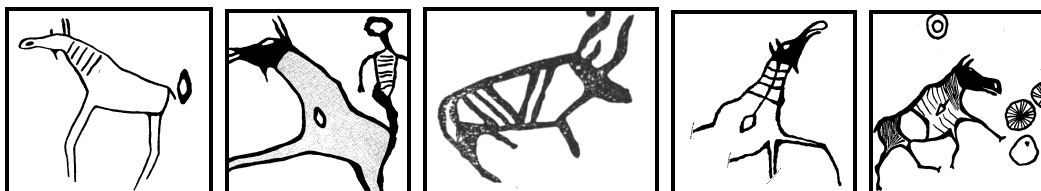
Mert **előtte**, más állatok csontjai voltak a **jóslócsont íráshordozók**: szarvasmarha, disznó, juh, stb.

— „A korabeli állattenyésztés fontosságára utal, hogy a jelek a későbbi kínai írásjegyekhez képest sokkal részletesebben megkülönböztetik az állatfajtákat és a nemüket is. Például a harci kocsik esetében más-más írásjeggyel jelölték, ha azokat ló vagy elefánt húzta. A pásztorkodás, állatterelés írásjegye is más, ha szarvasmarháról, és más, ha birkáról van szó. Az állatok írásjegyei kis eltéréseket mutatnak aszerint is, hogy hímnemű vagy nőnemű állatról van szó.” (Bai 1982, 63.)

— Az idézett piktogramok **ős-uráli nemjelölései**: **ó-kínai átvételek uráli nyelvű és kultúrájú protohun Eleinktől!** Mert más nyelvesaládok népeinél — **teljesen ismeretlenek** a nemeket jelölő rombusz (vulva) és **kőralakú** (pénisz) fejszimbólumaink!

Bizonyosságként, hogy **Eleink**, **kulturális és hatalmi befolyásukkal** — részesei voltak **az ó-kínai képirás** történetének!

A nőnemű teknős piktogram **fejét** lehetett a vulva rombusz rajzával jelölni, de a szarvaikkal ábrázolt **szarvasok**, antilopok, juhok nemét nem, mert elvesztették volna **szarvaikkal jelölt rajzuk** azonosítóját. Ezért a **pénisz**, **vulva** és az **ágyékháromszög** rajzát a piktogramjuk alsó vonalvégehez rögzítették. Már így látjuk „uráli” **protohun Eleink** sziklarajzain a mai Mongólia északi részén, a Hanuj folyónál — a Цагаан-гол-i sziklarajzon, a kerek péniszfejjel jelölt hímnemű rajzát. Mert korábban, **a nyelvünkben élő Eleink** az Ural hegységtől a mai Mongóliáig, **a nőnemű szarvasok nemét** a sziklarajzokon, a vulva rombusz rajzával és ágyékháromszöggel az alább látható módokon jelölték:

A balszélső sziklarajz készítője a vulva rombusz rajzát a szarvas fara mögé véste. A mellette lévő kőrajzon, a szarvas testén jelölte a vulva rajzával a nemét úgy, hogy a szarvas farához egy kerek, péniszfejű ember rajzát illesztette ellentétként. A harmadik sziklarajzon a vulva rajzát egy vonallal kötötte össze a fejével, vagy a szarvas hasára véste a vulva rombusz rajzát készítője, amelyre a fejétől egy nyíl mutat! Vagy ágyékháromszöggel jelölte a Tom folyó felső folyásánál. (Részletesen: Szekeres

2008, 100-105.)

A hímnemű szarvasok nemét szintén a fejuktól elvezetett *péniszfej köralakú rajzával* jelölték:

S hogy ne legyenek kétségeink az *uráli péniszfejek rajzáról*, — két sziklarajzával is idézem:

A baloldali, Oljokma folyó menti sziklarajzon *a férfi pénisz* — *uráli péniszfejen* végződik. (Okladnyikov 1976, 180., 58. tábla, III/3. rajz) A jobboldali sziklarajzon látható alak a péniszfejét a *bal kezében tartja*, s valami csöpög róla... (Okladnyikov 1976, 132, 10. tábla 2. rajz.)

Az „*uráli nyelvcsalád*” népein kívül, az *időleges ó-kínai átvételektől* eltekintve: — *egyetlen más nyelvcsaládba tartozó népnél*, így a *török*, a *mongol*, és az indoeurópai néprajzi kultúrákban sem ismeretesek a *nőnem* a vulva rombusz: $\diamond$ *fejszimbólum rajzával*, a *hímnem* a *kerek péniszfej*: $\bigcirc$ rajzával jelölések! Ezért az *uráli nyelvcsalád* páratlan ősnyelvi, őskultúrát hordozó „*billogjai*”!

— Ezért a Sang (-Jin) korban (vagy már korábban is?) — az *uráli nyelvű és kultúrájú Eleink* igen erős kapcsolatban voltak az *ó-kínai népességgel*, amikor az URÁLI $\diamond$ vulva és $\bigcirc$ *pénisz*, s az $\nabla > \triangleleft$ *ágyékháromszög* nemeket jelölő rajzai megjelentek az *ó-kínai képirás történetében*.

2.0 Írásunk sajátos kezdetei

A finnugor nyelvlánc nyugati irányú nyelvi és „*kulturális végződését*” Helsinkiben találtam meg, egy népművészeti bolt ajtajára függesztett pelerint díszítő emberalakok nemeket jelölő uráli fejszimbólumaival. A Tallinni Skanzenben már keresve, egy 17. századi használati tárgyakkal berendezett faháznál kis kosárában, játékbabák neveit jelölve. (L.részletesen: „*Uráli, nemeket jelölő fejszimbólumok történeti összefoglalása, s ami körülöttük van*” c. tanulmányomban.) S így, immár tagadhatatlan tény:

— Az uráli **Irbít-parti sziklarajzok nemeket jelölő** vulva és *péniszfej* szimbólumai — nyugaton a mai Finnországig, keleten az ó-kínai szomszédságig — *látványosan bizonyítják* az uráli nyelvű és kultúrájú *ősnép*, nyugati és keleti irányú szétvándorlását *életterük földrajzi övezetében*. A „*finnugor nyelvlánc*” **létrejöttének adatolt történetét!**

Ebben a történelmi folyamatban látjuk az *uráli alapnyelvű* és *kultúrájú ősnépünk* keleti irányú térfoglalását, az Urál-hegység és a Sárga-folyó (Huang-ho) között, sziklarajzokon.

A Tom folyó völgyében szarvasok neveinek jelöléseként, a mai Mongólia területén már az ó-kínai 'nő, anya' és 'atya' piktogramok sziklarajz előzményeként. (L. részletesen könyvem (2008) XI. fejezetében.)

Az sziklarajzok minden érdeklődő számára, jól látható adatcsoportjaikkal **jelölik minden érdeklődő számára**, a „*tudományos megállapításokkal*” szemben is, — a **sziklákba vésett történelem cáfolhatatlan valóságát!**

Az uráli, nemeket jelölő vulva és péniszfej szimbólumok *időlegesen jelentek meg az ó-kínai képirás történetében*, amikor az *állatok neveit* (L.: Bai Shouyi 1982. 63.), időszakosan az uráli, Irbít-parti sziklarajzok hím és nőnem jelölő pénisz és vulva rajzával, s a nőnem ágyékháromszögével jelölték.

De a kínai 'nő, anya' és az 'atya' piktogramok alkotásával más a helyzet, mert véglegesültek a *kínai írás* történetében. Ezért e két kínai piktogram létrejöttének jól igazolható történeti folyamatát bemutatom. Mert *ős-uráli kultúránk* nem volt alábbvaló az *ős-kínai kultúrájánál*.

Nyelvünk és kultúránk csak ott volt egykor jelen, ahol jelen voltak a $\diamond$ 'pina', $\bigcirc$ 'fasz' és az $\nabla > \triangleleft$ 'ágyék' nemeket jelölő szimbólumaink!

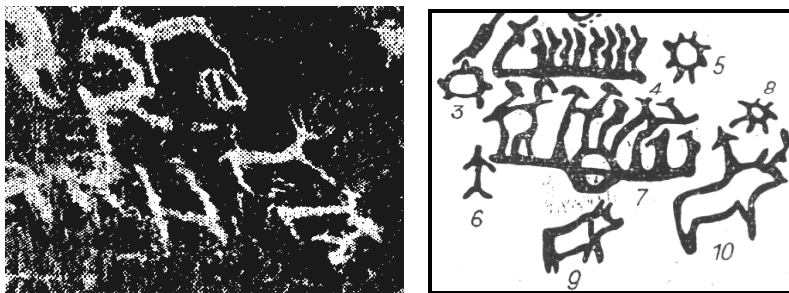
Az uráli, Irbít-parti sziklarajzok vulva és *péniszfej* szimbólumai vitathatatlanul bizonyítják az *ős-uráli* és az *ős-kínai kultúra* találkozását az *ó-kínai képirásban*. De, azt a néptörténeti folyamatot is, amikor a kínai szomszédságból több néprészre szakadva, a sajátos **nyelvünkkel** és **kultúránkkal**, **Eleink**

eljutottak a Kárpát-medencébe!

Magukkal hozva a kínai írástörténeti kultúrkörből műveltségünk részeként a **ku-wen** piktogramokat és a **teknős jelcsalád hsiungnu Eleink alkotta ideogrammáit**. Amelyekből a nyelvünkön betűket képeztek.

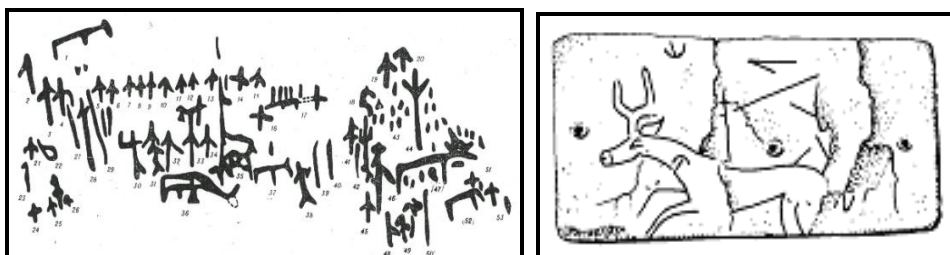
— Írásunk sajátos kezdeteiről a mongóliai, csulúti *nemjelölt sziklarajzok*, és az általam „*piktogram feliratos rajzoknak*” elnevezett alkotások adnak *írástörténeti bemutatót*. Amikor a sziklákra és más íráshordozóra vésett képek (rajzok) alkotói, a kép tartalmának *meghatározó helyére vésett piktogrammal* és a *teknős jelcsalád ideogrammaival* fejezték ki rajzuk tartalmának természeti körülményeit.

Ilyen „**piktogram feliratos képeket**” találtam a mai Mongólia és földrajzi környezete területén lévő sziklarajzokon, orosz kutatók elérhető publikációiban, s a hunok és koraavarok régészeti leletein, még a Kárpát-medencében is! Amely alábbi *ázsiai hun sziklarajzokon* a piktogram feliratos jelölések piktogramjait: *ősi írásunk kezdeteit* látjuk:

A baloldali sziklarajzon az állatok rajza között a **Н 'rét'** (No. 22.) piktogramot (Novgorodova 1984, fénykép: Кочевье Бичигтын-ам), a jobboldali sziklarajzon a 3-as számmal jelölve egy 'teknős' rajzát, amely ősi világképünk modellje volt egykoron. (Okladnyikov 1976, 134.) A két csónakon „*gombafejű*” emberek rajzait látjuk, amely *gmbafejek* a *hun üstök fogantyúi*n és pereme díszítéseként is láthatók. A sziklarajzot a hun-korba időzítik. (L. részletesen: Szekeres 2008, 107, 108)

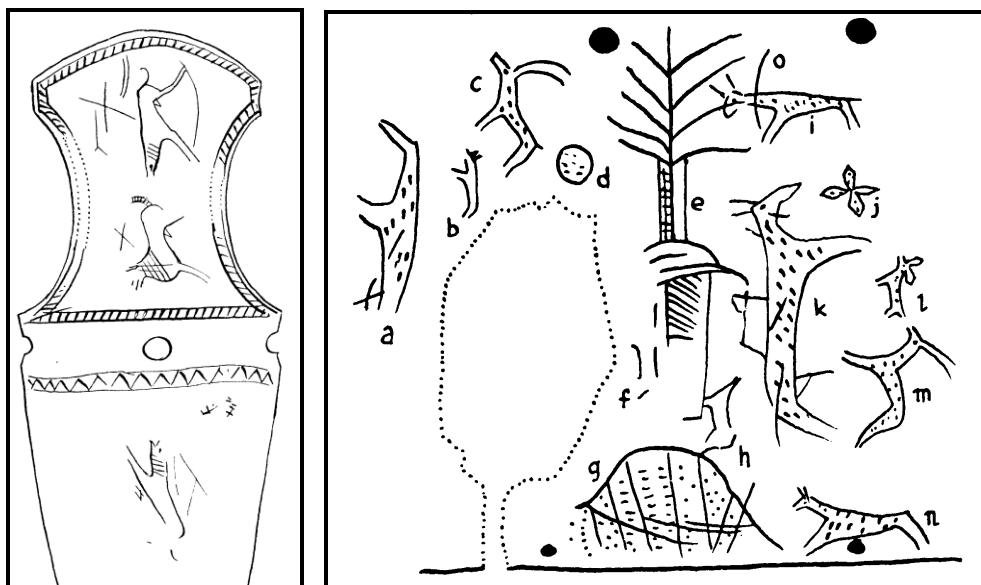
A baloldali sziklarajz balfelső részén a **1 'jó'** (folyó) víz (No. 3.) ideogrammát látjuk:

Okladnyikov 1976, 184, 62. tábla.) Ettől jobbra, hosszú sorban (a folyó partján és a sziklarajz más részén is) *csigle* > *ciglevessző* jelölések rajzait látjuk. (L. részletesen: No. 8. ↑ 'cselőke > celőke' rajzát.) A sziklarajz jobboldalán egy *rombuszfejű nőalak* és egy tátottszájú 'eb' rajza van. Amely **eb** feje alatt egy kisebb 'eb' rajzát látjuk, két vonal metszetével jelölt fejével. Fölöttük — füves rétet jelölő **Ÿ seng** (> ženg-e, zseng-ül) piktogram rajza van. (L. részletesen: No. 30. jelicikemben.) Amely a kikelő fű „*zsengeségét*” mutatja.

A jobboldali *hun* „feliratos csontrajzon” (Bóna 1993, 100; Szekeres 2008, 185) — egy kis folyó: **1** („jó”) ideogramma rajzát látjuk, amelyen egy szarvas megy át. (L. részletesen: No. 3. jelicikemben.) A szarvas nyakán és a nyaka felett is az **^ > ^ 'ég'** ideogramma rajzát látjuk, még származtatása eredeti, köríves formájában, amelyből csak nyelvünkön képeztek véghangzó 'g' hangértékű betűt. S e két ideogramma első fokon bizonyítja, hogy a *hun csontrajz alkotója korabeli nyelvünkben élt*. (L. részletesen: No. 10. jelicikemben.) A szarvas az 'Ég' állata. Az Ég akaratát közvetíti. Ezért látjuk a nyakára vésve, és a nőnemű teknős piktogramból a jelentése rajzával kiemelt az **ég**: **^** ideogrammát. —

A baloldali *koraavar* jutasi vadászsipon **ebek** fejnélküli rajzait látjuk: (László Gyula 1990, 124.)

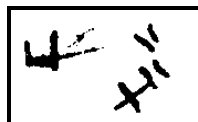
A hátuk felett van a *fejük*: **X**, — a *piktogramjuk* rajza.

A jobboldali koraavar Homokrév-Mokrini temetőből előkerült csontrajzon szintén fejnélküli ebet látunk (László Gyula 1990, 120.), ahol a nyaka alá van karcolva a feje: *a piktogramja*. (L. részletesen: Szekeres 2008, 202 - 204, és a **No. 21.** jelcikkemben.)

A baloldali jutasi vadászsíp rajzán, a felső **X** *'eb'* piktogramja mellett baloldalon, a **人** *'bemegy, behatol, öl, megöl, lemészárol'* jelentésű kínai piktogramot látjuk. (L. **No. 54.** jelcikkemben). Amely az ázsiai hunoktól átvett, *orhoni* és *jenyiszeji* ó-türk ábécék **č** és **ğ** hangértékű betűje. Az átvételt épp ez a koraavarnak nevezett *hun előfordulása* igazolja.

A vadászsíp készítője a síp rajzának kettéválasztott alsó felén, a futó *'eb'* hasa alá a **人** *'rét'* piktogram rajzát véste alkotója, amely piktogram jelöli, hogy: *réten fut a vadat hajtó eb*.

Az **X** *'eb'* piktogram rajza felett a jobboldalon, a **人** *'rét'* (L.: **No. 22.**) és **人** *'jég'* (L.: **No. 23.**) piktogramok rajzát, de az utóbbi piktogram rajza alatt, még a *jég* és a *rét* piktogram ligatúrája is jelöli a téli vadászat körülményeit! Olvasata: *jég + rét*, azaz: *jég(-es) rét*:

A a mongóliai sziklarajzokon és a feliratos rajzokon megkeresett piktogramok egy kivétellel: **人** — *mind* a székely betűk piktogram/ideogramma *előzményei*.

A *Nikolsburgi Ábécében* a **人** *'rét'*, a **人** *'jó'* (folyó) és a **人** *'šeng'* (> *'ženg'-e*), *zseng -ül* piktogram rajzából képzett betűk *szókezdő* (akrofonias) hangértékűek. Az **人** *'ég'* ideogrammából és az **X** *'eb'* piktogramból képzett betűk *'b'* és *'g'* véghangzó hangértékűek *szókezdő 'e'* magánhangzójukkal, s így: — jelentésük szavával vannak jelölve. A **人** *'jég'* piktogramból képzett akrofonias *'gy'* hangértékű betű a *jég* szavunk *j > gy* szókezdő hangváltozású alakja. Erről a **No. 23.** jelcikkében, a *'gy'* hangértékű betű történetéről bőszéges részletezéssel olvashatunk. Mert aki nem **人** ezt a piktogramot jelöli *a székely betű eredeti grafémájának*, hanem a függőleges vonallal összevont: **人** rajzát, — az *laikusan*, vagy *tudatosan hamisítja meg* a *'gy'* hangértékű betű történetét.

2.1 A székely betűírás előzményei

Hálós táblázatomban könyvem (2008) betűtörténeti jelicikkeinek sorszámozásában mutatom be írásunk, s ezen belül a székely írás betűinek *mongóliai sziklarajzokon*, *hun*, *koraavar* és *Árpád népe* régészeti leletein megtalált kínai piktogram előzményeit, s a teknős jelcsalád hun ideogrammaikat. Amelyekből nyelvünkön (már) a koraavarok betűket képeztek a Kárpát-medencében.

Ezért *szükségesnek vélem*, hogy az írás történetében a kevésbé tájékozottak részére, rövid (összehasonlító) bevezetőt írjak a *székely írás betűinek* részletesen adatolt levezetéséről.

Mert **szükségességét** még ma is erősíti a **részletes írástörténeti adatokkal** nem igazolható laikus állítás, amely a **keleti ótörök** (ó-türk) és a **székely** írás betűit az arámi írásból származtatja.

Erről tanulmányt is írtam: „Az ótörök (és székely) betűk jeltörténeti összefoglalása, és ami körülöttük van” (ZMTE Acta Historica Hungarica Turiciensia 27. évf. (2012.) 1. sz. 58-113) Amely tanulmányomban történeti összehasonlító adatokkal, részletesen levezetve cáfolum az ó-türk és a székely írás betűinek arámi származtatását.

A **piktográfiából** a betűképzés sajátos átmenetére, a három koraavar **vegyes rendszerű tárgyfelirat** ad írástörténeti bemutatót, amelyek „*kínai módon*” rögzített olvasatát **könyvemben** (2008, 204-214.), majd az „*Uráli, nemeket jelölő fejszimbólumok történeti összefoglalása, s ami körülöttük van.*” c. (2019) tanulmányomban, már részletezve is bemutattam, hogy az egyetemes írástörténeti ismeretekkel nem rendelkező olvasó is értse.

Olvasatuk eligazító részletezését azért tartottam fontosnak, mert a **három koraavar tárgyfelirat** még a kínaihoz hasonlítható módon készült. (!) A szótöveket nyelvünk szavaival megnevezett kínai piktogramokkal, de **nyelvünk toldalékait** — már a kínai piktogramokból nyelvünkön képzett betűkkel jelölték **koraavar eleink**, amely hangjelölő betűket a piktogram jobboldali rajzrészéhez, (!) ligatúrásan csatolták a jól felismerhető rajzrészükkel. **Épp úgy**, ahogy a kínaiak a **gyökjelekhez kapcsolják a fonetikai elemeket**.

— A kínai írástörténeti kultúrkör „*szomszédságában*” a kínai írás koreai, japán és vietnámi átvevői, különböző történelmi előzményekkel vették át a kínai írást. Majd elsajátítva, a saját nyelvük szavaival nevezték meg a kínai piktogramok jelentését. **Épp úgy**, mint koraavar „*hsiungnu*” Eleink.

Később, a kínaitól eltérő nyelvük miatt a saját írásukat (is) megalkották. **Épp úgy**, mint a koraavarok és a székelyek a Kárpát-medencében. (A *Szarvas-Nagyszentmiklósi feliratok* betűinek kellő hitelességgel még fel nem tárt hangértékeit most figyelmen kívül hagyom.)

— Koreában több mint egy évezredig használták a kínai írásjegyeket, majd a XV. században uralkodói kezdeményezésre megalkották a 28 betűből álló hangul írást, amit könnyebb volt megtanulni.

Japánban még ma is háromféle írás használatos: A kínai eredetű kandzsi, amely írásjelekkel a főneveket és az igetöveket jelölik; a hiraganával nyelvük toldalékjait; a katakana szótagírással állatok, növények nevét.

A vietnamiak a kínai hódítás nyomán több mint egy évezredig a kínai hivatalos írást és nyelvet használták, majd a kínai írásjegyek jelentésének a saját nyelvükre fordításával hoztak létre szójelölő saját írást, amelyet a XX. század közepéig használtak. Ekkor a francia gyarmati hódítás nyomán, mellékjelekkel ellátott latin betűket tettek meg nyelvük hangjait jelölő betűknek.

A mongóliai **sziklarajzokon**, s a hunok, koraavarok és Árpád népe **régészeti leletein**, a steppei nomád életmód körülményeit jelölő piktogramok vannak, s a tájolt nőnemű teknős világmodell piktogramból tájolt rajzrészek jelentésével kiemelt Hung Fan (Nagy Szabály) **öt elemét jelölő**, és más ideogrammak **népünk ősműveltségének** írástörténeti rekvizitumai.

— A betűk **piktogram előzményű** rajzával, **jelentésük szavának** (többnyire) szókezdő hangjával képzett hangértékükkel **rekonstruálni** — és egybevetve azonosítani tudjuk piktogram előzményüket, a már jól feltárt kínai írás történetének hiteles szakirodalmában.

S ez épp így igaz, a **véghangzó hangértékekkel képzett betűk képzésének** ellenőrzésében. Amikor az ó-türk betű hangértéke **szókezdő hangként** még nem létezett a keleti ó-türk nyelv(ek)ben, mert ezen esetekben, egy piktogram jelentés ó-türk szava véghangzójával kapott a betű piktogramelőzményű rajza hangértéket.

De több esetben előfordult az is, hogy a nyelvünkön megnevezett jelentés **korabeli szavának** szókezdő hangjával képeztek az ó-türk betűnek hangértéket! (L.: **No. 10; No. 11; No. 13.; No. 14. ; No. 15.; No. 22.; No. 27.** jelcikkemben.) S ez egyben igazolja a **nyelvünkben élők maradékainak egykori jelenlétét** a mai Mongólia területén, — még az **orhoni ó-türk** és **jenyiszeji feliratok betűinek képzése** idején is!

Másképp a székely betűkkel azonos (**jelentésű**) piktogramokból képzett ó-türk betűk, nem kaphattak volna a **székely betűkkel azonos, nyelvünkön képzett hangértéket!**

Azt csak feltételezhetjük, hogy a kínai szomszédságból eltávozott hun és „koraavar” néprészeink régészeti leletein is látható kínai piktogramok, s a teknős jelcsalád hun ideogrammainak **köznépi ismerete** mennyire volt általános. De, azt teljes biztonsággal ma is megállapíthatjuk, hogy az **Árpád-kori templomainkban látható 'juh'** és más, **keresztény vallásunkban alkalmazott kínai piktogramok** ismertek voltak ott, ahol **kőbe vésték, falakra festették** rajzaikat!

A székely írás betűinek piktogram előzményű rajzai és jelentésük szavának ismerete a Nikolsburgi

Ábécé betűinek összeállításakor, *néhány nagy műveltségű papnál*, még a XV. században is evidencia volt! Ami később (pl. Telegdinél) teljességében már nem igazolható, amikor betűk rajzát cserélte ki más rajzokra. Pl.: a Nikolsburgi Ábécé 'ly' betű rajzát a kínai 'nap' piktogram rajzára. Ami tovább *hagyományozódott* a későbbi még romlottabb ábécék alkotóinál.

Mert a megkopott emlékezetű hagyomány, s a latinbetűs írás használata miatt, — később már csak romlott/rontott ábécé másolatokban ismerhették meg érdeklődő kutatóik és alkalmazóik a székely írás betűit. (L.: „*A székely írás három ábécéjének történeti összevetése*” c. tanulmányomban.)

Az 'ly' betű rajzát 180 fokkal, ellenkező irányba fordították: a Marsigli által feljegyzett „*bolognai*” írásemlékben, amely graféma már nem egyező a betű ideogramma előzményének rajzával, mert ellentétes a betű rajzában kifejezett ideogramma 'mely-ső' (*mellső* láb) jelentésével. Vagy kicserélték a kínai 'nap' („napkarika”) rajzára. L.: Rudimenta; Gyulafehérvári Református Kollégium, 1655; Szentiványi Dániel 1679; Bél Mátyás, 1718; stb. Stb.

A betű romlása (rontása) nyilvánvaló, mert egy teljesen más jel rajzával helyettesítették, amelynek már szintén nem ismerték *piktogram előzményű* jelentését.

A rontott rajzú, vagy kicserélt betű rajzával **már nem lehet** piktográfiája írástörténeti szakirodalmában **piktogram előzményű rajzát** és **jelentését** azzal a piktogrammal egybevetve **azonosítani**, amelyből betűként **a rajza, hangértéke** származott. S így **származásának és hangértékének szabályos, ellenőrző levezetése** sem lehetséges!

Ezért: — a székely írás egyetlen hiteles ábécéje: a **Nikolsburgi Ábécé**, amely ábécé betűinek **grafémáival s hangértékeivel** még *rendre helyreállítható* a betűk piktogram/ideogramma előzménye.

2.2 A Nikolsburgi Ábécé betűinek piktogram előzményei hálós táblázatomban

A Nikolsburgi Ábécé betűinek piktogram/ideogramma előzményeit a megtalált **mongóliai sziklarajzokon**, s a **hunok, koraavarok és Árpád népe régészeti leletein** azért rendezem hálós táblázatba — **egymástól egybevethetően elkülönítve**, — hogy a **teknős jelcsalád** ideogrammaival és a **kínai ó-képirás** piktogram előzményekkel, **külön-külön is be tudjam mutatni** három népalkotó hun **néprészünk közös nyelvét**, és közös **írástörténeti kultúráját**.

Bizonyosságként, hogy **mindhárom néprészünk régészeti leletein** előfordultak a Nikolsburgi Ábécé betűinek piktogram/ideogramma előzményei. Amely előzmények az **Eleinktől átvett orhoni, jenyiszeji, és kazáriai feliratok betűiként** az Orhon folyótól távolodva, egyre csökkenő részben voltak jelen. Mert legkevesebb van a **szarvas-nagyszentmiklósi feliratok** betűinek előzményeként! Amely írástörténeti összefüggéseket „*A székely írás három ábécéjének történeti összehasonlító összevetése*” c. (2017) tanulmányomban **részletes adatolással** levezettem.

Tanulmányom hálós táblázata, írástörténeti *kutatásaimat* részletezve összefoglaló bemutatása, melyben három népalkotó néprészünk régészeti leletein, — külön-külön is bemutatom a Nikolsburgi Ábécé betűinek piktogram/ideogramma előzményeit. Amelyekből a Kárpát-medencében képeztek Eleink betűket.

A **táblázat vízszintes soraiba** könyvem (2008) betűtörténeti jelickeinek **No. sorszáma** szerint gyűjtöttem ki a függőleges oszlopokba rendszerezett piktogramokat, ideogrammákat.

A **táblázat I. oszlopában** könyvem (2008) *betűtörténeti jelickeinek sorszáma*it jelölöm, amely jelickekben ellenőriztem a Nikolsburgi, az Orhoni és Jenyiszeji ó-türk ábécék betűinek, s a betűk hangértékeinek képzését.

A **táblázat II. oszlopában** az uráli Irbit-parti sziklarajzok **rombusz (vulva) fejszimbólumával** jelölt *nőnemű tájolt teknős* (világmodell) piktogramból származó **teknős jelcsalád** hsiungnu (*ázsiai hun*) ideogrammaikat jelentésük szavával jelölöm.

A **táblázat III. oszlopában** a sziklarajzokon és régészeti leleteken megtalált kínai piktogramok rajzát és jelentését jelölöm Th. W. Danzel, Bernhard Karlgren, Kyril Ryjik, Karl Faulman, Eric Grinctead, L. C. Hopkins, Kéki Béla írástörténeti műveiben.

A **táblázat IV. oszlopába** a hím és nőnemű jelölő ábrázolásokat, s a mongóliai sziklarajzokon és piktogram-feliratos képeken megtalált kínai piktogramokat és a Teknős jelcsalád ideogrammaikat rendeztem.

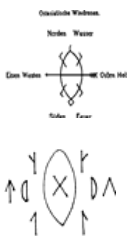
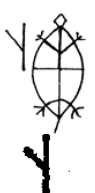
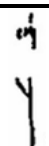
A **táblázat V. oszlopába** a hunok régészeti leletein megtalált kínai piktogramokat és a Teknős jelcsalád ideogrammaikat rendeztem.

A **táblázat VI. oszlopába** a koraavar régészeti leleteken és feliratos rajzokon eddig megtalált kínai

piktogramokat és a Teknős jelcsalád ideogrammáit rendeztem. S egy talaszi 'm' hangértékű betű rajzát. **A táblázat VII. oszlopába** a koraavar „vegyes rendszerű” tárgyfeliratok nyelvünkön megnevezett kínai piktogramjait és hun ideogrammáit, s a ligatúrásan hozzájuk kapcsolt, nyelvünkön képzett bővítmények betűit rendeztem.

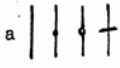
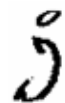
A táblázat VIII. oszlopába Árpád népének régészeti leletein, az *uljei ásatásoknál*, *Sarkel váránál*, a *Kaukázusban*, valamint a *Kassai kőtarban* és *Árpád-kori templomainkban* eddig megtalált kínai piktogramokat, és a Teknős jelcsalád ideogrammáit rendeztem.

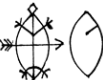
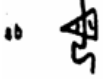
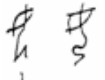
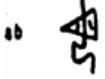
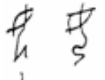
A táblázat IX. oszlopába a Nikolsburgi Ábécé betűinek rajzát és hangérték jelölését másoltam. Amelyek (többségükben) akrofoniás (szókezdő) hangértékek, s a betűk piktogram/ideogramma előzményű jelentésük szava szókezdő hangjának írásmódját is mutatják, többnyire kancelláriai helyesírásunk 1350 – 1450 közötti éveiben.

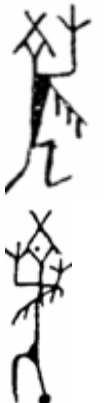
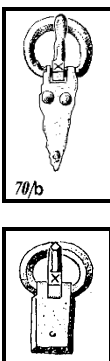
I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.
No.1/a.	A Hung Fan tájolt elemek világmodell rajza: Karl Faulman 1880. Illustrierte Geschichte der Schrift 85-88.)	 A Ku-wen nőnemű teknős piktogram, amelynek a neve az uráli, Irbit-parti Szikla-rajzok vulva-fej rajzával jelölt. (Th. W. Danzel, 1912. „Die Anfänge der Schrift” XXXV. tábla, 6. rajz.)	 Nyílhegy-fejű (!) teknős. Mongóliai rézkori sziklarajz. (Novgorodova 1984, 103, 42. kép.) Okladnyikov 1976, 134, 3. rajz.	 Alcsút-doboz – Szentgyörgypusztai területén talált 12 rekeszes hun csaton a teknős világmodell piktogram. (Bóna 1993. XXVI. színes táblán, a második sorban a 7. Ismertetése a 256. oldalon.)				
No. 1.	 „tűz”			 Ordosi hun korona-dísz. (Szekeres 2008, 60-89)				 (eth)
No. 2.	 „dél”			 Ordosi hun korona-dísz. (Szekeres 2008, 60-89)		 Kun-ágotai koraavar ezüst-korsó feliratában a 'vas' nyílhegy piktogram jobb oldali vonala aljához ligatúrásan		 (ed)

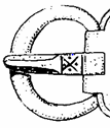
						csatolt 'dél' ideog- ramából képzett 'd' betű mellékvo- nala.		
No. 3.	 1 A „víz”, s a Hung Fan „folyó” = székelv „jó” ideogram-mája		 Mongóliai Piktogram feliratos kőrajz képen a folyó jelölése. (Okladnikov, 1976, 184., 62. ábra.	 Ordosi hun korona-dísz. (Szekeres 2008, 60-89) Žamantogaji hun feliratos csonttrajz képen a folyót jelöli. (Bóna 1993, 100.)		Kiskőrös-vágóhídi hely talpán lévő felirat külön álló első jele: amely a „jó” ('folyó, patak') főnév szókezdő 'j' hang-értékű betűje. (Szekeres 2008, 208-211.)	 (ej)	
No. 4.	 (Szekeres 2008, 60-89) „észak” 1490: ysak (iszak) (TESz)			 Ordosi hun korona-dísz. (Szekeres 2008, 60-89)			 A Homoród-karácsony-falvi feliratban: i hang-értékű betűje.	
No. 5.	 D „nyugat” (Szekeres 2008, 60-89)						 eny (eny)	
No. 6.	 „vas” nyílhegy. A Hung Fan filozófia tájolt 'vas' fémjelölő nyílhegy piktogramja. (Szekeres 2008, 60-89)	 „ék, nyílhegy” (Karlgrén 1957. No. 695b, d.)	 (Dorzs – Novgorodova : Petroglifü Mongolii 1975, 128). Valamint: Okladnikov 1980, 119. Hun korszak.	 Felezett és egész (vas) nyílhegy piktogramok hun csat-testeken. (Bóna 1993,		 Kun-ágótai ezüst-korsó feliratában a 'vas' nyílhegy piktogram. rajza, — jobb-	 A békéscsapóvádi nyílhegy felezett vas nyílhegy (Vékony Gábor 1987, 106-107.)	 f Vég-hangzó ű hang-értékű betű.

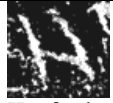
				150, 91.)		oldali vonala alján a 𐰃 'dél' ideogramából képzett 'd' betű mellékvonalával.		
No. 7.	 „kelet” (Szekeres 2008, 60-89)							
No. 8.	 „száraz fa vessző”. A Hung Fan 'fa' elemét jelölő nyíl-vessző.	 „vessző, rovás-vessző” (Karlgrén 1957. No. 349.) Székely: „celőke” (Szekeres 2008, 60-89)	 Feliratos sziklarajz folyópartján „csigle ~ (cigle) vesszők” (Okładnyikov 1976, 184, 62. tábla.)	 Hun csattesteken „cselőke ~ celőke”. (Bóna 1993, 91.)				 ecz (ec)
No. 9.	 A Hung-fan „föld” eleme a „közép”: X jelölésével. (Szekeres 2008, 60-89)	 „föld, mező, művelt föld” (Karlgrén 1957. No. 362.)		 Hun csattesten. (Bóna 1993. 91, 92.) L.: „Széles ez föld kerekén.”				 f
No. 10.	 „ég” (Szekeres 2008, 60-89)			 Zaman-togaji hun feliratos csonttrajzon. (Bóna 1993. 100.)				 (ég)
No. 11.	 „eg” (Szekeres 2008, 60-89)						 Maros-gombás, honf.-kori sír; gyöngyszemen. (Erdély története I. 206.)	 eg

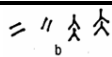
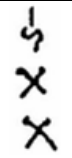
No. 12.	 „üd-hely” (üdvözülés helye) (Szekeres 2008, 60-89)				 Talas I feliratban a 'menny' ideogram m hangér- tékü- betűje- ként.		 w (ü)
No. 13.	 „nagy” (Szekeres 2008, 60-89) L.: „Nagy ég!”	 „nagy” (Bernhard Karlgrén 1957, 1218i) Csou II. periódus, Kr. e. 900- 770 között.					 en
No. 14.	 „széles” L.: „Széles ez föld kerekén.”	 a „négy égtáj, tíz; egész; teljes kiterjedés, rend” (Kyril Ryjik 1980. No. 54.)				Ozora- tótípus- tai feliratban a „széles” ideog- rammá- ból képzett „sz” betű. (Szekeres 2008, 206- 208.)	 sz
No. 15.	 A „šen-jü” tamgája.			 A „šen-jü” tamgája. Бичикту- Бом (Кочеев В. А 2006. 39, Рис. 4) Altaj VIII-X. szd. (Türik Bitig)		 Sarkeli 'šen-jü' kórajz tamgák. (Tryjars ki 1985, 15. (A. M. Ščerbak után.)	 Q = us (= űs > 'ős' a 18. szd. másod- dik felétől.)
No. 16.				 Hun- kori mongóliai sziklarajz. (A. E. Nov- gorodova			 O

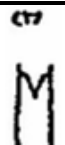
				1975, 226.)				
	„oldal”							
No. 17.	 mell~ mejj~ „melly”. Mellső. A jobb első láb felé menő vonallal jelölve.						 Sarkeli kerámia töredé- ken. (Bakay: Artamo- nov 1958, 75, 54. kép.)	 ely
No. 18.	 „kobak”		Uráli, Irbit- parti szikla- rajzok nőalakja- inak „vulva- fejekkel” jelölése: (Philipp Johann von Strahlen- berg 1730, 364-367.)				 Aranyos- gerendi Reformá- tus templom osztott oszlop- főin. (Szeke- res István fény- képe.)	 ek
No. 19.	 „anya” (Kyril Ryjik 1980, No. 156. ab) „nő” (B. Karl- gren 1957, No. 94.) „leigáz, meghódol” (B. Karl- gren 1957, No. 934.)	 „anya” (Kyril Ryjik 1980, No. 156. ab) „nő” (B. Karl- gren 1957, No. 94.) „leigáz, meghódol” (B. Karl- gren 1957, No. 934.)	Csulúti neolit korú anya sziklarajzok (Novgoro- dova 1984, 48.) „uráli” rombusz vulvarajz fejjel és ágyék- háromszög rajzával: 		 koraavar „anya” piktogram (Kiskőrös — Órcsik tanya 89. sír. Erdélyi – Ráduly 2010. 24) „anya” piktogram. Avar-kor. (Homok- még- halom 102. sír. Vásáry 1972. Erdélyi – Ráduly 2010. 25.)		 Sarkeli anya pikto- gram kőrajz. (Tryjars ki 1985, 15. (A. M. Ščerbak után.) „anya piktog- ram és az 'unc' (unk) ligatú- rája” (Kassai kőtarban szarko- fág felirat: Any+unk vagy: Any+ánk	 a

			 Oljokma folyó menti kőrajzon: „nőalak ágyék-háromszöggel jelölve”. (Okladnikov 1976, 168, 46. tábla 5. rajz.)				Mandics 2010/I. kötet 303. old.)	
No. 20.			 Újkőkori csulúti sziklarajzok tisztségviselőinek (atyáinak) atyakereszt fejjel történt	Kišpeki hun sírból előkerült övcsatok nyelvein 'atya-kereszt' jelölések: 	✕ Kiskőrös — Órcsik tanya 89. sír. (Erdélyi – Ráduly 2010. 24).	 Ujelgi övcsaton (Alekszej Parunyin.) Sarkeli kőrajz piktogrammák. Tryjarski 1985, 15. (A. M. Ščerbak után.)	 and (a + d betű ligatúrája.)	

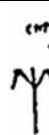
			jelölései. Az alsó egy jogar gömbjén ül. (Novgorodova 1984, 112.)	 (Bóna 1993, 157, 70/b)			 Marosgombás, honf.kori sír gyöngyszemén. (Erdély Története 1986. I. 206.) Székelypopján.	
No. 20.		 „atya, apa, öreg ember” (Karlgrén 1957. No. 102.) 102 父 父 父 父 b c d Kyryl Ryjik 1980, No. 102. a 父 父 b 父 c 父 „jobb kéz... amely egy botot tart”				A kun-ágotai ezüstkorsó feliratán: 'at' > („aty”) szó jelentéssel. (Szekeres 2008, 205-206.) Ozora-típusztai leleten: 'at' > („aty”) jelentéssel. (Szekeres 2008, 206-208.) Kiskőrös-vágóhídi kehely feliratán: Az 'at' > („aty”) piktogram, az alsó vonalvégekhez csatlakoztatott kínai 父 „ág” (No. 55.) piktogramból	 Sarkeli kőrajz piktogrammák. Tryjarski 1985, 15. (A. M. Ščerbak után.) Marosgombás, honf. kori sír, gyöngyszemén. (Erdély Története 1986. I. 206.) Aranyosgerendi Református templom oszlopfőin. Különböző változatok: 父 > 父 > 父 > 父	 athy (aty)

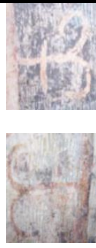
						képzett „a” betűvel. (Szekeres 2008, 209-211.)		
No. 21.		 „Ügató kutya ábrázolása” Kyril Ryjik 1980. No. 316.) 479 犬 𐰢 a b „kutya” (Karlgrén 1957. No. 479.)			 Jutasi koraavar temető 125. sír, vadász-sípon. (László Gy, 1990, 123.) a Homokrév/ mokrin temető (László Gy, 1990, 120.)	 Ozora-tótipusztai lelet edény feliratának külön álló „eb” piktogramja, ahol a jobb oldali vonalrészek a földben megsemmisültek.	(Szekeres 2008, 206-208.) Marosgombás, honf.-kori sír, gyöngyszemen. (Erdélyi Története 1986. I. 206.)	
No. 22.		 „távoli határvidék, mező” (Karlgrén 1957, No. 842.)	 Hun kori feliratos rajz „rét” piktogramja (Novgorodova 1984, fénykép: Кочевье Бичигтынам)		 Jutasi koraavar temető 125. sír, vadász-sípon ’rét’ jelentéssel. (László Gy, 1990, 123.)	 Ozora-tótipusztai feliratban a ’rét’ piktogramból képzett „r” betű, a jobb oldali vonalhoz csatlakoztatott ’ij’ piktogramból képzett „i” betű ferde keresztvonalával. (Szekeres 2008, 206-208.)		 er
No. 23.		899 𐰢 冰 𐰢 a b c „jég” (Karlgrén 1957, No. 899.)	 Mongóliai kőrajz Хойт-Цэн хэрийн-аруй. (Novgorodova 1984,	 (Bóna 1993, 179. Nyak-láncon jégcsap díszek.)	 Jutasi koraavar vadász-sípon. (László Gyula 1990, 123.)			 egy (Jég

		 „jég” (Kyril Ryjik 1980.No. 520.)	26-28. Kora meghatározása problémás.)					j > gy = gyeg, gyég)
No. 24.		 „Ló” (Karl Faulmann 1880, 284.) Ló (Kyril Ryjik.) Ló (Karlgren 1957, No. 40.)		 Lébényi, ló piktogramot utánzó hun fésű. (Bóna 1993, 24, 21. kép.)				 L
No. 25.		 „tarkán foltos ló” (Székely „hóka ló”) (Karlgren 1957, No. 1127.) Eric Grinstead külön választotta a két piktogramot és „tarka” jelentést adott.						 eh
No. 26.		 „egy íj és egy kar rajza” (Karlgren 1957, No. 887b). „húrral kapcsolt íj” (Karlgren 1957, No. 918b.)				 Ozora- tótipusztai feliratban az 'r' betű jobb oldali függő- leges vonalá- hoz ligatú- rásan kapcsolt † „t” betű ferde		 i

						ke- resztvo- nala. (Szekeres 2008, 206- 208.)		
No. 27.		 „üst” (Karlgrén 1957, No. 834h.)		 Övveret díszítés a Kyzylkaj- nartöbei hun sírban. (Bóna 1993, 99.)			 Sarkeli üst kőrajz piktog- rammák. (Tryjar- ski 1985, 15. A. M. Ščerbak után.)	 v
No. 28.		 „izomerő” (Kyril Ryjik 1980. No. 153c.)		 Léva- Kálvária- hegyi, hun- kori sírban: nyakpérec kétoldali gyöngy- szemein. (Bóna 1993, 80.)				 ew
No. 29.		 „hegytetők magas- ságai” (L. C. Hop- kins 1881; Tai Tung: Liu Su Ku.) „hegység, hegysé- gek láncá” (Kyril Ryjik 1980. No. 285.)		 Regölyi hun karpérec két végén. (Bóna 1993, 18, 14. kép.)			 Csesztvei Árpád- kori katolikus temp- lomban. Sarkeli kőrajz piktog- rammák. (Tryjar- ski 1985, 15. A. M. Ščerbak után.)	 m

No. 30.		 SENG „kis (fű)hajtás, élő, sémája a születés- nek” (Kyril Ryjik 1980. No. 218.) SHENG „születni, terem (gyü- mölcsőt), fiatal, friss hajtás” (Karlgrén 1957, No. 812.)	 Mongóliai feliratos kőrajz képen (Oklad- nyikov 1976. 184, 62. tábla.)		 Kiskőrös — Órcsik tanya 89. sír. (Erdélyi – Ráduly 2010. 24)		 Vizsolyi Árpád- kori Reformá- tus temp- lomban, a diadal- íven: „az ujjá- születés jelképei” (Szeke- res István fény- képei)	 fs (zs) efch (s)
No. 31.		 Th. W. Danzel XXXV. tábla. „repülni” (Karlgrén 1957, 579b Kyril Ryjik 1980. No. 45a,b.)					 Komá- rom rom- szent- péteri bronz- veret piktog- ramjai. (ELE- INK 2003, 1. Turguly Sándor)	 ecz (ecs) ech (ecs)
No. 32.		 „toll, szárnyak” B. Karlgrén 1958, No. 98. „toll, szárny”					 (ELE- INK 2003, 1. Turguly Sándor)	 ep
No. 33.		 „toll, szárnyak” B. Karlgrén 1958, No. 98. „toll, szárny”					 (ELE- INK 2003, 1. Turguly Sándor)	 ez

		 Kyril Ryjik No. 1980, 27. „Toll, szárnyak, madarak, rovar- szárny”						
No. 34.		 „Szárny fa” vessző. A Hung-fan 'fa' elemét jelölő nyíl vesszőjekén t. „vessző, rovás- vessző” (Karlgrén 1957. No. 349.)						 ac (ak)
No. 35.		a b „juhfélék, kecske-félék antilop, stb.” (Kyril Ryjik 1980. No. 25.) b c d „juh, birka” (Karlgrén 1957, No. 732.)	 „hímnemű juh, birka, kecskeféle, antilop” (Dorzs – Novgoro- dova :Petroglifü Mongolii 1975, 128). Valamint: Okladnikov 1980. 119. Цараан-ро.л hun korszak.				 Juh, vagy antilop pik- togram az ujelgi fémlele- ten. „Őstör- tétetünk kauká- zusi forrásai” kiállítá- son (Alekszej Paru Nyin) juh pik- togram a Somogy- vári Bencés Apátság (1091) mosdó- kagyló- ján” (Magyar Kálmán, 1992, 315.)	 ent

							 „juh piktogramok” (Vizsolyi Árpád-kori Református Templomban. Szekeres István fényképei.) „juh piktogram és a 'd' betű ferde mellékvonalának ligatúráként a fővonal aljához kötése” (Kassai Kőtárban szarkofág felirat: Juh(o)d Mandics 2010/I. kötet 303. old.)	
No. 36.		 „ciklikus írásjegy” (Karlgrén 1957. No. 605.)	 Uráli, Irbit-parti szikla-rajzon. Mongóliai kőrajzon. (Borbala Obrusanszky megosztotta Батцэнгэл Рэнцэн-				 „anya piktogram és az 'unc' (unk) ligatúrája” a Kassai kőtár szarkofág feliratán: Any+unk Any+ánk Mandics 2010/I., 303.	 vnc (unk)

			гннн bejegyzését. 2016. augusztus 14., 23:15)					
No. 37.		 „ciklikus karakter” (Karlgregn 1957. No. 505b.) Kínai jó- csonton. (Kéki Béla 1971, 61. 102.)						 v ee (ö)
No. 38.		 „utódok, > utána megy” (Karl Faulman 1880, 285.) (Nikolsburg i Ábécében: > „Utószó”)						 tpr („tem- peri- us” = „a maga idején, alkal- mas idő- ben” (Finály Hen- rik)
No. 39.		 „szem” (Karl Faulman 1880, 285.)					 Haran- gozó Imre lelete. Újkígyós. Duna TV 2008. Rajz: Erdélyi – Ráduly 2010, 48.) + Az ó- kínai „szem” piktog- ram és a „p” betű ligatú- rája: (sz)em+p = emp Hon-	 emp (szem+ p betű ligatú- rája)

							foglalás- kor.	
No. 40.		 „vessző, rovás- vessző” (Karlgrén 1957. No. 349.) (Székely: „cselőke > „celőke” (Szekeres 2008, 60-89)						 encz (ron- tott liga- túra?)
No. 41.		 „vessző, rovás- vessző” (Karlgrén 1957. No. 349.) (Székely: „cselőke > celőke” Szekeres 2008, 60-89)						 echech (ecsecs) (Két felezett cselőke liga- túrája: + = → Szeke- res 2008, 146.)

3.0 Kigyűjtött piktogramok/ideogrammák megszólaltatása

A Nikolsburgi Ábécé betűinek *sziklarajzokról* és *régészeti leletek publikációiból kigyűjtött* piktogram/ideogramma előzményű adatait, könyvem (2008) jelicikkeinek sorszámozása szerint, *hálós táblázatom vízszintes celláiban No. 1.-től No. 41.-ig*, és a **II., III., IV., V., VI., VII., VIII. függőleges oszlopaiban** összesítettem.

A sziklarajzokon és régészeti leleteken általam eddig megtalált piktogramok, ideogrammák csak **ismeretlen részarányukban** mutathatják egykori valóságuk adatait.

A legfontosabb nyelvi, írástörténeti és történelmi összefüggésekre így is rámutatnak, mert a nyelvünkön képzett betűk, a rajzuk (grafémájuk és hangértékük (fonémájuk) ismeretében, így is **jól látható módon** bizonyítják a hunok, koraavarok és Árpád népe **nyelvi, kulturális történelmi** azonosságait.

A *piktogramok/ideogrammák megszólaltatásának „műveletét”* dolgozatom elején igen részletesen bemutattam, hogy mindenki értse. Mert írástörténeti kutatásaim és betűképző ellenőrzéseim ezeken az **egyszerű**, de mégis jelentős szakirodalmi felkészültséget igénylő írástörténeti műveleteken nyugszanak.

Rajzukat a jelentésükkel a **II.** és a **III.** oszlopban, a megadott helyeken, a *sinológusok* szakirodalmi műveiben, bárki érdeklődő megtalálja.

— **Vízszintes** „cellasoraikban” összevethetően **vizsgálom a függőleges oszlopokba kigyűjtött:** — sziklarajzokon, s a hun, koraavar és Árpád népe régészeti leletein, s az Árpád-kori használatukban is megtalált **azonos kínai piktogramokat**, és a tekős jelcsalád azonos **ideogrammáit**. A **nyelvünket és kultúránkat hordozó néprészeink** nyelvi és kulturális azonosságait.

Amely **nyelvi, műveltségi és katonai szervezettségük erejével** asszimilálták egykor a más nyelvű, más kultúrájú népeket, néptöredékeket vonulásuk útvonala mentén.

Nyelvünk és kultúránk megjelenését a Kárpát-medencében akkorra tehetjük **cáfolhatatlan adataikkal igazoltan!**, — amikor megjelentek **hun régészeti leleteinken**, a nőnemet jelölő rombusz

(vulva), és ágyékháromszög szimbólumaink a **teknős piktogrammal**, és más, nyelvünkön megnevezett **kínai piktogramokkal**. (L.: Bóna István: „A hunok és nagykirályaik”, 1993. — **Könyvemben** (2008) XVIII. 182–199.)

Ennél korábbi időből, **nyelvünket és kultúránkat** hitelesen azonosító **adatokkal, adatrendszerekkel** nem rendelkezünk a Kárpát-medencében.

A No. 1./a jelzésű vízszintes cellasorban

a nőnemű teknős **ku-wen piktogram** rajzát ismertetem, amelyet Th. W. Danzel: „Die Anfänge der Schrift” (1912) XXXV. kínai ó-képirás (**ku-wen**) táblájáról másoltam a **III.** oszlopba. Amelynek gyönyörű, **12 rekeszes mását** az Alcsút-doboz Szent György-pusztán megtalált **hun övecsaton** is látjuk az **V. oszlopban**. Bizonyítva, hogy a Kárpát-medencében is megjelent a **teknős világszimbólum** hun néprészünkénél.

— A **Hung-fan tájolt elemeinek** feljegyzését Karl Faulman: „Illustrierte Geschichte der Schrift” (1880, 85–88) könyvében, „Keletázsiai szélrózsa” néven, a tájolt nőnemű teknős rajzán feliratozva találtam meg a **⊙** ’föld’, és benne a **⊕** közép jelölése nélkül. Mert **eleinknek** nem négy: **öt** égtája volt!

Ötödik volt a **’közép’**, ahol a két tájoló fővonal metszéspontján, **a föld közepén**: **⊕** — **a világ terjedelmét** szemlélő steppei ember állt. Aki **nyelvünk szavaival a földet**: ’kerek’-nek és ’széles’-nek; az **eget** ’széles’-nek és ’nagy’-nak, ’magas’-nak látva **nevezte meg!** Mert a **kerek föld** és a **nagy ég** szélessége, **a láthatáron** találkozott! Az ötödik égtáj, csak **a székelő ábécékben van** az **’f’** hangértékű betű rajzán „föld közepén”: **⊕** — **a teknős két fővonala metszéspontjával** jelölve! S ez hiánytalanul „végigvonul” a romlott/rontott ábécék **’f’** hangértékű betűinek grafémáin. Míg az ó-türk ábécék betűinek grafémáiból hiányzik. Bizonyítva ezzel is, hogy a az **ó-türk** és a **török nyelvű népek műveltségében** nem volt, és ma sincs jelen a Hung Fan filozófia töredékes ismerete.

Ahogy Kyril Ryjik rajza mutatja a négy égtáj fővonalának metszéspontját a szélességvonalakon, s a Nikolsburgi Ábécé akrofonias **’n’** hangértékű betűje közepén is ponttal van jelölve:

Amely **nagyság**, az **ég** teknőive rajzával megjelenített. Mert a lapos **föld közepén állva** a világ terjedelmét szemlélő steppei embernek a **föld** és az **ég** széles volt, s ennek a közepét **ponttal jelölte**. Ahol **föld közepén állva**, az ég boltozatának **félköríves nagyságát** is szemlélte.

A keleti ó-türk feliratok **⊙** **yer; yir** (föld) ideogrammból képzett **y¹** (j¹) hangértékű betűjének rajzából a: **x** ’közép’ jelölése hiányzik! Mert világszemléletükből, s így nyelvükből is hiányoztak a **föld** és az **ég** ’nagy’ (**’ulu’**) és ’széles’ (***än, in, en** stb.) jelzői. Amely ***än, in, en** ó-türk szavakkal, csak a posztó és vászon szélességét nevezték. S ez **alapvető különbség (!)** az **ó-türk** és **török nyelvű népek**, és a kínaiak által „xiongnu”-nak nevezett **ősnépünk** — **világképzete, világlátása**: — **kultúrája** között.

— Az **Alcsút-doboz Szent György-pusztai** hun régészeti leleten lévő teknős piktogram is bizonyítja, hogy **hun eleink** a Kárpát-medencében is jól ismerték egykor a nőnemű teknős (ku-wen) piktogram rajzát. Amely „világszimbólum” piktogramból — **az ó-kínai szomszédságban**, tájolt rajzrészeik nyelvünkön megnevezett jelentésével emelték ki a teknős jelcsalád s a **Hung Fan** (Nagy Szabály) tájolt elemeinek ideogrammaikat. (L. a **II.** oszlopban, s **könyvemben** (2008) részletesen a 48-74. oldalakon.)

Wolfram Eberhard írja a „Lexikon chinesischer Symbole” c. könyvében (294-295) a teknősről:

„A teknős a kínaiak szemében mindig is titokzatos és meglehetősen szimbólikus teremtmény volt. A mondás [mely szerint a teknős] ’→ menny és → föld titkait rejtegeti’ még mindig elterjedt Kínában.” „De a teknőst erkölestelen teremtménynek is tartották. Mivel — elgondolásuk szerint — nem léteznek hímnemű teknősök, a nőtények kénytelenek kígyókkal párosodni. Így a teknőst egy kígyóval együtt, mint észak teremtményét ábrázolják.” ⁽⁴¹⁾ Vagyis: A nőnemű teknős — északról dél felé terjeszkedő hsiungnu eleink műveltségeként került az ó-kínai népesség műveltségébe.

— Az **ázsiai és európai hunok azonos nyelvét** és korabeli magas műveltségét, a teknős világszimbólum piktogramból — tájolt jelentésük rajzrészeivel kiemelt ideogrammak, és a ku-wen piktogramok a **tények erejével bizonyítják!** Amelyekből a Kárpát-medencében már a koraavar-korban a vegyes rendszerű tárgyfeliratokhoz, **a nyelvünkön** betűket képeztek. (L.: **könyvemben** (2008) és az „Uráli, nemeket jelölő fejszimbólumok történeti összefoglalása, s ami körülöttük van” (2019) tanulmányomban is részletezve.)

A **Hung Fan** ideogrammból az orhoni és jenyiszeji ó-türk feliratok ábécéibe csak átvétellel, s olykor a nem a megfelelő jelentéseikkel képeztek ó-türk nyelven betűket. (Pl.: a ʼtűzʼ ideogrammból is az ʼoŋʼ (dél) jelentésű ʼ ideogrammaival azonos, ʼŋʼ (nazális) hangértékű betűt képeztek, ami az ʼoŋʼ (dél) jelentésű ideogramma jelentése szavának véghangzó hangzója.)

Több ó-türk betűnek csak a nyelvünkön megszólaltatott piktogram **jelentés** (korabeli) **szavának szókezdő hangjával** tudták csak a hang jelöléséhez szükséges hangérték képzését biztosítani. S ez, — **a még nyelvünkben élő** orhoni maradéknépünk nyelvét, és hangértékadó szavaink hangtörténetét is **adatolják** az orhoni ó-türk betűképzés helyszínén.

A No. 1. jelzésű vízszintes cellasorban

a tájolt teknős világmodell piktogramból a **Hung-fan 5 eleme** közül, a ʼtűzʼ elemként kivont rajzrészét látjuk, amely a ʼdélʼ tájoló ideogramma párjával (L.: **No. 2.** sorban) az ordoszi hun koronadísz (Kr. sz. e. a 4. században) észak-dél fő irányba tájolta. S amelyből a Kárpát-medencében **akrofoniás** (szókezdő) ʼtʼ **hangértékkel** betűt képeztek.

Hangérték jelölése a Nikolsburgi Ábécében: *eth*, amely hangértékjelölés egyezik a jelentés szava egyik szókezdő írásmódjával: „1298: ? *Thyuzen*” (TESZ 3 1018)

Az orhoni és jenyiszeji ó-türk ábécékben a rajza (grafémája) a ʼdélʼ ideogrammaival együtt véghangzó: **ŋ** hangértékű. (Mert: ʼoŋʼ = dél.) Amely ʼtűzʼ jelentésű ideogrammból képzett ó-türk ʼŋʼ hangérték nem felel meg a jelentésének! Oka csak az lehet, hogy az **ó-türk** és **török nyelvű népek**, nem vették át **őskultúráinkból** a **Hung-fan** (Nagy Szabály) **filozófia ismeretét**. Nem volt, nem lett műveltségük része! Ahogy a ʼtűzʼ ideogrammat a régészeti leletként előkerült **ordoszi hun fejdísz** (koronán) látjuk legkorábban (megszólalni).

Bizonysága, hogy a Kárpát-medencében megjelenő, *nyelvünket és sajátos kultúránkat hordozó hun eleink* műveltségének része volt a Kárpát-medencében is a Hung-Fan filozófia. Miként **Sajó** folyó és patakneveinkben és közmondásainkban máig is élnek *egymással szemben álló* elemei. Pl.: „*Fából vaskarika.*” Stb.

A **IV.** oszlopban látjuk mongóliai sziklarajzon a teknős piktogram rézkori, nyílhegyfejű változatát. (Novgorodova 1984, 103, 42. kép.) Bővebben: Szekeres 2008, 105.

Alatta, egy sziklarajz részletén egy teknős rajza: Okladnyikov 1976, 134, 3. rajz.

A No. 2. jelzésű vízszintes cellasorban

a tájolt teknős déli rajzrészével kiemelt ʼdélʼ jelentésű ideogrammat látjuk, amely az ordoszi hun fejdísz ʼtűzʼ ideogramma tájoló jele. A Nikolsburgi Ábécében akrofoniás ʼdʼ (ed) a hangértékjelölése. De ezt megelőzően már a koraavar Kunágotai ezüstkorsó vegyes rendszerű feliratában, a ʼvasʼ (nyílhegy) **piktogram jobboldali vonalához** (kínai módon) alul van a tájoló ferde mellékvonalával ligatúrában („fonetikai elemként”) csatolva. (L.: a **No. 6. cellasor VII.** oszlopában.)

A ʼdélʼ ideogrammból képzett magyar ʼdʼ és ó-türk **ŋ** (nazális) hangértékű betűk képzéséről részletesen könyvem (2008) **No. 2.** jelicikében.

A No. 3. vízszintes cellasorban

a **Hung-fan** öt tájolt eleme közül a „*folyó(víz)*” ideogrammáját, a Nikolsburgi Ábécé 1 ʼejʼ (j) hangérték jelölésű betűjeként látjuk, amely hangérték nyelvünk ősi, *már kihalt ʼjóʼ* (folyó) szavunk akrofoniája. Amely korábban nem csak az ordoszi hun fejdísz észak főirányba tájoltan (L.: az **V.** oszlopban), hanem egy mongóliai piktogram feliratos körábrán és a Žamantogaji hun feliratos csontábrán is a 1 *folyót* jelöli. (L.: a **IV.** oszlopban)

Meg kell említenem, mert kevesen tudnak róla, hogy csak a **Tisza** jobboldali mellékfolyója, és két erdélyi patak névadója a Sajó (só-folyó). Mert: „*Ami lefelé folyik, hozza létre a sósat.*” (Hung Fan) De számos ptaknevünk névadója: Méregjó, Berettyó (Berekjó), stb.

A koraavar Kiskőrös-vágóhídi kehely talpán lévő feliratban a 1 rajzát, egy teljesen külön álló 1 jelként látjuk, folyó vagy víz ideogrammájaként. Amely logikus volna egy kehely talpán, de itt mégsem jelenthet vizet, mert utána a vegyes rendszerű ligatúrának: **at+a+d = ʼatadʼ** (atyád) olvasata van.

Egy külön álló, magányos 1 ʼjʼ hangértékű betűnek egy feliratban értelme nincs, ezért egy jelöletlen ʼoʼ magánhangzóval a melléknévi ʼjóʼ szó olvasatát adja. S ez a VII. századba keltezhető ajándékozási

feliratként logikus, mert a felirat további olvasata: at+a+d = 'atad' (mert a lágyult 'ty' hang még nem létezett nyelvünkben. S ezzel egyértelműsítettem a korábbi olvasatomat azzal, hogy a melléknévi 'jó' szavunk előfordulásának két változata (formája) volt: „A v-s és v nélküli tőváltozattal alakult formákhoz jelentésbeli különbség is járult: a java, javak elsősorban a konkrét, anyagi javakra vonatkoznak, a v nélküli változathoz inkább az elvont jelentések fűződnek.” (TESz 2 275.) Amint a kehely talpán lévő feliratnál.

A No. 4. vízszintes cellasorban

a **Hung-fan** „folyó(víz)” tájolásának 𐰚 'észak' jelentésű ideogrammáját látjuk, amely az ordoszi hun fejdíszon is tájoló párja a 𐰚 'folyó (víz)” elemnek.

A Homoródkarácsonyfalvi feliratban akrofoniás 𐰚 'i' hangértékkel van jelen. (L.: észak: „1490: ysak” (iszak); vagy: „1586 Izekrol gr. MNy 62 498)” (TESz. 1 799.) E két idézett szókezdő „i” hangérték nem lett hangértékadója a székely írás 'i' hangértékű betűjének, mert a **Nikolsburgi Ábécében** az 𐰚 'ij' piktogramból képzett szókezdő 'i' hangértékű betű lett **használatra jelölve**. Erre utal a betűk felsorolása után írt: „**Amen**” (Így legyen) szó.

Ennek egyik oka az lehet, hogy 'észak' szavunk 'iszak' változata nyelvjárási szóként lehetett csak használatos, míg az 'ij' szavunk szókezdő hangjával képzett 'i' hangérték alkalmasabb és elterjedtebb volt már betűként az 'i' fonéma jelölésére.

— A székely betűírás nem „**központi akaratra**” jött létre, hanem spontán módon, amikor köznépi igénye, a *hagyományként őrzött* piktogramokra/ideogrammákra épülve, a Kárpát-medencében több helyen is megjelent. De *időlegesen „kiteljesedni”* az eddig megtalált feliratok adatai szerint, csak a székely néprészünknél tudott. *S ennek a ma is erős hun tudatuk* lehet az indítéka.

A No. 5. vízszintes cellasorban

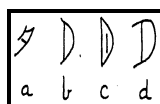
a 𐰚 'nyugat' ideogrammát látjuk, amelyet betűként csak a székely feliratokban és a Nikolsburgi Ábécéből ismerhetünk szókezdő 'ny' hangértékkel, mert egy tájoló, magányos ideogramma használatának önmagában nincs értelme, ha nincs mit tájolnia. Így ideogramma előzménye sem található régészeti leleteken!

Csak a hagyományörző emlékezet őrizhette egykor a betűképző utódok számára. Ennek alapja pedig nem lehetett más, mint a világszimbólum teknős piktogram, és a „teknős jelcsalád” ismerete. Még a Kárpát-medencében is!

A **rajza** egyezik az orhoni ó-türk 𐰚 betűvel, amelynek y¹ (j¹) a hangértéke. Hátsó nyelvével képzett magánhangzókkal harmonizál. De a teknős jelcsalád 𐰚 'nyugat' ideogrammához semmi köze nincs! — mert a keleti ó-türk nyelv 'nyugat' szava: „*quri* Westen || garp (nyugat)” (AlttGramm.)

S így az ó-türk *quri* (nyugat) szó hangértékadó akrofoniája (vagy véghangzója) a betű 'y' (j) hangértéket **nem igazolja!**

— Csak a '**Hold**' jelentés szavának a véghangzóját! — „ay, āy br. Mond, Monat || ay (Hold, hónap)” (AlttGramm.) Amely kínai piktogram átvett rajzával, és ó-türk szavának véghangzójával egyezik a betű hangértéke:

Bernhard Karlgren 1957, No. „796 a-d * *dziäk* / *ziäk* / si este (Si); éjszaka, (Csuang). b Jin -csont (A 1:5,1), c Jin -csont (A 1:27,4), d Csou I (inser. 65) (kb. 1027—900). Az írásjegy a Holdat ábrázolja.” A b és a c **Jin-kori**, a d pedig a (korai) **Csou I** korból való.

Ezért csak piktogramja átvételével kerülhetett a hunoktól az ó-türk betű képzéséhez, mert sem a Jin, sem a korai Csou korban (Kr. e. 11. sz. – Kr. e. 771) még nem élt ó-türk nyelvű nép Kína északi szomszédságban. Erre eddig a mongóliai sziklarajzokon bizonyosságot nem találtam. Csak az uráli, nemjelölő fejszimbólumok használatára. Miként a 𐰚 'kelet' ideogramma használatára sem. Pedig léteznie kellett, mert a „teknős jelcsalád” része, s a „Keletázsiai Szélrózsa” jelöli.

Betűket, csak piktogramelőzményű rajzuk és jelentésük szavából képzett hangértékükkel lehet **hitelesen egyeztetni** írástörténeti szakirodalmukban. Mert betűk egyező rajza önmagában még semmit

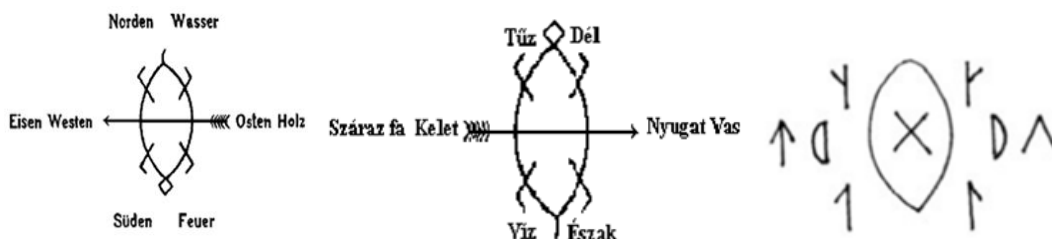
nem igazol származásuk történeti előzményéről.

A betűképző **rajzokkal** és a betűképző nyelven **hangértékükkel helyreállított** piktogram előzményű jelentésük **szava szakirodalmi egybevetésével**, rögtön „**kiugrik**” az igazság:

— **Van**, vagy **semmi közük** egymáshoz.

A No. 6. vízszintes cellasorban

a **Hung fan** öt eleme közül a fémeket a nyílvevő $\wedge$ **vas** nyílhegye jelöli Karl Faulman „*Ostasiatische Windrosen*” (Keletázsiai Szélrózsák) rajzán, nyugati tájolással:

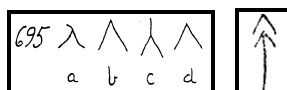
Amely nyílvevő közvetlenül nem része a nőnemű teknős piktogramból tájolt rajzrészeik jelentésével kiemelt, „**teknős jelcsalád**” ideogrammainak. Csak sajátos módon kiegészíti a **Hung Fan öt elemének** jelölését a nyílvevő **'fa'** (vevőjének: $\uparrow$ cse- > „**ce-lőke**”), és: $\wedge$ **'vas'** (fém) nyílhegyének elemével. Amely nyílvevőt alkotó „**elemek**” piktogramjait jelicikkeimben, s a kínai **írástörténeti szakirodalomban rendre** egyeztettem.

— Kína a késői Csou-korban (Kr. e. 770-től Kr. e. 256-ig) lépett át a réz és bronzkorból a vaskorba, amikor a drága bronz fegyvereket felváltották az olcsóbb, vashoz készült fegyverek. S így, a nagy tömegű hadseregeket is el lehetett látni jó minőségű fegyverekkel.

A **'vas'** szó jelentése (eredetileg) **'réz'** lehetett a nyelvünkben. Később, amikor a fém eszközök anyagai bronzról (rézről) vashoz változtak, a fémnév neve még változatlan maradt, (L.: TESz 3 1095) mert a **'réz'** szó bizonytalan eredete kaukázusi, vagy iráni nyelvekben keresendő. (TESz 3 405)

„Az urali eredetű szó szelkup közvetítéssel elterjedt Belső-Ázsiában (kitaj ho-szu (< *χaču vagy *χašu), dahur χasō, kirgiz *qaša 'vas') (LIGETI: NyK. LI, 204, AOH. I, 150; AALTO: i.h.)” (A magyar szókészlet finnugor elemei 675 – 678)

A Hung Fan fémeket jelölő **'vas'** $\wedge$ **'nyílhegy'** piktogramját „ék, nyílhegy” jelentéssel látjuk a kínai piktográfiában, Bernhard Karlgren **1957, No. 695** b, c, d Jin-kori rajzaival:

„The graph shows some sharp -pointed object (a wedge? an arrow-point?)” (A graféma néhány éles pontú tárgyat mutat (éket? nyílhegyet?) Sziklarajzként (L.: a **IV.** oszlopban) Mongóliában is megtalálták, ahol az alsó, a fa nyílvevő, a **'celőke** > **celőke** (lővevőcső) rajza: $\uparrow$, — felette a nyílvevő (**fém**) hegyének a rajza van: $\wedge$ (Részletesen: Szekeres 2008, 66)

A **kettéosztott** (felezett) **vas nyílhegy** rajzát a **Nikolsburgi Abécében**: $\wedge$ véghangzó **f** (š) hangértékkel látjuk, miként a jenyiszeji Qara-sug (e-9) ó-türk feliratban szintén: $\wedge$ **'š'** hangértékkel, az általam kiemelt felirat részletében:

— ahol a szó olvasata: ermiš.

Felezett, kettéosztott változatát **korábban** a hun „felövezettek” övcsatjainak csattestjén is **látjuk**. (Szekeres 2008, 185). A csattesteken mindig valamilyen díszítés, vagy piktogram van.

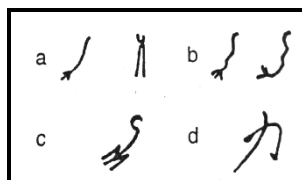
A Békés-Povádzugi honfoglalás-kori sírban talált íjvégre és markolatlemezre vésett nyílvevő hegyeinek rajzai (L.: a **VIII.** oszlopban), szintén felezettek!

A **piktogramok felezése, kettéosztása**, — nem csak a **kínai** és **hsiungnu** (ázsiai hun) **Eleink** piktográfiájában látható. Az ó-türk nyelvű utódnépeknél is jelen volt az **Orhoni** és **Jenyiszeji** feliratok betűinek képzésekor, amikor az $\wedge$ **'üst'** és a $\wedge$ **'rét'** piktogramot kettéosztották.

Az $\wedge$ **'üst'** piktogramnak volt egy korábbi kettéosztása **hsiungnu** Eleink által. Amikor az **'üst'** korabeli

'vas' fémnek nevezett **réz** anyagát a kettéosztott 'üst' piktogram felső részének **M** rajzával jelölték, mert a 'vas' szó jelentése: 'rész' volt urali ősnelvünkben. (TESZ 3 1095.) S ez tovább hagyományozódott akkor is, amikor már 'rész' szóval neveztük meg a réz fémét. **Ezért** a **M** betű hangérték jelölése akrofoniás 'ew' ('v') a Nikolsburgi Ábécében. (L.: No. 28. jelicikemben.) (A 'rész' szó, talán avar eredetű nyelvünkben. (L.: TESz 3 405.)

A kínai írástörténetben is felfedezhetjük a kettéosztott 'üst' piktogramot: **M** — ahol az izom rajzára van rárajzolva, s így együtt izomerőt, fizikai energiát jelent. Kyril Ryjik No. 153c:

Jelentése: „un tendon, un fibre musculaire” (egy ín, egy izomrost). „I. Force musculaire, vigueur, énergie physique” — (izomerő, erősség, testi fizikai erő). (L.: „**vasgyúró**” szavunkat!)

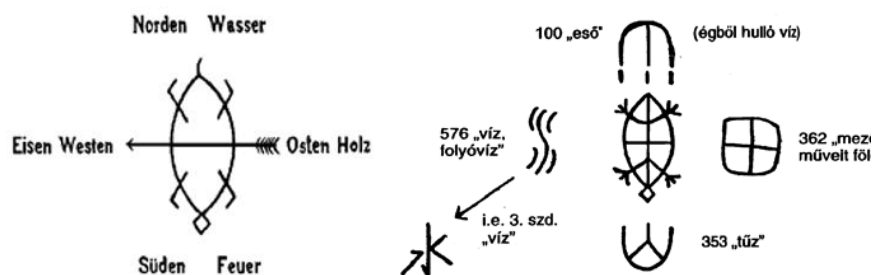
Az ó-türk átvétellel az orhoni ábécében a kettéosztott piktogramból képzett betű: **M** 'lt', és 'ld' hangértékű, amely betűpárral megadott hangértékből csak a betűpár 't' és 'd' hang hangjelölése nyilvánvaló. Mert az ó-türk 'vas': „tāmir eisern, Eisen||demir” (AlttGramm)

— Az ótürk betűalkotó is ketté is osztotta az 'üst' piktogramot. Könyvem kézírata összeállításakor a kettéosztott 'üst' piktogram felső fele: „üstün, üsdün oben, oberer, oberhalb, mehr als||üstün, yukarda” (felett, felső, felsőfelett, több mint) (AlttGramm. 349.) — *jelentések alapján* egyeztettem az akrofoniás 'ü' hangértéket. A piktogram alsó felének pedig az ó-türk 'küžäč, kazan' (üst) szó akrofoniája igazolja a **q** hangértéket. **Csakhoggy:**

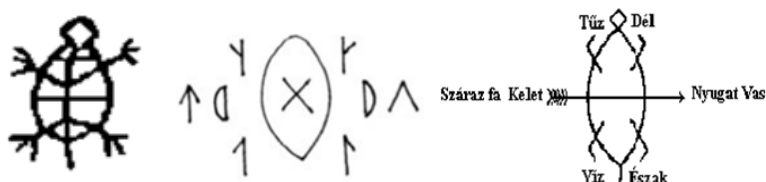
A 'rét' piktogramot is kettéosztották, amely felső rész grafémája: nyelvünk 'rét' szavának 'r' akrofóniájával, alsó fele pedig az ó-türk *tariylay* (mező) szó akrofóniájával kapta 't' hangértékét. Ezért ma már 'üst' szavunk szókezdő 'ü' hangját vélem a kettéosztott 'üst' piktogram felső rajzrészének, **nyelvünkön adott helyes hangértékének**. Mert az 'ü' **hang létezett** „uráli nyelvünkben!” (Bárczi Géza 1975, 52.) S így az 'üst' piktogram kettéosztott felső része is nyelvünkön kapta akrofoniás hangértékét, mint a 'rét' piktogram felső része! (L. részletesen: Szekeres 2008, 119-121.)

Ez pedig arra vall, még három ótürk betű *nyelvünkön képzett hangértékével*, hogy az orhoni ó-türk feliratok betűinek alkotásánál, még ott voltak a **nyelvünkben élő hsiungnu** helyben maradt maradékai! — De, miért? — mi célból osztották ketté a *kínaiak* és *hsiungnu* Eleink, valamint az ó-türk nyelvű utódnépek a piktogramokat? — Új piktogramokat alkottak!

— Ez jól látható a Bernhard Karlgren **No. 100.**: 'eső', és a **No. 353.**: 'tűz' jelentésű kínai piktogramok Sang (-Jin)-kori alkotásán, ahol a 'tűz' piktogram rajzát, jól összevethetően a teknős piktogram déli felével, az 'eső' (az égből hulló víz) piktogramot a teknős piktogram északi felével alkották meg, ahogy kínai tájolásukat Karl Faulman „*Keletázsiai Szélrózsák*” rajzán is látjuk:

A *hsiungnu* **eleink** szintén a kettéosztott, fejével déli irányba tájolt, **de normál helyzetű** teknős piktogram **rajzrészeinek** *nyelvünkön megnevezett jelentésével* vonták (*emelték*) ki a déli irányba tájolt 'tűz' és az északi irányba tájolt (folyó) 'víz', — s a Hung Fan (Nagy Szabály) tájolt elemeinek ideogrammáit:

Ez lényeges eltérés, — mert a **két ősnép** kulturális, műveltségi, és hatalmi helyzetének **korabeli viszonyát** mutatja:

a./ A nőnemű teknős neme az uráli Irbit-parti Sziklarajzok rombusz alakú **'vulva'** fejszimbólum rajzával jelölt. Amely **rombusz** 'vulva' fejszimbólum, s a hímnem **kör alakú** 'pénisz' fejszimbólum rajzával, — csak, és csakis az „**uráli utódnnyelvet**” beszélő népek **ősműveltségében** fordul elő. **Időlegesen** jelent csak meg **hsiungnu Eleink műveltségi fölényeként**, vagy más ok folyamán, az **ó-kínai képirás** történetében. **Cáfolva** az állítást, hogy: „Az ázsiai hunok nyelve ismeretlen.” Mert, az uráli ősnnyelvű népek sajátosan egyedi „**billogja!**” —

— A szaklákba és használati tárgyakba vésett, rajzukkal és jelentésükkel feltárt írástörténeti adatok: **Tárgyilag osak.** Ami **nem mondható el minden esetben** az ókori és mai történetírók szubjektív és hiányos ismereteiről.

b./ Az uráli ősműveltségű „hsiungnuk” **teknős** világmodell szimbóluma északról délre néz. A kínai ősnép a teknős világmodell szimbólumot, csak délről észak felé nézhetette, ha a kínai 'eső' és a 'tűz' piktogramot csak a fenntebb ismertetett módon lehetett megalkotni.

Ezért a „fején álló” kínai teknős piktogram a teknős világsszimbólum szemléletének csak átvétele lehet. Épp úgy, mint a többi **uráli** vulva, pénisz fejszimbólum rajzával, s az ágyékháromszöggel jelölt ó-kínai piktogram.

c./ Ezért a **nemjelölt ó-kínai képjelek**, az ős-kínai szomszédságban megjelent „uráli ősnép” kulturális, műveltségi és **hatalmi helyzetének** időszakos **fölényét** mutatják.

Történelmünk kínai szomszédságának időszakából származhatnak mongol jövevényszavaink (mint pl. a mongol 'dülü' >'dél', amely szó előzménye nem lehet „egy régi török nyelvben *dül alak”, mert a teknős jelcsalád Hung-Fan jelei közül a 'dél' ideogramma már Kr. e. az 5.-3. században az ordosi hun fejdíszén látható, amikor ó-türk nyelvű népek feltehetően nem éltek még a mai Mongóliai területén. (TESz 1 606-607.) Vagy nem hagytak korai kulturális „nyomot”. Mert a **Teknős jelcsaládot** ősnépünk, és **nem ó-türk nyelvű nép** alkotta.

— De, nyelvészeti kérdésekben a nálam képzetebbek elfogadott adataira hivatkozom. Legfeljebb **rámutatok** az attól eltérő, bizonyítható összefüggésekre.

Nyelv és kultúrahordozó néprészünk régészeti leleteinken megtalált piktogramokat, ideogrammákat hálós táblázatom **függőleges oszlopaiba**, jelicikkeim sorszámozásával helyeztem el. Amely kigyűjtött kínai piktogramok és hun ideogrammák, — **vízszintes cellasoraikban** „találkozva” — bizonyítják „egy helyről származó” azonosságukat. Amely rajzukkal és (akrofonias) hangértékükkel helyreállított piktogramok/ideogrammák jelentéseinek szavai, s a betűképző nyelv hangtörténetének betűképző időszaka nyelven szólalnak meg. Mint az ó-türk ábécék betűinek piktogram előzményei. S ez annyiban nem igaz a Nikolsburgi Ábécé betűire, mert azok hangértékjelölései, a Nikolsburgi Ábécé összeállítója időszakának hangjelölését mutatják.

d./ Másik oka a piktogramok kettéosztásának: rajzuk sajátos egyszerűsítése.

— A kínai **nyílhegy** piktogram **kiemelt jelentősége** abban van, hogy **mongóliai sziklarajzon**, a **hunok, koraavarok** és **Árpád népe régészeti leletein** egyaránt előkerültek!

Hitelesen bizonyítva a kunágotai koraavar ezüstkorsó feliratával **a hunok, koraavarok** és **Árpád népe** nyelvének lényegi azonosságát.

A keleti ó-türk átvételek jenyiszeji, s Orhon III ábécéjében, a nyílhegy a vessző végével „összevont” (párosított) rajzával láthatók: **⚡** — ahol az alsó rajz a vessző felső végét jelöli, a felette lévő a vas nyílhegyet: **⚡** Az Orhon I és II betűrendszerben olyan rajzváltozatok fordulnak elő, ahol a nyílhegy rajza alatt a vesszők is (részben) keresztmetszetük felezett rajzával vannak jelölve: **⚡ ⚡ ⚡**

Ó-türk hangértékük: „**tämir** eisen, Eisen||demir (vasból levő, vas)”. (AlttGramm.) „mtü. **tämürgän** 'Pfeilspitze' (nyílhegy)” (Martti Räsänen) Az ótörök (és a többi török) nyelvben a **tämir, tämürgän** 'vas' jelentésű szavak csak „magas hangrendű” szóalakokban léteznek, a belőlük képzett **'t'** hangértékű betű mégis „mély hangrendű” magánhangzókkal harmonizál. Nincs törvényszerű összefüggés a hangérték, és

a hangértéket adó szó magas, vagy mély hangrendjével.

— A nyílhegy piktogramok felezése **annyira hun sajátosság**, hogy hun eleink útvonalát is jelölik Belső-Ázsiából a Kárpát-medencébe. Mert a felezetlen és felezett $\wedge$ $\nearrow$ kínai nyílhegy 'vas' (fém) elemét jelölő Hung Fan piktogramokból véghangzó *š* hangértékkel — **csak nyelvünkön** képezhettek betűket! Ezekből látunk a jenyiszeji ó-türk feliratokban két betűt. Mindkettőt szóvégi *š* hang jelölésére használták:

A Jenyiszeji Tuva stele «Б» (e-50) feliratban: $\approx \approx \approx \approx \approx$: Kökmiš Tutu :

A Qara-sug (e-9) feliratban: $\nearrow \nearrow \nearrow$: ermiš. (Ahogy a Bolognai Rovás emlékben a Kolos, Ambrus, Dénes nevek szóvégi *š* hangját a Υ *šeng* > *zseng*(e), *zseng*(ül) piktogramból képzett, még korábbi Υ *š* hangértékű betűvel jelölték.)

A „kazár” Majatszkojei: $\mathfrak{N}$ és Sztanyica Krivanszkojei: $\mathfrak{N}$ feliratban is jelen van a felezett 'vas' nyílhegy rajza (8-10. szd.), szintén véghangzó 'š' (s) hangértékkel; ami a „kazáriai feliratok” több betűjének **hun régészeti leleten is** előkerült piktogram előzménye, és **nyelvünk szavával történt képzésével**, új kérdéseket is felvet **Árpád népe** és a **kazárok** új megítélésű kapcsolatáról. Amelyben **a hun műveltség** (átadó fölénye) — szintén mutatkozik!

Mert, csak **nyelvünkön képezve** kaphatták véghangzó 'š' (s) hangértéküket. S ez más „kazáriai” betűk nyelvünkön történt képzésével, és a sarkeli erődnél előkerült kőrajzok piktogramjaival együtt, — **amelyek** nem részei (!) a kazáriai feliratok betűtörténeti előzményeinek! — teljesen „**átértékelik**” Árpád népe, és a Kazár Birodalom viszonyát egymáshoz! (Erről később is.)

— Az általam „**koraavar**”-nak nevezett nép vonulásának „útvonalát”, néhány olyan piktogramból képzett betű jelöli, amelyek csak a Nikolsburgi Ábécé betűjeként, és a talasz-völgyi ó-türk feliratokban láthatók. —

Az Acsiktasi rováspálcán is látjuk a nyílvevő felezett vas nyílhegyét: $\mathfrak{N}$ — mert a „koraavarok” a Talas folyó völgyén vonultak át. Ezért ott hagyták piktográfiájuk hagyományaként a kínai $\mathfrak{X}$ 'fu' (atya) piktogram „koraavar” $\mathfrak{X}$ 'at' (> aty) változatát is, ahol a kínai piktogram „atyakeresztje” szárai felett lévő két vesszőt $\mathfrak{X}$ az atyakereszt felső száraihoz rögzítették: $\mathfrak{X}$

Ahol a **helyes**, véghangzó 't' (L.: at > aty) hangértéken kívül — a Talas V feliratban a betűt piktogramként „BAS”-nak, és más, romlott hangértékű betűnek képezve is olvassák. Valamint a teknős gömbölyű felső páncélja rajzát nyelvünkön betűvé képezve: $\mathfrak{M}$ $\mathfrak{M}$ — **helyesen!** — szókezdő 'm' (L.: **menny**) hangértékkel olvasták. (TESz 2 894.) Mert az égboltozat neve csak nyelvünkön: **menny**. Amely keresztény vallásunkban az üdvözülés helye. Ezért a Nikolsburgi ábécében az „**üd-hely**” jelentésből $\mathfrak{M}$ akrofonias 'ew' (ü) a hangértéke. ('Menny' szavunk: „Ősi örökség a finnugor korból;” „A szó esetleges indoiráni kapcsolata további vizsgálatot kíván.” (TESz 2 894.)

A török nyelvű feliratokban előforduló, de csak nyelvünkön képezhető betűk hangértékei rámutatnak arra a történelmi folyamatra, hogy a feliratok keletkezésének korában, a steppei népek nem csak egy nyelvű **törzsekből** álltak. A nyelvünkön képzett betűk bizonyítják, hogy **a nyelvünkben élő hun néprészek** az északi (jenyiszeji) és déli (talasi) útvonaluk mentén is, a többségből leszakadva, beolvadtak később a már többségi, török nyelvű népekbe.

A No. 7. vízszintes cellasorban

a $\mathfrak{C}$ 'kelet' ideogramma **használatára** eddig sehol nem találtam. A xiungnuknak **észak-dél volt a** szimbólikus **fő-irányuk**. Az ó-türk nyelvű népeknek a kelet, de a keleti ó-türk, vagy nyugati ótörök népek írásaiban sem találtam.

A No. 8. vízszintes cellasorban

a Hung-Fan 'fa' elemeként, a **fa** nyílvevőt látjuk, amelynek rajzát „vessző, rovásvessző” jelentéssel azonosítottam a kínai piktográfiában. (L.: B. Karlgren 1957, No. 349) Feliratos kőrajzon is látható Mongóliában, — de hun csattesten is előfordult. (L. Szekeres 2008, 185)

Hangértéke jelölése ecz ('c') a Nikolsburgi Ábécében. Hangértékadója a 'celőke' („lővesszőcske”) szó, amelynek korábbi változata 'cseőke' volt, miként korábban a „cigle” vesszőnek is volt „csigle” változata. (Erről később a Nikolsburgi Ábécé **No. 41.** „echech” (**ecsecs**) ligatúrájánál.)

Nyelvünkben a 'c' hang — csak az **ómagyar korban** jelent meg.

A No. 9. vízszintes cellasorban

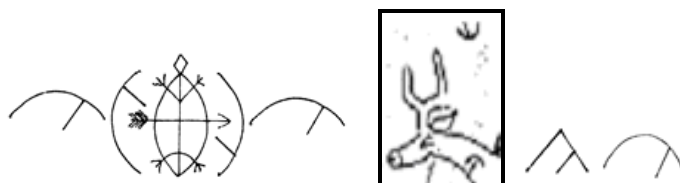
a **Hung-Fan** 'föld' elemének rajza látható a teknős piktoqram két (észak-dél, kelet-nyugat) fővonalának 'közepet' jelölő metszéspontja jelölésével, amely hasonló rajzával 'föld, mező' jelentéssel bír a kínai írás történetében. Hun csattesten is látjuk kerek rajzát. (L.: „Széles ez föld kerekén nem volt párja...”)
Eszerint **az ázsiai hunoknak** nem négy (: észak, dél, kelet és nyugat) tájoló irányuk volt, hanem: **öt**. Ötödik volt a **Ö** 'föld' két fővonal metszetével jelölt „közepe”, — ahonnan a steppei világ terjedelmét szemlélő eleink, a világ terjedelmét **nyelvünk szavaival nevezték meg**. Mert úgy látták, hogy: — a **föld** 'széles' és 'kerek'; — az **ég**: 'széles', 'kerek', 'nagy' és 'magas'. Rajzának kerek változatát hun csattesten is látjuk. (Bóna 1993. 91, 92.)

— S ez, — **páratlan szemléletű megnevezése** nyelvünkön, **a világmindenség** terjedelmének!

A jenyiszeji ó-türk ábécében a 'föld' jelek (betűvé képzett) rajzából hiányzik a 'közép' két fővonal metszetével jelölése, s így csak (hiányos) átvétele lehet a Hung-Fan ötödik elemét **tájélatlanul átvett** hun piktoqramnak: **Ö** **o** Ez is bizonyítja, hogy a keleti ó-türk, és a török nép(ek) műveltségének nem volt része a **Hung-fan** (Nagy szabály) **filozófia**. Betűvé képezve ó-türk akrofoniás hangértéke: **y¹** (j¹). Mert: „yir Land, Erde Stätte || yer” (ország, föld, helyszín) (AlttGramm.)

A No. 10. vízszintes cellasorban

a teknős piktoqramból kiemelt '**ég**' ideogramma **elsődleges** hun változatát látjuk. A teknős piktoqram mindkét íves oldalvonalából ki lehetett rajzrészként „emelni” az '**ég**' ideogrammat, a függőleges fővonalától az első lábak felé menő (azonosító) mellékvonallal:

Rajzát a hun Žaman-togaji feliratos csonttrajzon még félköríves rajzával látjuk: — a szarvas nyaka felett és a nyakán. (Bóna 1993, 100.) A fára rovas miatt lett a „félköríve” megtörve és szögletesre kiegyenesítve. Hangérték jelölése a Nikolsburgi Ábécében: egh (**eg**). Amely egh (ég) jelölés, egyben az egyik írásmódja a betű ideogramma előzménye jelentésének.

A **Nikolsburgi Ábécében** a mássalhangzók kiejtését segítő 'e' magánhangzók (még többnyire) a mássalhangzók előtt vannak, s ennek az ideogramma jelentések „**eg**”, „**eb**” szavai lehettek a természetes előzményei, amikor a jelentés szavában adva volt a mássalhangzók kiejtését segítő 'e' magánhangzó is.

A **No. 10.** jelcikkemben a hun ideogramma alkotásával és betűképzésével együtt, részletesen ellenőrizve vezettem le az ó-türk **Ė** (**eg**) '**g**', és **Ĝ** (**kök**) '**k**' hangértékű betűk alkotását és képzését.

Az ó-türk betűalkotó, a hun ideogrammak hagyományával, szintén a teknős jobb és baloldali teknőívéből, az első lábak felé menő (tájoló) vonalakkal származtatta a betűk ideogramma előzményeit. De az „**ég**-jelek” rajzai betűként nincsenek „hun-módra”, az **ég boltozata** rajzaként leborítva, ahogy az a Žaman-Togaj 21. kurgánja mellett feltárt hun sírban, a csontlemez feliratos rajzán is látjuk. (L. az **V. oszlopban**.) A jobboldali ó-türk „teknőív” változatok **k²**, a baloldaliak **g²** hangértékűek:

Elülső nyelvállással képzett „magas” hangrendű magánhangzókkal harmonizálnak. A teknőívek vonalait szintén „kiegyenesítették”, s így nyerték el könnyebben véshető, róható formájukat. Akár a Nikolsburgi Ábécé '**g**' hangértékű betűje.

A keleti ó-türk nyelvben a betűképzés idejében, még nem volt szókezdő '**g**' hang, csak jövevényszavak esetében. Az ó-türk 'ég' jelentésű ó-türk szó: „**kök** blau, Himmel || gök” (AlttGramm.) Ezért a baloldali teknőív rajzával alkotott 'ég' graféma **csak nyelvünkön kaphatta** (!) az ó-türk ábécékben a véghangzó **g²** hangértékét! —

Az ázsiai hun hagyományra épülő orhoni és jenyiszeji ó-türk ábécé alkotásában **több betű** (történelmi és hangtörténeti okból) **a nyelvünkön megnevezett jelentés szavával kapta** (kaphatta csak!) a feliratokból jól ismert hangértékét. **Bizonyosságként**, hogy még az orhoni és jenyiszeji ó-türk betűk alkotása,

hangértékképzése idején is maradtak az Orhon és a Jenyiszej folyók térségében leszakadva, nyelvünkben élő **xiungnu** (ázsiai hun) népmaradékok!

A No. 11. vízszintes cellasorban

a teknős piktogram két oldalának egymást keresztező (ég) teknőívének vonalából lett képezve az **'egék'** ideogramma:

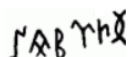
A hsiungnu jelalkotó a tájoló mellékvonalak nélkül helyezte egymásra a teknős piktogram rajzának jobb és baloldali teknőívét.

A Marosgombásnál feltárt honfoglaláskori női sír nyakláncának egyik gyöngyszemén még eredeti 𐰚 (A VIII. oszlopban.) — nem az egyszerűsített 𐰚 rajza látható.

Jelentését a teknős piktogram jobb és baloldali „égboltozat” ívének rajza, hangértékét az **'ég'** többesszámú **'egék'** szókezdő **'e'** hangja (akrofoniája) határozza meg. Ó-türk és török nyelveken hangértékének nincs levezethetősége.

A betű rajzát később úgy egyszerűsítették (L. Nikolsburgi Ábécében), hogy a két „ég” ívének már csak a két metszéspontját jelölték a balra nyitott **ég** ívének a másik **ég** egy-egy vonalrész metszetével.

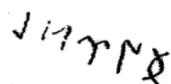
Rajzának alkotása még a kínai szomszédságban igazolt, mert az ázsiai hunoktól átvéve, a Jenyiszeji ó-türk ábécében nyelvünk többesszámú „egék” szavával képeztek akrofoniás 𐰚 **'e'** hangértékű betűt, bár a Tuvai sztélé «Б» (e-50.) felirat legalsó sorában akrofoniás **'t'** hangértékkel is előfordult:

— amelynek hangértékadó ó-türk szava: *teŋri* (Ég, Isten, isteni). Olvasata: **Türk ben**

Egyik olyan eleinktől átvett betű, amely jelöli északi hun néprészünk északi útvonalát az Urál helység keleti és nyugati térségéig, majd onnan két alkalommal is a Kárpát-medencébe.

A Talas folyó menti VIII-as jezésű ó-türk feliratban szintén előfordul, rontott **'b'** hangértékkel, amely csak ráfogott hangérték lehet, mint pl.: „*bägräk* Herr || bey” (Úr). Olvasata: Börtöl

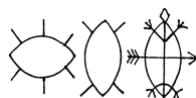

Az acsiktasi fapálca első sorában is előfordul: 𐰚 𐰚 𐰚 𐰚 𐰚 — A pálcának elfogadott, hiteles olvasata még nincs.

A két ég: 𐰚 **'egék'** jelentésű grafémából képzett **'e'** hangértékű betűk rámutatnak, hogy csak nyelvünk szavával adtak (adhattak!) az ó-türk betűnek szókezdő **'e'** hangértéket. Ó-türk és török nyelveken nem! De, így is jelölik *hun* és „*koraavar*” néprészünk útvonalát Belső-Ázsiából Európába.

A No. 12. vízszintes cellasorban

a teknős gömbölyű felső páncélját, az Ég boltozatának szimbólikus rajzát látjuk. Nincsen rajta az alsó tokpáncél függőleges fővonala, csak a lábak mellékvonalai. A Talasz I. feliraton betűjének rajzán közepén, „árulkodó módon” a Hung Fan két elemét jelölő nyílvevő csontjait is látjuk: 𐰚

Hangérték jelölése a Nikolsburgi ábécében: 𐰚 **ew** (ü). A keresztény vallás „mennyországának”, az **üdvözülés** helyének szimbólikus rajza.

„A **mennyország** az **Istentől** remélt és beteljesült **üdvösség**, az üdvözült embernek juttatott örök boldogság helye.” (A kiemelés tőlem.)

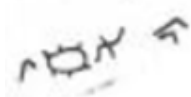
Ezért a Nikolsburgi Ábécében (betűvé képezve), akrofoniás **'ü'** a hangértéke. (L.: **'üdvösség'**, **'üd'**-hely szavunkat.) A Nikolsburgi Ábécében látható sajátos rajzával, a székely betűk piktográfiai előzményének

— egyik „szondázó” jele volt.

Menny szavunk: „Ősi örökség a finnugor korból.” (TESz 2 894.) Ezért a kínai szomszédságban ősnépünk ’menny’ (’ég’) fogalma jelen volt, mert *már ott* megalkották a teknős jelcsaláddal ideogrammját, ahogy ó-türk átvétellel a *talaszi feliratokban* látjuk betűváltozatait a VIII.-X. században: akrofoniás ’m’ hangértékkel.

S ennek, és a kínai 𠂔 ’fu’ (atya) piktogram jelrészeinek összevonásával alkotott 𠂔 ’at’ (aty) piktogramból képzett véghangzó ’t’ hangértékű betűvel együtt — a talaszi feliratokban, „útvonal azonosító” jelentősége van. Mert jelöli, hogy „koraavar” néprészünk a Talasz folyó térségén vonult át korábban. S így maradtak meg hagyományként a térség török nyelvű utódnépének ismeretében.

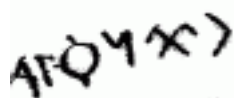
Ehhez idézem a „*TÜRIK BITIG*” —ból, a VIII-X. századba keltezett *Talasz I. felirat* 1. sor 3. betűjét, ahol a felső teknőspáncél alól nem csak a négy lábnak, hanem (középen) a *Hung-fan* ’fa’ és ’vas’ (fém) elemét jelölő nyílvevő kétoldali csonkjait is látjuk: ezet me

Olvasata: ʔt ʔm ʔr

Az ’m’ betű hangértékadója ’menny’ szavunk szókezdő ’m’ hangja, amely betűnek a Nikolsburgi Ábécében ew ’ü’ hangérték jelölése van. Mert a ’menny’ a „túlvilági boldogság”, az *üdvözülés* helye. Röviden: üd(v) hely.

Teljesen rontott (romlott) rajzaival más talaszi, pl. az *V. felirat* első sorában is találkozunk, jobbról a negyedik betűként, ’m’ hangértékkel, uBASʔ mʔš — olvasattal:

— ahol a feliratban a második 𠂔 jelet nem betűként olvassák, hanem a kínai 𠂔 ’fu’ (atya) piktogram BAS-ként megnevezett ó-türk szavával, amelynek: „baş, bhas br. Kopf, Anführer, Anfang, erster, oberer || baş” („*fej, vezető, kezdet, első, felső*”) jelentései vannak. (Alt.Gramm.)

A kínai szomszédságban az *Eleink által átvett* kínai 𠂔 ’fu’ (atya) piktogram összevont rajzú, 𠂔 ’at’ néven hagyományozódott változata a VIII-X. században a Talasz völgyében azt is jelenti, hogy ősi ’at’ (>aty) szavunk létezett a kínai ’fu’ piktogram átvételekor a kínai kultúrkör szomszédságában. Mert *eleink* a kínai 𠂔 ’fu’ (atya) piktogramot nyelvünk ’at’ szavával vették át, s az ’at > aty’, t > ty hangváltozás már a Kárpát-medencében ment végbe. S ezt a Nikolsburgi Ábécé összeállítója még nem betűként: a piktogram ’athy’ (aty) nevével jelölte.

— A kerek, romlott grafémájú változatok: 𠂔 — szintén a *Talasz III, IV, V, VIII, XIII.* számú feliratok akrofoniás ’m’ hangértékű betűi. Rajzaikból már többnyire hiányzik a teknős négy lábának jelölése: 𠂔

𠂔 Kivétel — a talaszi I felirat betűjének idézett rajza.

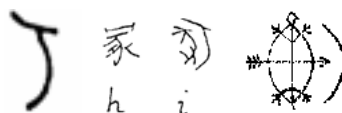
Azonos származásuk okán a székely és a talaszi betű ideogramma előzményű jelentésének azért is egyeznie kell, mert az ó-türk (és török) nyelvekben ’m’ szókezdő hanggal, vagy véghangzóval ’ég’, ’égbolt’ jelentésű szót nem ismerünk. Csak a mi nyelvünkben létezik! Csak a mi nyelvünkön megszólaltatva jelölik „koraavar”-nak nevezett hun néprészünk déli útvonalát a Talasz völgyén át a Kárpát-medencébe.

A No. 13. vízszintes cellasorban

a 𠂔 ’nagy’ ideogramma rajzát látjuk, amelynek „*teknőiv rajza*” azonos az 𠂔 ’ég’ ’nagyságának teknőiv *rajzával*, mert vonalaik végződése, alul és fölül is egymással találkoznak. A 𠂔 ’nagy’ ideogramma ívének közepén lévő pont a teknős piktogram két fővonalának a metszéspontját jelöli, ahol — *középen* — a világ terjedelmét szemlélő ember áll. Ugyanezt látjuk a teknős piktogram függőleges fővonalán ponttal jelölve, és a két fővonal rajzával együtt is a Kyril Ryjiktól idézett *Nr. 14.* cellasorban.

A 𠂔 ’nagy’ ideogramma átvétellel a kínai piktográfiában is előfordult. L.: B. Karlgren 1957, 1218 h rajzát, a hun 𠂔 ideogramma felett lévő kínai 𠂔 ’nagy’ jelentésű, két vesszővel határolt vonallal, valamint az ʔi’rajzon, az ideogramma felső végéhez ligatúrásan csatlakoztatott 𠂔 egyenes vonallal,

amely piktogramnak B. Karlgren által megadott jelentése szintén 'nagy':

Alkalmazásának időpontja B. Karlgren szerint a Csou II periódus, Kr. e. 900-770 között. **Igazolva**, hogy Kr. e. 900-770 között — már léteztek a Hung Fan elemeinek tájolt ideogrammai, s a Teknős jelcsalád! De 'nagy' szavunk szóközi 'gy' hangja, ami ma szóvégi, — még nem létezett korabeli nyelvünkben. Feltehető, hogy 'dz', vagy 'ts)' hang lehetett az előzménye. (TESZ)

Az íves hun ideogramma az **ég** nagyságát mutatja. Szólasmondásunkban ma is: „**Nagy ég!**”

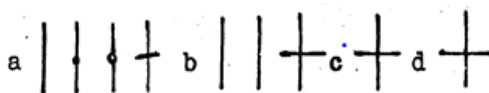
A keleti ó-türk írások ábécéibe is **nyelvünkön** képeztek belőle akrofoniás 'n' hangértékű betűt, mert az ó-türk 'nagy' jelentésű szó kizárható a hangértékadó ó-türk szavak közül: „uluy groß, Großer, Vorgesetzter || ulu” (nagy, nagyobb, felügyelő) (AlttGramm) A szó minden török nyelvben jelen van 'u' szókezdővel, és nincs szóvégi 'n' végződésük:

„atü. uig. (Gab.) „uluy 'gross, Grosser, Vorgesetzter', mtü. čag. otü. soj. hak. šor. usw. uluy 'gross, erhaben' (nagy (terjedelmű), fenséges) KB. čag. tar. uluk kom. oszm. usw. ulu, jak. ulū, ulā; kmk. blk. krč. ullu, kar.T. uñlu (< *ul-lu); mtü. ul-ađ 'gross werden' (naggyá lesz)” Stb. Ezért **kizárható**, hogy az ó-türk betű török nyelven kapta a hangértékét. —

A Majatszkojei erőd falán lévő feliratban is pont van az 'n' betűk közepén, mint a **Nikolsburgi Ábécében**. Ami a 'föld' két fővonal metszetével jelölt „közepe” metszéspontját jelöli, amint a **No. 14.** cellasorban a „szélességvonalon” is jelölve látjuk. S ez ismételt kérdéseket vet fel a kazáriai feliratok betűinek képzésével kapcsolatban. Mert több kazáriai betű hangérték adata arra mutat rá, hogy **ELEINK** jelentős szerepet tölthettek be a kazáriai betűk képzésében is! Épp úgy, mint az Orhoni és Jenyiszeji feliratok betűinek képzésében! Azaz: Nem voltak alárendelt kapcsolati viszonyban a kazár állammal. (Ha „kapok még rá időt”, talán a „kazáriai” betűk képzésével is foglalkozni fogok.)

A No. 14. vízszintes cellasorban

a teknős piktogram függőleges fővonalát mutatom **a II. oszlopban**, amely a föld és az ég szélességét mutatja világunk ős-kínai elképzelése szerint. Mellette, a **III. oszlopban** Kyril Ryjik: L idiot chinois (1980) No. 54. jelcikkében a kínai jeleit, ahol a Sang (-Jin) korban az 'a' jelzésű függőleges fővonalakon szintén **pont** jelzi a nőnemű teknős piktogram két fővonal **metszéspontját**:

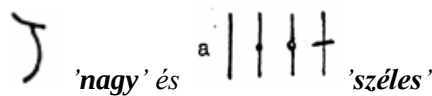
„A szövegmagyarázat, utólag, azt a formát részesíti előnyben, amely a négy égtájat jelöli. Az egytől tízig terjedő számok lezárásához kapcsolódik, ami megmagyarázza, hogy: (1) Tíz jelentésen kívül a (2) használatos jelentése: Teljes, egész, tökéletes; kiterjedés és egyetemes rend.” (Kyril Ryjik (1980)

Valóban, ma is gyakran mondjuk, hogy „teljes”, vagy „egész szélességében”. Az „előnyben részesített forma” a négy égtájat jelöli, a teknős piktogram észak—déli, és kelet—nyugati irányú szélességvonalával. Ahol csak a függőleges észak—déli fővonal (szélességvonal) látható, ott az (a) rajzokon pont jelöli a két fővonal (szélességvonal) metszéspontját, a teknős világmakett piktogram „föld és ég” középpontját. Ahogy a 'föld' piktogram (ideogramma) közepét a két fővonal metszete mutatja. Ott, ahol a „világ” kiterjedését szemlélő ember állt. Miként a Nikolsburgi ábécé 'n' betűje rajzán is ponttal jelölve látjuk. Valamint a **kazáriai, Majaki** feliratokban is: 'n'

A rombuszfejú nőnemű teknős piktogramból a jelentésük rajzrészeivel kiemelt ideogrammak, és más nemeket jelölő fejszimbólumokkal jelölt piktogramok időszakos léte az ó-kínai képirásban, egy fontos kérdést is felvet az ős-kínai szomszédságban megjelenő uráli nyelvű és műveltségű néppel kapcsolatban, mégpedig:

Milyen szerepet töltöttek (tölthettek) be hsiungnu Eleink az ó-kínai képirás történetében?

A hun fejedelem **éghez** hasonító 'széles' és 'nagy' piktogramok **kínai rajza és jelentése** is azonos a belőlük képzett székely betűk előzményeivel:

Ezért nyilvánvaló, hogy a teknős világszimbólummal megjelenő steppei kultúra, a nőnemű teknős világszimbólum hasonlattal jelent meg a Sang (-Jin) -kori ős-kínai kultúrában. Nem köthető a török és mongol utódnépeink kultúrájához. De rajza alapján úgy tűnik: A kínaihoz sem!

A 'széles(ség)' fogalma a török népek nyelvében sehol nem „kötődik” a 'föld', s az 'ég', — **csak a posztó, vászon szélességéhez.** Ez alapvető különbség a török népek és uráli ősnyelvű eleink steppei „világnézete” között.

Ó-türk nyelvű 'š' (s), és 's' (sz) akrofonniával, vagy véghangzóval szavát hiába keressük, mert:

„*āḡ KB. čag. usw. ān 'Breite' (széles(ség), zsk. usw. en 'Breite des Tuches' (posztó szélessége), tob. in id. (> wog. TLW 90 in id.), trkm. (Dm.) in 'ширина' (szélesség), jak. iān (> *ān) 'ширина полотна' (vászon szélessége); kaz. in 'Breite', čuv. an (> āḡ) 'Breite der Leinwand' (lenvászon szélessége) (> čer. ČLČ 103 āḡ; wotj. aḡ; mo. KWb. 122 en) ~ tu. (Vas.) eḡe, eḡe 'ширина' (szélesség) ḡ in den Wolga-Sprachen durch Anlehnung an tü. kḡ, keḡ, (kaz.) kiḡ 'breit, weit' (széles, tágas) [auch kmk. en, eḡ 'Breite, Weite' (szélesség, tágasság) (!) entstanden (előáll)"] (M. Räsänen)

A legelső orhoni ó-türk feliratokban a 'széles(ség)' ideogramából nyelvünkön képzett betű még két hangértékkel rendelkezik, mert 'széles' szavunknak még 'š' szókezdő hangja volt, és éppen változásban volt 's' (sz) -re. L.: a következő, **No. 15. cellasorban**, a hun fejedelem tamgája tárgyalásánál.

A No. 15. vízszintes cellasorban

a **Nikolsburgi** ① ʔ > „us” átírással jelölt tamgát látjuk, amely a „**šen-jü**” tamgája. Csak a szarvas-nagyszentmiklósi feliratokban fordul elő rontott rajzú betűként: ① — de hiteles: akrofóniás š (s) hangértékkel. A rajza azért rontott, mert középen a **szélesség**vonal hossza nem azonos az 'ég' **szélesség**ével és **nagyság**ával:

A **tamga** ʔ ~ „us” (> 'usz'?) jelölését a **No. 38.** „tprus” feliratú piktogrammal jelölésük összefüggéseiben, illetve: össze nem egyeztetetőségükben tárgyalom.

— Egy kilenc betűből álló felirat utolsó, külön álló ligatúrájaként megtaláltam a „**šen-jü**” tamgáját, az Altaji sziklarajz feliratok közt, Бичикту-Бом IV néven (Кочев В. А 2006. 39, Рис. 4), a VIII-X. századba dátumozva:

Olvasata nincs. A **šen-jü tamga** jobb-alsó vonalrészéhez egy felezett hegyű nyílvevő van csatlakoztatva. Ami lehet piktogram, de inkább betű. Alatta a felirat másolata látható, ahol a tamga helyén egy **kettéosztott vas nyílhegyből képzett**, véghangzó 'š' (s) hangértékű betű van, amely a kínai 'jég' piktogrammal alkot ligatúrát. Amely betűnek a Nikolsburgi Ábécében a szókezdő 'j' helyett, 'gy' hangértéke van, mert a 'jég' szó olyan (tájszólás) szókezdő hangjaként kapta a hangértéket, ahol a jég szót: **gyegnek, gyégnék** ejtették. (L. részletesen **No. 23.** jelicikemben.)

De itt — az 'š' (s) betűnek a nyelvünkön képzett 'jég' szó akrofóniás 'j' hangértékével alkotott ligatúrája, jobbról balra olvasva: **šj** (sj), ami megfelel a **šen-jü** rövidítés két szókezdő hangjának. — **Sarkel váránál** (L.: Tryjarski 1985, 15. (A. M. Ščerbak után), — négy kőrajz példánya is előkerült a **šen-jü** tamgának:

Abb. 9: Tangas und Steinmetzmarken aus Sarkel
(nach A.M. Ščerbak)

— olyan **ku-wen** (kínai ó-képirás) piktogramokkal együtt, amelyek csak a koraavar, — mint az **ʃ** 'at' piktogram, — és a székely betűk piktogram előzményei! Mert a nyugati ótörök (kazáriai) feliratokban betűvé képezve nem fordulnak elő! (L.: a **No. 17.**; **No. 19.**; **No. 20.**; **No. 27.**; **No. 29.** jelickeim cellasorában!)

A kép jobbfelső sarkában, a két kínai: **Φ** 'középső, középen, között' jelentésű piktogrammal együtt, amely piktogramból nem képeztek betűt. A korsó két füle közé, a korsó nyakára van vésve, vagy rajzolva.

— **Sarkel várának „történelmi szerepét”** — **sürgősen felül kell vizsgálni!** Mert, **nem épülhetett a magyarok ellen!** — ha az ott előkerült piktogramok a nyelvünkön betűvé képezve, — csak a **Nikolsburgi Ábécében** fordulnak elő! **A kazáriai feliratok betűi közül hiányoznak!**

A hun fejedelem tamgája:

„A nagy šan-jü, kit az Ég emelt a trónra” — így címezteti magát Mao-tun ázsiai hun fejedelem abban a levélben, melyben a kínai császárnak bejelentette birodalma megalapítását. Fia és trónutódja még fennhéjázóbb szavakkal beszélt magáról: „A hiung-nu nép nagy šan-jü-je, akinek az Ég és a Föld adott életet, és akit a Nap és a Hold helyezett méltóságába.” A šan-jü az egész mindenség akaratából, legteljesebb támogatásával uralkodik a Földön. Alattvalói előtt, mint az Ég fia, mint az Ég hasonmása jelenik meg. Egy kínai feljegyzés szerint az ázsiai hunok fejedelmüket az „Ég fiának” hívták s fejedelmi címének, a šan-jü szónak is tulajdonképpen az a jelentése, hogy „nagy” és „széles”, mivel az ég, melyet jelképez, ilyen. Az istenkegyelmiség tana a következő századokban sem vesztett erejéből. „Én az istenhez hasonlatos égi szülött türk Bilge kagán...” — olvassuk az egyik orkhoni türk feliraton.” (Németh Gyula, 1940. Reprint 1986, 114.)

Ezért, ha a kínai feljegyzés szerint, jobbról balra olvassuk a tamga **Φ** ligatúráját, akkor a: **ʃ** **nagy** (és) **ʃ** **széles** (mint az) **ʃ** **ég**, — olvasat egyezik a kínai feljegyzés **šan-jü**, — de helyesen: **šen-jü** (!) **rövidítés** jelentésével, ahol a tamgában az **ʃ** 'ég' tájoló mellékvonala már nincs feltüntetve:

A |'széles' a földnek s az égnek is melléknévi jelzője nyelvünkben, ahogy a teknős világmodell piktogram függőleges fővonalaként is látjuk. A) 'nagy' csak az égnek: ☾

Ezért a šen-jü tamga olvasata helyesen a (középső) |'széles' ideogramma szavával kezdődik.: *Széles*, mint (jobboldalon) a) *nagy*, s mint (baloldalon) az ☾ *ég*.

A hun fejedelem pontos megnevezésű címéhez csak nyelvünk képzője hiányzik, amit a korabeli ideogrammak nem tudtak jelölni, de a kínai parafrázisban benne van: „a šan-jü szónak tulajdonképpen az a jelentése, hogy „*nagy*” és „*széles*”, mivel az *ég*, melyet jelképez, ilyen.”

— Milyen?

Erre kell a „*šen-jü*” rövidítésnek választ adni oly módon, hogy a válaszban benne legyen az „*ég*” milyenségét kifejező „*nagy*” és „*széles*” melléknévi jelzője. Amelyre *ma használatos nyelvünkön* a válasz: „*széles nagy egű*” — lehet, ami *korabeli nyelvünkön* másként hangzott.

Ezért rekonstruálni kell *nyelvünk hangtörténetében* e három szó lehetséges kiejtését („hangtestét”), amelyhez a következő adataink vannak:

nagy < „1055: ac pofta nogu azah fehe rea (TA.)” (TESz 2 993) A „bizonytalan eredetű” szó egyik előfordulása 'nogyu' volt 1055-ben a Kárpát-medencében. S a szókezdő hangja régen is 'n' lehetett, mert az 'n' hang a finnugor alapnyelvben is létezett. (L.: Bárczi Géza: „A magyar nyelv életrajza” (1975) 49-50.)

De a 'gy' hang még nem létezett korabeli nyelvünkben. Feltehető, hogy 'dz', vagy 'ts') hang lehetett az előzménye. (TESz) A 'nogyu' szóvégi sorvadó u hangja a szóról már az Árpád-kor elején lekopott. De a 'nogyu' szókezdő 'n' hangja Bárczi Géza adatára hivatkozva: az ázsiai hun (hsiungnu) ősn nyelvünk idejében még létezett! — és rövidítésünk szempontjából ez a lényeg.

Széles < „1181: ? „Quoddam predium uocatum Zeles” sz. hn.(Oklsz.);” — „Az ugor alapalak *šel3 lehetett.” (TESz 3 705)

'*Széles*' szavunk legkorábbi szókezdő 'š' réshangja jól adatolt az Orhon folyónál, ahol a helyben maradt „*népmaradékunk*” (írástörténeti) *hagyatékaként*, a teknős jelcsalád több ideogrammájából, így a nyelvünk '*széles*' szóval megnevezett piktogramból/ideogrammából: | 'š' (s) és 's' (sz) hangértékű ó-türk betűt még egyaránt képeztek. Még *mindkét szókezdő* hangváltozatot ismerték.

S ehhez írástörténeti adatokat idézek az orhoni *Eletmiš Yabgu* (Bilge atačim) emlékmű (716 (728?) AD) feliratának első sorából. Alatta az (egységes) etnokulturális betűtípusokkal:

Olvasata: : bulunuv : qismiš : yïymiš : yaymīš : — ahol nyelvünk: |'széles' jelentésű piktogram szavával képzett betűnek: | *akrofoniás* (szókezdő) 'š' (s) és 's' (sz) hangértéke van. Így látjuk a „qismiš” szó végén 'š' hangértékkel, miként a szó belsejében már 's' (sz) a betű hangértéke. A másik két szó végén szintén 'š' a hangértéke. Mint általában a szóvégi -muş, -miš, -mīš, -uš végződéseknél. A jenyiszeji ó-türk feliratokban szintén előfordul szóvégi 'š' hangértékkel.

S ez a Bolognai Rovás emlékműben a Kolos, Dénes, Ambrus nevek szóvégi Y 'š' (s) hangértékű betűit idézi emlékeztetünkbe. Mert a hangértékadó šeng > ženg (*zseng-e*, *zsen-dül*, stb) szavunk zöngésült (szókezdő) hangváltozása 'š'-ről 'ž'-re még nem fejeződött be. (L.: TESz 3 1215.) Mindkét szókezdő hanggal használták még szavunkat. (Részletesen könyvem (2008) 135-137 oldalán.

— A legelső keleti ó-türk nyelvű emlékművek és feliratok betűit az Orhon folyó közelében alkották meg. Bizonyossága, hogy az orhoni ó-türk betűk piktogram előzményei a betűk rajzával és hangértékével rendre helyreállíthatók. Írástörténeti szakirodalmuk piktográfiájában piktogram előzményüket rendre megkeresve és egybevetve, jól ellenőrizhetők.

Az ó-türk betű két, 'š' és használatos hangértéke alapján megállapíthatjuk, hogy nyelvünk korabeli „*széles*” szavával megnevezett | ideogrammából/piktogramból akrofoniás 'š' (s), és már 's' (sz) hangértéket egyaránt képeztek az Orhon folyónál.

S ez *bizonyossága annak*, hogy '*széles*' szavunk korabeli szókezdő hangja a VIII. században az Orhon folyónál, a „helyben maradt” népmaradékunk nyelvében — változásban volt 'š'-ről 's'-re! — mert *mindkét szókezdő hanggal képzett betű* használatos volt a legkorábbi orhoni ó-türk, de helyenként még

a jenyiszeji ó-türk feliratokban is! Bizonyítva több, csak nyelvünkön képezhető ó-türk betű hangértékével azt is, hogy eleink el nem távozott maradékai, részt vettek még az ó-türk betűk alkotásában, hangértékük képzésében.

— Az orhoni ó-türk betű két hangértéke igazolja, hogy 'szél', 'széles' szavunk **legrégebbi** igazolható szókezdő hangja 'š', vagy ahhoz képzésében nagyon közel álló hang volt, ami s-re (sz-re) változott.

— Az $\wedge \cap$ **ég** ~ **Ég** szavunk: „1350 k. : me[necnec] [m]ege turied” (KTSz.) 1493 k.: Eeg (FestK. 383); 1541: êghi sz. (NyK. 38: 6);” (L.: a Nikolsburgi 'g' betű „egh” hangérték jelölését.)

Nyelvtudományunk 'ég' szavunkat egy finnugor alapalak * sāje (79) (levegő, Luft) szóból származtatja úgy, hogy: „A magyarban -* ŋ - > * ŋ k- > -g változás történt.” (MSz.Fgr.E.)

Ősnyelvünkben ebből 'ege' szóalak alakult, melynek szóvégi 'e' hangja sorvadó magánhangzó volt, de ma is az ősi 'ege' szóalakhoz kötjük ragjainkat és más bővítményeinket. L.: ege-m, ege-d, stb. (Részletesen: No. 10. jelcikkemben.) Tehát, — 'ég' szavunk ősi szóalakja 'ege' volt.

— Az 'Ég' népünk szakrális 'Isten' fogalma volt, mert máig őrzi nyelvhasználatunk: „Adja ég, hogy úgy legyen!” „Ég veled!” „Elvette az ég!” „Teremtő ég!” Égbe kiáltó bűn.”, stb.

Világunk ősi szemléletében az 'ég', miként a 'föld' is: — széles és kerek:

„Csillagokkal tarkált az **ég szélessége**, Kinek tüzeivel mindenféle ége, Mely vetett ágyoknak vala ékessége, Mert ragadott ahhoz az egeknek vége.” (Gyöngyösi István: Proserpina elragadtatása)

„Ó, nagy **kerek** kék ég, dicsőség, fényesség, csillagok palotája,” (Balassi Bálint)

„A **széles** földnek **kerekén**,” (Juhász Gyula: Munkásgyermekhimnusz)

— Tehát a hsiungnu (ázsiai hun) *fejedelem* „**széles nagy egű**” megszólítása az ó-kínai szomszédságban — korabeli nyelvünkön rekonstruálva: **Šeleš nodž(u) ügejü** — volt, vagy lehetett, ha figyelembe vesszük a TESZ 'nagy' szavunk végződésére tett feltevést.

Amelynek a rövidítése (összevonása): — **še-n-jü**. A kínai feljegyzéstől az eltérés csak magas hangrendjében, a **šan** ~ **šen**, az **a** ~ **ü** magánhangzónál jelentkezik. Ami az átírást is tekintetbe véve: jelentéktelen.

A 'nogyu' szó korabeli szóközi 'gy' hangja még nem létezett nyelvünkben. Feltehető, hogy 'dz' hang volt korabeli előzménye. (L.: TESZ)

— A **šenjü**-ből **nj** > **ň** (ny) elhasonulással több helységnevünk van a Kárpát-medencében. Pl.: **Sényő 1320: Seneu** (Senyő). Vagy: —e kicsinyítő/becéző képzővel: **Sénye 1138/1329: Sene**, 1429: Senye; **Sajósenye 1312 k. Sene**; **Bajánsenye 1428: Senyeháza**.

Amely helységneveket Kiss Lajos (1975, 456) a **Sényő** személynév alapján a „**minden bizonnyal**” kifejezéssel élve — a régi Semjén 'Simon' személynévből származónak tartott.

Ezzel nem érthetnek egyet, mert a Semjén-ből keletkezett helynevekben a Semjén (L.: 1280: Semlyén) névalakja, minden esetben (!) jól olvasható: 1318: kyssymien, 1332–7: Semyan, Semyen.

A No. 16. vízszintes cellasorban

a hun-kori 'oldal' jelentésű mongóliai sziklarajzot, — **eleink** steppei **világszemléletének**, ősműveltségének, szintén egyik megnyilvánulását látjuk. A sziklarajz a teknős alsó és felső páncéljával modellezett világ ismeretét, és ismeretének egy sziklarajzban rögzítését adatként mutatja, ahogy a teknős világmodell piktogramból a jelentésükkel megnevezett tájolt rajzrészeket emeltek ki **eleink**, — a teknős jelcsalád ideogrammainak **ázsiai hun** alkotói.

Hun-kori **mongóliai sziklarajzként** előfordult: (A. E. Nov-gorodova 1975, 226.) Rajza, a teknős világszimbólum alsó páncéljának 'föld' piktogram oldalon rajzának kétoldali részét, — **a világ végének képzetét** jelöli, ahová egyik népmesénk hőse is kiült, és a lábát lógatta...

„ew... karyay es oldaly ez vilagnak vegere lattatik vala terjedny” (JókK. 8).

'Oldal' szavunk jelentése: „1508: ? 'tértségnek szélső része; seitlicher Teil eines Raumes | valahonnan jobbra vagy balra eső irány; Seitenrichtung' (DöbrK. 103)” (TESZ 2 1275)

Hangértéke betűként akrofonias 'o' a Nikolsburgi Ábécében.

— Az ó-türk, és más ótörök nyelvű feliratok betűkészletéből hiányzik, mert műveltségükben sem volt jelen.

A No. 17. vízszintes cellasorban

a *sarkeli kerámiatöredéken* is előkerült „mell”, „mellső” jelentésű ideogramját látjuk, amely szintén a „teknős jelcsalád” tagja. Rajza egyező a *Nikolsburgi Ábécében* látható betű rajzával. Jelentését a jobb első (*mellső*) láb felé menő *mellékvonal* igazolja.

Hangértékadó, a ma már csak tájszólásban ejtett 'mely'(mell) szó véghangzó 'ly' hangja. L.:

— 1372 u./1448 k. „es melyenek verefiuel” (JókK. 33); „1717 e/1804: mejjemre gr. (Bethl. Élet 350: NySz.); „A szócsalád jukagir kapcsolatai további vizsgálatot igényelnek. — A magyar szó ll-je ly > ll hasonlással, a R. és N. ly-es változatok ly-e palatalizációval keletkezett.” (TESz 2 881-882.)

— Sarkeli előfordulása alapján Árpád népéhez köthető. Rajzát a Marsigli által feljegyzett ábécében már teljesen rontott helyzetében látjuk: —, mert nem a jobb első (*mellső!*), hanem a bal hátsó lábhoz tart a jelentését meghatározó ferde mellékvonal: Amely rajz már nem jelöli, nem határozza meg betű hangértékét adó 'mely, mellső' szó jelentését.

— Aztán tovább rontották a betű rajzát úgy, hogy teljesen áthúzták a ferde vonalat a Csíkszentmihályi feliratban: (1501); a Konstantinápolyi feliratban fel sem tűntette rovója: (1515); a Telegdi a Rudimentájában (1598) pedig kicserélte rajzát a kínai ó-képirás 'napkarika' rajzára. Bizonyítva, hogy Telegdi sem ismerte már a betű előzményének rajzát és jelentését.

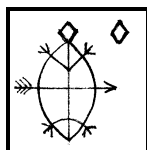
Amely: „ Telegdi-rontás” aztán — „végigvonult” a későbbi székely ábécéken. Így: Miskolczi Csulyák két ábécéje: 1610-1638; Kájoni János ábécéje (1673). Stb. Stb. (Részletesen felsorolva mind a 19 (!) romlott/rontott ábécében: Mandics György: ROVOTT MÚLTUNK I (2010) 118-127.)

S ez — cáfolhatatlan bizonyossága annak, hogy a *székely írásnak* a Nikolsburgi Ábécé után sem volt olyan általános, *közismert ábécéje*, amely hiánytalan „ismertségben” tartotta volna a székely betűk rajzát és hangértékét. Úgy kellett újra és újra felkutatni szerzőiknek, s erre forrásnak többnyire már csak a Telegdi rontott ábécéjét találták.

A No. 18. vízszintes cellasorban

a nőnemű teknős rombusz fejét látjuk, amelynek 'ek' a hangértékjelölése a Nikolsburgi Ábécében. A hangértéke alapján csak a 'kobak' szó akrofoniájával kaphatta hangértékét. Ahogy a fej fogalmát olykor viccesen, vagy más okból *kobak* néven nevezzük.

Történeti előzménye: Az uráli *Irbi-parti sziklarajz* nőalakok *nemének* — a *vulva* rombusz rajzával jelölése. Amely rombusz alakú vulva nemjelölést a mai Mongóliáig és az ó-kínai képirás időszakos nemjelöléseként, sziklarajzokon követni lehet. Mongóliai sziklarajzon egy nőnemű ember nemének jelölése rombusz (*vulva*) fejjel történt. (Novgorodova 1984, 76.) A nőnemű teknős piktogram rajzát szintén rombuszfejjel jelölte alkotója:

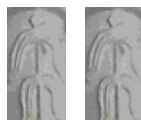
Már Németh Gyula észrevette, hogy a Nikolsburgi Ábécében, és más székely rovásírás emlékekben a 'k' betű rajza kisebb a többi betűnél:

„A betűk általában mind egyenlő nagyságúak. Kivétel az r-nek három kis alakja (MARSIGLINál és TELEGDINél) és a k jele, mely egyes emlékekben feltűnően kicsi.”

A 'k' betű valóban „feltűnően” kicsi, mert magán viseli származását, a nőnemű teknős piktogram fejének kisebbségét. Bizonyítékként, hogy a származtatás hagyománya (*emlékezete*) szívósan élt még a Kárpát-medencében is.

Az Alcsút-doboz Szentgyörgy-pusztá területén talált 12 rekeszes hun csaton megtalált *teknős piktogram* (L.: Bóna 199, XXVI. színes táblán), és a „teknős jelcsalád” ideogrammaiból képzett hsziungnu ideogrammak, majd a belőlük képzett székely betűk hitelesen bizonyítják ismeretét.

Annál is inkább, mert az Árpád-kori Aranyosgerendi Református templom bejáratának mindkét oldalán, az osztott oszlopfelek levéldíszítései között is — ott látjuk a rombuszfejú nőalakokat:

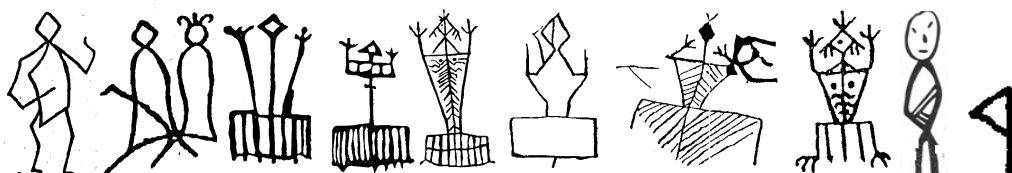
a kínai 父 'fu' (atya) piktogramokkal együtt.

A 'kobak' ⁽⁹⁹⁾ személynévként későn adatolt: „1340: ? Andreas dictus Kobak” (TESz) Nyelvészeink szerint: „Török, közelebből valószínűleg kunbesenyő eredetű; CC., Kāšy. qabaq; kipcs. qabaq; oszm. kabak; tat., bask., nog., kirg., qabaq: 'tök'. Főleg a törökség kipcsak ágában van elterjedve.” Továbbá: „Alapjelentése a magyarban is 'tök' lehetett, további jelentései külső hasonlóságokon alapuló névátvitel eredményei.” (TESz) Az ó-türk nyelvben: „kábäk (kopf-) Schuppen I (baş) kiri” (Altt.gramm.)

A 𠂇 rajza betűként a majaki (majatszkojei) feliratokban is előfordul, feltehetően 'q', vagy 'k' hangértékkel. Csakhogy: A kazáriai feliratok betűinek hangértékei még nincsenek piktogram előzményükből hiteles eredményekkel rendre levezetve. Ezért olvasatuk sem lehet minden esetben hiteles.

A No. 19. vízszintes cellasorban

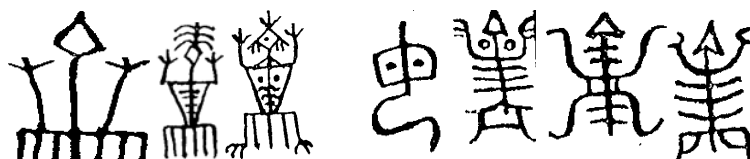
az 'anya, nő' képpel (piktogram) 𠂇 hsiungnu és 𠂇 ó-kínai történetét ismét bemutatom, mert nagyon fontos írástörténeti és **történelmi** bizonyosságokat mutatnak mongóliai sziklarajzaik. Megkeresett előzményük adatait könyvem (2008) XI. fejezetében (99-109) már részletezve bemutatam. Most csak a nőnemet jelölő összefüggéseiket mutatom:

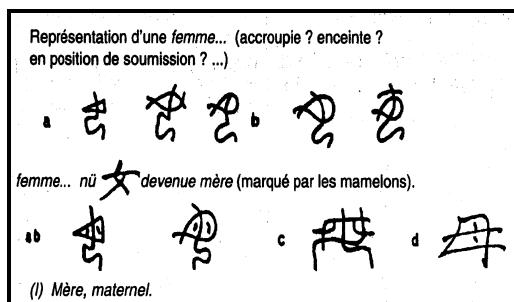
Az **urali sziklarajzától** jobbra — hat mongóliai sziklarajzon — a vulva rombuszfejjével s az ágyékháromszög rajzával jelölt 'anya' rajzokat látunk. (Novgorodova 1984, 48.) Amely sziklarajzok időszakát Novgorodova neolitikus korúnak határozza meg, ahogy az urali, Irbitparti Sziklarajzok is neolitikus korúak lehetnek.

A jobbszélső előtti, Oljokma folyó menti sziklarajzon (Okladnikov 1976, 168.) az ágyékháromszöget már a hsiungnu 𠂇 'anya' piktogram közvetlen előzményeként látjuk.

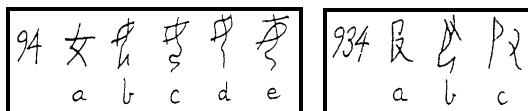
De éppígy előzményei az mongóliai vulvafejjel és ágyékháromszöggel jelölt sziklarajzok a kínai 'anya, nő' jelentésű piktogramnak is, ahogy a jobbszélső négy kínai piktogramként látjuk (Novgorodova 1984, 76.):

Így, ilyen előzményekkel vették át **urali eleinktől** az ó-kínai piktográfiába, a kínai 'nő' és 'anya' Sang (-Jin)-kori 'a' -val és 'ab' -veljelzett urali ágyékháromszög változatokat, ahogy Kyril Ryjik az Oljokma menti sziklarajzzal és a 𠂇 hsiungnu piktogrammal **egybevethetően** bemutatja:

„(a) Ábrázolása egy nőnek...(guggoló? állapotos? alázkodó helyzetében?...)” „(ab) Anya, anyai.” A rajzbéli különbség: 𐰚 < ~ > 𐰛 — a kínai ’nő, asszony’ korabeli társadalmi helyzetét is jól mutatja. — Bernhard Karlgren (1957, No. 94) jelicikében az ’nő’ b és c rajza Jin-kori, a d, e rajza Csou I kori. Az a-val jelölt rajzok Karlgrennél a ma is használt írásjegyek:

A 934 a–c rajz jelentése: „A rajz egy térdeplő embert és egy kezét ábrázol.”

Csak hogy, — a Csou-kori 934c rajz nem „térdeplő” ábrázol, mint a 94b rajzon. Az ágyékháromszög a gerincvonal jobboldalán van, miként a koraavar és a székely írásjelen a baloldalra került. Az Oljokma menti kőrajzon és Ryjik rajzain is egyezik iránya a székely 𐰚 ’anya’ jelből képzett betű rajzával. A csulúti kőrajzon az ágyékháromszög felső részére helyezett két pont, — a két mellbimbó rajza — egyezik a Kyril Ryjik „ab” jelzésű ’anya’ rajzain lévő két mellbimbó jelölésével!

Nyelvtudományunk **anya** szavunkat ⁽¹⁵⁵⁾ egy alapnyelvi **aña* alakra vezeti vissza oly módon, hogy a szóvégi *a* vagy kicsinyítő képző, vagy egyes szám 3. sz. birtokos személyrag. Ezek szerint az ősi szótő *añ* volt. Ehhez kapcsolódott az *a* kicsinyítő képző (*añ* + *a*), vagy birtokos személyrag. Az 𐰚 ’anya’ piktogramból képzett betű hangértéke a (hiteles) Nikolsburgi ábécében: akrofóniás ’a’.

— Az ’**ágyéknak**’ a Turul-mondában is a „**hsiungnu őskultúránkra**” mutató jelentősége van:

„az Úr megtestesülésének 677. esztendejében, Attilának, a magyarok királyának a halálát követő 104. évben, III. Konstantin császár és Zakariás pápa idején, amint az meg van írva a rómaiak krónikájában, a magyarok másodszor is kijöttek Szkítiából az alábbi módon. Ügyek fia Előd Eunodbilia lánytól Szkítiában fiút nemzett, akit Álmosnak neveztek ama esemény miatt, mert anyjának, amikor az várandós volt, álmában egy madár, mintegy sólyom formájú, hozzá jöven feltárta, hogy méhéből folyam indul, és nem az ő földjén fog sokasodni. Ez pedig azért volt, mert **az ő ágyékából** dicsőséges királyok származtak. És mivel a sompnium a mi nyelvünkön álom, és az ő eredete álomtól jövendőltetett, ennél fogva Álmosnak nevezték el...” Vagy:

„Egy íze sem enyim, E szenny idegen ágyékból ered!” (Arany László – Shakespeare-fordítás) „S kik szakadtak ágyékból, Unokák és gyermekek, Bolondok és pajkosak, Babrálgatnák ősz szakálam.” (Ady Endre)

A hun 𐰚 ’**anya**’ piktogram a koraavar Kiskőrös-orcsik tanya 89. sírjából (Erdélyi Ráduly 2010, 24.), és a Homokmégy-halom 102. sírból is előkerült. (Vásáry 1972. Erdélyi-Ráduly 2010, 25.)

A hun 𐰚 ’**anya**’ piktogramból a Kárpát-medencében: akrofóniás 𐰚 ’a’ hangértékű betűt képeztek. Amely piktogram előzmény Sarkel váránál kőrajzként is előkerült. (Trijarsky 1985, 15.) S ezen előfordulása, miként több székely betű piktogram előzményű előfordulása **Sarkelnél**, — csak, és csakis Árpád népével lehet kapcsolatos! (L.: A VIII. oszlopban.) Mert a „kazáriai” feliratok betűi között nincs olyan betű, amelynek a Sarkelnél megtalált piktogramok kőrajzai volnának előzményei.

— A Kassai Kőtár egyik Árpád-kori szarkofágja feliratának ligatúrája csak az 𐰚 ’anya’ piktogram szavának „any-” szótövével olvasható, amelyhez jobboldalán a nikolsburgi 𐰛 ’**unc**’ (> -unk, -ünk, -ánk), — a többesszám első személyű birtokos személyrag van csatolva. (L.: a VIII. oszlopban.) Olvasata mai nyelvünkön: Any+unk, > Any-ánk.

— A **keleti ótörök** (ó-türk) **ábécékbe** már csak a **másodlagosan átvett**, a függőleges „gerincvonallal” egyszerűsített rajzú jelek ágyékháromszögei kerültek. Orhon: 𐰚 Jenyiszej: 𐰚 Hangértékük: **qī** és **iq**. Piktogram előzményű ó-türk jelentése: „qırqın Jungfrau || bakire” (hajadon, szűz) (AlttGramm)

Az orhoni ó-türk betűk ágyékháromszögei baloldali irányban állnak: 𐰚 — mint a kínai: 𐰚, — s a koraavar: 𐰚 ’anya’ piktogram rajzán. Ezért nyilvánvaló, hogy az orhoni ó-türk betű alkotója a hun piktogram rajzát: 𐰚 a függőleges „gerincvonallal” egyszerűsítette: 𐰚. — mert így korábban nem fordult elő.

Az ó-türk betű **qī** és **iq** hangértéke csak a fiatal (szűz) nő jelentés szavát igazolja. Nincs „anya” jelentése. A hangérték két hangzójának felcserélése az ótörök hangértékadás egyik sajátossága, amire más példa is van, pl.: oq, qo. A hangzók sorrendjének felcserélésével a betű hangjelölő használati lehetősége bővült. Időrendben az egyik legrégebbi orhoni „Ел етмш (Билге атачым)” feliraton kétszer „qī”, egyszer „iq” hangértékkel szerepel.

Az 𐰚 ’**anya**’ piktogramok — a mongóliai sziklarajz előzmények után, — **a koraavarok** és **Árpád népe**

régészeti leletein egyaránt előfordulnak. Ebből jól láthatóan kitűnik, hogy **Eleink uráli nyelvű és kultúrájú** népként jelentek meg az ős-kínai szomszédságban. S amikor a Sang (-Jin) korban eleinktől átvették **az állatok neveit is jelölő** Irbit-parti sziklarajzok **vulva** és **péniszfej, ágyékháromszög** rajzát, akkor vették át a 'nő, anya' ó-kínai képjelhez az ágyékháromszöget is **protohszungnu** eleinktől. Mindezekből — bárki számára jól látható, hogy uráli nyelvű és kultúrájú eleink **átadóként voltak jelen** az ó-kínai képírás időszakos kultúrájában.

Összefoglalva:

Az 4 'anya' piktogramot két koraavar régészeti leleten, sarkeli kőrajzon, és a Kassai kőtár szarkofágfeliratának ligatúrájában is megtaláltam. Amely hsiungnu és ó-kínai piktogram változat létrejöttét rajzaikkal részletesen levezettem a III. és IV. oszlopban látható sziklarajz előzményeikkel.

— A Nikolsburgi Ábécé betűinek többi, — sziklarajzokon és régészeti leleteken megkeresett és megtalált piktogram/ideogramma előzményeit a Kedves Olvasó a hálós táblázatomban tanulmányozhatja.

— Végül: a „**Szent Korona**”⁽³¹²⁾ abroncsán lévő — nemjelölő jelképrendszerről, amely a képektől, majdhogya független része a Koronának:

Amelyre eddig még utalást sem találtam. Pedig az abroncsán lévő nemjelölések szimbolikája, az uráli **Irbit-parti Sziklarajzok** hím és nőnem jelöléséig kísérelhetők vissza, a Kr. sz. előtti III. évezredbe. Vagy még régebbre.

A korona abroncsán közepén, a homlok felett, — a **hímnemet** jelölő legnagyobb körben **Jézus** ábrázolását látjuk. Ettől jobbra és balra a korona abroncsán, egyre csökkenő méreteken váltakozva: **nőnem** jelölő ágyékháromszögek, és **hímnemet** jelölő félkör-szimbólumok láthatók: Az uralkodót megválasztók jelképei.

S itt meg kell jegyezni: a „**Szent Korona**” nem „**beavató korona**”, hanem az uralkodót megválasztók és a megválasztott uralkodó „**közjogi szerződésének**” **tárgyi szimbóluma**. Mert csak **EGY ALKALOMMAL**, — a **SZERZŐDÉS ünnepélyes megkötése alkalmával** lehetett — a **megbízását megkapó** uralkodó fején! S ez rámutat kivételesen demokratikus, ősi jogrendünkre is. Akkor is, ha Szent István fején még nem lehetett, vagy már lehetett a Szent Korona.

— Mert **beavatni** bárkit bármibe — akárhányszor lehet! De a **SZERZŐDÉS**: — „Két, vagy több egyén közös megegyezésen alapuló **akaratnyilvánítása**.” Amit a koronázás szertartásával kötnek meg.

S amikor a **szerződés**, a „**közhatalom**” jogrendszere bármelyik fél számára **csorbult**, akkor az **Aranybullában** (1222) és az azt követő „**bullákban**” az ellenállás záradékával ismét pontokba szedve rögzítették.

A No. 20. vízszintes cellasorban

a hsiungnu X 'atya' („atyakereszt”), és a kínai 父 'fu' (atya) piktogram történeti összefüggését mutatom be. A mongóliai csulúti sziklarajzokon az uráli kerek „**falloszfejeket**” — **szarvakkal jelölt fejekre** cserélték, s erre helyezték az atyakereszt jelöléseket: X (Novgorodova 1984, 112.; Szekeres 2008. 99-113.)

Balról a negyedik hímnemű szarvakkal jelölt fején nincs atyakereszt! Az **ülő helyzet**, s a szarvakkal jelölt fejeken az **atyakereszt**ek, már a társadalom erős tagozódását mutatják képi eszközökkel, ahol egyes „**atyák**” székének lába **gömbön**: a **hatalom jelképén** áll. Amely gömb, — a székely kopjafa

fejrészének atyakeresztje melletti rajzon, — egy bot végén: **jogarként is** látható. (Nincs köze a jogar buzogányból származtatásához!)

A jogar gömbjéről egy hullámvonal végén — egy kéz rajza látható, amely *a hatalom kezelésének jogát* mutatja.

— Mongóliai sziklarajzaink sokféle gondolatot ébresztenek. Az **látható tény**, — hogy a szarvakat jelölő fejeken az atyakereszt, s a gömbökön nyugvó **hatalom** jogának kifejezése: **egyértelmű!**

— Csak **ősnépünk ősz-kultúrájában** létezett a hatalom jogának atyakereszttel és jogar gömbbel kifejezése, ahogy azt a mongóliai, csulúti sziklarajzokon látjuk! (L. részletesen: Szekeres 2008, 103-106.) Más népeknél a jogarok feje sok minden más, — de (általában) **nem gömb volt!**

Az ülő helyzetű **atyák, a kezükben** botot, a **hatalom jelképét**, vagy lombos ágat — tartanak. (A lombos ág rejtély előttem, ha csak nem a bot előzménye.) Mert a nyílhegyfejú botjáról (a háta mögött), teljes biztonsággal megállapítható, hogy lombos ág lóg: „**a hatalom háttere**”. A kezében íjat és botot is tart. Magas rangú katona lehetett.

— **A botot tartó kéz** a kínai 𠂇 'fu' (atya) piktogram történeti előzménye, amit itt láthatunk a **csulúti kőrajzokon!** — és hálós táblázatom (No. 20.) harmadik oszlopában, B. Karlgren (1957) No. 102. b, c, d, — és Kyril Ryjik (1980) itt látható No. 152. tételének **a, b, és c**-vel jelölt rajzain. A **d** a piktogram ma is használatos rajza:

Kyril Ryjik idézett **a, b** rajzain — a botot és a kezét is látjuk: „Jobb kéz... mely egy botot (?) tart, amely feltehetően a hatalom jele (akár harchoz, akár fallikus szimbólumként, akár jogarként)...”

— Kyril Ryjik rajzelemzése **telitalálat!** — mert a kínai piktogram eredetének és történetének jelentéstörténeti „megfogalmazását”: Az „atyák” botot (lombos ágat) tartó kezeit — a mongóliai sziklarajzokon is látjuk. Az összefüggés egyértelmű. Félremagyarázhatatlan!

A kínai 𠂇 'fu' (atya) piktogram a Csou IV. időszakban kapta (Kb. Kr. sz. e. 450-250 között) a mai rajzát, amelyet később a „koraavarok” is átvettek. A csulúti sziklarajzok *atyáinak fején, a hun régészeti leletek övcsatjain, és a székely kopjafákon* ma is látható: **X „atyakereszt”**, időrendben több mint egy évezreddel előzhetik meg a kínai 𠂇 'fu' (atya) piktogram Csou IV. korban létrejött rajzát.

A hun típusú X 'atyakereszt' piktogramok bőségesen előkerültek a hun régészeti leletek **övcsatnyelvein** (L.: Szekeres 2008, 187-188); sarkeli kőrajzon (a VIII. oszlopban); Marosgombáson, a női sír nyakláncának gyöngyszemein (ahol mind a két: **X ~ X** atyakereszt rajza előkerült). Legújabban pedig az **ujelgi ásatások** leleteként, — **egy övcsaton**. —

Az utóbbi azért is fontos, mert az északi hunok (Atila népe) **övcsatjain** vannak **X** atyakereszt piktogramok, amelyeket így módon végig kísérhetjük a mongóliai csulúti sziklarajzoktól kezdődően, a székely kopjafák fejrészének ma is használatos **X** atyakeresztjéig! Mert az uljei, sarkeli, marosgombási, és a székely kopjafák fejrészén lévő **X 'atyakereszt'**, — **mind a nyelvünkön szólnak meg!** A „kazáriai” nyugati ótörök feliratok betűi közül **hiányoznak**.

A **Nikolsburgi Ábécé X 'and'** ligatúrájában, az **X 'aty'** -ből képzett szókezdő (akrofóniás) **'a'** hangértékű betűhöz a **Y 'd'** betű (L. No. 2.) ferde mellékvonalával ligatúrásan csatlakozik: **X**

Az **X 'and'** ligatúrában a „zavart” az okozhatja (ha bárki is foglalkozott elmélyültebben rajtam kívül e ligatúrával), — hogy az **X 'a'** betű rajza majdnem egyezik az **X 'eb'** piktogramból képzett **X 'b'** hangértékű betű rajzával. Ezért az **X 'a'** betűt az ismertebb székely feliratokban (talán) nem is használták. (Feliratok olvasatával csak a jel és betűtörténeti bizonyításokhoz szükséges esetekben foglalkozom.)

Pedig, a székely írás kutatóit, csupán a nikolsburgi ligatúra **X 'a'** betűje, s a székely kopjafák fejrészén lévő **X „atyakereszt” neve, „elmélkedésre”** készíthette volna, a ligatúra **X 'a'** és **Y 'd'** betűjével kapcsolatban, — ahol a közbenső **'n'** hang jelöletlen.

— De, ha még ez sem, akkor a **magyar** és az **ó-türk nyelvű betűképzés** (igazoló) „**keresztpróbája**” minden azonos (**közös**) piktogramból képzett székely és ó-türk betű esetében, — az írástörténettel és a székely és ó-türk írással foglalkozó számára: **adott**. Élni kell vele.

Mert az orhoni, jenyiszjei keleti ó-türk feliratokban akrofóniás **X d²** hangértékű! Magas hangrendű magánhangzókkal harmonizál. Martti Räsänen (1969) etimológiai szótárában: „mtü. čag. osm. *dādä* 'Vater'(apa), özb. (Jud.) *dāda*, osm. *dada*, *dadä*, '— Onkel mütterlicherseits' (anyai nagybácsi), Vater,

Väterchen' (apa, atyácska), trkm. *dāde*, otü. (Kat. 2) *dada*, usw. Aus der Kindersprache (gyereknyelvből).” Mahmūd al-Kāšyarīs (mtü.) közép-töröknek tartott szótárát a turkológusok ma már ótöröknek tartják.

— A kínai X 'fu' (atya) (L.: Karlgren 1957, No. 102.) piktogramból képzett X > X 'athy' (aty) jelölésű betű, véghangzó 'ty' hangértékű. A piktogram jelentésének 'athy' (aty) szava azért kerülhetett a Nikolsburgi Ábécében leírásra, hogy felhívja a figyelmet 'at' szavunk megváltozott véghangzójának *t* > *ty* változására.

A két vesszőt az atyakereszt felső végéhez rögzített X > X 'at' változat a „koraavarokkal” (*fehér hunokkal*) került először (igazolhatóan) a Kárpát-medencébe. De ott látjuk *a sarkeli kőrajzok között is!* — ami felveti Árpád népe törzseinek kérdését is.

— *Északi-hun törzsek egyesültek Déli-hun (koraavar) törzsekkel? Ezért kötöttek vérszerződést...?* — A koraavar tárgyfeliratokban X 'at', vagy betűként véghangzó 't' a hangértéke, mert nyelvünkben a *t* > *ty* hangváltozás még nem ment még végbe. Ezért a talaszvölgyi feliratokban előforduló, nyelvünkön megnevezet X 'at' piktogramból, nyelvünkön képzett betű: csak véghangzó X 't' hangértékű lehet. Amely egyben jelöli a déli „fehér hunok”, vagy más néven: koraavarok talaszvölgyi útvonalt is, a kínai szomszédságból a Kárpát-medencébe.

Nyelvünkben a 'ty' hang: „csak a XII – XIII. század során keletkezett *t + j* összeolvadásából, pl. *tartja, tudhatja*” (Bárczi, 1975, 137) (Vagyis: at-ja > atya.)

„— A m. atya szóvégi a-ja vagy kicsinyítő képző, vagy 3. sz. birtokos személyrag. A szó *ty* hangeleme magyar fejleménynek látszik.” (TESz 1 197.)

— A *több rajzrészről álló* kínai piktogramokból képzett betűk ó-türk és székely betűk esetében egyaránt *törvényszerűség*, a piktogramok rajzrészeinek *egységesítő összevonása!* Fa íráshordozókon, a kis, külön álló rajzrészeket nem lehetett jól jelölni. Ezért a kínai X 'fu' (atya) piktogram esetében, a betű atyakeresztjének a felső végéhez rögzítették: X > X —, vagy az atyakereszt szárai közé helyezték el: X > X — ahogy a Nikolsburgi Ábécében látjuk.

Vagy, a két ferde vonalból álló *kínai piktogram rajzát* egy függőleges vonallal összekötötték, amint a kínai 'jég' jelentésű piktogramból képzett: X > X 'gy' hangértékű betű esetében látjuk; vagy a kínai vegyes színű ló (barna és fehér) piktogram két részét is: X > X összevonva, majd teljesen rontott rajzával látjuk Marsiglinál X , a 'hóka' szó akrofóniájával képzett székely 'h' betű esetében. (L. részletesen a No. 23. és a No. 25. jelcikkemben.)

— A „koraavar” X 'at' (aty) piktogram változat az általam „vegyes rendszerűnek” elnevezett három koraavar tárgyfeliratban, és a sarkeli kőrajzokon is előfordul. Ami adatként jelzi, hogy Árpád népében az X 'at' piktogrammal jelölt koraavar törzsek, törzsmaradékok is előfordultak.

A „nikolsburgi X változat” a *marosgombási* régészeti lelet egyik gyöngyszemén, s az Árpád-kori *Aranyosgerendi Református templom* bejáratának kétoldali osztott oszlopain is látható — a levéldíszek között.

Betűvé képezve a koraavar benepusztai szíjvég feliratában, s a talaszi ó-türk feliratokban a VIII. – X. században is jelzi (bizonyítja!), hogy a „*koraavarnak*” elnevezett hun néprészünk a Dzsungár -kapun át, a Talas folyó völgyén vonult ki Belső-Ázsiából. S voltak leszakadt, lemaradt néprészei, ahogy az a legeltető életmódban élőknél törvényszerű folyamat.

Nyelvük, műveltségük írástörténeti hagyatéka (és bizonyossága!) — az X 'at' piktogramból *nyelvünk szavával képzett* véghangzó 't', és a No. 12. X 'menny' piktogramból nyelvünk szavával képzett akrofóniás 'm' hangértékű *talas-völgyi* betű. Mert a *betűképző utódnép*, ezekkel a szavainkkal megnevezve ismerte meg a jelentésüket.

Az Abai Kazak Nemzeti Pedagógiai Egyetem „Régi Török írásos kövek és kéziratok Történelmi és Kulturális Adatbázis”-ában (2005-ben), a tizenöt talaszi felirattól hatban fordult elő. Egyáltalán nem egyértelmű olvasattal. A Talas II. -ben 'at', vagy 't' (?) a helyes hangértéke; a Talas V. -ben „BAS” olvasattal jelölik az 'at' piktogram (atya) jelentését, — a fejjel kapcsolatos „főnök” szinonimájaként. A ráfogott 'g' hangérték *elfogadhatatlan*.

A Talas VII. jelzetű, acsiktasi fapálcán hatszor fordul elő. Olvasatával Vékony Gábor is foglalkozott. Elfogadott olvasata nincs, mert betűi közül többnek nincs a jelentés piktogram előzményű szavából levezetett hiteles hangértéke.

A Nikolsburgi Ábécé összeállítója olyan betűket is javasolt ligatúrák használatra, amelyeket korábban már használtak. Ilyen az X 'and' ligatúra X 'a' hangértékű betűje.

Összefoglalva:

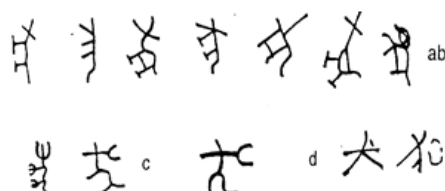
Az **X** 'atyakereszt' piktogramot a (mongóliai) csulúti sziklarajzok „atyáinak” fején, hun övcsattokon, a koraavar Kiskörös-Órcsik tanya egyik sírjából, ujelgi övcsatton, sarkeli kőrajzként, s egy honfoglalás-kori sír egyik gyöngyszemén is előkerülve megtaláltam. A Nikolsburgi Ábécében az **X** 'and' ligatúra akrofonias 'a' hangértékű betűjeként látjuk.

A kínai **X** 'fu' (atya) piktogram koraavar **X** 'at' (> aty) változatát a kunágotai ezüstkorsó feliratában, az ozora-tótipusztai edény feliratban, a kiskörös-vágothídi kehely talpán lévő feliratban, sarkeli két kőrajzon; a nikolsburgi változatát: **X** a „honfoglalás-kori” *marosgombási gyöngyszemen*, s az *Aranyosgerendi Református templom* oszlopfein is megtaláltam.

Más nikolsburgi betűk piktogram előzményeit két, vagy csak egy néprészünk régészeti leletein találtam meg. Vagy nem találtam meg régészeti leleteken, publikálva.

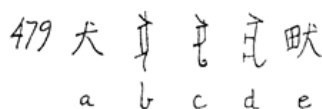
A No. 21. vízszintes cellasorban

a kínai 'quan' (kutya) és az 'eb' piktogram történetével foglalkozom. — Kyril Ryjik a **316.** sorszámmal jelölten mutatja be ⁽¹⁶⁰⁾ a 'küan' (kutya) piktogram rajzának történetét, fejlődését:

A Jin -korban (ab) a kutya fejét a nyakából kiinduló vonalon egy másik rövid vonal kereszteződése, metszése: **X** jelöli. (Melesleg: más állatok fejének jelölése is; de még a hun atyakereszt fejek rajzát is idézi!) Ebből fejlődik a kínai piktográfiában a ma használatos piktogramja (d).

B. Karlgren (1957) a 479. sorszám alatt foglalkozik rajzaival: ⁽¹⁶¹⁾

„479 a—d. * k'iwən / k'iwən: / k ü a n kutya (Sj). b. is Jin csont (A 1: 26,6), c. is Jin csont (A 4: 17,5); d. is Csou II (kb. Kr. e. 900—700) (inscr. 161). Az írásjegy egy rajz.”

— Két sinológus művéből idéztem a kínai „kutya” piktogram Jin-kori rajzait, hogy fejlődésük időrendjében is összevethetők legyenek rajzaik a jutasi koraavar temető vadászsípján, s a homokrév/mokrini koraavar temetőből előkerült rajzával:

A koraavar temetőkből előkerült „fej nélküli ebek” leválasztott **fejei** a kínai piktográfiában a Sang (-Jin) kori 'kutyák' rajzainak **fejeivel** azonosak. (L.: részletesen Szekeres 2008, **No. 21.** jelcikkemben.) **Koraavar rajzuk** a Kárpát-medencében valóságos 'eb' rajzok, amelyek fejei le vannak választva a testükről. A Jin-csonton lévők 'kutyák' rajzai már sematikusak.

A Sang (-Jin) kori kutyák és a koraavar ebek fejének azonossága **ismét felveti ősi piktográfiánk** — és az **ó-kínai piktográfia** történetének **jól látható összefüggéseit**. Mert tökéletes módon szemlélteti rajzuk, hogy a Sang (-Jin) korban a **kutyák** fejének rajzai egyeztek a koraavar-kori **ebek** rajzainak fejeivel akkor is, — ha a fejek azonos rajzai között — **két ezer év** van!

S ez, csupán azonos rajzok közt lévő „időszakadék”, mert kínai képjelük rajza fejlődve változott a Csou II korszakban és ma használatos piktogram rajzukig. (L.: Ryjik: d; Karlgren: e rajzát.)

A „koraavar” vadászsípon jól látható, hogy az **ebek** valóságos rajzaikról leválasztott **fejük** lett a **piktogramjuk**, amelyből a székelyek betűt képeztek, 'eb' hangérték jelöléssel.

A Marosgombás honfoglaló sírban gyöngyszemen látjuk az 'eb' piktogramját.

— A **koraavar** Ozora-típusztai lelet vegyes rendszerű edényfeliratán az első, különálló jel: λ — az 'eb' piktogramja, vagy jelöletlen 'e' magánhangzóval az 'eb' szó olvasata. A leleten a rajza már romlott, mert felirat jobbkezes alkotója keze nyomása, a jel jobboldali részének rovásakor már „felengedett”, s a nem kellő mélyen vésett jobboldali vonalrészek a földben már megsemmisültek.

— A Nikolsburgi Ábécében a kiejtést segítő 'e' magánhangzóval a piktogram jelentésének 'eb' szavát kapjuk meg. Épp úgy, miként a 'g' hangértékű betű 'eg' (ég) hangértékjelölése is a jelentés szavát adja meg. S ez választ ad arra a kérdésre is, hogy a Nikolsburgi Ábécében a mássalhangzók hangérték jelöléseiben, a kiejtést segítő 'e' magánhangzók, miért vannak még (többnyire) a mássalhangzók előtt.

— A keleti ó-türk és a nyugati ótörök feliratok ábécéiből az λ 'eb' piktogramból képzett betűk hiányoznak. A jutasi koraavar temető vadászsípján lévő 'eb' piktogramok *szintén igazolják* a korraavarok magyar nyelvét, amely piktogramot a koraavar homokrév/mokrin temető 'eb' jelöléseként látjuk.

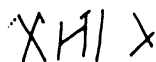
A No. 22. vízszintes cellasorban

a Jutasi koraavar temető 125. sír, vadászsípján, az alsó 'eb' rajzának a lába alatt a: $\mathcal{N}$ 'rét', a háta felett a saját λ piktogramját látjuk. Efelett a $\mathcal{N}$ 'rét', s a kínai $\angle$ 'jég' piktogrammal ligatúrában is jelölt: $\lambda\mathcal{N}$ piktogramjaik, a téli réten, a vadászat időjárásának „jeges, havas” körülményeit mutatják:

Amely $\mathcal{N}$ 'rét' piktogram Mongóliában egy hun-kori feliratos kőrajzon is látható, ahol a sziklába vésett „képen” legelésző állatok füves helyszínét jelöli. Kínai jelentései: „távoli határvidék, mező”. (L. részletesen: No. 22. jelcikkemben.)

Az Ozora-típusztai koraavar tárgylelet feliratának vésője a külön álló λ 'eb' piktogram után — a $\mathcal{I}$ széles(ség) ideogrammából képzett 's' (sz), és a $\mathcal{N}$ 'rét' piktogramból képzett $\mathcal{N}$ 'r' betűt az $\mathcal{T}$ 'íj' jelentésű piktogramból képzett 'i' betű ferde keresztvonalával — kínai módon úgy vonta össze, hogy azt az 'r' betű jobboldali függőleges vonala felső végéhez rögzítette:

A felirat utolsó jele a kínai λ > λ 'fu' (atya), nyelvünkön még 'at' (> aty) változata. A felirat olvasata mai nyelvünkön: **EB** szeri **AT**. Mert a tárgyfeliratban az: 'eb' és az 'at' még piktogramként olvasandó.

A három, általam „vegyes rendszerű”-nek nevezett tárgyfelirat olvasatát: „Urali, nemeket jelölő fejszimblóumok történeti összefoglalása, és ami körülöttük van” c. tanulmányomban részletesen bevezetve, feltárom. A szavakat (a szavak szótöveit) rovóik még **piktogramokkal** jelölték, s ezekhez még **kínai módon**: a jobboldalon csatlakoztatták a piktogram (betű) rajza vonalának alsó, vagy felső részéhez a nyelvünkön képzett betűket: — nyelvünk hangjelölő toldalékait.

Hangérték jelölése a Nikolsburgi Ábécében: $\mathcal{N}$ 'er', ahol a mássalhangzó előtt van a kiejtést segítő magánhangzó.

— A keleti ó-türk ábécékben a $\mathcal{N}$ 'rét' piktogram ketté lett osztva. A felső részre: $\mathcal{H}$ r^1 hangértékkel, és az alsó részre: $\mathcal{H}$ r^2 hangértékkel.

De a piktogram még osztatlan, a hunoktól átvett eredeti $\mathcal{N}$ rajzával is találkozunk az ó-türk feliratokban. Az orhoni „Дэл үүл” felirat négy táblából áll és három írás-típusra osztották fel. Az I. típusú felirat ferde sorai között korábbi, hun-kori rajzok vannak.

„A kettéosztott piktogram felső részéből, nyelvünk szavával képzett $\mathcal{H}$ r^1 hangértékű betűk

szabályszerűen használatosak, de a **h^t** hangértékű betűt (még) a piktogram eredeti **N** rajza képviseli. Tehát a **N** piktogram **'r¹'** és **'t²'** hangértékű betűként egyaránt előfordul az ó-türk feliratban úgy, hogy másik betű hangértékét a feliratban a már kettéosztott piktogram rajza „képviseleti”.

A jenyiszeji Чаа-Холь XI (e-23) feliratban is előfordul a **N** 'rét' piktogram, de olvasata nincs. Végül, a szabályos sorokból álló, VIII – IX. századba datált jenyiszeji Шанчы 3 (e-152) felirat felső két sorában négyszer fordul elő **t²** hangértékkel. (L.: **részletesen**: Szekeres 2008, 119-121.)

Az ótörök ábécékben a kettéosztott felső rajzrész: **4** 'r¹' hangértékű, mert szókezdő **'r'** hang az ó-türk nyelvben csak jövevényszavakban fordult elő. S így — hangértékadóként — nyelvünk korabeli **'rét'** szavát alkalmazták a felső rajzrész hangértékének képzésénél. Alsó rajzrésznek: **h** az ó-türk „tariylay Feld||tarla” (szabad terület, terep, tér, mező) jelentésű szó akrofoniájával képeztek **t²** hangértéket.

— A nyugati ótörök (kazáriai) feliratokban csak az eredeti **N** 'rét' piktogramból képzett betű van jelen akrofonias **'r'** hangértékkel, a piktogram kettéosztásával alkotott ó-türk betűk hiányoznak. Erről — egy tanulmányt is írtam: „A székely írás három ábécéjének történeti összevetése” címmel.

Amelyben a teknős jelcsalád Hung Fan ideogrammaiból képzett betűk folyamatos csökkenését vizsgálom a nyugati ótörök („kazáriai”) írásban, s a Kárpát-medencében a szarvas-nagyszentmiklósi feliratokig.

A No. 23. vízszintes cellasorban

a kínai **彡** 'jég' piktogramból képzett **'gy'** hangértékű betű történetével foglalkozom. A **'gy'** hangot még **'g'** betűvel jelölte a Nikolsburgi Ábécé összeállítója. Ez pedig kancelláriai helyesírásunk III. korszakába (1340-1350-ig) tehető, mert később többnyire már **'gy'** betűpárral jelölték. (L.: Vakherda Nóra 2013, 39.)

Hangérték jelölése a Nikolsburgi Ábécében a kiejtést segítő 'e' magánhangzóval: **彡** 'eg'. A betű hangértékjelölése azért is fontos, mert bizonyítja, hogy a **Nikolsburgi Ábécé** összeállítását egy nagy műveltségű egyházi (papi) személy végezte, aki ismerte 'jég' szavunk „gyeg, gyég” nyelvjárásbeli használatát. Ennek földrajzi helyszínére két adatot találtam.

Az egyik **Heltai Gáspár**: „Chronica az magyaroknak dolgairól” művében a „gyég” „gyeg” adat Erdélyben (1566-ban), a másik „gyeg” az Őrségben fordult elő. Itt még ma is ejtik „gyeg” –nek a **jég** szót. Erről 1989-ben Alsóőrön személyesen is meggyőződtem.

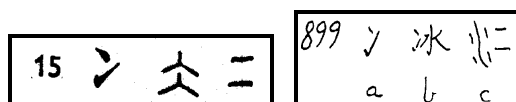
Heltai Gáspár nyelvünket felnőttként tanulta meg Erdélyben, mert tudtommal az Őrségben sosem járt. Így feltehető, hogy Kolozsvár és Heltau (Nagydisznód) között, az *Arnyosszék falvaiban* ismerte meg, ahol sokszor átutazott.

A kínai **彡** 'jég' piktogramot kőrajzon is megtaláltam. (Novgorodova 1984, 26-28.) A IV. oszlopban. Valamint egy **hun női nyaklánc** leletén (Bóna 1993, 179.), ahol a jégcsap díszek az ágyékháromszögek alsó szögével vannak összekötve:

Az ágyékháromszögek és a jégcsapok egymással összekötése, a nyaklánc viselőjének erkölcsi **tisztaságát**, hűvös távolságtartását jelképezheti. —

— B. Karlgren: „Easy lessons in chinese writing” c. könyvében ⁽¹⁷⁰⁾ a 15. sorszámmal látjuk rajzát:

„15 A legelső írásjegy lehet, hogy jégcsapokat formál. Különös eltérés észlelhető a Pecsét és az archaikus forma, valamint a későbbi forma között. Ez az írásjegy ismét azok közé tartozik, amiket sosem használnak önmagukban, a *ping* (jég) viszont egy gyakori szó, lásd 85 c. lent.”

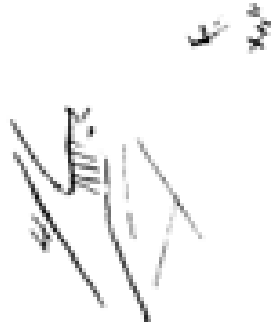
A „Grammata Serica Recensa”-ban: „899 a. **piōng* / *piōng* / ping A Shuowen [szótár] szerint: jég⁽¹⁷¹⁾. Karlgren a c –vel jelzett Csou IV. időszakban (i.e. 450-250) ábrázolja a (folyó)víz és jég piktogramját.

— Kyril Ryjik **No. 520.** sorszám alatt foglalkozik a 'jég' írásjegyével:

„Két kristálya a jégnek”. ⁽¹⁷²⁾ „Az előző forma csak összetételben létezik; a klaszikus karaktert a víz terjesztette ki újra: Jég. (2) Megfagy, lefagy, hideg, jeges. (3) Tiszta, őszinte (szív).”

— A jutasi koraavar vadászsípon a futó **eb** első lába alá rajzolt **N** 'rét' piktogram a vadászat helyszínét jelöli:

— a ligatúrák összefonás feletti **∟** 'jég' piktogram az időjárás téli körülményét jelöli. Ligatúrásan összevonva: **✕** a jeges, havas rét.

— A Nikolsburgi Ábécében a **∟** 'gy' hangértékű betűnek az 'n' betűvel alkotott ligatúráját látjuk:

— amely ligatúra hangérték jelölése: 'eng' (engy). Ahol a **kínai jég piktogram** két ferde vonala **∟** egy függőleges vonallal össze van kötve: **✕** Mert törvényszerű, hogy a több rajzrészéből álló **kínai piktogram** rajzrészeit betűként használva, egységes betűrajzzá összevonták.

Ezt látjuk a kínai **𠂔** > **𠂔** 'fu' (atya) piktogram, valamint a két rajzrészéből álló **𠂔** > **𠂔** 'hóka' (vegyes színű ló) esetében is, amely betűt Marsiglinél — már teljesen rontott (más piktogram jelentésű) betű rajzaként látjuk, mert az összevont rajzú betű négy egyenes vonallal (nehezen) róható betűjét, két könnyen róható, íves rajzú betűre változtatták: **𠂔** Amely betű a két ég rajza.

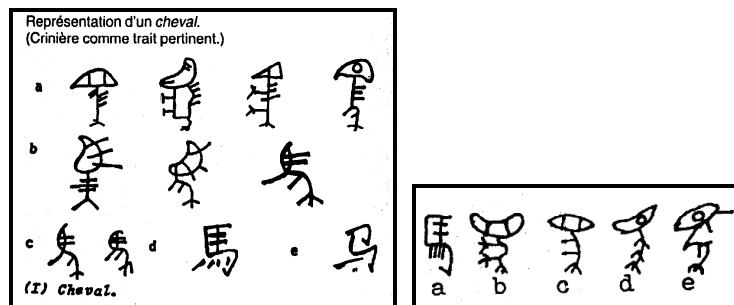
Az ó-türk és kazáriai feliratok ábécéiben a kínai 'jég' piktogramból képzett betűk nincsenek jelen.

A No. 24. vízszintes cellasorban

a **kínai 'ló'** piktogrammal foglalkozom. — Karl Faulmann ⁽¹⁷⁵⁾ **ku-wen** (kínai ó-képirás) képjelei közt rögtön feltűnt a 'ló' (ma) sajátos rajza, és a székely ábécé **厶** 'l' hangértékű betűi közt a jeltörténeti azonosság, amely piktogramnak (törvényszerűen) egyszerűsített változatai a székely betűk rajzai:

Kyryl Ryjik fejlődésében mutatja be a 'ma' (ló) piktogramot (a) jóscsont feliratokon; (b) rituális bronzokon; (c) kis pecsétírásban, a ma használatos, (d) változatig:

A jobboldali rajzon B. Karlgren, 1957, No. 40. tételként látjuk. ⁽¹⁷⁸⁾

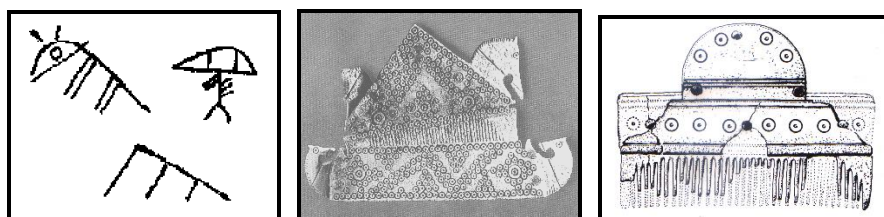
„a—e. **mā* / *ma*:/ *ma* ló (Sĩ). b. is Jin csont (A 2:n19,1), c. is Jin csont (A 4: 47,5), d. is Jin (inscr. 26), e. Csou I (Kr. e. kb. 1027—900) (inscr. 55). Az írásjegy egy rajz.”

A legfeltűnőbb e piktogram-rajzokban az, hogy időrendben minél régebbiek, annál közelebb áll rajzuk a székely Nikolsburgi ábécé „l” hangértékű betűjének rajzához, valamint a ku-wen (kínai ó-képirás) rajzhoz, amelyen jól láthatók még a ló páros lábai, szeme és két füle is.

A székely betűk rajzában a páros lábak egy vonallá vannak összevonva (egyszerűsítve), s ugyanezt látjuk Ryjik (a) és Karlgren Jin-kori (b, c) rajzain is.

Ló szavunk: „Ősi örökség az ugor korból; vö.: vog. T. ло, Szo. luß; osztj. V. лóχ, O. lau, Ko. taw (PD.): ’ló’. Az ugor kori lótarás egyik nyelvi emléke. Az ugor alapalak *luß₃ vagy *luγ₃ lehetett. E szó az ugorban valószínűleg jövevénytörzs: átadóként számításba jöhetnek kaukázusi, indoeurópai és török nyelvek, a kérdés azonban további vizsgálatot igényel.”⁽¹⁸¹⁾ (TESz) 2 777.)

— Sajátos a lébenyi „barbár elkelő sírjából” előkerült (304) lófejű fésű:

— amely jelentősen eltér a jobboldali, Hernádcsányban⁽³⁰⁶⁾ előkerült „keletigermán”⁽³⁰⁷⁾ fésűtől, mert nincs ló piktogram alakja, és nincsenek rajta ló fejek.

A ’ló’ piktogram hasonlatosságára készült háromszög alakú, lófejekkel ellátott fésű rajzát a **ku-wen** (kínai ó-képirás) piktogramig lehet visszakísérni. (Vö. a baloldali ’ló’ rajzokkal, ahol a bal felső rajz a ku-wen piktogram, a jobb oldali Ryjik (No. 12.) rajza, — alattuk pedig a ku-wen -ből tovább egyszerűsödött, akrofóniás ’l’ hangértékű székely betű.

A „barbár elkelő” fésűjét — „késő római”-nak⁽³⁰⁵⁾ határozták meg, ami pontatlan. Mert a „barbár elkelő” kínai ’ló’ piktogramot utánzó fésűje, — csak hun lehetett. Erre utalnak még az uráli eredetű **rombusz** (vulva) és **ágyékháromszög**, nőnemű jelölő díszítések is.

— Magyar népnevünk, Megyer törzsnevünk, és három „ismeretlen eredetű” szavunk ’**ma**’ (ló) szótövéti etimológiájával, dolgozatombafejező részében foglalkozom.

A No. 25. vízszintes cellasorban

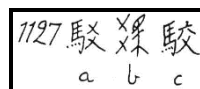
a **Nikolsburgi Ábécé** ’h’ hangértékű betűje, két függőleges elrendezésű -jelből áll oly módon, hogy köztük jelentős távolság van. S ez betűként feltűnő és szokatlan.

Egyik felkeltője volt emlékezetes gyanúmnak, már a hetvenes években, hogy a székely írás betűi — piktogram előzményekre vezethetők vissza.

Mert rendellenes, szokatlan az írás egyetemes történetében, ha egy hangot jelölő betű, két (vagy több) egymástól ennyire külön álló rajzrészről áll.

Gyanúmat erősítette az is, hogy a két külön álló részt később összerótták: , — vagy fapálcára lényegesen könnyebben róható jellel helyettesítették: Ez pedig, már rontásnak minősül, mert más a jelentése és a belőle képzett betű hangértéke.

— **Bernhard Karlgrén** 1957, No. 1127. tételeként a Jin -korban a lóval együtt van rajzolva:⁽¹⁸³⁾

„1127 a—b * *pōk* / *pāk* / *po* vegyes színű ló (e. g. barna és fehér) (Sĩ); kevert (Sün); l i u – p o egy fafajta (Sĩ). Gl. 324, 391. b. is Jin csont (A 4: 47,3). Az írásjegyben ’ló’ szerepel és kereszt alakú vonalak. — c. ua. egy legendás állat (Kuan); kölcsönzés ua -ra egy fafajta megnevezésére (Sĩ). Az írásjegyet gyakran használják a fenti a helyett.”

B. Karlgrén, 1957, No. 1167 a — c — már a Jin -kortól ’change; változatosság’ jelentéssel (is) értelmezi.

Eric Grinstead külön választja a lótól, és önállóan is értelmezi a két jegyet:⁽¹⁸⁴⁾

horse	40	
piebald	1127	

(40) ló; (1127) tarkán foltos [ló]. A „tarkán foltos”, „kevert színű” lovat, ahol a barna ló fehér foltokkal tarkított, **hóka-kesely** lónak hívjuk. A Nikolsburgi Ábécé betűtörténeti adata szerint, **a székelyek** „üsti” ⁽¹⁸⁵⁾ (*ősi*) színű lova — **hóka** ló volt! A **hóka** ⁽¹⁸⁶⁾ „Olyan ló, melynek homlokán fehér folt (un. csillag v. hold van).” (MszFgrE.) A hóka szótörténeti párhuzama a „hódas ~ hódos, hódikos ’fehér foltos homlokú <ló>’”.

Szótő a ’hó’ ⁽¹⁸⁷⁾ (hold) ⁽¹⁸⁸⁾, amelyből a hódas, hódikos változatok származnak. Így: „1211: ? Holdus sz. szn., Huldus sz. szn.” (TESz) Még ma is látom és hallom gyermekkoromból a fuvarosokat, akik elakadva, lovaikat kíméletlen ostorcsapásokkal vegyes: **Hó! Hó!-ha!** kiáltásokkal „ösztöktették”. A **Hó! Hó!-ha!** a „hóka ló” megszólítása volt gyermekkorom színhelyén, Békéscsabán.

— Az ó-türk és ótörök ábécékből hiányzik. Csak a Nikolsburgi Ábécé betűje és jele, amely a Sang (-Jin) korban a székely betű rajzával és jelentésével létezett **a kínai írás** történetében.

Azt ugyan fel lehet tenni, hogy esetleg olyan hangról van szó, melynek jelölésére a nyelvemlékek íásaiban nem volt megfelelő jegy. Ilyesmire valóban ismerünk példát, ha ritkán is. Így a szókezdő helyzetben jelentkező laryngalis h-t nem tudja jelölni sem a rovásírás, sem az ujjur írás. Tibeti és kínai átírásban mégis ilyen török szavakat / és kifejezéseket találunk: tib. ha-la yun log ’tarka lovú’/ tör. ala yontluy, /tib. ud ha-dag-leg ’tehén lábú’/ tör. ud adaqliy /, kín. halan ’tarka/hegy’/ /tör. ala-n;/ végül egyöntetűen huiyur népvévet /tör. uiyur/ és hirkin méltóságnévet rögzít a kínai és tibeti átírás. ⁽¹⁸⁹⁾

Történelmünket „**első kézről igazoló**” fontossága a többi hasonló piktogrammal (pld.: ’jég’, ’ló’, stb.) abban van, hogy a kínai írástörténeten kívül csak a székely ábécében fordul elő, — feltehetően azért, mert a székelyeknek hóka lovaik voltak. Régészeti leleten, szikla és kőrajzon piktogramja csak akkor létezhetne, ha valminek a színét jelölné. De, ilyenem nem találkoztam.

A No. 26. vízszintes cellasorban

a ’húrral kapcsolt nyilat löni’ piktogrammal, az ’íj’ (egyik) rajzával foglalkozom.

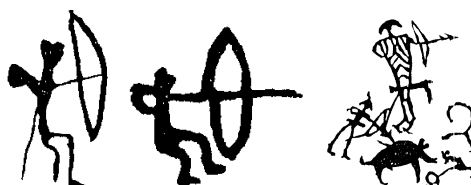
Hun, koraavar és Árpád népe régészeti leletein eddig nem találtam meg sajátos rajzát. Ami nem jelenti azt, hogy az utóbbi negyedszázadban a nálam fiatalabb kutatók nem találhatták meg.

Akrofonias ’i’ hangértékű betűként a koraavar **Ozaratótipusztai** „**vegyes rendszerű**” **feliratban**, a ’rét’ piktogramból képzett ’r’ hangértékű betű jobboldali függőleges szára felső végződéséhez ligatúrásan, még „kínai módon kötve” a betű ferde keresztvonala előfordult: Olvasata: ’ri’.

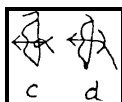
Könyvemben (2008) már foglalkoztam a három koraavar tárgyfelirat olvasatával, de nem tértem ki részletesen, olvasatuk módjára.

Erre csak a bírálatok (pl. Libisch Győző 2014) nyomán, a 2019. április 27-28.-án, Budakalászon megtartott 31. ZMTE Magyar Őstörténeti Találkozóra készített „Uráli, nemeket jelölő fejszimbólumok történeti összefoglalása, s ami körülöttük van” c. tanulmányomban tértem ki részletesen. Olvasható a ZMTE Acta Historica Hungarica Turiciensia 34. évf. 3. (2019.) számában.

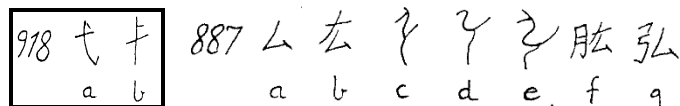
— Az íj íves rajza a neolitik-kor végén, s a bronzkortól jelenik meg az ülő helyzetű, kétágú „szarvas fejjel”, majd gombafejjel ábrázolt vadászok kezében a (mongóliai) csulúti sziklákon:

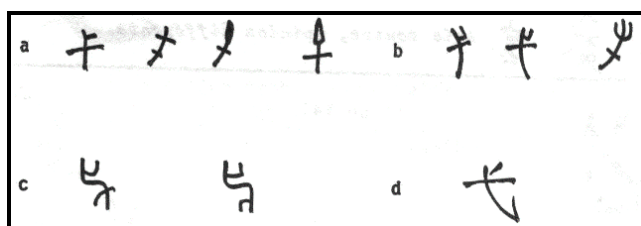
A kínai írástörténetben csak a visszacsapó íj rajzait láthatjuk, így: Karlgren 1957, No. 807 c, d: ⁽¹⁹³⁾

807 a—d **d'iäg* / *dž'ia-* / sö íjlövés (Sī); íjász (Tso); **d'iäg* / *dž'iäk* / si találat íjjal és nyíllal” Továbbá: „a a forgalomban lévő forma, b egy régi változat (a Shuowen szótár szerint), c Jin csont (A 6:3,4), d Csou I. (Kr. e. 1027— kb. 900-ig.) Az írásjegy egy íjat és egy nyilat ábrázol, alkalmanként egy kezét is.” A rövid, előre mutató vonalak az íjak felső végén: erőt, „feszítést” jelölnek. A *d* rajzon az íj mögé van rajzolva a feszítő kéz is. A rajzok a felajzott íjat a nyílvevővel együtt mutatják. Az íjjal lövés rajzát látjuk a Csou I. (Kr. e. 1027— kb. 900) korból: (Karlgrén 1957, No. 918) ⁽¹⁹⁶⁾

„**918 a—b.** **t'ia*k / *ia*k / ji húrral kapcsolt nyilat löni; b Csou I. Az írásjegy valószínűleg egy nyíl rajza kell legyen.” A húr az íj egyik legfontosabb, erőt közvetítő része. A rajz függőleges vonala felső végénél egy kis vonalat látunk, ami szintén az erő, a feszítés ábrázolása lehet. Az íjak felső végén is ugyanilyen kis rövid vonalat (jelzést) látunk, csak hogy ott előre, a lövés irányába; itt pedig a húr húzásának (feszítésének) irányába mutat. L. még **No. 59.** jelicikkemben, ahol K. Ryjik **No. 423.** rajzaként 'íjjal lő' jelentéssel adja meg ugyanennek a rajznak az időrendi változatait és jelentését:

Az a-val jelzett **legrégebbi rajz** egyezik a **Nikolsburgi Ábécé** betűjének rajzával, míg a c-vel jelzett íjak rajza egyezik az orhoni **и** és a jenyiszeji **и и и и и** betűk **и** hangértékű tükörkép rajzával.

(Az ó-türk átvevők **и** c -vel jelzett rajzai **időrendben lényegesen későbbiek**, mint a koraavar és székely betű rajzának piktogram előzménye. S ezt a tényt, ebben az esetben is, nyomatékosan kell említenem. Az ó-türk betű hangértékképzése:

„ya Bogen || yay” (íj) (AltGramm) További 'ij' szóváltozatok: „**jān* > *jāj*: uig. (Gab.) *ja*, *mtü. kom. oir. usw. ja* 'Bogen' (íj), (KB.) 'Sternbild des Schützen' (csillagkép oltalma), tel *ja*, *kzk. (Bdg.) ja*, (R.) *žaj*, *hak. sag. soj. ča. trkm. jāj* 'лык' (íj), *čag. osm. krm. jaj*, *bšk. jāja, jan*, *šor. jan-čak* „ein kleiner Bogen' (egy kisebb íj), Geigenbogen' (hegedűvonó), *šor. nan*, *kar. jaja* 'Bogen zum Schiessen' (íj lövéshez), *kzk. žaja* 'Regenbogen' (szivárvány), *koib. ja^djak*, *jak. sā*, *čuv. šu (uk-šu)* (abolg.) **jij* > *ung. ij, ív* „Schiessenbogen' (lövészíj) s. Ramst. JFSOu 38¹: 10);” (M. Räsänen 1969, 186.)

Az '**ij**' legrégebbi ó-türk szóalakja: **jān* lehet. A kínai **и** '**íjjal lő**' piktogram átvett ó-türk változatának betűhangértéke a 'jan' szó alapján: véghangzó **n**.

— Karlgrén 1957, No. „**887 a—e.** **kwāng* / *kwāng* kung Shuowen [szótár] szerint: kar.” (A c Jin -kori, a d Csou I, az e Csou II -kori rajz.) **887 g.** **d'wāng* / *ywāng* **hung** hatalmas (Sī); kitágít (Sī)” ⁽¹⁹⁷⁾

A „**887 g hung**” rajza egy 'ij' és egy 'kar' írásjegye.” A b rajzon a 'kar' rajza felett az 'ij' rajzát látjuk. Amely rajz azonos a Nikolsburgi Ábécé betűjének rajzával, s korábbi változata a Karlgrén által g rajz **hung** hatalmas jelentésével.

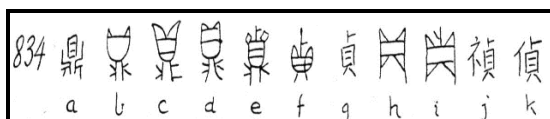
A **c, d, e** rajzok felső végén is az íjak rajzára jellemző rövid, előre és ferdén lefelé mutató vonalkát látunk. (Miként az 'ij' modern rajzának felső végén is.) Mintha a 'kar' rajza (jellemzően?) az íj húrját húzó karral volna azonos. Igaz, a **b** rajz ferde keresztjéről hiányzik (s itt a kar rajza mellett egy 'ij' másféle rajzát látjuk), miként az **f** nél, a 'Hold' és a 'kar' rajza között lévő ferde keresztben sem látjuk a ferde vonást. Mivel az **a—e** rajzok jelentése 'kar', így a **b** és **f** rajzon a **△** 'kar' modern rajza mellett a ferde **†** kereszt: az '**ij**' egyik rajza.

Az **í** hangérték 'ij' szavunk akrofonijája, így a két összevethető (918b, 887b) rajz és az **í** akrofonia alapján tudjuk *ijnak* meghatározni a Nikolsburgi ábécé **†** **i** hangértékű betűjének piktogram előzményét.

A No. 27. vízszintes cellasorban

a hun 'üst' piktogrammal foglalkozom. A székely írás **✧** 'u' betűje rajzát a kínai írástörténetben

találtam meg az 'üst' piktogram egyszerűsített rajzaként. Először jócsontok tanulmányozása közben, majd B. Karlgren 1957, No. 834. jelicikke h és i jelzésű piktogramja rajzaként:

„834 a—f. * tieng / tieng: t i n g üst; kölcsönzés a nyugodtan (kényelmesen) ideogramma részére. b Jin csont, c Jin csont, d Csou I, e Csou I, (Kr. e. 1027— kb. 900), f Csou II. (Kr. e. kb. 900—770). Az írásjel egy rajz. „g—i * tieng / tiäng / cseng” (Pek. szabálytalanul: csen) igazol, kiolvas egy jövődőlésből (Su); jövődőlő tudakozódás (Csouli); alsó fele egy hexagramnak [kettős trigram-jósjelnek] a Ji-king -ben (Su); egyenes (Ji); korrekt (Su); tiszta, valódi (Tso). Az írásjel valójában pusztán a *tieng 'üst' egy alkalmazása volt, kölcsönzésként a *tieng 'jövődőlés, tudakozódás'-hoz. De ebben az alkalmazásban kevésbé volt határozott, néhány összefoglaló vonalra volt egyszerűsítve.”⁽²⁰⁰⁾

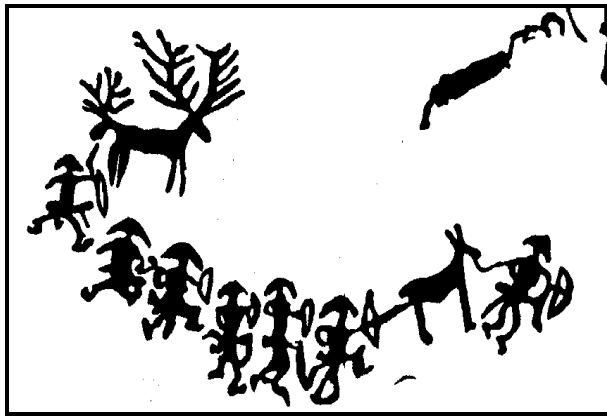
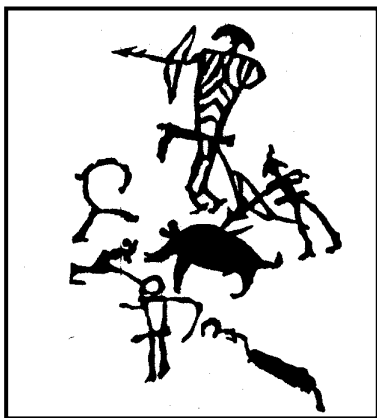
Az 'üst' valóságos rajzai (b—f) a hun régészeti leletekből ismert talpas áldozati üstök. Az pedig, hogy székegy írásjelek közt jelen van a kínai 𠩺 üst piktogramból egyszerűsített 𠩺 graféma betűként, igen szoros kulturális kapcsolatokra vall már a Jin-korban, — Kr. e. a 18-12. században — **az ősz-kínai** és az **protohun népesség** között. A 834 b, c, d, e, f jelölésű üst rajzok a hun üstök Jin, Csou I, Csou II –kori rajzai.

Az 'üst' 𠩺 piktogram egyszerűsített hun grafémája, a kínai 'üst' (B. Karlgren 1957, No. 834 h jelzésű) yin-kori piktogram rajzából származik úgy, hogy a két középső párhuzamos vonalat 𠩺 (ami jól látható a c, d, e, f jelzésű rajzokon is) elhagyták belőle.

A kínai 'üst' piktogram jellegzetes 𠩺 rajzának átvétele, csak a Jin-korban kapcsolható össze előhun eleinkkel, mert később, a sajátos (h és i jelzésű) rajzát már nem használták a kínai piktográfiában. Átvételére már nem volt lehetőség.

— A bronzkorban jelennek meg a **csulúti sziklákon** a „gombafejű” íjászok, amelyeket azért neveztem el gombafejűeknek, mert olyan fejfedővel ellátott a fejük, mint a kalaposgombák kalapja.

A baloldali sziklarajzon két „gombafejű” vadászt látunk. A felső gombafejű kezében íjjal és nyílvezzővel célozva áll, az alsó vadász íjával egy vaddisznóra lő. A vaddisznó alatt egy kerekfejű embert áll: ⁽¹²⁴⁾

A jobboldali sziklarajzon egy gombafejű íjász katona egy lovat? — vagy nőstény szarvast? — vezet. Akit teljes hadi felszereléssel ellátott hat íjász fegyveres követ. A hátsó íjász, a többtől kissé lemaradva, — egy „**csodaszarvas**” felé néz, amelynek két feje van, sokágú agancssal. A „vezető” íjász arra vezeti öt társát, amelyik irányba a csodaszarvas nagyobb agancsú fejével mutat. A hatodik lemaradva a szarvas kisebb agancsa felé megy, vagy fordul. Vagy lő?

— A hun üstök sajátos díszítései a fogantyúkon és az üstök felső peremén, a gombafejű katonák sziklarajzokon látható fejei:

A rádpusztai és törteli áldozati üst fogantyúján és peremén jól szemügyre vehetők a „gombafejek”. A gombafejű íjászokkal összefüggésükhöz kétség nem férhet, de annál talányosabb a „gombafejek” rejtélye. Amely — talán — csak azzal felfedhető, hogy az ’áldozati üstök’ — az *ég*, a ’menny’ hasonmását is jelképezték, s ezzel kapcsolatban kerülhettek az üstök felső peremére a jellegzetes gombafejek.

— A székely írás ábécéinek lejegyzői egy ideig következetesen ragaszkodtak a sajátos, ☒ hat vonallal róható betű rajzához. Így látjuk a Nikolsburgi Ábécében (XV. szd. közepe); a Marsigli rovás emlékekben (XV. szd. vége); még a Csíkszentmártoni feliratban is. (1501).

A nikolsburgi betű ’u’ hangértéke abból ered, hogy az ’ü’ hangot latinbetűs írásunkban **v**-betűvel és **u**-betűvel is jelölték. Pl.: **ürü** 1395 k.: „vru”; **üröm** 1405 k.: „vrem” (TESZ 3 1055) De éppúgy az ’u’ hangot is: **uborka** 1430 k.: „vgurca” (TESZ 3 1022) S ez a bizonytalan hangrögzítés tette lehetővé, hogy az ’üst’ piktogramból képzett betűt, **v**-betűvel jelölt **u**-hangértékű betűként jelölték. S ehhez az is hozzájárult, hogy a **Nikolsburgi Ábécé összeállítója** pap volt, aki a keresztény vallás ’üdvözülés helyeként’, a teknős piktogram felső, *égboltozatot* jelölő ☒ ’menny’ páncélja ☒ rajzából képezett akrofonias ’ü’ hangértékű betűt, amelynek a hangérték jelölése a Nikolsburgi ábécében: **ew** (ü).

A ☒ betű grafémájának romlása (más betűkkel együtt) Telegdi János Rudimentájától kezdődik: ☒ (1598). Ez már olyan rontva egyszerűsített rajza az eredetinek, amikor a piktogram előzményű jelentését, s így ellenőrizhetőségét, már (régén) elfelejtették, s így rajza (grafémája) már nem „kötődött” piktogramelőzményű jelentéshez.

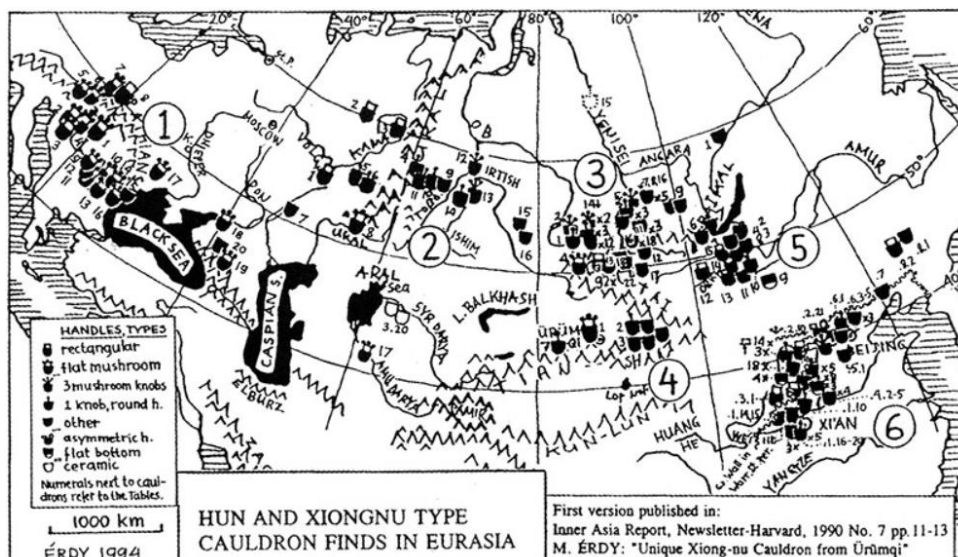
A helyszíni emlékezet szórványként az Énlakai templom feliratában (1668) még előfordult hiteles rajza, miként Kájoni János ábécéjében is (1673) a már sok romlott rajzú betű mellett. De utána — már csak a Rudimentában látható változatát láthatjuk, több romlott rajzú betűvel együtt.

S ez arra mutat rá, **hogy később** a székely írás betűi és **ábécéje iránt** érdeklődők, már csak Telegdi Rudimentájának felkutatott ábécéjével alkothatták meg a saját lejegyzett ábécéjüket, mert a székely írás **nem volt már általánosan ismert** Erdélyben sem.

Ennek ellenőrzése igen egyszerű, mert Telegdi Rudimentájának romlott és kicserélt rajzú ☐ j, ☉ ly, ☐ o, ☐ p, ☐ ü, ☐ zs betűi, — szinte „végigvonulnak” a későbbi ábécékben. Így Pl.: Miskolczi Csulyok István, Bél Mátyás, Telegdi, Kapossi, Dési, Udvarhelyi, Harsányi, Bél Mátyás, stb.

— Romlott, rontott rajzú betűk korábban is előfordultak, pl. a Székelyderzsi, Karácsonyfalvi templomok felirataiban, — és feltehető, hogy más feliratokban is. A **Nikolsburgi Ábécé** összeállítója, — **hiteles adatai tudatában írta** az ábécé felsorolt betűi és ligatúrái után az **ÁMEN** (így legyen) szót azért, hogy úgy kell használni a székely írás betűit, ahogy **Ő** az **ÁBÉCÉben** lejegyezte. Rögzítette.

Érdy Miklós végigutazta a hun üstleletek útvonalát s az alábbi rajzán rögzítette: (Érdy 2001, 130.)

Övveretként (L.: az V. oszlopban) előkerült az üst piktogramja a Kyzylkajartöbei hun sírból (Bóna 1993. 99.), valamint Sarkelnél körhajként is. (L.: a VIII. oszlopban. Tryjarski 1985, 15. — A. M. Ščerbak után.)

A No. 28. vízszintes cellasorban

a hun 'üst' piktogram kettéosztott felső felével foglalkozom **M** Hangérték jelölése a Nikolsburgi Ábécében, akrofóniás: ew.

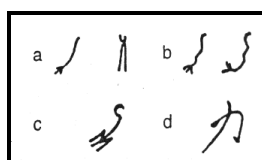
„Fémneveink közül egyedül a 'vas' szó eredete nyúlik vissza az urali korig. Eredeti jelentése 'valamilyen érc; irgendein Erz' volt. Mivel azonban a régészet tanúsága szerint az újkőkornak a bronzkorba torkolló szakasza a rézkorszak volt, feltételezhető, hogy az Urál vidékén természetállapotban is előforduló rezt ismerték meg a fémek közül elsőnek. Ez esetben szavunk eredetileg 'réz; Kupfer' jelentésű lehetett.” (MSzFgrE. 677.)

A vas⁽²⁰⁶⁾ legősibb jelentése valóban réz lehetett nyelvünkben, mert rajza az üst piktogram rajzának felső része. Rajzában is szoros kapcsolatban áll az üst réz anyagának egykori 'vas' nevével:

Később, a vasból készült tárgyak, pl.: 'kard', stb. — képzettársításával került át szavunk jelentése a vasból készült tárgyra, amikor a feltehető, iráni eredetű 'réz' szavunk a kaukázusi avarba is átkerült. (TESz 3 405.)

De ennek ellentmond, hogy 'vas' szavunk ősi hangalakja 'vosu' lehetett, mert a **kitaj** (ó-mongol) átvétel megőrizte a szóvégi „sorvadó” 'u' hangot: *ho-šu*; vagy: kirgiz *qaša*. Úgy látszik, hogy 'vas' szavunk jelentésváltozása rézről a 'vas' fémre már az egykori kínai szomszédságban végbement, mert az átvételek már 'vas' (fém) jelentésről szólnak, nem 'réz'-ről, s a kínai írástörténetben is felfedezhetjük a 'vas' piktogramot **kínai átvételként**, ahol az izom rajzára van rárajzolva, s így együtt **izomerőt, fizikai energiát** jelent. Kyril Ryjik No. 153c:

Jelentése: „un tendon, un fibre musculaire — egy ín, egy izomrost” „Force musculaire, vigueur, énergie physique — izomerő, erősség, testi fizikai erő”. Nem lehet véletlen, hogy a feltűnően izmos fiú gyerekeket, még ma is: „kis **vasgyűrő**” néven, dicsérve jellemezzük.

Az orhoni ó-türk ábécében a **M** 'vas' ideogramjának betűként **lt** és **ld** hangkapcsolatot jelölő hangértékeke van. Szóközi hangkapcsolatok jelölésére használták. Pld.: boldi, qildi, yañildi, stb. Ebből a 'd' az ó-türk „*tämir* eisern, Eisen || *demir*” (AlttGramm.) (vas, vasból való) szókezdő t > **d** (*tämir* >

demir) változata. (AlttGramm.) A másik 'I' hang a *tämir, dämir* szóval alkotott szóközi hangkapcsolatot jelöl. Amit nem sikerült megtalálnom. Ilyen az ʮ 'antilop' piktogramból alkotott szóközi „ent” hangértékű betű a Nikolsburgi Ábécében.

A M jel rajza betűként a gót-germán ábécékben akrofonias 'e' hangértékkel van jelen. A gót 'vas': „eisarn n. eisen” (Friedrich Kluge: Die Elemente des Gotischen) Bizonyítékként a hun-gót történelmi és kultúrtörténeti kapcsolatoknak.

Régészeti leletként (L.: az V. oszlopban:), a Léva-Kálváriahegyi, hunkori sírban, nyakperec kétoldali gyöngyszemén került elő.

A No. 29. vízszintes cellasorban

a ʮ 'magas', 'magasság' jelentésű piktogrammal foglalkozom, amelynek a kínai írás történetében több változata van, időrendben is feltárva, s amelyek közül minket most a ku-wen (ó-képirás) változatok érdekelnek. A székely és ótörök jeltörténetbe az ó-képirás változat került oly módon, hogy megjelenítése azonos a kínai 'magas, magasság' fogalom értelmezésével. (Táblázatom III. függőleges oszlopában.)

C. Hopkins, ⁽²⁰⁷⁾ mindkét változatát közli Tai Tung „Liu Su Ku” művének fordításában: „és lerajzolja a hegytetők magasságait és szurdokait”.

Csiang Ji ⁽²⁰⁸⁾ egy sorát adja a kínai 'hegy' különböző „háromcsúcsos” rajzainak:

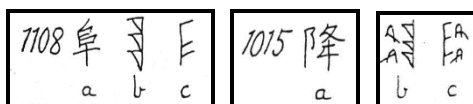

Kyryl Ryjik (1980, No. 285) „az archaikus” (a) változatoktól a modern (c, d) változatokig közli a 'hegy' rajzait: „Chaine de montagne (multiples — trois — montagnes). (I) Montagne, mont, colline.”

Azaz: „Hegy(ség)ek lánc (többszörös — hármasság — hegy(ség)ek). (I) Hegység, hegy, domb.” A **háromcsúcsos** „hegy(ség)ek lánc” piktogram a „**hármasság-halom**” néven ismert „**Tátra - Mátra - Fáttra**” rajznak az eredete. A népi hagyomány évezredek óta átívelő szívóssága esetünkben is meglepő.

A kínai írás történetében, a 'magas, magasság' fogalmának kifejezésére már a korai időkben a 'hegy, hegység, **hegykoszorú**' rajzának háromcsúcsos változata jutott nagyobb szerephez:

B. Karlgren 1957, No. 1108b. ⁽²¹¹⁾ rajzán a „három csúcs” függőleges, *lépcsőszerű elrendezését* látjuk; a c rajzon szintén, de már csak vonalakkal jelölve: „f o u nagy domb, földből való domb (Sī); nagy és kövér (Sī); bőséges (Sī); b Jin csont (D 3).” „c –t az ősi jeltől nyerték.”. Modern rajza: 𡵓 ahol a két csúcs jobboldalra, ellenkező irányban áll.

Épp úgy, mint a **jeniszeji ó-türk** változatok rajzai: 𡵓 𡵓 Hangérték-jelölésük: **ök, ük** és fordítottja: **kö, kü**. A hangkapcsolat hangzóinak megfordítása a hangérték sajátos kiterjesztése az ótörök betűtörténetben.

Hangértékadó az ótörök „*bädük* hoch, groß || *büyük*” (magas, nagy); „*yüksäk* hoch || *yüksek*” (magas) szó véghangzó szótagja. (AlttGramm). Továbbá: „*jök-säk, jük-säk* 'hoch' ” (magas) (M. Räsänen)

Hangértékadó a '*bädük*' **ük** végződése éppúgy, mint a '*jök-säk*' és '*jük-säk*' szó első szótagjának **ök, ük** végződése. És mindezek fordítottja.

A **Regölyi hun karperec** mindkét végén előfordult rajzát: Bóna 1993, 18. 14. képeként látjuk. Jobban szemlélhető rajza könyvem (2008) 186. oldalán. A 187. oldalon pedig a VIII. oszlopban látható Csesztvei Árpád-kori katolikus templomban látható két és háromcsúcsos **összevont rajzú** változatát találtam meg.

Ugyancsak, a VIII. oszlopban látjuk a négy Sarkeli kőrajzként megtalált kétsúcsos változatát is a kínai piktogramnak, amelynek betűként a hangértékjelölése a *Nikolsburgi Ábécében*: akrofonias 'm'.

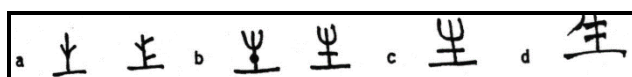
Egyértelműen a hunokhoz és Árpád hun utódnépéhez kapcsolható megjelenésük és nyelvünkön megszólalásuk a Kárpát-medencében.

A No. 30. vízszintes cellasorban

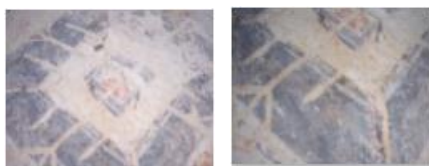
a ʏ 'šeng > zse(e), > zse(ül)' piktogrammal foglalkozom. Könyvem (2008) jelicikéből csak a legfontosabbakat idézem.

Kyryl Ryjik No. (81) ⁽²¹⁴⁾ SI (81) „Kis fűhajtás ábrázolása: legkisebb növényi séma.”

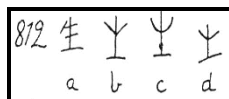
Kyryl Ryjik No. (218) ⁽²¹⁵⁾ „SENG Kicsiny hajtás, amely kinő a földből: alapvető sémája a születésnek és az életnek.” — Az Árpád-kori, Vizsolyi Református templomban, a diadalíven:

az újjászületés piktogramjait látjuk a fényképen (és hálós táblázatom VIII. oszlopában).

Adatként igazolva **a diadalíven is**, hogy a kínai SENG piktogram minden jelentését ismerték még ősi kultúránk jeles ismerői, az Árpád-korban.

B. Karlgren 1957, No. 812 a—d. idézetében:

„812 a—d. *səŋ /sang / s e n g élő (élni) (Sì); terem [gyümölcsöt], születni (Sì); termény (Lunyü); friss, üde Továbbá: „b. Jin csont, c. Csou I, d. Csou I”

B. Karlgren és K. Ryjik értelmezéseit összegezve: Születésről, s a nap melegétől kikelő (csírázó), fiatal fűről, valamint **zsenge** (zsengülő) hajtásról, friss (érő) gyümölcseről van szó. Mint nyelvünkben.

A **šeng** (seng) ⁽²¹⁸⁾ olyan jövevény nyelvünkben, amelyből a zse(e)-ül, zse(e)-dül, zse(e)-e szócsalád származik, mielőtt a szókezdő š > ž (s > zs hangváltozás végbement volna nyelvünkben. A szócsalád tagjai mindenben egyeznek a kínai piktogram jelentéseivel.

Tavasszal zse(e)dül a fű, a vetés. Zsenge a fiatal hajtás, zse(e)gül az érő gyümölcs. De lehet zse(e)ge korú ember is. Nagyjáratartó, lovasműveltségű népeknél különösen fontos volt tavasszal a fű zse(e)dülése. Így ázsiai hun eleinknél is. Mongóliai feliratos sziklarajzon is látható. (Okladnyikov 1976, 184, 62. tábla.)

Előkerült a Kiskőrös — Órcsik tanya, 89. kora-avar sírból is. (Erdélyi-Ráduly, 2010. 24.)

Zse(e)dül ⁽²¹⁹⁾ szavunk: „Ismeretlen eredetű szócsalád. Tagjai ugyanabból a töből jöttek létre, amelyből a zse(e), zse(e)ge, zse(e)gül is valók. Az alapszó eredeti jelentése feltehetően 'sarjad, fejlődik' volt. Az alaktani felépítésre vö. lendül : lendít, pendül : pendít stb. — Eredetileg nyelvjárási szavak voltak, a zse(e)dül irodalmi nyelvi szóvá lett.” (TESz)

Nyelvünk korai hangtörténetében **zs** (ž) hang nem létezett. Belső fejlődésként jelent meg nyelvünkben. A šeng szó esetében, szókezdő š > ž (s > zs) hangváltozás eredményeként.

Kancelláriai helyesírásunk I. és II. korszakában a tatárjárásig, mindkét hangot jelölték 's' betűvel. A III. korszakban (1340-1350-ig) mindkét hangot s, sc, sch betűkkel. Az š (s) hangot főként: z, sc, s, sz, sch betűkkel. A IV. korszakban (1400-1526-ig) az š hangot 'z'-vel a ž hangot 's' betűvel jelölik. (Vakherda Nóra, Debrecen, 2013)

A Nikolsburgi ábécé ʏ jelének **fs** és: **efch** hangérték jelölését és š (s) hanggal kezdődő szavaink írásmódját vizsgálva megállapíthatjuk, hogy 1500-ig az š (s) hang lejegyzése: s, f, ritkábban 3 betűvel

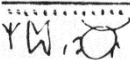
történt. Pl.: „**sajtó 1345**: Sahtoutelek hn. (Csánki 5: 75); 1372 u./1448 k.: „foto alat nyomorolot hewfrewl” (JókK. 162); 1395 k.: zahto (BesztSjz. 814);” „saru 1211: ? „Isti sunt aratores Hodus Sac Sorud” (OkISz.); 1380 k.: „Sutor: farwaro (KönSjz. 145., a w betű az uv hangkapcsolat jele lehet);” (TESZ) Előfordult (német) *sch* szókezdővel is, pl.: „selyem 1338: ? „Schelem personaliter in Wisegrad repertum” szn.” (TESZ)

A kancelláriai helyesírások történetében az *š* (s) és *ž* (zs) hang jelölésének története elég változatos, s így nem kizárólagos és egyértelmű a *Ÿ* betű nikolsburgi *fs* és *efch* hangérték jelölése. Az, hogy melyik jelöli a SENG piktogram, még szókezdő *š* (s) hangértékét, és melyik az *š* > *ž* hangváltozás utáni *ž* (zs) hangértékét, mert lényegében mindkettőt jelölheti.

A **korábbi szókezdő *š* (s) hangját** szavunknak a Luigi Ferdinando Marsigli hagyatékából előkerült rovás emlékekben három név: Kolos, Ambrus és Dines nevek írásmódjának szövegi '*š*' (s) hang jelölését, még a *Ÿ* SENG piktogram szókezdő *š* (s) hangjával képzett hangértékével bizonyítja. Sándor Klára könyvéből (1991) idézem a három névnek a rovás emlékekben látható feljegyzését:

673.2.4 **Kolos (Skolasztika).** Scholastica. Február 10.
kol(t)t; *Kolozs.*
ekols.; Colo f ina/ M.; 4.

Kolozs utónév (keresztnev) nem létezik, csak: **Kolos**.⁽²²²⁾ A nevet a *Ÿ* betű Nikolsburgi Ábécé *efch* hangérték jelölésének ismeretében **Kolos**-nak kell olvasni! Úgy, ahogy ma is ejtjük.

683.1.1 **Ambrus.** Ambrosius. Április 4.
ambruž = a | mbruž; Ambruzs v. Amburuzs.
ambrus; Ambro f y M.; 19.

„Ismét csak azt tudjuk mondani, hogy Karácsony (általunk nem ismert) késői adata ellenére *Ambrus* -nak kell olvasni az *Ambrus* nevet. Mutatja az erdélyi *Ambrus* helységnév is:

Emberfő 'romániai helység Erdélyben Déstől (Dej) észak-északkeletre; Breaza' [1553: Emberfeu: SzDMon. 3: 381]. A helység elsődleges neve Ambrus [1370: Ambrus: BánffyOkl. 1: 291] volt. Ez a m. Ambrus [1202-3 k./15. sz.: Ambreus: Sztp. KritJ. 1: 63] szn.-ból való.”⁽²²⁴⁾

677.1.8 **Dénes.** Dionysius. Október 9.
dinž; Dienesz
edien; Diony f y; 8 (7).

A három név példája szerint a *ž* (zs) hangértékű betűnek korábban *š* (s) hangértéke volt, de a rovás emlékekben már csak a három név utolsó hangja jelölésére használták. Ily módon is bizonyítva, hogy kínai írástörténeti szakirodalomban megtalált *Ÿ* SENG piktogram szavának minden jelentése ismert volt még a Kárpát-medencében is. Mert a Marsigli rovás emlékekben betűként, még mindkét: *Ÿ š* (s) és *ž* (zs) hangot jelölő használata előfordult, a Kolos, Ambrus és Dines név véghangzó *š* (s) hangja jelöléseként.

Az orhoni és jenyiszeji ó-türk ábécékben a *Ÿ* '*šeng*' piktogram hangértékei: *č*² és *ğ*². Magas hangrendű magánhangzókkal harmonizálnak. De Gabain ótörök ábécéjében⁽²²⁶⁾ még egy '*i*' hang is mindkét hangérték (jelölés) részét alkotja: *ič = iğ Ÿ* Ez megkönnyítette a hangértékadó szó megtalálását, azonosítását. Räsänen etimológiai szótárában: „**čyγ, *čīg, *čīk*: mtü. (Br. *či*) 'feucht' (nedves), *čig* 'roh, unreif,' (nyers, éretlen (zsenge). A török: „*çiğ unreif*” ugyanaz.”⁽²²⁷⁾

A *č*² és *ğ*² hangértékek rámutatnak, hogy a csillaggal jelölt *čīg* szó végén a hangértékadás időpontjában a kiejtés már *ğ* volt. Török nyelvekben *ğ* hanggal szó nem kezdődik. Magas hangrendű szótagban rövid *j*-szerű hangot ejtenek. Mély hangrendű szótagban nem ejtik, az előtte lévő magánhangzó nyúl meg, pl.: *dağ* (dá). Az ótörök feliratokban nagyon ritkán fordul elő. Egyik alkalmazását látjuk az No. 23. jelicikkben az orhoni “Дэл уул” I. típusú felirat sorában a '*jég*' piktogramja felett *čī* hangértékkel.

A *Ÿ šeng* piktogram időrendben később használatos *Ÿ* rajzai (L.: Kyril Ryjik No. (218) b, c) az orhoni és a jenyiszeji ábécében akrofonias *š* hangértékűek. Mindkét hangrendű magánhangzókkal harmonizálnak. A jenyiszeji *š* hangértékű betűk, más piktogramelőzményű betűrajzokat is tartalmaznak: *Ÿ a o ^* A jobbszélső a *^* '*vas*' (nyílhegy) piktogramból nyelvünkön képzett, véghangzó *š* hangértékű betű. A *Ÿ šeng* piktogram rajza függőleges vonalát keresztező vízszintes vonalát különböző módokon

„helyezték át” a piktogram rajzának másik vonalára:

Török nyelvekben a **šeng** szó ismeretlen. Csak a kínai írástörténeti szakirodalomban egyeztethető **šeng** > **ženg** (zsenge, zsendül) szócsaládunkkal.

A piktogramok rajzából és a székely betű nikolsburgi **š** és **ž** hangértékéből az is kitűnik, hogy elsődleges az egyeztethető kínai piktogram, amely a székely betű piktogram előzménye, amelyet mongóliai feliratos sziklarajzon is látunk. Így nem lehet kizárni, hogy nem prothsiungnu eleinktől került a kínai írás történetébe, mert B. Karlgren 1957, No. 812. b jeleként már a jin-csonton előfordult. Š (s) hang létezett finnugor alapnyelvünkben. (L.: Bárczi 1975, 50.)

Másodlagos átvételek a belőlük képzett kazáriai **Ÿ** betűk, amelyek csak akrofonias **š** hangértékűek lehetnek. Mert egyazon **Ÿ šeng** piktogramból átvételéből származnak, amelyből a székely Nikolsburgi Ábécé betűjének korábbi **š** hangértéke is származott.

A No. 31. vízszintes cellasorban

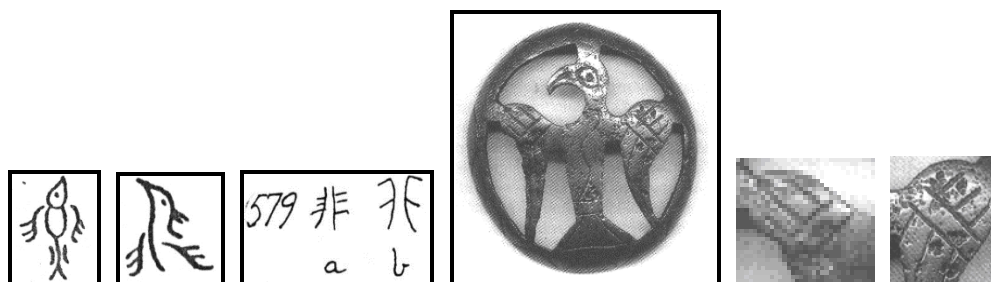
a székely írás **l** 'cs' betűjének piktogram előzményeivel foglalkozom. A Nikolsburgi Ábécében: **ec3**, és **ech** a betű hangértékének jelölése, amely a 'cs' hang korabeli latinbetűs írásmódjait jelöli.

A **betűt alkotó két piktogram külön álló vonalai** még nem érnek össze, mint ahogy a Nikolsburgi Ábécé **No. 33.** jelicikemben látható **l** **zúg(at)** (a szárnyával) piktogramból alkotott **'z'** betű esetében sem. Nincs „összeróva” a kínai **'repülni'** piktogram kettéosztott baloldali szárny rajza a függőleges vonallal, amely által a betű piktogram előzményű rajza (**grafémája**) a jelentése szavának értelmezését is kapta. Amely esetünkben: **Csap** (a szárnyával).

S ez természetes minden két piktogram jelentésével alkotott betű esetében, ahol — mint itt — a különálló függőleges vonalnak is önálló (**kínai**) piktogram jelentése van.

De akkor, amikor egy új piktogram jelentése szavával, a betű hangértékét képezik, s el is felejtik használni a két piktogram összetételével alkotott jelentését, hamarosan összeérnek a két piktogram vonalai. Miként más, több rajzrészből álló kínai piktogram esetében is látjuk, amikor betűvé képezték, akár székely, vagy ó-türk betűk esetében. Mert zavaró, s ezért törvényszerű, hogy *egy betű nem állhat több különálló rajzrészből*. Azért különállásukat a piktogram rajzától függő, lehetséges módon: összevonják.

Ezért először a betű piktogram előzményeivel foglalkozom:

Bal oldalon Danzel két **ku-wen** (kínai ó-képirás) **'repülni'** és **'madár'** képjelek rajzát látjuk. ⁽²²⁸⁾ A madár kétoldali szárnyai három mellékvonalas tollrajz jelöléséből állnak. Mellettük jobbra, Karlgren 1957, No. 579, **a—b.** ⁽²²⁹⁾ rajzát látjuk, melyek közül a **b** –vel jelzett Chou II kori: „Talán ez volt egy eredeti rajz az 580 (rokon hangzású: **piwər*) számára, 'repülni', bemutatása két szárnyak.”

Mellette az 1999-ben, **Németh Gáspár komáromszentpéteri telkén** kertászás alkalmával előkerült sasos bronzveret látjuk, amit **Turugly Sándor** közölt az **ELEINK** 2003. 1. számában. ⁽²³⁰⁾ Véleménye szerint a magányosan előkerült veret a honfoglaláskori művészet 11. századi továbbélésének tekinthető. A szárnyakon lévő **piktogram vésetekről** nem tett említést. Pedig, eléggé feltűnőek!

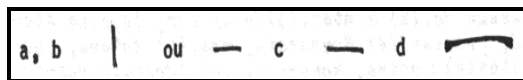
Jelentőségük páratlan! — mert a szárnyain lévő kínai piktogramok, három székely betű piktogramelőzményű rajzát, a Kárpát-medencében is adatolják!

A **sasos bronzveret** jobboldali szárnyán: a három mellékvonalas **'szárny, toll'** jelentésű piktogramból képzett **'repülni'** jelentésű piktogramot látjuk, melynek előzménye: Danzel két **ku-wen** (kínai ó-képirás) **'repülni'** és **'madár'** jelentésű rajza.

Ugyanezt látjuk két mellékvonalas szárnyakkal Karlgren 579. jelicikkének **b**-vel jelzett Chou II korú

rajzán. De a későbbiekben, az *a* –jelzésű rajzán, már *a három mellékvonalas szárny* rajzokat látjuk.

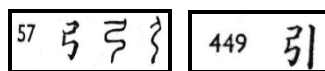
A **szárnynak** a két mellékvonalas rajzát látjuk a székely 14 betű esetében, ahol a két szárny rajza közül a (felezett) piktogram baloldali (szárnyának) a rajza került felhasználásra. Amely felezett piktogram baloldalán egy másik piktogram függőleges vonala látható:

A külön álló függőleges vonal jelentése Kyril Ryjik No. (45) a, b ⁽²³¹⁾ „(I) Egy, egyetlen, egyedülálló” „(II) Hirtelen (egyszerre, *egy csapásra*)”

A **bronzveret baloldali szárnyán** egy **három mellékvonalas 'szárny, toll'** piktogram vésete mellett kinagyítva is, a 'szárny, toll' piktogrammal párhuzamos vésetként látjuk Kyril Ryjik **No. (45)** a, b jelölésű piktogram rajzának függőleges | vonalát: „egyszerre, *egy csapásra*” jelentéssel. Amely piktogramot a kínai írás történetében más piktogramok alkotásához is alkalmazták.

'*Ideg, húr*' jelentéssel kifejezett függőleges vonallal jelöli a kínai írás az „*íj húzása, rántása*” fogalmát is, amit az 'íj' piktogram rajza jobboldalán látunk:

B. Karlgren 1958, 449. „jin 'íjat felhúzni, húzni, rántani'. R 57 -ből 'íj' és 'egy hűrt jelentő vonás' — . 57.: „kung 'egy íj'. Rajz.” ⁽²³²⁾

A **nikolsburgi ábécé** akrofonias 'cs' hangértékű betűje a kínai Csou II -kori (?) (Kr. e. kb. 900—770) 'repülni' piktogram baloldali szárnyának és a 'hirtelen (egyszerre, egy csapásra)' piktogramnak sajátos összetétele: 1 + 7 = 14 (csap + szárny). Rajzával és a betű hangértékével (a jelentés szókezdő 'cs' hangjával) rekonstruált jelentése nyelvünkön: 'csap a szárnyával' ⁽²³³⁾. Szárnycsapás. A székely betű hangértékét a 'csap' szó akrofóniájával kapta.

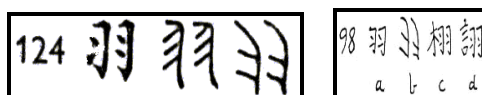
Az ó-türk orhoni és jenyiszeji ábécékből hiányzanak a „szárny, repülés” piktogramból képzett betűk. Az **ačiqtaš-i fapálcán** a szárny két: 𐰇 három: 𐰇 és felismerhetetlen 𐰇 mellékvonalú, már átfordított rajzú változatokból képzett betűket látunk. (L.: TÜRIK BITIG) Az **ačiqtaš-i fapálcán** lévő feliratnak hiteles, elfogadott olvasata nincs. mert a betűk egy részének hangértéke vitatható.

A kínai szárny piktogram különböző mellékvonalas változataiból képzett betűk előfordulnak a „kazáriai” feliratokban is. De a két 1, vagy három 1 mellékvonalas 'szárny, toll (pihe)' jelentésű piktogramból: 'b', vagy 'v' hangértékű betűt, *bármely török, vagy magyar nyelven* megnevezett jelentés szavával képezni: **lehetetlenség!** Nekem — legalábbis — nem sikerült megtalálni a török szótárimban az ehhez szükséges jelentésű szót. A kazáriai feliratoknak rendre hitelesnek elfogadott olvasatuk nics, mert egynémely betű hangértéke bizonytalan.

A No. 32. vízszintes cellasorban

a Nikolsburgi Ábécé 1 ep hangérték jelölésű. 'p' betűjével foglalkozva, Danzel két **ku-wen** 'repülni' és 'madár' jelentésű rajzát, **régészeti leletként** pedig, szintén Németh Gáspár komáromszentpéteri telkén kertásás alkalmával előkerült sasos bronzveretet említhetem, amit Turugly Sándor közölt az ELEINK 2003. 1. számában. L.: a **No. 31. cellasorban**.

Az **ačiqtaš-i fapálcán** lévő, székely betűkkel közös piktogram előzmény **alapján**, ma már úgy gondolom, hogy a sasos bronzveretet akár a hun, vagy a kora-avar korba is adatolhatjuk. B. Karlgren (1958) „Easy lessons in chinese writing” c. könyvéből a „124. jü 'toll, szárny' rajz.” ⁽²³⁴⁾

Karlgren (idézett) 124. számú rajzán a 'toll, szárny' rajzoknak két és három mellékvonalas rajzuk is van. B. Karlgren 1957, No. „98 a—b. giwo /jiu: /jü toll, szárny (Sī). b. a 124-es (lásd lent) ősi formájából kivonatolva (439. felirat) Az írásjegy egy rajz.” ⁽²³⁵⁾

A Nikolsburgi ábécé 1 ep (p) hangértékű betűjének rajza egyezik a (124) 'toll, szárny' jelentésű piktogram egyik 'toll'-ként értelmezett három mellékvonalas rajzával:

羽 → 羽

A piktogram 'toll' jelentésű rajzával, és betűvé képzett, akrofonias **p** hangértékével rekonstruálható jelentésének szava: 'pehely, pihe'. A 'pehely, pihe': ⁽²³⁶⁾ „finom, apró, puha toll”. (TESz) Az ó-türk orhoni és jenyiszeji ábécékből hiányzik.

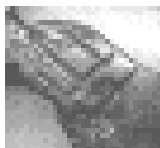
No. 33. vízszintes cellasorban lévő

betű hangérték jelölése a Nikolsburgi ábécében: *e3*. Két összetevő piktogramja vonalai szintén nem érnek még össze: 羽. Jobboldali rajzeleme azonos az előző (No. 32.) jelicikkben bemutatott 'toll, szárny' piktogram egyik **szárnyának** rajzával.

Ennek logikáját követve, szintén a 'szárny' által keltett cselekvés szavát várjuk a 羽 z hangértékű betű piktogram előzményének jelentéseként. Erre utal összetétele a már (No. 31.) piktogram alkotására alkalmazott 'hirtelen (egyszerre, egy csapásra)' jelentésű függőleges vonallal:

1 + 羽 = 羽

Amely 'hirtelen (egyszerre, **egy csapásra**)' függőleges vonalat a sasos bronzveret baloldali szárnyán is ott látjuk a három mellékvonalas 'szárny' piktogram fővonalával párhuzamosan:

Kutakodásomban olyan 'szárny' és 'egyszerre, egy csapásra' összetétellel kifejezett cselekvés szavát kerestem, amelyik **z**-hanggal kezdődik nyelvünkben.

A TESz -ben mindössze két, de nem egyszeri, hanem folyamatosan ismétlődő szárnycsapások által keltett hangjelenséget megnevező szót találtam: **zúg, zümmög**. Több nincs. Mindkettő hangutánzó.

Kyryl Ryjik No. (27) ⁽²³⁷⁾ JU: Tollak a szárny felépítésének rendjében. Lásd. fēi (213)."

„(1) Plume, aile. (Szárny, toll.) (2) Les oiseaux. (Oroszlán madarak.) (3) Aile d' insecte. (Rovarszárny.) (4) Cinquieme note de la gamme pentatonique. (A pentaton skála ötödik hangja). (5) (anc.) Bouquet de plumes tenu par des danseurs. (Táncosok által tartott tollesokor.)"

A jelentés szavának 'z' akrofonijával a (3) 'rovarszárny' áll összefüggésben, mert eszünkbe jutnak Arany János verséből a híres sorok: „**Zúg** az éji bogár, neki megy a falnak, Nagyot koppan akkor, azután elhallgat.” A repülő bogár (rovar) szárnyai **zúgó** hangot adnak.

De a '**zúg**' szó a madarak repülésével is kapcsolatos: „Jönnek óriás, csőrös ékben, / jönnek, jönnek darvak a légben, / szárnyuk csapása szelet **zúgat**, /mély hangjuk búsan messze krúgat.” (Babits: Darutörpeharc) A betű piktogram előzménye, a folyamatosan ismétlődő szárnycsapások által

egyértelmű.

No. 34. vízszintes cellasorban

a Nikolsburgi Ábécé $\downarrow$ **ac** (ak) hangértékű betűje történetét idézem fel, amelye betűt „vég **ak**”-nak is neveznek, mert a többesszám jelének 'k' hangját jelöli a 'fák' jelentés véghangzó 'ak' betűpárjával.

Latinbetűs írásunk „korai” idejében a k hangot c betűvel jelölték, különösen szavak végén: **valanac** (valának); **feketodíc** (feketedik); **felemelnec** (felemelnek), stb.

Régészeti leleteken piktogramelőzményű előfordulásával nem találkoztam. A $\downarrow$ 'fák' ideogramma két $\uparrow$ 'cselőke, > celőke,' (No. 8.) összevont $\downarrow$ rajzából áll, amelyek jobb-felső és bal-alsó „mellékvonalát” elhagyva, „egyszerűsítették”:

$$\downarrow + \uparrow = \downarrow \uparrow \rightarrow \downarrow \uparrow$$

Az egyszerűsítő „felezés” (pl. No. 6. $\downarrow$ 'vas', No. 32. $\downarrow \uparrow$ 'csap', stb.) elég gyakori a *székely* és az *ó-türk írás* jeltörténetben. S hogy valóban 'fák' a betű ideográfikus előzményének jelentése, bizonyítják az elsődleges orhoni s a másodlagos jenyiszeji átvétel változatok, ahol a kínai 'mu' (fa) rontott rajzait is látjuk a jenyiszeji, azonos hangértékű betűk között:

Orhon: $\downarrow$ Jenyiszej: $\downarrow \uparrow \downarrow \uparrow \downarrow \uparrow$

Az ótörök betűk hangértéke: **a, ä.** Jelentésük: „jyač Baum, Holz || ağaç” (fa, faanyag) (AlttGramm) Továbbá: „aγač (< *aḡač): osm. usw. aγač, kzk. usw. aγaš, leb. aγyš, tar. jayač, uig. mtü. jyγač, otü. jȃγāč, s-uig. jȃγāš” stb. (fa). (M. Räsänen 1969. 7.)

Az 'a' hangérték az 'aḡač' (fa) szó **a** akrofoniája. Az **ä** hangértéket adó szó a keleti török (otü.) jȃγāč szó lehet(ett), vagy az 'a' magas hangrendű párja, ahol az ótörök szókezdő nem **i**, hanem **ä** változat volt. Gabain a jenyiszeji ábécében még a két jelforma $\downarrow \uparrow$, $\downarrow \uparrow$ szerint is megkülönbözteti a hangértékeket. Az **ä** hangértékkel rendelkező rajza az „élő fa” rajzához hasonlatos (Karlgrén, No. 1212). A kutatónak ez annyiban jelent segítséget, hogy a rajz a kínai piktogrammal összevetve ellenőrizhető, s így a 'fa' jelentés nem vitatható. De nincs köze a -lar, -ler többesszámhoz.

A többesszámot jelölő $\downarrow \uparrow$ 'fák' jel alkotását igazoló, többes szám **k** jelét is tartalmazó, véghangzó **ac** („vég ak”) hangérték a *székely* jel elsődlegességét igazolja. Ehhez képest az ó-türk jelek másodlagos átvételek. Ez kitűnik abból is, hogy a kínai 'fa' rontott jenyiszeji rajzának $\downarrow \uparrow$ hangértéke sem igazolja a két jel összevonásából álló többes számú 'aγačlar' (fák) jelentést.

No. 35. vízszintes cellasorban

a **III. és IV. oszlopban** a neveikkel jelölt 'juh' piktogramok a legfontosabb, **vitathatatlan tényeket adatulják** uráli nyelvű és kultúrájú **protohun ősnépük** **ős-kínai kapcsolatainak** látható bizonyítékaiként.

Mert, ekkor jelentek meg a Sang)-Jin korban, az ó-kínai írás történetében **az uráli** hímnemet jelölő $\bigcirc$ 'péniszfej', a nőnemet jelölő $\blacklozenge$ 'vulvafej', és az $\blacktriangledown$ 'ágyékháromszög' rajzával jelölt 'anya' szimbólumok. Ezért idézem a **II. és III. oszlopból** a kínai 'teknős' és a 'juh' piktogramokat, melyek közül, a teknős mellett lévő hímnemű juh piktogram: **mongóliai sziklarajz** (L. a **IV. oszlopban**) a hun korból:

„A korabeli állattenyésztés fontosságára utal, hogy a jelek a későbbi kínai írásjegyekhez képest sokkal részletesebben megkülönböztetik az állatfajtákat és a nemüket is. Például a harci kocsik esetében más-más írásjeggyel jelölték, ha azokat ló vagy elefánt húzta. A pásztorkodás, állatterelés írásjegye is más, ha szarvasmarháról, és más, ha birkáról van szó. Az állatok írásjegyei kis eltéréseket mutatnak aszerint is, hogy hímnemű vagy nőnemű állatról van szó.” (Bai 1982, 63.)

Vitathatatlan TÉNY! — hogy az ó-kínai képirás piktogramjainak *uráli nemjelölései*, — *kínai átvételek* „uráli nyelvű” *eleinktől* a Sang (-Jin) korban, vagy még korábban. Amelyek jól láthatóan mutatják **Eleink** erős időszakos *kulturális befolyását az ó-kínai képirás történetében!*

A nőnemű *teknős piktogram fejét* lehetett a vulva rombusz rajzával jelölni, — de, a szarvaikkal jelölt juhok, szarvasok, antilopok nemét nem, mert elvesztették volna rajzuk *szarvaikkal jelölt* azonosítóját. Ezért az Urál hegység és Mongólia közti sziklarajzokon a szarvasok testére vésték a *pénisz*, *vulva* és az *ágyékháromszög* rajzát:

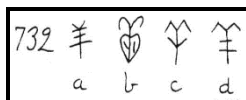
Majd a mai Mongólia területén, és Kínában a Sang (-Jin) korban a piktogramok alsó vonalvégéhez rögzítették. Ahogy Kyril Ryjik 1980. No. 25. ⁽²⁴⁰⁾ jelcsoportjában a kínai piktogram különböző rajzait látjuk:

A 'b' -vel jelölt rajzok közül a baloldali rajz fővonalának alsó végződésén a *vulva rombusz* rajzát, a jobbszélső piktogram rajza alján *ágyékháromszöget*: a *nőnem jelöléseit* látjuk: „**Jang** (juh), vagy kecske ábrázolása.” „*Juhfélék, kecskefélék: dāmavad, antilop, stb.*”

B. Karlgren 1957, No. „732. a—d” ⁽²⁴¹⁾ *ziang / iang / j a n g juh, birka (Sī); kölcsönzés f. részére (Tso).

b. Jin csont (E 886: 3), c. Jin csont (A 1: 12,4), d. Csou I (Inscr. 67).” „Az írásjegy egy rajz.”

A b-vel jelölt rajza alján az *ágyékháromszög* rajzát látjuk. A nemeket (nemjelzőinket) is feltüntető kínai piktogramoknak több jelentése van: juh, kecske, dām, antilop, etc.

A székely betű hangértékadása az 'antilop' szó szóközi **nt** hangkapcsolatával az egyik legérdekesebb a Nikolsburgi Ábécében.

Az 'antilop' későn adatolt nemzetközi vándorszó nyelvünkben: „1837: mint a' forrástól elűzött antilop” (TESz) De épp a nikolsburgi betű hangérték jelölése bizonyítja: a szó már lényegesen régebben jelen van nyelvünkben, mint első feljegyzése. Volt már erre példa a 'cselőke, > celőke' szavunk esetében.

A 'juh' korán adatolt „ismeretlen eredetű” szó nyelvünkben. ⁽²⁴²⁾ A juhtartásra mindig is alapvető szükséglet volt a nomád népeknél. Gyapjából készült a sátrak borítása, a szőnyegek, a nyergek alá a nemez ⁽²⁴³⁾ és a ruházat jelentős része is.

A *piktogramból képzett* ó-türk betű hangértéke: **r**² Magas hangrendű magánhangzókkal harmonizál. Az ótörök nyelvben még nem volt szókezdő 'r' hang, csak jövevényszavak esetében. Így hangértéke csak véghangzó lehet.

Az ó-türk juh: „*qoy, qony, qon Schaf || koyun ” (juh, bárány) (AlttGramm) szó nem adhatott 'r' hangértéket az ó-türk jelnek. Viszont a nyelvünkbe is átkerült 'koč > kos (a juh híme)' változatai között előfordulnak szép számmal **r**-végű változatok: „CC., csag. kočqar; nog., tuv., košqar; ujj. mod. kočqar: 'kos'.” (TESz) Vagy az (ó-türknek tartott) „mtü. kočqar” (kos). (M. Räsänen) Mind mélyhangrendű szó.

A *kočqar* és a többi **r**-végű 'kos' szó alapján az ótörök betű hangértéke: véghangzó **r**. Magas hangrendű szótagokban alkalmazták.

— A 'juh' piktogramok nem csak régészeti leleteken szóltak meg *nyelvünkön*. Megszólalnak *Árpád-kori templomaink* díszítéseiként is. Előfordulásait látjuk felsorolva a **VIII.** oszlopban, *régészeti leleteken* és *Árpád-kori templomainkban*. Amelyeket ismét bemutatok:

Juh, vagy antilop piktogram az **ujelgi** fémleleten.

„Östörténetünk kaukázusi forrásai” (2020) Kiállításon (Alekszej Parunyin)

Juh piktogram a Somogyvári Bencés Apátság (1091) mosdókapylóján. (Magyar Kálmán, 1992, 315.)

Juh piktogramok a Vizsolyi Árpád-kori Református Templomban. (Szekeres István fényképei.)

A Kassai Kőtárban a 'Juh piktogram' és a még eredeti (nikolsburgi) Υd betű ferde mellékvonalának a piktogram fővonala aljához kötése ligatúraként, még a koraavar típusú, vegyes rendszerű szarkofág felirat. (Mandics 2010/I. kötet 303. old.) Olvasata: **Juh+d** (betű) > **Juh(o)d**.

Árpád-kori templomainkban megtalált kínai 'juh' és más, a keresztény vallás szimbólumaként felhasznált kínai piktogramok, a korábbi hun és korai avar **piktogramfeliratos rajzokra** vezethetők vissza. Ahogy a Kassai Kőtár két szarkofágjának felirata is. (L.: „Árpád-kori templomok és a Kassai Kőtár szarkofágjainak piktogram feliratai a székel betűképzés folyamatában.” (2017) dolgozatomban.)

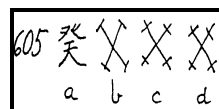
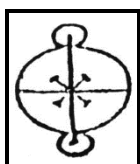
No. 35. vízszintes cellasorban

a Nikolsburgi Ábc **unc** (unk) jelét látjuk a **IX. oszlopban**, amely a többesszám első személy birtokos személyragja. Így látjuk a Kassai Kőtár egyik szarkofágja feliratában, a hálós táblázat **VIII. oszlopában**. (Mandics 2010/I. 303.)

Mongóliai sziklarajz előfordulását a **IV. oszlopban**, s a középső rajzon látjuk. (Obrusanszky Borbala osztotta meg Батцэнгэл Рэнцэн-гийн bejegyzését. (2016. augusztus 14, 23:15)

B. Karlgren 1957. **No. 605.** jelicikében „ciklikus írásjegy”-ként adja meg a jelentését a kínai írás történetében.

Rajza, vagy hasonló rajza, az uráli Irbit-parti sziklarajztól a kínai írástörténeten át a székel Nikolsburgi Ábécéig kísérhető:

Karlgren 1957, **No. 605.** jelének jelentése: „ciklikus (írás)jegy”. A b-vel jelzett, s a c-vel jelzett is Jin-korú; a d-vel jelzett Chou I korú.

(Részletesen az uráli, Irbit-parti Sziklarajzoknál.) Az **uráli jel** a „kerek világunk” égtájakat jelölő fővonalainak metszéspontjába van rajzolva a baloldali másolaton.

A hálós táblázat **VIII. oszlopában**:

az Υ **anya** piktogramot az 'unc' (unk) jel balalsó szárához rögzítve látjuk a Kassai kőtár szarkofág feliratán. Olvasata: Any+unk ~ Any+ánk (Mandics 2010/I., 303.) Az 'anya' **any** szótöve piktogramként

olvasandó, amelyhez a többesszám első személy birtokos személyragja ligatúrásan csatlakozik.

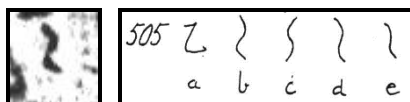
No. 37. vízszintes cellasorban

a Nikolsburgi Ábécé 'ö' hangot jelölő betűjét látjuk a IX. oszlopban. A jel hangérték jelölése a Nikolsburgi ábécében egy v –betű, alattakét ee betű.

Az „ősmagyar”-kor végén *nyelvünkben még nem volt* ö hang. Megjelenése viszonylag későn végbement hangtörténeti fejlemény nyelvünkben: „Külön nehézséget okoz az a tény, hogy a helyesírás rendesen sokkal konzervatívabb, mint az élőbeszéd (például ma is ly -t írunk, holott j -t ejtünk), gyakran megtörténik tehát, hogy a hangfejlődés során új hang keletkezik, a helyesírás azonban fenntartja a régi jelölést még akkor is, amikor a régi hangnak már nyoma sincs. Így az eü kettőshangzóból a XIII – XIV. század folyamán ő lett, a helyesírás azonban még századokkal később is az eredeti eu, ew, ev -el jelöli, vagy ezekkel is jelöli nyelvünkben az új hangot, pl. 1416: *Keuresfa* (olv. körösfa), Cornides-kódex (1514 – 19): *iduezeytevnk* (olv. idvézejtőnk), Lányi-kódex (1519): *ydew* (olv. idő) stb.”⁽²⁴⁴⁾

'Ő' személynévmásunk írásmódjai: „1195 k.: „Heon tilutoa wt ig gimilce vl”, *ív, uvt* gr. (HB.); 1350 k.: *ev* (KT.); 1517: *j* (MNY. 43: 157);” Az 'ö, ő' hang jelöléséhez az „1350 k.: *ev*” áll a legközelebb.

Jelét először Kéki Béla: Az írás története c. könyvében (Kéki 1971. 61. 102.) egy kínai jócsonton⁽²⁴⁵⁾ láttam meg. (III. oszlopban.) Összevetésre kimásoltam:

B. Karlgren 1957, No. 505 b, d, e jelével⁽²⁴⁶⁾ azonosítottam a jócsonton látható, és a nikolsburgi ʒ jellel a rajzát. De csak a rajzát, mert hangérték képzéséhez közelebb nem jutottam:

„505 a—e. *iet / iët / j i ciklikus írásjegy (Tso); kölcsönzés egy hal belei id. részére (Li). b Jin csont (A 1: 20,7), c Jin csont (A 1: 3,1), d Jin (inscr. 6), e Csou I (inscr. 59).”

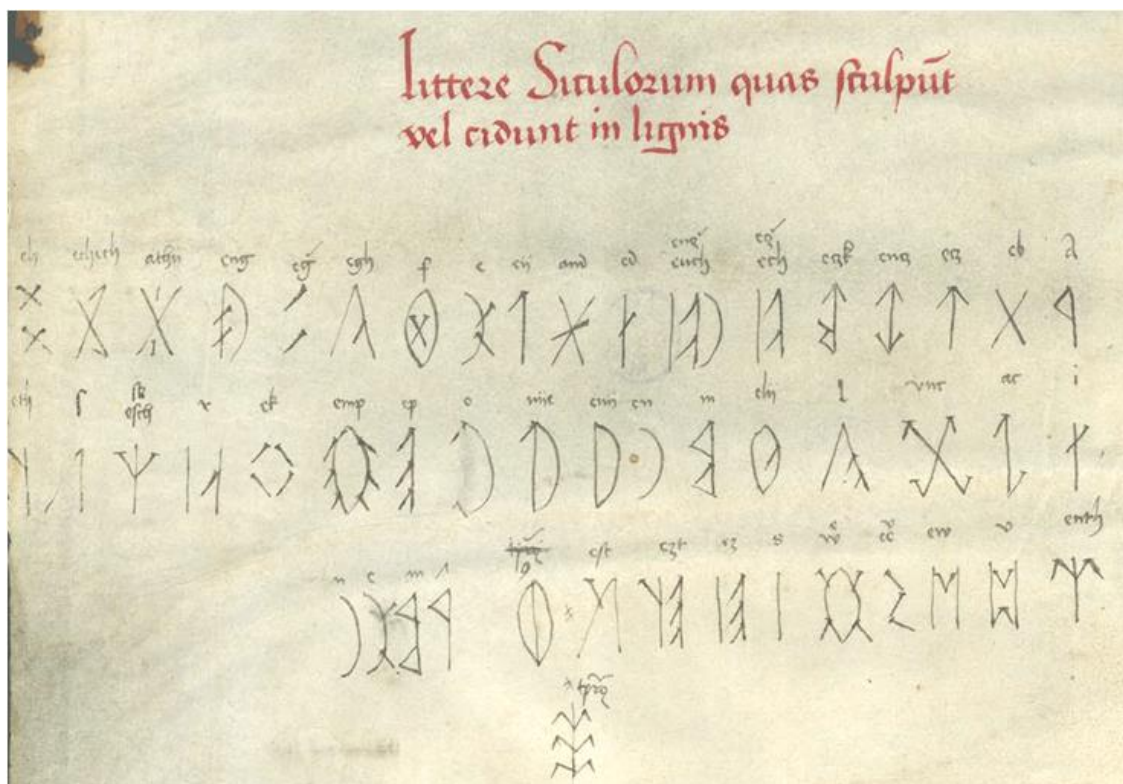
Régészeti leleten eddig nem találtam meg.

No. 38. vízszintes cellasorban

a Nikolsburgi Ábécé ʒ tprʒ (tprus) feliratával és a No. 15. jelicikem, az ʒ tamga 'us' átíratával foglalkozom, amelyeket még az 1990-es években, az akkori ismereteim szerint, *tévesen* „szólaltattam” meg.

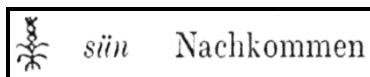
Ezért immár a jelenlegi ismereteimmel foglalom össze az ʒ 'us' átírat problémáját, amellyel Máté Zsolt: „A székely rovásírás latin rejtélye” (2001), és Szelp Szabolcs: „A Nikolsburgi ábécé szerzősége és keletkezési ideje Művelődéstörténeti megjegyzésekkel” (2011) tanulmányukban foglalkoztak.

S itt rögtön előre kell bocsátanom, hogy a ʒ tprʒ (tprus) felíratú jel már az ÁBC után írt ÁMEN (*Úgy legyen*) után, *egy új sor közepén* látható:

Ezért az ÁBC alá, a külön álló sorba írt 𐌶 piktoqramot az 'utódok' jelentés alapján „**Utószó**”-nak, — az utószó tartalmát a fölé írt latin *temperius*, tpr (tprusz) rövidítésével:
 „**A maga idején, alkalmas időben.**” — határozom meg:

— A korábbi hibás meghatározásom egyik oka az volt, hogy a „soklábú” ku-wen piktoqram rajzából és a **Nachkommen** (Utódok) jelentés általam „igésített” 'nachkommen' ('utánajönni' > üldözni > „eltiporni”) jelentésből, s a Vékony Gábor könyvében (1987, 145.) megadott 'tprus' — 'tipor' szó átiratának **tiprós** olvasatával próbáltam az ó-kínai képjel jelentését összefüggésbe hozni:

Annak ellenére tévesen, hogy a 'tipró' szónak (o > u) 'tipru' hangváltoztatásával egyetlen nyelvi forrásadatban sem találkoztam. De, hozzájárult tévedésemhez az is, hogy az ábécé után az utolsó 𐌶 jel, Vékonymál épp úgy 'us'-ként van jelölve, ahogy a 'tprus' rövidítés utolsó 𐌶 (us) jele is. Ezért mindkettőt úgy értelmeztem, ahogy Vékony Gábornál (1987, 145.) 'us'-nak van írva, mert az 'ü' hangot az ábécé összeállítása idejében 'u' betűvel is jelölték: — „Az u betűről tehát kijelenthetjük, hogy hangértéke egyértelműen rövid u és ü.” (Kis Tamás 2018, 67.)

Ős szavunk szókezdő ő-s ejtése csak a 18. század második felétől igazolható. (L.: „1395 k.: e3, dedeuz” (es, dédeüs). Azaz: 'ős, dédeős'. Az 𐌶 (us) jelölésű tamgát, már az 1990-es évek elején felbontottam a három alkotó ideogrammájára:

— s akkor vált láthatóvá, hogy a **Teknős jelcsalád** 'nagy', 'széles', 'ég' ideogrammái alkotják a hun uralkodó **šen-jü** címének (: mai nyelvünkön: „széles nagy egű”) **tamgáját**. Amely hun uralkodót **a székelylek** ősiüknek tekinthették, s ezért kerülhetett a tamgája (tiszteletből?) — a betűk felsorolása és az 'elt' ligatúra után — az ábécé végére. **Hangsúlyozva** az ÁBC betűinek hun előzményét? (Tamgáját megtaláltam később sziklarajzként az Altajban, majd több példányát Sarkeli kőrajzok leletein.) Betűként a nagyszentmiklósi ábécében szókezdő (akrofoniás) 'š' (s) hangértékkel használatos.

— S ekkor megnéztem 'ős' szavunknak a Nikolsburgi Ábécével egykorú, és annál korábbi és későbbi írásmódjait.

'Ős' szavunk⁽⁹⁰⁾ írásmódjai: 1002 k./1295 k.: ? *Ausi*; 1138/1329: ? *Efu* szn.; *ufu* szn.; *Ifedi* sz. szn.; 1150 k./13—14. sz.: ? *Esculeu* hn.; 1195 k.: „Menyi miloftben teremteve eleve mív *ifemucut* adamut”; 1198: *uf*. ded; 1211: *Vus* szn.; 1395 k.: *e3*, *dedeu3*; 1416 u./1450 k.: *qfi* gr.; 1527: *ewfeyőknek* gr.; 1566: *esseid* gr.; 1649: *üstöl* gr.; 1784: *ös*; stb. (TESz 3 39-41.)

'Ős' szavunk szókezdő hangja *es* > *is* > *üs* > *ős* változásokon ment át nyelvterületünk földrajzi tájain, egymástól eltérő időben. Ezért a tamga 𐰚 𐰽 (*us*) jelölését 'üs'-nek kellett ejteni, — amennyiben 'ős' volt a hun uralkodó utólagos köznyelvi neve. Ezért az 'us' (üs) > 'ős' jelentést elfogadtam. Nem tudtam még, hogy a 'tprus' felirat 𐰽 'us' végződése a latin nyelvű 'temperiusz' rövidítés 'usz' végződése.

— Ezért az 𐰚 𐰽 'us' (üs > *ős*) és a 𐰽 tpr 𐰽 (tprus < *temperiusz*) azonos 𐰽 betűvel jelölése **nem egybevezethető!** — **Nem komparatív!** —

— Feltehető, hogy ezt vette észre a másoló Philip de Pencicz, s azért írta utólag az 𐰚 𐰽 (*us*) fölé is a 𐰽 tpr 𐰽 (*temperiusz*) rövidítés feliratát, — amit rögtön át is húzott, mert rájött, hogy nem lehet a két teljesen különböző rajzolatú jelnek azonos jelentése. Ezért **maradt** az 𐰚 𐰽 („us”) és a 𐰽 tpr 𐰽 („tprus”) azonos 𐰽 „us” jelölése az ábécében, mert nem tudott mit kezdeni velük.

Szerencsénkre, a Szarvas-Nagyszentmiklósi betűk között jelen van a tamga (már rontott) rajza betűként: 𐰚 akrofóniás (szókezdő) 'š' (s) hangértékkel, ami **igazolja** a hun uralkodó **tamgája šen-jü** rövidítésű nevének hagyományos ismeretét.

— **Egy ismeretlen eredetű ÁBC betűinek** kutatásánál, vagy csupán a hangértékadás ellenőrzésénél, — mindig a legrégebbi hiteles ábécé, legrégebbi betűi szolgálhatnak a kutatás alapjául. Mert az első fokon képzett betűk rajza és (többnyire) akrofóniás hangértéke, még közvetlen kapcsolatban van a betű **piktogram előzményű rajzához és jelentéséhez**. S minél több **sajátosan bonyolult** rajzú betűje van egy ábécének, annál könnyebb azonosítani azt a piktográfiát, amelyben megtaláljuk **a betűk sajátos piktogram előzményeit**. De esetünkben, most ez sem segít a rontás kibogozásában. Mert nyelvünkön a betűképzés a koraavaroktól kezdődően nem egységes folyamatként ment végbe. Több helyen, egymástól függetlenül. S ennek jól látható bizonyossága az, hogy különböző változások (és romlások) következtek be a székely és az ó-türk írások betűtörténetében. **Ezért több törvényszerű** írástörténeti folyamat ismertetésével kell kezdenem, mielőtt áttérek **Máté Zsolt** tanulmányára.

— A **Nikolsburgi Ábécében**, s az **orhoni, jenyiszeji** ó-türk ábécében, több olyan kínai piktogramból képzett betű volt, amelyek **több külön álló rajzrészből álltak**. S amelyek rajzrészeit egy rajzba (grafémába) összevonták.

Ilyen összevonás történt a **Nikolsburgi Ábécében** látható kínai 𐰽 **piŋg* / *piŋg* / *ping* (jég) (No. 23.) piktogramból képzett betű esetében: 𐰽, — és a (No. 25.) 𐰽 **pők* / *pāk* / *po* vegyes színű ló, a hóka (holdas) piktogramból képzett 'h' hangértékű betű esetében is: 𐰽, amelynek rajzát a könnyebben róható 𐰽 grafémára tovább rontották. Amelynek *semmi köze sincs* már a betű piktogram előzményéhez. Erre az **orhoni** és **jenyiszeji betűk** esetében is több példát találunk. Amely **bizonyossága annak is**, hogy kínai **piktogramokból!** — **első fokon képzett betűkkel van dolgunk!**

Ezért **Telegdi Rudimentája** és **Luigi Ferdinando Marsigli** olasz grófnak a rovásírásos naptármásolatához csatolt ábécéje „**hiteles forrásadatnak**” már nem tekinthető! Már nincsenek bennük a több rajzrészből álló (első fokon képzett) betűk rajzai, és romlott-rontott, **kicserélt rajzú betűket** tartalmaznak. Amely kicserélt rajzú betűkből piktogram előzményük egyeztetése, betűképzésük ellenőrzése már nem lehetséges! Mert nem lehet a betűnek a (többnyire) szókezdő (akrofóniás) hangértékét a piktogram előzményű rajzából és jelentésükből — **a szakirodalomi egyeztetésükkel ellenőrizve** levezetni.

Jelcikkeim No. sorszámával jelölten felsorolom **a nikolsburgi betűk eredeti (hiteles) grafémáit**, és **>-al jelölöm** a két ábécében, a már **teljesen rontott és kicserélt rajzú** betűket:

Marsigli: No. 17.: 𐰚 > 𐰚; **No. 39.:** 𐰽 > 𐰽; Kicserélt: **No. 25.:** 𐰽 > 𐰽;

Telegdi: No. 38.: 𐰽 > 𐰽; **No. 39.:** 𐰽 > 𐰽 Kicserélt: **No. 25.:** 𐰽 > 𐰽; **No. 17.:** 𐰚 > 𐰚; **No. 12.:** 𐰽 > 𐰽; **No. 32.:** 𐰽 > 𐰽; stb.

A **rontások és betűcserék** rámutatnak:

1./ A székely írás betűinek használata nem volt egyöntetűen egységes, mert a legkorábbi feliratokban egy hang jelölésére két, különböző piktogramból is képeztek azonos hangértékű betűt. Ilyen volt például az 'észak' ideogramából képzett két 'i' hangértékű betű a 13. századba datált Homoródkarácsonyfalvi feliratban. Vagy: — két 'a' hangértékű betű is létezett a Nikolsburgi Ábécében. A második, amit az „atyakereszt” rajzával és az 'atya'jelentés szókezdő 'a' hangjával képeztek, s az

✱ 'and' ligatúra 'a' betűjeként látunk a Nikolsburgi Ábécében. S ez arra mutat rá:

A **székely írás betűinek képzése**, nem egy helyszínen, *nem központi akaratra történt*. Folytatása volt **több évezredes kultúránk hagyományainak**. Amely hagyomány *éltetői*, — a **latin írás hatására** — „*európaizálni kezdték*” **írásunk hagyományait oly módon**, hogy a *köznépi hagyományokban még élő* piktogramokból/ideogrammból alkalmanként, — egy betűírás betűinek képzésébe, alkotásába kezdtek.

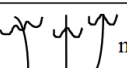
Amelynek volt **továbbélő hagyománya**, az általam *vegyes rendszerűnek* nevezett koraavar tárgyfeliratokban, s a *Kassai Kőtár szarkofágfeliratain*. Ahol (kínai módon) a szavak töveit még kínai piktogramokkal jelölték, — de **nyelvünk toldalékait** már piktogramokból/ideogrammból képzett hangjelölő betűkkel jelölték. Miközben, több Árpád-kori templomunk falát, *kínai juh* és más, a keresztény vallást idéző piktogramokkal díszítették.

Nem létezett egységes magyar ábécén nyugvó betűírás! Amely „*egységesítő feladatra*” a **Nikolsburgi Ábécé** összeállítója vállalkozott. (Helyesebben: próbálkozott.) S ezért írta az ABC betűi után az **ÁMEN** (*Így legyen*) **szót**.

2./ A Nikolsburgi Ábécé alkotójának egy egységes ábécé betűinek használatára utaló, segítő szándéka nem érvényesült, mert a Marsigli, Telegdi, és a még későbbi, egyre több és romlottabb betűket tartalmazó ábécékben nem látjuk eredményét. S erre csak az adhat indokolható választ, hogy az ősi kultúránk *hagyományain nyugvó egységes betűírás* — **nem létezett** a Kárpát-medencében!

Ezért kellett újra és újra megkutatva megtalálni Telegdi valamelyik másolt ábécé változatát. Ezért létezik oly sok székely ábécé, a betűk egyre romlottabb grafémaival. Mandics György: **ROVOTT MÚLTUNK I.** kötetében: **31 eddig megtalált** ábécét láthatunk a 118–126. oldalon.

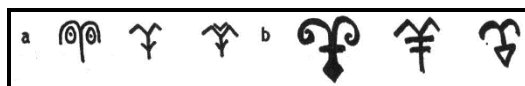
3./ Telegdi és Marsigli ábécéje *romlásának „függetlenségét” a Nikolsburgi Ábécétől*, jól mutatják a rontott és kicserélt rajzú betűk. De, van egy hangértékjelölés a Máté Zsolt által közölt táblázatban, amely a székely írás történetében adatnak tekinthető. Ilyen a Nikolsburgi Ábécé 'ent' hangkapcsolattal jelölt betű, amely betűt Telegdinél 'ant' hangkapcsolattal jelölve látunk:

(1483) Nikolsburgi ABC	(1687) MARSIGLI	(1598) TELEGDI
 ent	 nt	 ant
 tprus		 tpru
 em p	 mb	 amb

(Németh 1934: 22 alapján a „capita dictionum”)

A Nikolsburgi Ábécében kiejtést segítő 'e' magánhangzóval látjuk az **antilop** szóközi 'nt' hangkapcsolatával képzett hangértéket, Telegdinél pedig — akár véletlenül, akár a piktogram előzményű jelentés szavát ismerve, az **antilop** szókezdő 'a' hangja került kiejtést segítő magánhangzóként a szóközi 'nt' hangkapcsolat elé.

Kyryl Ryjik 1980. No. 25. ⁽²⁴⁰⁾ jelicikében a kínai piktogram különböző rajzait látjuk, amelyek között ott vannak az uráli, — nőnemet a vulva **robosz** rajzával, az anyát az **ágyékháromszöggel jelölő** változatok is:

Jelentésük: „*Juhfélék, kecskefélék: dām vad, antilop, stb.*” Nemeket jelölő jelentésektől egyszerűsített rajzaikat látjuk a székely és ó-türk ábécékben, és 'juh' jelentésű piktogramokat Árpád-kori templomainkban.

Telegdinél a 'tprus' helyet a 'tpru' rajza és jelölése is rontás. S itt szembeítem Máté Zsoltot több tévedésére. Idézem:

„Az eredeti, ill. facsimile forrásokat újfent kézbe véve szembetűnik, hogy Németh Gyula a fenti

táblázatával ugyan sokat segített, de mivel a környezetükből kiszakította a jeleket, elfeledett több összefüggést.

A Nikolsburgi ábécében a tprus 𐌹 előtti jel az ent 𐌹 Vagyis olvasatunk szerint a szerző azt jegyezte meg, hogy az ent jelet 'korábban' (temperius) három cikk-cakkos áthúzással jelölt függőleges rovásként írták, később pedig eggyel. Ez logikus, a szerző közölt egy korábbi, nyilván még fellelhető változatot is. (Az áthúzott tprus 𐌹 a jobbról balra haladó írásban az est jel után van. Feltehetőleg itt is egy korábbi változatra gondolt a szerző, de azután valamiért meg-gondolta magát, áthúzta ezt a megjegyzést.)"

— **Nos:** — A Nikolsburgi Ábécében az ent: 𐌹 nem a 𐌹 tprus előtt van, hanem a harmadik sor jobbszélén lévő (első) betűje, amelyet még 8 betű és az „𐌹 us” tamga követ, az ábécé után írt **ÁMEN** (így legyen) felirattal.

A 𐌹 tprus **az ábécé alatt, egy új sor közepén** magányosan áll. A tprus 𐌹 és az ent 𐌹 között **semmilyen kapcsolat nem létezik!** — mert **két különböző piktogram!** Az pedig, hogy az **ent** jelet 'korábban' — temperius — három cikk-cakkos áthúzással jelölt függőleges rovásként írták, később pedig eggyel, az írástörténetben *abszolút laikusok* gondolkodásmódjára vall, akik a betűrajzokhoz (*grafémákhoz*) hozzátesznek, vagy elvesznek vonalakat, vonalrészeket, s így **próbálnak a betűk között (nem létező!) összefüggéseket igazolni.**

Máté Zsolt érdeme abban van, hogy rájött: a **tprus** a **temperius** (temperiusz) rövidítése. De abban már téved, hogy a jelentése: 'korábban', mert a latin 'korábban': **ante.** (!)

Amit **Máté Zsoltól Szelp Szabolcs is** átvett:

„A *tempora* konkrét rövidítése szép párhuzama a *tpr[us] = t[em]p[o]r[ius]* 'korábban' rövidítésnek (l. fentebb, és MÁTÉ 2001). Több további példa az árulkodó *ft*-re: f. 100r: *eft*, és különösen f. 186r: *Caftanea* 'gesztenye'. A *tempus* és alakjai rövidítései (a *tpr[us]*-sal összevetendő; l. egy bekezdéssel e fölött is): f. 94r, f. 98r: *Incipit liber nonus de t[em]p[or]e [et] p[er]tibus t[em]-p[or]is* 'kezdődik a kilencedik könyv az időről és az idő konokságáról.' (Szelp 413-414)

— Csakhogy: a **tempora** jelentése: **alkalommal.** (!!!)

— Ezért teljes terjedelmében idézem **Finály Henrik:** „A latin nyelv szótára” művéből a '**tempus**' (idő) szó jelentésváltozatait:

„1. tempus, **oris**, *kn*.

1) *átalán* idő: **hoc tempore**, ez időben, **eodem t.** v. **per idem t.**, ugyanazon időben; **ex quo t.**, attól az időtől fogva, a mikor, a mióta; **superioribus tt.**, ezelőtt; **omni t.**, minden időben; **ad hoc t.**, a mai napig; **t. anni, diei**, évszak, napi idő; **ad t.** v. **in tempus**, egy kis időre, **mostanra**, a jelen percre.

2) *küln.* A) **valamire való idő:** *t. nascendi, proeli committendi. Innen a) alkalmas idő, illő időszak, ezért alkalom s több efféle:* tempus est abeundi v. abire, **ideje elmenni, még t.** est me id dicere, **ideje hogy megmondjam**; amittere *stb.* tempus rei gerendae, **az alkalmas időt, az alkalmat elmulasztani**; b) *ad t. és (Pl.) per t., gyakrabban suo t. és ígéhatarozólag tempore v. hat. esete avult formáiban* temporali és temperi (kf. **temperius**) *idején, a maga idején, alkalmas időben, venire.* B) **az idő a körülményekre nézve**, azaz, az időbeli körülmények, viszonyok, körülállások, a) *átalán:* temporali cedere, a körülményekhez szabni magát; in hoc (tali) t., **ily körülmények közt**; ad t., ex t. és pro t., a körülményekhez képest, a mint a körülmények engedik; b) *gyakran küln. bajos és veszedelmes körülmények, a miért sokszor fordítható ezekkel «veszedelem», «szerencsétlenség», «szorultság» s több efféle; így többnyire t.: t. meum v. tt. mea (sorsom), így nevezi gyakran Cicero száműzetését és az avval járt szomorú eseményeket; tt. reipublicae; omne t. meum amicorum temporibus transmittendum putavi, hogy minden időmet barátim veszélyeinek (azaz pereinek) kell szentelnem.*

3) az egy szótag kimondására megkivántató idő, időmérték a szótagok kiejtésében.

4) *nyelvt.* «idő»."

A '**tempus**' (idő) szó jelentésváltozataiból az alábbiak vannak érdeklődésünk középpontjában:

„b) **ad t.** és (Pl.) **per t.**, gyakrabban **suo t.** és ígéhatarozólag **tempore** v. hat. esete avult formáiban temporali és temperi (kf. **temperius**) *idején, a maga idején, alkalmas időben, venire.*" (= **eljövétel.**) —

— A „KORÁBBAN” jelentéssel **nem találkozunk!!!**

A 'tprus' rövidítésű < **temperius** felirat jelentése: „a maga idején, alkalmas időben” (!)

Ezért a **Nikolsburgi Ábécé** felsorolt betűi alatt, a negyedik sor közepén:

A **ku-wen** 𐌹 kéjel jelentése: Nachkommen ('utódok'), amely — már az ÁBC alatti elhelyezése miatt is — megfelel nyelvünkön: 'Utószó', „Utóirat” szavunknak, amely rövidített (tpr) **temperius** feliratának

jelentése: „*a maga idején, alkalmas időben*”. Vagyis:

A betűket „*a maga idején, alkalmas időben*” úgy kell használni, ahogy az ÁBÉCÉben láthatók.

— Ezzel a Nikolsburgi Ábécé $\textcircled{P}$ ('us' (ūs>ös), és a $\textcircled{P}$ tpr $\textcircled{P}$ (tprus < **temperiusz**) „bonyodalmát” a jelenlegi ismereteim szerint lezártak tekintem azzal a **megjegyzéssel**, hogy:

A $\textcircled{P}$ tpr $\textcircled{P}$ (tprus > **temperiusz**) rövidítésben és az $\textcircled{P}$ ('us' (ūs>ös) tamgánál alkalmazott azonos $\textcircled{P}$ betű használata — jelentésükben **nem felelnek meg egymásnak**. Csak akkor, ha a $\textcircled{P}$ 'senjü' tamga esetében az $\textcircled{P}$ 'us'-t űs-nek (a későbbi > ös szónak), a $\textcircled{P}$ tpr $\textcircled{P}$ rövidítés **temperiusz** szavának az $\textcircled{P}$ **us** végét **usz**-nak ejtjük. 'Ös' szavunknak több korai „űs”-nek olvasható írásmódja volt. L.: TESZ 39–40.) Ezért meg kell állapítanunk, hogy valamilyen hiba történt a másolásban, vagy már az ábécé összeállításakor, a $\textcircled{P}$ jelölés értelmezésében.

No. 39. vízszintes cellasorban

az $\textcircled{P}$ 'emp' ligatúrával foglalkozom, amely ligatúra Harangozó Imre régészeti leleteként Újkígyóson került elő. (Duna TV. 2008. Rajza: Erdélyi – Ráduly 2010, 48.) Árpád népe leleteihez soroltam be, bár avarkori is lehet.

Az 'emp' ligatúrával azért is foglalkozom, mert rontott rajzú és hangértékű változatai Marsigli és Telegdi ábécéjében is előfordulnak, mint **a rontás** rajzban és **hangértékben** is megjelenő példái:

Nikolsburgi Ábécé: $\textcircled{P}$ 'emp'; Marsigli: $\textcircled{P}$ 'mb'; Telegdi: $\textcircled{P}$ 'amb'. A bilabiális p, b zárhangok esetében **p** > **b** rontást vittek végbe.

Az $\textcircled{P}$ 'emp' ligatúrát fel kell bontani jobbról balra olvasandó két alkotó részére, hogy meg tudjuk állapítani: Milyen két részből tevődik össze:

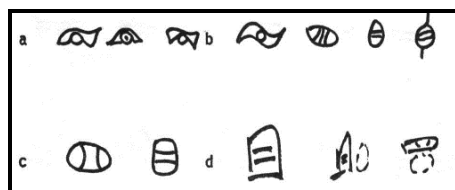
$$\textcircled{P} = \textcircled{P} + \textcircled{P}$$

$$\text{emp} = p + em$$

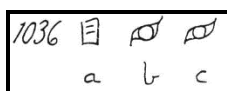
A székely betűk **piktogram előzményei közül**, majdnem mindet a **ku-wen** (ó-kínai képirás) képjelei között találtam meg egyeztetésre, ezért ott kerestem a véghangzó **em** hangkapcsolattal rendelkező betű piktogram előzményét, és jelentése szavát is nyelvünkön, amit a **mu** képjel, **szem** jelentése szavával meg is találtam:

$$\textcircled{P} \quad mu \quad \text{Auge} \rightarrow \textcircled{P}$$

A függőleges helyzetbe állított ku-wen piktogram rajzán a szemöldök rajza adja a három lefelé álló mellékvonalat. Kyril Ryjik No. 30. tételeként mutatja be a szem (MÜ) ⁽²⁵²⁾ rajzait:

„(30) MÜ Egy szem ábrázolása. Erős asszimiláló értékkel rendelkező írásjegy.” „(I) (rég.) Szem.” Ryjik rajzain a szemöldök két, illetve három vonallal vannak jelölve. De nem kívül, hanem a szem rajzán belül. — B. Karlgren 1957, No. 1036. sormszám alatt ⁽²⁵³⁾ foglalkozik a szem írásjegyével:

„1036 a—c. *miök / miuk / m u szem (Sī); lát (Kuoyü); részletek (Kungyang); index (Lunyü); megnevez (Kuliang). b. Jin csont (I 11: 3), c. pre-Han (Inscr. 438). Az írásjegy egy rajz.”

A ligatúra „szétbontása” után látjuk, hogy jobbról balra, a 'szem' ku-wen (ó-kínai képirás) piktogramjából képzett véghangzó **m** hangértékű betűhöz a bal oldali 'pehely, pihe' piktogramból képzett akrofoniás '**p**' hangértékű betű csatlakozik. Az **em** '**szem**' szavunk utolsó két hangjának hangkapcsolata. (L.: „1416 u./1450 k.: zèmec gr. (BécsiK. 149); 1416 u./1466: zéméd gr. (MünchK.

21)”)

A szem ábrázolásai eltérést mutatnak abban, hogy a szemöldök ábrázolása csak a ku-wen és a székely jel esetében történt külső vonalakkal. Ryjkinél a szem rajzán belül két, illetve három vonallal. Karlgren Jin, illetve pre-Han kori rajzán pedig egyáltalán nincs jelölve a szemöldök.

A ku-wen (ó-képirás) jel a legrégebbi, mivel rajza képszerűen ábrázolja a szemöldök rajzát, míg Ryjik rajzain, miként a modern jel rajzán is, csak szimbolikus jelölését látjuk a szemöldök rajzának.

Szem⁽²⁵⁴⁾ szavunk: „Ősi örökség az uráli korból; vö.: vog. T. šem; osztj. V. sem (MSFOu. 23. sz. 155); zürj. V. šin (töve: šinm-); votj. Sz. šin, K. šín (tövék: šinm-, šinm-);” (TESz)

A székely Nikolsburgi ábécében a 'szem' ku-wen piktogramjából képzett betű véghangzó em hangkapcsolattal van jelen, amely a p betűvel **emp** ligatúrát alkot.

No. 40. vízszintes cellasorban

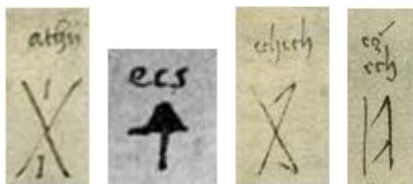
a Nikolsburgi Ábécé $\updownarrow$ „encz” ligatúrájával azért foglalkozom, mert nem lehet az $\rangle$ n és a $\uparrow$ c betű ligatúrája, mert akkor az alábbi volna a rajza:

$$\rangle = \uparrow + \rangle$$

Valószínű, hogy másolási hiba, mert hozzáértő ekkorát nem hibázhatott. Amennyiben harmadik jelként az 'e' betű is a ligatúra alkotója volna, az 'n' betű akkor is ívelt, mert ez különbözteti meg az egyenes vonalú s (sz) betűtől. A rajz és a ligatúra hangérték jelölése egyaránt hibás.

No. 41. vízszintes cellasorban

a Nikolsburgi Ábécé $\times$ 'echech' (ecsecs) ligatúrájával ismét foglalkoznom kell, mert **a laikusok** mindefféle, ráfogott, más hangértékeket (pl.: ety) adnak a ligatúra jól olvasható (!) hangértékének. Pedig a Nikolsburgi ÁBC alkotása korában a 'cs' hangot, miként az Ábécében is: 'ch' betűpárral jelölték:

Semmi köze sincs! a baloldali 'athy' (aty) jelölésű kínai piktogramhoz, s annak koraavar $\times$ változatához, amit **a laikusok** jobboldalra fordítottak 90 fokkal: $\times$ — és a mélyhangrendű 'aty' jelentés szavát *magas hangendű ety*-re változtatták.

Telegdi Rudimentája giesseni kéziratában a nikolsburgi $\uparrow$ 'ecz' (c) hangértékű betűnek 'ecs' hangérték jelölése van, mert 'celőke' szavunk **korábbi** (hangtörténeti) **előzménye**: 'cselőke' volt. Miként a 'cigle' vesszőnek is 'csigle' előzménye.

A nikolsburgi $\times$ 'echech' (ecsecs) ligatúra két $\uparrow$ 'cselőke' egymást keresztező rajza. 90 fokkal jobbra elfordítva úgy, hogy mindkét vessző rajzáról (felezve) az egyik (belső) „vesszőt” eltávolították:

$$\times \leftarrow \times = \uparrow + \downarrow$$

Erre a „jelfelező”, egyszerűsítő megoldásra több példa van, pl. a 'fák' („vég ak”) esetében, ahol a két 'száraz fa' (cselőke ~ celőke) rajzát összevonva, egyik átellenes vonalukat (egyszerűsítve) szintén elhagyták:

$$\updownarrow \leftarrow \updownarrow = \downarrow + \uparrow$$

De ugyanezt látjuk a hun régészeti leleteken és a Nikolsburgi Ábécében is, ahol a $\wedge$ 'vas' nyílhegy felezett $\nearrow$ változatát látjuk. Miként a békés-povádi nyílvevő felezett nyílhegyén is az **No. 6.** cellasor **VIII.** oszlopában.

Az $\times$ 'echech' (ecsecs) ligatúra hangértékjelölése szabályos. **A laikusok tévedését** az okozhatja, hogy a Nikolsburgi Ábécében az $\times$ 'echech' ligatúra az $\times$ 'athy' (aty) jelölésű 'ty' betű után áll. S **akinek hiányosak** latinbetűs írásunk **korszakainak hangjelölési ismeretei**, — az a 'ty' betű $\times$ változatát

jobboldalra fordítja 90 fokkal, s a hangértékét a magas hangendű *ety*-re változtatja. Nem törődik **a ligatúra szabályos** 'echech' (ecsecs) hangérték jelölésével, mert korabeli latinbetűs írásunk *hangjelöléseinek ismerethiányában* — fel sem ismeri. Ezért foglalkoztam ismét az 'echech' (ecsecs) ligatúrával.

3.1 Hálós táblázatom adatcsoportjainak rövid összefoglalása

Nikolsburgi Ábécé betűinek a *mongóliai sziklarajzokon* és *régészeti leleteken* megtalált piktogram/ideogramma előzményeit, hálós táblázatom vízszintes cellasoraiban és függőleges oszlopaiban jelcikkeik sorszámai szerint, egymással összevetve csoportosítottam.

A mongóliai sziklarajzokon, s **a három néprészünk régészeti leletein** az azonos kínai piktogramok és a *teknős jelcsalád ideogrammái* nyelvünkön megszólaltatva, cáfolhatatlanul tanúsítják:

Egy és azonos nyelvű és kultúrájú („*hsiungnu*”-nak nevezett) **ázsiai hun ősnépünkhez tartoztak** az ó-kínai szomszédságban. Amely **ősnépünk** az uráli, *nemeket jelölő őskultúrájával* tevékeny részese volt (időlegesen) a **ku-wen** (ó-kínai képirás) alkotásának, amikor a Sang (-Jin) kultúrában, a *teknős* (világszimbólum) *páncéljával* megjelentek a *kínai jóslócsont-írásban*. Mert addig, szarvasmarha, disznó, és juhok lapocka csontjaira vésték *kérdéseiket* a kínaiak.

Bizonyságait az uráli, Irbit-parti sziklarajzok **hím és nőnem jelöléseivel ellátott** ku-wen piktogramokkal, és Bai (1982, 63.) *idézetével* is bemutattam. Amint bemutattam a kínai *anya* és *atyá* piktogramoknak, a mai Mongólia területén lévő *sziklarajz előzményeit* is.

S ez **akkor is így igaz**, ha nem minden székely betű *piktogram/ideogramma előzménye* került elő a nyelvünket és kultúránkat hordozó **három hun néprészünk** régészeti leletein. Mert **régészeti leletként** előkerülésük, és publikációjuk megtalálása is bizonytalan.

A **Nikolsburgi Ábécé betűinek** piktogram/ideogramma előzményei *mindhárom*, vagy *két*, vagy *csak egy* hun néprészünk régészeti leletein kerültek elő. Amelyek ily módon is bizonyítják a **nyelvünket** és **kultúránkat hordozó** néprészeink egységét az ó-kínai szomszédságban. Mert a régészeti leleteikre vésett azonos piktogramok és ideogrammák, — **a nyelvünkön szólaltak meg** a Kárpát-medencében.

Ezek egyike a Hung Fán 'vas' elemét jelölő, **No.6.** 'vas' nyílhegy piktogram, amelyet *mongóliai sziklarajzon*, *hun csattesteken*, s a *békés-povádi nyílvezzőn* is a kettéosztott (*felezett*) változatával látjuk. Ugy, ahogy *véghangzó š* (s) hangértékű betűként a Nikolsburgi Ábécében.

A **No. 20.** jelcíkkszámu 'atyakereszt' piktogramot a (mongóliai) csulúti sziklarajzok „atyáinak” fején, hun övcsattokon, a koraavar Kiskőrös-Órcsik tanya egyik sírjából előkerülten; ujelgi övcsaton, sarkeli kőrajzként, s egy honfoglalás-kori sír egyik gyöngyszemén is megtaláltam. A Nikolsburgi Ábécében az 'and' ligatúra akrofonias 'a' hangértékű betűjeként látjuk viszont.

Az ugyancsak **No. 20.** jelcíkkszámu kínai 'fu' (atyá) piktogram koraavar 'at' (> aty) változatát a koraavar kunágotai ezüstkorsó feliratában, az ozora-tótipusztai edény feliratban, a Kiskőrös-vághídi kehely talpán lévő feliratban, sarkeli két kőrajzon; a nikolsburgi változatát: a „honfoglalás-kori” marosgombási gyöngyszemen, s az Aranyosgerendi Református templom oszlopfőin is megtaláltam.

A **No. 19.** 'anya' piktogramot két koraavar régészeti leleten, sarkeli kőrajzon, és a Kassai kőtár szarkofágfeliratának ligatúrájában. Amely *hsiungnu* és *ó-kínai* piktogram változatának létrejöttét rajzaikkal részletesen levezettem a **III.** oszlopban, és a **IV.** oszlopban látható *uráli nemjelölésű* sziklarajz előzményeikkel.

— De épp ily fontosak azok a **kínai piktogramok** és **hun ideogrammák**, amelyeket **csak egy ázsiai hun néprészünk** régészeti leletén találtam meg. Mert a **Nikolsburgi Ábécében betűvé képezve**, épp úgy bizonyítják *ősnépünk közös nyelvét és kultúráját*, mintha *mindhárom néprészünk régészeti leletein* előkerültek volna.

Hálós táblázatom adatai, **No. 1.-től No. 41.-ig** látványosan mutatják, hogy nyelvünkkel és magasabb kultúránkkal asszimilálták a Kárpát-medencében élő népeket, néptöredékeket. Mert a keresztény vallás felvételének évszázadaiban, a néhány általam megtalált Árpád-kori templomunk falainak díszítéseként, a keresztény vallásunkat idéző *juh*, és más kínai piktogramokat látunk ma is.

4.0 Kutatástörténeti összefoglalás.

Bevezetés.

Az írás egyetemes történetével már az 1960-as évek közepétől kezdtem foglalkozni. A székely és a keleti ó-türk írás történetével csak 1987-től, amikor megjelent Vékony Gábor: „*Későnépvándorláskori rovásfeliratok a Kárpát-medencében*” c. könyve, és nem értettem egyet a nagyszentmiklósi feliratok, s a szarvasi tűtartón lévő feliratok olvasataival, több betű igazolhatatlannak vélt hangértéke miatt.

Vékony Gábor a szarvas-nagyszentmiklósi betűk közül 13 betűt egyeztethetőnek tartott székely betűkkel, amit könyve 52. oldalán táblázatban ábrázolt. S **akkor (logikusan) eldöntöttem, hogy először a székely írás betűinek történetét, hangértékük képzését** kell ellenőriznem. Csak utána foglalkozhatok a szarvas-nagyszentmiklósi feliratok betűivel.

Mert a néhány egyedi és meghatározó székely betű rajzával, könyebben véltem piktogram előzményüket megtalálni az írás egyetemes történetében.

Elhatározásom első gondolataként kiválasztottam négy, sok vonalból álló, egyedien képszerű betűt a Nikolsburgi Ábécéből „szondázó jelnek” (L.: Szekeres 2008, 48.), hogy megtaláljam a szondázó betűk rajzaival azonosított *piktográfiát*, amelyben megtalálhatom többi betű piktogram előzményei is.

— Így került már immár sokadszor a kezembe Th. W. Danzel „*Die Anfänge der Schrift*” (Az írás kezdetei), jól ismert könyve, ⁽³³⁾ amelynek szemléltető anyagát végiglapozva, rögtön megakadt szemem a XXXV. tábla rajzain, mert megpillantottam a kínai teknős piktogramját a 6. sorszám felett, amelynek rajzából, a négy „szondázó betű” közül két betű rajzát rögtön ki tudtam emelni, mert nem volt ismeretlen előttem a kínai írás története, s abban is az a sajátos mód, ahogy több kínai piktogram rajzát származtatták ily módon a teknős piktogram rajzából.

Szándékomat erősítette, hogy 1987-ben jelent meg Ecsedy Ildikó: „A KÍNAI ÁLLAM KEZDETEI” c. könyve, amelynek a 363. oldalán a ’mező’ (~rét) piktogram rajzával is találkoztam. S a könyv olvasása után, felhívtam telefonon **Dr. Ecsedy Ildikót** látogatásom kérelmével. Amikor röviden felvázoltam kutatásom célját és piktogramhelyreállító módszerét.

— Ezzel indult 1987-ben a székely és az ótörök (ó-türk) írás kutatása. Amely az **uráli, nemeket jelölő fejszimbólumok** adataival bővült a finnugor nyelvlánc, és **ősnépünk nyelvének, műveltségének és történetének** feltárásává.

— **Kutatásaim adatait a szaktudományok világszerte elismert művelőinek autentikus műveiből merítettem**, hogy **eredményeimet**, csak az **idézett szerzők adatainak negligálásaival** lehessen kétségbe vonni.

A Nikolsburgi Ábécé betűinek történetét az orhoni, jenyiszeji ó-türk betűkkel **egy jelicikben** tárgyaltam, hogy **jel és betűtörténeti összevetésüket** egyszerre végezhessem. Ezért jelicikkeiket azonos **No.** sorszámmal jelöltem.

Ily módon grafémaikkal közvetlenül láthatóvá váltak a nikolsburgi, s az orhoni és jenyiszeji ó-türk ábécék betűinek azonos piktogram, ideogramma előzményei. Hangértékképzésük, és a jelicikkeikben feltárt, legfontosabb írástörténeti összefüggések.

Kutatásaim történetének folyamatosan bővülő eredményeit több mint harminc tanulmányban és publikációkban végig lehet kísérni.

Akadémiai szintű elismertetése érdekében: A Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány „Tudomány az oktatásban” szakalapítvány pályázatára 2000-ben, **Dr. Harmatta János** akadémikus, **Dr. Erdélyi István** c. egyetemi tanár, és **Dr. Ecsedy Ildikó** sinológus ajánlásával nyújtottam be pályázatomat. Sikertelenül. —

Írástörténeti tanulmányaim 2005-ben összesített kutatási eredményeit „**A SZÉKELY ÉS AZ ÓTÖRÖK ÍRÁS JELTÖRTÉNETE Bevezetés a történeti összehasonlító jeltörténet módszertanába**” c. könyvemben foglaltam össze. (Mundus Kiadó, 2008.) Amely könyv **a székely és az ó-türk írás** kutatásának **módszertani alapműve**.

Betűtörténeti jelicikkeim könyvemben (2008), **No. 1.-től No. 63.-ig** számozottak, amelyek felölelik a Nikolsburgi Ábécé betűinek és ligatúráinak, s a keleti ótörök (*ó-türk*) orhoni és jenyiszeji feliratok betűinek történetét. Piktogram előzményük, hangértékük képzésének ellenőrzését.

Kutatásom során feltártam:

4.1. a svéd Philipp Johann von Strahlenberg által felfedezett *uráli, Irbit-parti sziklarajzok* tartalmát a **Kr. e. III.** évezredből, vagy még korábbi. Amely sziklarajzokon az „uráli ősnép” sziklarajzvéso művésze, — *népe hagyományemlékezetén alapuló tereméstörténet* első emberpárját, s a **paradicsomi bűnbeesés történetét** — **Mózes Első könyve előtt (!) lényegesen korábban:** sziklára vésvé ábrázolta! Más, általam pontosan fel nem ismert történetekkel. Amely sziklarajzokat Strahlenberg: *Das Nord-und Ostliche Theil von Europa und Asia.* (Stockholm 1730.) művében ismertette.

Amely „uráli ősnép”, az **Irbit-parti sziklarajzokon is** megjelenített **kultúráját**, részben egy **déli eredetű műveltségéből** kaphatta. Amely „ősnép”, vagy annak egy jelentős része, — életmódja miatt, *délebből költözött az Urál* térségének élhetőbb földrajzi környezetébe. Mert az „ágyékháromszög” rajza szobronon, csak a *déli kultúrákban* fordult elő, a tereméstörténettel és a bűnbeesés történetével együtt.

4.2. Az uráli Irbit-parti sziklarajzok emberpárjának **nemeket jelölő fejszimbólumaival**, s az **ágyékháromszög rajzával** tártam fel a **finnugor nyelvlánc** nyugati és keleti végződését, **ősnépünk** keleti irányú „útvonalát” — **szarvasok nemjelölt sziklarajzaival** — a Tom és a Hanuj folyónál, a Цагаан-гол-i sziklarajzig követte, a mai Mongólia területére. Ahol az *ó-kínai ősnép* szomszédságában, a (rombusz) **vulva**, a (köralakú) **pénisz**, és az **ágyékháromszög rajzával** — **ősnépünk** időlegesen **részese lett a kuwen** (jóslócsontírás), **nemjelölt** piktogramjai alkotásának. S ezen **tényadatokat**, a nőnemű teknős **rombuszfejű rajzával**, és szarvasok/antiloppok **nemjelölt rajzaival** bemutattam. Bai (1982, 63.) írásával részletezve.

Miként bemutattam **ázsiai hun (hsiungnu) Eleink ősműveltségét** az 'anya' (No. 19.), és az 'atya' (No. 20.) piktogramok, — *kínaival összefüggő* alkotásával.

S itt nyomatékositanom kell:

— A **török és mongol népek műveltségében, néprajzában nem voltak és NINCSENEK JELEN!** — a hsiungnu **Eleinkre** jellemző *uráli, nemeket jelölő rombusz (vulva), kör (pénisz) fejszimbólumaink*, amelyek a Sang (-Jin) korban jelentek meg **az ó-kínai képírásban!** Majd díszítő elemként is láthatók **a hunok, koraavarok és Árpád népe** régészeti leletein! (L. könyvem XVIII. fejezetében a 182-199. oldalon.)

Ahogy a **Szent Korona** abroncsa mindkét oldalán, **hun népünk tömegeit szimbolizálják** a „háttér” felé egyre kisebb, egymással váltakozó (fél)körök és **ágyékháromszögek!**

4.3 Helsinkiben tett látogatásunk alkalmával egy népművészeti bolt ajtajára kifüggesztett pelerint díszítő emberpárok rajzain, rögtön megláttam a **nőnemet** rombusz (vulva) fejjel, a **hímnemet** kerek (pénisz) fejjel jelölést. Másnap a Tallinni Skanzenben már keresve találtam meg egy játék kosárába tett babák fején a nőnemet jelölő rombusz, és a kerek péniszfej rajzát.

— Amelyek **immár** — **tagadhatatlanul bizonyítják (!)** a finnugor nyelvlánc nyugati végződését **Finnsországbán.** A keleti végződését a **mai Mongólia** térségében a Csulúti 'anya' és 'atya' sziklarajzokkal. Valamint ó-kínai időleges átvételükkel a **Sang (-Jin) korban!** Ami csak **egyik bizonyossága** **ősnépünk** és a **kínai ősnép** szomszédságának **Kr. e. a II. évezredben.** S egyben: **hsiungnu (ázsiai hun) múltunk** korai korszakának.

4.4 Könyvem (2008) XIX. fejezetében (a 200-202. oldalon) Baján „koraavar” népe nyelvét — a régészeti leleteiken lévő **rombusz** (vulva), és **kör alakú** (pénisz), valamint **ágyékháromszög**, — nemjelölő díszítéseik alapján: **magyar nyelvűnek** határoztam meg. De nem csak ezért:

A jutasi koraavar vadászsipon a fejnélküli **ebek**, a testükről leválasztott fejeik rajzaival a (*kínai*) piktogramjuk rajzát jelölik! — s a Nikolsburgi Ábécében 'eb' jelölésű hangértékük szavával a *nyelvünkön szólnak meg!* Ahogy a három koraavar „**vegyes rendszerű**” tárgyfelirat is a *nyelvünket bizonyítja* a Kárpát-medencében!

Olvasatuk módját az „*Uráli, nemeket jelölő fejszimbólumok történeti összefoglalása, s ami körülöttük van*” (2019) tanulmányomban már részletezve ismertettem, mert Libisch Győzőtől negatív visszajelzést kaptam olvasatom („*kínai*”) módjáról. Ezért, a *kínaival* hasonlatos **olvasatuk módját** **részletes, összehasonlító ismertetéssel** láttam el, hogy megértsék azok is, akik nem rendelkeznek alapvető ismeretekkel — a *kínai írás történetében.*

Mert a **három koraavar sírból** előkerült tárgyfeliratban: — ahogy a **kínaiak a gyökjelekhez** kapcsolták a **fonetikai elemeket**, épp úgy **kapcsolták ligatúrásan** a koraavarok a *nyelvünkön megnevezett* piktogram

jobb oldali (függőleges) vonalához, alá vagy felül — a nyelvünkön képzett betűket a jól felismerhető rajzrészeikkel: **Nyelvünk toldalékainak hangjelöléseit!**

Amelyek **összefüggésben vannak** a **Kr. e. előtt, 220-tól** kezdődő kínai írásreformokkal, a **fonetikai elemek megjelenésével** a kínai írás történetében.

Ezek a koraavar-kori, általam „**vegyes rendszerű**” —nek nevezett tárgyfeliratok átmenetet képeznek a piktográfiából a betűírásba. Némi betekintést adnak **nyelvünk koraavar-kori** hangtörténetébe.

4.5 Írástörténeti kutatásaimat — logikusan — a **'szondázó' jelként** megtalált **ku-wen** teknős piktogrammal kezdtem. Megállapítottam, hogy a tájolt, **rombuszfejű teknős** piktogramból **kínai módon, a jelentésük tájolt rajzrészeivel** kiemelt ideogrammákat „**hsiungnu**” **Eleink** alkották.

Faulmann „**Keletázsiai szélrózsák**” néven nevezett, tájolt rajzrészek közül a **𠂇 'tűz' ↔ 𠂇 'dél'**, s a **𠂇 'víz' ↔ 𠂇 'észak'** ideogramma-párok, az ordosi, aluchaidengi hun aranylelet teknőspáncélt utánzó gömbölyű fejdíszét, **észak – dél** főirányba tájolták. (L.: könyvem (2008) **VI.** fejezetében az 56-59. oldalon.)

Utána könnyű dolgom volt, mert a nőnemű teknős piktogram tájolt rajzrészeinek Faulmann által leírt tájolt jelentéseivel, s a belőlük nyelvünkön képzett betűk **akrofonias** (szókezdő) **hangértékével**, rendre azonosítani tudtam a „**teknős jelcsalád**” további ideogrammainak is a nyelvünkön megnevezett jelentésük szavát. (L.: könyvemben (2008) **No. 1.-től No. 18.-ig.**)

„**A székel „rovásírás” három ábécéje**” (2016) tanulmányomban külön foglalkoztam a „**Teknős jelcsalád**” ideogrammaival „**A teknős jelcsalád ideogrammainak gyakorisága az írástörténeti kultúrkör írásaiban.**” c. fejezetben. **Megállapítottam:**

Az **Orhoni** és a **Jenyiszeji** feliratok ábécéiben van **a legtöbb teknős jelcsalád ideogrammaiból** képzett betű. Némelyik grafémája már romlott változatban. A mongol írásokból már hiányzanak.

Tagadhatatlan tényként bizonyítva, hogy az ázsiai hunok nem török, vagy mongol nyelvűek voltak! Mert akkor **betűképzésük közvetlen helyszínén**, az ó-türk feliratokban volna, a **teknős piktogramból** származó ideogrammak **teljes készlete!**

— De ez **nincs így!** Mert a **Nikolsburgi Ábécében** vannak meg **hiánytalanul!**

A hun régészeti leleteken a Nikolsburgi Ábécé piktogram/ideogramma előzményeivel **nyomokat hagyó északi útvonal**, megfelel az **északi hunok** vonulása útvonalának. Amely útvonal „nyomát” jól mutatja még később is (a VIII-XI. században) az Altaj hegység **53. Jalbak-Tash XXVII** feliratban a felezett nyílhegy **𠂇** grafémájú betű.

A talasz-völgyi feliratok „**hátrahagyott**” nyomaiban maradtak meg a Nikolsburgi Ábécé **𠂇 'ü'** (üd-hely jelentésű) betűjének **𠂇** változatai **'m'** (mennyi) hangértékkel a VIII.-X. században. (L. Szekeres 2008, 80-81) Ez pedig a **korai avarok** korábbi útvonalának felel meg.

4.6 Feltártam a kínai Hung-Fan (Nagy Szabály) filozófia egyes elemeinek népünk műveltségében máig is élő maradványait. Amelyekkel már könyvem VIII. fejezetében, a 72.—74. oldalon, és később is több tanulmányomban foglalkoztam, mégpedig:

4.61./ az Eleink alkotta hun „**teknős jelcsalád**”, és ezen belül a Hung-Fan öt tájolt eleme ideogrammjának alkotásával, amelyek közül:

4.62./ a **No. 1. 'tűz'** és a **No. 3. '(folyó)víz'** ideogrammak a **No. 2. 'dél'** és **No. 4. 'észak'** **tájéoló ideogramma párukkal** már az ordosi hun koronadíszén is láthatók. (**Kr. e. az 5.-3. században.**)

4.63./ Három **Sajó** (Sófolyó) nevű patakunk és folyónk is van, amelyek neve a **Hung Fan** azon elméletén alapul, amely szerint: „**Ami lefelé folyik, hozza létre a sósat.**”

4.64./ Közmondásainkban jelen lévő elemeik, kettesével állítják szembe egymással a nekik megfelelő égtájakat: Észak (víz), Dél (tűz), Kelet (fa), Nyugat (fém), s a Középpel (föld) végzi. Működésüket tehát úgy képelték, hogy végtelen mozgásban következtek váltakozva egymásra. Egyik elméletben sem hatolnak egymásba, s nem is keverednek: „Tűz és víz.” „Tűz, víz nem ellenkezik úgy egymással, mint...” „Mintha vizet égetnének.” „Elöl tűz, hátul víz.” (!) „Fából vaskarika.”

— Ezért **nyomatékosan kell** megállapítanunk:

Eleink ősműveltsége a Sang (-Jin) korban — „összefonódott” az ó-kínai ősműveltséggel. Amelynek maradványai máig léteznek kultúránkban.

4.65./ A székel Nikolsburgi Ábécé piktogram/ideogramma előzményeivel együtt tártam fel az **orhoni** és **jenyiszeji ó-türk feliratok betűinek** piktogram/ideogramma előzményeit. Megállapítottam, hogy az ó-türk betűk többségét, az **Eleinktől átvett** piktogram/ideogramma előzményekből képezték. Ami annak

tudható be, hogy *Eleink távozása után is voltak* olyan leszakadt, vagy helyben maradt, *nyelvünkben és kultúránkban tovább élő* néprészeink, amelyek kultúránk hagyományait tovább éltették az ó-türk korban is. A mongolok csak később lakták be a mai Mongóliai területét.

4.66./ Vannak olyan ó-türk betűk, amelyeknek csak a nyelvünkön megnevezett *piktogram jelentésük* korabeli szavának akrofoniájával lehetett hangértéket képezni. Vagy egy piktogram ó-türk nyelvű megnevezése szavának véghangzó hangjával kapott hangértéket, mert a hang szókezdőként még nem létezett a keleti ó-türk nyelvben.

4.67./ A piktogramok felezése, kettéosztása közös *kínai, hsiungnu (ázsiai hun)* és *ó-türk* írástörténeti jelenség. Az ó-türk *kettéosztott* (megfelezett) **No. 22.** *rét* piktogram grafémája felső feléből a nyelvünkön képezték *'r'* hangértékű betűt, az alsó feléből az ó-türk nyelven megnevezett *tariɣay* (mező) szó szókezdő hangjával *'t'* hangértékű betűt képezték. Amelynek ó-türk jelentése megfelel a mi *'rét'* szavunknak.

Miként a szintén kettéosztott **No. 27.** *vst* (üst) piktogram grafémája *felső feléből* *üst* szavunk szókezdő hangjával *'ü'* hangértékű betűt képezték. (Könyvemben (2008) még az ó-türk *üstün* (felső rész) szóval származtattam az ó-türk betű *ü* hangértékét, de később megbizonyosodtam arról, hogy volt a nyelvünkben szókezdő *'ü'* hang. Ezért most *revidiálok* az ó-türk betű hangértékképzését.)

Az *'üst'* piktogram *alsó feléből* az ó-türk és török: *küzüč, kazan* (üst) szavak alapján: akrofoniás *k (q)* hangértékű betűt képezték.

A nyelvünkön képzett ó-türk betűk is bizonyítják — számos *más bizonyság mellett*, — hogy *hsiungnu (ázsiai hun) Eleink a nyelvünkben éltek! A nyelvünket* beszélték!

Ezért *a feltárt bizonyságok után* az ázsiai hunok „ismeretlen nyelvét *emlegetni*: — *immár elavult anakronizmus!*

4.68./ Végül meg kell még említenem azt a jellegzetes *írástörténeti* közös *sajátságot* is, amikor a több rajzrészéből álló *kínai piktogram* rajzrészeit a betűképzés után, úgy a székely, mint az ó-türk írás betűhasználatában „*összevonták*”. Mert zavaró lehetett betűként a kínai piktogram több rajzrésze. Ezért egyesítve összevonták, pl. egy függőleges vonallal a **No. 23.** (*>*) *gyeg* (jég) piktogram rajzát, miként a **No. 25.** *hóka* (holdas) piktogram rajzát is: — amit később, a már *rontott, romlott ábécékben* egy könnyebben róható jellel helyettesítettek: Ez pedig nagyon súlyos rontásnak minősül, mert rajza a „*két ég*”, a **No. 11.** *'egek' eredeti rajzával* azonos.

De ugyanezt látjuk a **No. 47.** ó-türk *'kičig* (kicsi)' piktogram esetében is, amikor a három függőleges vesszőből álló piktogram vesszőit betűként szintén összevonták.

Vagy: — ahogy már a koraavar, majd később a székely írás történetében is látjuk a **No. 20.** jelicikemben, ahogy a kínai *'fu'* (atyá) piktogram atyakeresztje felett lévő két vesszőt már a koraavarok az atyakereszt felső végeihez rögzítették: ; avagy a Nikolsburgi Ábécében, az atyakereszt alsó és felső szárai közé áthelyezték: De később előfordult a két vonás rögzítése másképp is, ahogy a Marsigli által feljegyzett ábécében: látjuk.

Ez a *sajátosan közös „betűtörténeti folyamata”* rendkívül fontos a két írás betűinek származtatása történetében, mert *az idézett betűk is bizonyosságai annak*, — hogy *a székely és az ó-türk írás betűi kínai piktogramokból* és a hun alkotású *teknős jelcsalád ideogrammaiból* származnak. S csupán az *idézett betűk* a „*laikusok közé*” utalják az ó-türk és székely betűk *arámiból történt* származtatását!

5.0./ Feltártam és kellően részletezve, az alábbi adatcsoportok *bizonyosságaival* vezetem le *magyar* népnévünk, *Megyer* törzsnevünk, és a TESZ szerint: „*ismeretlen eredetű*” *makacs* és *mén* szavunk etimológiáját, „*Uráli, nemeket jelölő fejszimbólumok történeti összefoglalása, s ami körülöttük van*” c. (2019) tanulmányomban. Amit most bővítek a szintén „*ismeretlen eredetű*” *'makrancos'* szavunkkal is. **Névtörténeti kutatásaim** a kínai *'ma'* (ló) szó *alábbi adatcsoportjain* alapulnak:

a./ A Német Gyula által kigyűjtött népnévi adataink.

b./ A keleten maradt magyarság írott emlékei.

c./ *'Ma'*, *'mada'* tövű családneveink és elhasznált változataik.

d./ *'Ma'*, *'mada'* tövű helységneveink és elhasznált változataik.

e./ Három *'ma'* szótövé szavunk etimológiája.

— *'Magyar'* népnévünknek és a *'Megyer'* törzsnevünknek egyaránt a kínai *'ma'* (ló) a szótöve, ahogy (a TESZ szerint) az „*ismeretlen eredetű*” *makacs, makrancos* és *mén* szavunknak is. Amely *ma* kínai hangalaknak a legújabb hangtörténeti kutatások alapján, 2000 évvel korábban **mra* hangalakja volt. (Dr. Bartos Huba szíves közlése.) S ha ez így volt:

— **Nyelvünk** jövevényszavakban sem tűrte **a szókezdő** mássalhangzó torlódásokat. A nazális 'm'-hez kapcsolódó 'r' pergőhang képzésének helye és módja teljesen eltér egymástól, ezért a kínai *mra szóalakból az 'r' pergőhang kiesett.

— **A mai magyarság** olyan néprészekből „ötvöződött” a Kárpát-medencében, hogy az **ugorban is** jövevény, v-tövű 'loß' szóalak lett használatos. (TESZ 2 777)

Az Árpád-kori 'ma > mo, és ma > me' -tövű személy és helységnevek jelentése az „őshonos” többség nyelvében feltehetően ismeretlen volt. Vagy csak elfelejtődött.

Ezért „tisztláztalan etimológiájuk” a pusztai személynevekből képzett 'ma', 'mada' szótövű települések, és névadók nevei is.

— De — **szerencsénkre — léteznek az „ismeretlen eredetű” makacs, makrancos és mén** szavaink, amelyeknek szintén a kínai 'ma' (ló) a szótövük, s etimológiájuk a jelentésük alapján egyszerű.

— Önelnevezésű népnévünk létrejöttkor a kínai 'ma' (ló) szóhoz, ősi -č (-cs), valamint -d ellátottságot jelölő **képzőink** járultak, — **még a kínai szomszédságban**. Mert **földrajzi névként (!) Németh Gyula** kigyűjtésében, a felső Abakán vidékén, a kizil tatárok földjén találta meg a **Madžar** (Madzsar) **tavat** és a **Madžar** (Madzsar) **folyót**. Amely **madž** előtag **madžar** népnévünkben, — a **ma + č**, ellátottságot jelölő képző, és č > dž (cs > dzs) affrikata hangváltozással jött létre. S így **népnévünknek földrajzi névként** igazolt, legkeletebbi, legrégebbi előfordulása.

— „A -cs képző legtöbb esetben valamivel való ellátottságot jelöl: *Munkács, Hangács, Bikács* 'Bikás hely', *Kövecs* 'köves hely', *Fajdacs* 'fajdban gazdag hely', de külön kell kezelni azokat az eseteket, amikor a -cs foglalkozásnevet alkot vagy kicsinyítőképzőként van jelen.” (Farágó Imre: FÖLDRAJZI NEVEK Bp. 2014, 116.)

Munkács neve: munkás (*munkával ellátott*) hely: „1150 k./13-14. sz.: *Muncas*: An. 12.]. Pusztai sz.-ból keletkezett magyar névadással; vö.: 1138/1329: *Muncas* szn. (Mny. 32: 205); 1220/1550: *Munkach* szn. (VárReg. 119.).” (Kiss Lajos II 164.)

Népnévünk egyik előtagja a: **ma+č > mač** (macs); a másik: **ma+d > mad**. Jelentésük: — 'lóval ellátott', „**lovas**” (hely).

Így jöttek létre egykor a: **ma+č > mač > madž**, — és a **ma+d > mad** (és elhasznált **mad > mat**, stb.) **előtagjai** népnévünknek. Amelyek használatosak még a Kárpát-medencében is, *pusztai személynevekből létrejött helységnevekként*, és családnévként pl. a Mach (Mac) ma is!

Amely előtagok jelentését a tulajdonságot jelentő: **-as, > -os, > -us** képzőkkel tovább képezték. (L.: **Mad-as > Mad-os > Ma-tos; Macs-os > Macs-us** személyneveinket.) —

— A **ma+cs**, és a **ma+d előtagokhoz** az **-er** (férfi) utótag járult. Mert '**ember**' szavunk az **em-** 'nőstény, anya' (L.: '**emse**'), és a **-ber** 'férfi' szó összetételeként jött létre. Amely „**-ber** utótag a 'férfi' jelentésű *férj* szónak változata.” (L.: TESz 1 759.)

A **-ber** utótag (mássalhangzó torlódás miatt?) rövidült **-er** végződésre a **macs > madzs** és a **mad** előtagokhoz csatlakozva.

Így jött létre a **vegyes hangrendű: madžer** 'lovasférfi > lovasnép' jelentésű népnévünk, amelyből kétoldali hangrendi kiegyenlítődéssel a mélyhangrendű **madžar** (madzsar) > **magyar** népnévünk, és a magas hangrendű '**Megyer**' törzsnevünk.

S itt meg kell jegyeznem, hogy a (č) > dž > d' (> gy) és a d > d' (gy) palatalizáció 'gy' „végeredménye” — viszonylag kései fejlemény nyelvünkben!

Baboss Ernő szerint a **džs > gy** változás „a legkorábban a X. században, az ősmagyar kor legvégén kezdődhetett meg, s minden bizonnyal átnyúlhatott az ómagyar kor első évszázadába vagy későbbre is”. (Baboss 1957: 440).

Ezért korábban a mai '**magyar**' hangzású népnévünk még nem fordult elő. A Németh Gyula által kigyűjtött adatokban népnévünknek csak a korábbi (és elhasznált) változatai fordultak elő:

Mačar (Macsar); **Mačjar** (Mac(j)ar); **Madžar** (Madzsar) > **Modzsár** (Modzsár); > **Možar** (Mozsar) > **Možer** (Mozser); **Mižer** (Mizser); **Mišer** (Miser); **Ma'djar**.

S mivel a török nyelvekben nem volt **d'** (gy) hang, így a **dž>d'** (gy) és a **d>d'** (gy) palatalizáció (jésítés, vagy lágyítás), — mint a: „Mac(j)ar”, „Ma'djar”, csak a nyelvünkben mehetett végbe. (Németh Gyula kigyűjtésében: „A malmyzi kerületben lévő **Ma'djar** nevű falut pl. állítólag egy **Ma'djar** nevű ember alapította.”)

— Ugyanezen **Ma'djar** népnévi adatainkat találták meg magyar kutatók Üzbekisztánban és Északnyugat-Kazahsztánban, ahol a palatizáció (lágylás) szintén végbement.

Tóth Tibor 1964-ben készült akadémiai doktori címe megvédésére az akkori Szovjetunió területén. Baskíriában kezdte antropológiai felmérő munkáját, majd Almatiban a Kazak Akadémia ülésén Szeitbek Nurhanov torgaji származású nyelvész felhívta figyelmét a torgaji **madiar** (magyar) törzsre. Tóth Tibor eljutott a külföldiek elől elzárt területre, de nem fényképezhetett.

„Magyarországon felfedezését nem vették figyelembe még az után sem, hogy 1968-ban Üzbekisztánban, a Kaska-Darja folyó mentén kipszak magyarok között végzett méréseket.” (Benkő 2007, 18) Itthon **közöny** és **értetlenség** fogadta. 1991-ben halt meg.

Megkezdett munkáját **Benkő Mihály** történész és **dr. Bíró András Zsolt** antropológus folytatta a SZU felbomlása után. (L.: **Benkő Mihály** – **Babakumar Khinayat**: „A KELETI MAGYARSÁG ÍROTT EMLÉKEIBŐL” Masszi Kiadó, 2007)

„Északnyugat-Kazahsztánban a Torgaj-kapunak nevezett mocsaras-szikes síkságon élnek az argünmagyarok.

Északkeleten, az Irtis bal partján, az orosz-kazah határvidéken, de már Nyugat-Szibéria területén, Omszktól délre, mintegy 150 kilométerre van a magyar-kipszakok egykori központi szállásterülete.” (Benkő 2007, 13)

„2006 szeptemberében Bíró András antropológus, a Természettudományi Múzeum Embertani Tárának tudományos munkatársa Orazak Iszmagulov antropológus akadémikus támogatásával, tudományos expedíciót szervezett a Torgaj-vidékre, ahol folytatta az Embertani Tár egykori igazgatójának: Tóth Tibornak a munkáját. Bíró András Y-kromoszóma vizsgálatot végzett 110 argün-magyar férfin.” (Benkő, 2007, 19)

A sírokon cirill betűkkel МАДЪЯР-nak, МАДИЯР-nak, МАДИОР-nak, МАДИАР-nak írt neveket „**magyar**”-nak ejtik. Erről Benkő Mihály és Bíró András Zsolt is a helyszínen meggyőződtek!

A lágylt „gy” fonémát a **Д** (d) betű után írt lágylító jellel: Ъ, vagy a lágylító szerepet betöltő И (i) hiátuskitöltő magánhangzóval jelölték. Ezek szerint ott is végbement a *d > gy*, vagy *dzs > gy* hangváltozás.

Bíráljuk, **Baski Imre** (tudommal) nem kereste fel személyesen a helyszíneket. Tanulmánya címe:

„A kazak madijar nemzetségnév és a magyar népnév állítólagos közös eredetéről” (Nyelvtudományi Közlemények 107. 95–130.)

Bírálatával „*Uráli, nemeket jelölő fejszimbólumok történeti összefoglalása, s ami körülöttük van*” dolgozatomban részletesen foglalkoztam.

A magas hangrendű **Megyer** igen késői fejlemény lehet, mert a Kárpát-medencén kívül helynevekben eddig a magas hangrendű szótó előzményét sem találtam meg. Csak a Kárpát Medencében igen késői: **1319: megh** (megy) névalakban. Mert a **Macs** > **Mocs** > **Mogy**, és a **Mad** > **Mád** településneveink (itt fel nem tüntetett régi írásmódjukkal), valamint elhasonult változataikkal a Kárpát-medencében is jelen vannak. Ilyen elhasonult településnév a **Mátyfalva**. — De: **1326: Magfalva** (Magyfalva), amely településnév a személynév birtokos személyranggal ellátott falu összetétele.

Különösen fontos adatsor: — a **Matty**: „[1355: Moch; Csánki 2: 508]. Pusztá szn.-ből keletkezhetett magyar névadással; vö. 1211 Mot szn. (PRT 10: 507), Mod szn. (uo.), 1229/1550: Mogy szn. (VárReg. 360.). (Csánki 2 508; Varga: Bec. 76.).” (Kiss Lajos 1978, 110.)

Kiss Lajos a **Matty** településnévnél, — **szinte összefoglalja** népnévünknek a kínai 'ma' (ló) ellátottságot jelölő képzőit, és elhasonult változatait a Kárpát-medencei településneveinkben. —

— A Kárpát-medencén kívül maradt néprészeink idővel beolvadtak más, főleg török nyelvű népekbe, amely nyelvekben nincs **d'** (gy) hang), s így: a **dž** > **d'** (dzs > gy), **madžar** > **mad'ar** (madzsar > magyar) hangváltozás még nem történhetett meg. Ezért népnévünknek csak a korábbi hangtörténetű adatait ismerhetjük.

— **Németh Gyula** népnévünk különböző helység és földrajzi név változatainak sokaságát gyűjtötte ki, bár koncepciósan tagadta, hogy többségüknek bármi köze volna népnévünkhöz, mert csak az „uráli őshaza”, a Magna Hungária környékén lévőket ismerte el hitelesnek.

Pedig, a legrégebbi bizonyosságok: **a földrajzi nevek**. Így Németh Gyula a már említett Jeniszeji kormányzóság minuszinszki kerületében, a felső Abakán vidékén, a kizil tatárok földjén találta a **Madžar** (Madzsar) tavat és a **Madžar** (Madzsar) folyót.

Azért **valótlan feltételezés**, hogy a két földrajzi név is **a tatárjárás alkalmával** elhurcolt rabszolgák által jött létre. Mert elhurcolt rabszolgákról nem szokás **időtálló földrajzi neveket** alkotni.

Mert a **Madžar** személynév is többször előfordult Ázsiában, mégpedig a mongolok történetében. Első előfordulása e névnek azon események leírásában volna, melyek a merkitek, egy régi mongol nép pusztulásával vannak összefüggésben. (1206 – 1227-ben.) E tudósítás szerint a merkitek királya, Toktabigi, 1208-ban (?), az Irtis környékén elesik, a testvére Fiai között szerepel némely forrásokban egy Madžar nevű herceg is. A magyarországi 1241-42-es „*tatárjárás*” előtt!

Sőt: **Julianus barát első útján** 1235-1236-ban, még csak arról értesült, hogy a mongolok megtámadni szándékoznak Európát. Tehát 1206-1227-ben a mongol hadak még nem érték el Julianus úticéljának magyarságát sem.

5.1./ Szókincsünk „ismeretlen eredetű”, nagyon régi elemének tartott ’mén’, és ’ménés (ló)’ szavunkat (L.: TESz 2. 887), szintén a kínai ’ma’ (ló) magas hangrendű ’me’ párjának, nyelvünk ’-ň’ (-ny) és ’-n’ főnévképzőjével képeztük. L.: Mén: 1135/1329: Menes sz. szn.; 1150 k./13 – 14. sz. : Menumorout szn. 1237 – 40 Menfy hn.; 1261: Menyto hn.; 1382: mynees sz. szn.; 1395 k.: men; 1560: Meny loo. (TESz 2. 887).

Ahogy, a szintén ismeretlen eredetű **makacs**’ szavunkat is (L.: TESz 2. 823.), a mély hangrendű ’ma’ + ’kacs’ szavunk összetételeként. Jelentése: ’lókacs’. Ami arra a viselkedésére utal a lónak, ahogy a futónövények más növényekre, tereptárgyakra **kacsokkal úgy megkapaszkodnak**, hogy csak erővel lehet leszakítani, letépni róluk. L.: „megmakacsolta magát”.

Harmadik „ismeretlen eredetű”, a ’makrancos’ szavunk, amelynek szintén a kínai ’ma’ (ló) szó a szótöve: „Ismeretlen eredetű szócsalád. Tagjainak egymáshoz való viszonya nem világos.” J.: „1837: makacs, nyakas, önféjű”. (TESz 2 825.)

— Szófejtésem előtagja a: ’ma’ (ló) + č (cs) ellátotságot jelölő képző: **mač** (macs). **Makrancos** szavunk esetében a ’ma’ szótőhöz csatlakozó ’k’ — a **cs > k** elhasonulás eredménye lehet?

— Mint pl.: „**Macsó**’ egykori helység Észak-Szerbiában, amelyről a középkorban egy bántágot neveztek el’. De: [1256: Mako: Szt. Krit. J. 1: 348]. Vö. szb.-hv. *Máčva* (Hasz. 6: 353) ’Macho’. Etimológiája nincs tisztázva. A m. R. *Macho* szn. [1198: Urk. Burg. 1: 133] nem feltétlenül kapcsolható vele össze.” (Kiss Lajos 1978, II 60.) Ha mégis: **1198: Macho** szn. > **1256: Mako. Ch** (cs) > **k** elhasonulás.

A **mač** (macs) > **mak**’ (lovas) előtaghoz az utótag: ’rancos’ csatlakozik. Amely lehet **ranc** (ránc) szavunk, –os melléknév képzővel. Mert:

„Az eredetileg konkrét jelentésű *ráncha szed* elvont értelmét (3. jelentés) az magyarázza, hogy a rakoncátlan, makaszkodó személy megfegyverzése olyan nehéz feladat, mint a merev házivászonból készült ruhaneműnek kézzel végzett redőzése.” (TESz 3 343.)

Tehát: „**makrancos**” szavunk, a **makacs**, *nyakas*, *önféjű* tulajdonságnak más módon történt kifejezése.

— Remélem, sikerült „megvilágosítanom” nem csak e három „ismeretlen eredetű” szónak, de ’magyar’ népnévünk és Megyer törzsnevünk hiteles adatokon nyugvó eredetét is.

Mert mindhárom „ismeretlen eredetű” szavunknak a kínai ’ma’ (ló) a szótöve, miként **magyar** népnévünknek és **Megyer** törzsnevünknek is. Amely szavaink a ’ma’ szótöveikkel **egymást példázzák**.

Épp úgy, mint kutatásaim röviden összefoglalt adatcsoportjai, amelyek utolsó mondataként, immár nyugodtan leírhatom:

— **Az a nép, amely magyarnak (lovasnépnek) nevezi magát:**

Az ázsiai hunok nyelvében ma is élő népe. —

— **Utam — megfutottam. Munkám elvégeztem.**

„Gyorsan folyó időmet
Az Úr nem adta hiába,
De azért, hogy erőmet
Szánjam oda jó munkámra;
Hogy mint drága vagyonnal
Éljek vele haszonnal.”

Budakalász, 2021. október 25-én.

Elment Dr. Ecsedy Ildikó

Még nincs két hete, hogy felhívtam telefonon. A nevem sem mondhattam végig, amikor türelmetlenül közbevágott: „Mikor látogat meg...?!”

A hirtelenjött kérdésre nem voltam felkészülve, csak hebegtem zavarodottan. Pedig épp azért hívtam fel, hogy a közeljövőben meg szeretném látogatni, csak befejezem még egy tanulmányom javítgatását. Nem sejtettem, hogy amit elmulasztottam, soha többé nem tehetem meg. Balgán örültem, hogy: — Vár!

— Nem, nem volt barátom. Önzetlen segítőkész volt, ami többet jelenthet minden barátságnál.

Többé már nem tudja véleményezni sinológiával összefonódó írástörténeti tanulmányaimat, miként e tanulmányokból összeálló írás és östörténeti tárgyú könyvemet sem fogja lektorálni. Pedig elvállalta.

Lassú voltam, lassan haladtam, mert igyekeztem megfelelni — legalább részben — magas szintű szakmai elvárásainak.

Nem tudta megvárni. Talán ezért volt olyan türelmetlen, amikor felhívtam.

— Elment, pedig betegsége miatt nem tudott járni. A sinológiának, a tudománynak élt. S csak azok tudják, hogy kit veszítettünk távozásával, akik valamennyire is ismertük.

Budapest, 2004. február 7.

Székely István
Írástörténet kutató

Jegyzetek

- (40) „Tartoise gui” „To the Chinese the tartoise has always seemed an enigmatic and highly symbolic creature /→ ao /. The saying 'It conceals the secrets of → heaven and → earth' is still current in China.” Továbbá: „In the very earliest references to it, we find its shell compared to the vaulted heaven, and its underside to the flat disc of the earth. Both as replica of the cosmos and because of the markings on its shell, it was used in very early times in prognostication.” „The tartoise is also the hero of many legends. It helped the first→ Emperor to tame the helped Yellow River;” (Wolfram Eberhard: A dictionary of Chinese symbols 294-295)
- (41) „But the tartoise is also regarded as an immoral creature. As there are no male tartoises — so ran the belief — the females must mate with snakes. Thus, the tartoise is depicted together with a snake as the creature of the North.”
- (42) „Das Wort „Schildkröte” wurde sogar tabuiert, man sagte stattdessen „der dunkle Krieger”. (Eberhard, Wolfram: Lexikon chinesischer Symbole, Köln, 1987, 253)
- (90) „ős 1002 k./1295 k.:? *Ausi* (SztP. KritJ. 3. Sz.; vö.: MNy. 24: AECO. 4: 391); 1138/1329:? *Efu* szn., *ufu* szn.; *Ifedi* sz. szn. (MNy. 32: 131, 205); 1150 k.:/13—14. Sz.:? *Esculeu* hn. (An. 27.); 1195 k.: „Menyi miloftben teremteve eleve miv *ifemucut* adamut” (HB.) 1198: *vf*. Ded (OMOLv.63); *Vus* szn. (OklSz Pótl.); 1395 k.: *e3*, *dedeu3* (BesztSzj. 11—2.); 1416 u./1450 k.: *qfi* gr.(BécsiK.275); 1527: *ewfeyőknek* gr. (ÉrdyK. 312); 1566: *esseid* gr. (Helt: Mes. 285: NySz.); 1649: *ústól* gr.” (MNy. 69: 232); 1784: *ös* (SzD. 73)” Továbbá: **J: A** fn. 1. 1138/1329:? 'távoli előd; Urahne' # (l. mint fent), 1195 k.: 'ua.' (l fent); 2. [jelzőként, jelzői előtagként] 1604: 'nagyon régi, a távoli múltból származó; uralt | a távoli múltra vonatkozó; Űr-'#” Továbbá: Ősi örökség az urali korból; vö.: vog. AK. *ās* 'az anya apja' (MSFOu.98.sz137); cser. KH. *ōzā*, *ōzāe* 'idősebb fiútestvér; az apa öccse'; ? md. M. *ot'se* 'az apa bátyja', *ot'su* 'nagy'; finn *isä* 'apa', ? *iso* 'nagy <terület>', 'tágas'; észt *isa* 'apa';” stb. Továbbá: „Az urali alapalak **ičā* lehetett. Az urali szó esetleges indoeurópai kapcsolatai további vizsgálatra várnak. — A magyar szó magánhangzója eredetileg rövid volt. Az *ō*-s ejtés csak a 18. század második felétől igazolható. A B) jelentés az A) 2.-ből érthető; vö. az *ōreg*-nek 'nagy' jelentésével. — Más urali egyeztetése nem fogadható el. Az *ó*¹ származékaként való magyarázata, továbbá iráni és török származtatása téves.” (TESz) (Vö. még: mongol *esi* / *es* (Obrusánszky Borbála)
- (99) „**kobak** 1340: ? „*Andreas dictus Kobak*” szn. (MNy. 10: 83); **1723**: „Szoros szájú *kobak*” (Csúzi: Tromb. 741: NySz.); 1792: *kubakomat*” Továbbá: **J: A** fn. 1. 1723: 'lopótök, illetve ennek terméséből készült edény; Flaschenkürbis, Kürbisflasche' (l. fent); 2. 1805: 'valakinek a feje <megvetendő értelemben vagy tréfásan>; Kopf <in verächtlichem Sinn oder scherzhaft>” Továbbá: „Török, közelebbről valószínűleg kunbesenyő eredetű; vö.: CC., Kāšy. *qabaq*; kipcs. *qabaq* (Houtsma); oszm. *kabak*; tat., bask., nog., kirg., *qabaq*: 'tök'. Főleg a törökség kipsak ágában van elterjedve. Az ukr. *кабák*; or. *καβάκ*; 'ua.' török jövevény. — Az eredetibb *kabak*-ból magánhangzó elhasonulással fejlődhetett a mai *kobak*. Alapjelentése a magyarban is 'tök' lehetett, további jelentései külső hasonlóságon alapuló névátvitel eredményei. A) 2. Jelentését vö. a *kókus* 2. jelentésével. Melléknévi *használatához* 1. a *tökfej*, *tökfejű* kifejezéseket. — Szlávból való származtatása téves.” (TESz)
- (104) Labat No. 554 „GEME, MI *siništu* femme;”
- (105) Makkay János: Az indoeurópai népek őstörténete Gondolat, 1991.
- (106) Kiszely István: A magyarság őstörténete 691. Püski, Bp. 1996
- (160) „Représentation d'un chien la gueule aboyante (appréciée par Kongzi comme étant particulièrement adéquate...)”
- (161) „**479 a—d.** * *k'iwən* / *k'iwən*:/ k'ü a n dog (Shi). B. is Yin bone (A 1: 26,6), c. is Yin bone (A 4: 17,5); d. is Chou II (inscr. 161). The graph is a drawing. **e.** * *k'iwən* / *k'iwən*:/ k ü a n small watering channels in fields (Shu); valley (Shu).”
- (162) „**eb** 1138/1329: In villa Hodus. Hec sunt nomina seruorum... *Ebedi*” sz. szn.? *vbes* sz. szn. (MNy. 32: 131, 134); **1372** u./1448 k.: „fem *ebek* fem emberek tuaba nem ewzewznek”(JókK. 149);” Továbbá: „**J: 1.** 1372 u./1448 k.: 'kutya; Hund' # (l. fent); 2. 1541: 'hitvány ember; niederträchtiger Kerl'” Továbbá: „Ősi örökség az ugor korból; vö.: vogul T. *āmB*; osztj. *ämp*, O., DN. *ämp*: 'eb, kutya'. Az ugor alapalak **emp3* lehetett. — A m. *ē*-obi ugor **ā* hangmegfelelés

- ritka. Az eredetibb hangalakot feltehetően a magyar szó őrizte meg. — Törökből való származtatása téves.” (TESz)
- (170) 15. „*ping* 'ice'. The earliest char. may have been a drawing of icicles. There is a curious discrepancy between the Seal form and the Archaic as well as the later form. This char. again is never used as an independent char., but the word *ping* 'ice' is common, see 85 c. below.”
- (175) Faulmann, Karl: Illustrierte Geschichte der Schrift, Wien, Pest, Leipzig, 1880, 284.
- (178) „**a—e.** **mā* / *ma*:/ *ma* horse (Shǐ). b. is Yin bone (A 2:n19,1), c. is Yin bone (A 4: 47,5), d. is Yin (inscr. 26), e. is Chou I (inscr. 55). The graph is a drawing.”
- (181) „**l6** 1055: „indeque adaruk fee poft adluazu holma” sz. hn. (TA.); 1138/1329: ? *Lougudi* sz. szn. (MNY. 32: 133); 1193: *lovacol* hn., *Loaz* hýg sz. hn. (OMOlV. 57, 59); 1236: *Lowaz* sz. hn. (OkLSz.); 1275: *Luuaz* sz. hn. (OkLSz.); 1297: *Luoul* hn. (OkLSz.); **1395**: k.: „ýpus: low” (BesztSzj. 936.); 1416 u./1450 k.: *olauat* gr. (BécsiK. 62);” (TESz)
- (305) Bóna 1993, 244. Lébény-Magasmart
- (306) Bóna 1993, 88, 36. kép. Keletigermán fészű.
- (307) „Bóna 277, 36. Keletigermán sírleletek Hernádcsány / Čaña, Csehszlovákia, Košicei járás (1936). A három csontvázas temetkezés mellett talált leletek sírok szerinti megoszlása nem ismert. A lelet a Kassai (Košicei) Múzeumban van. Rajzuk az ELTE Régészeti Tanszékek méretjelzéses archív fotója nyomán készült. Az ezüstlemez fibulák H (díszgomb nélkül) : 9,7 cm, (díszgombbal): 10,4 cm, a csat ezüst, az ovális csatkarikák vasból, a karikák bronzból vannak, a fészű csontlemezekből van összeszegezve.”
- (184) Eric Grinstead: Guide to archaic Chinese script (: Ősi kínai írás kalauz)
- (185) „**üsti** 1317/1329: „Quidam equus noster famosus *Isty* coloris” (OkLSz.); 1405 k.: *hwfti* (SchLSzj. 1376.); 1460: *vsthy* (OkLSz.); 1500: *Ewschy* [ɔ: *Ewsthy*] (MNY. 13: 256 *Ősi* a.). **J**: 1317/1329: 'tarka <állat, különösen ló 1317/1329: 'tarka <állat, különösen ló>; scheckig, gefleckt <Tier, besonders Pferd>' (l. fent). Ismeretlen eredetű. Alakváltozatainak egymáshoz való viszonya tisztázatlan. — Az *üsti* 'ezüst' szóval való származásbeli összekapcsolása valószínűtlen. — Kihalt szó.” (TESz)
- (186) „**hóka** 1709: „megérdemli az *Hóka* az 3 vég posztót... micsudás az jó ló” [egy ló neve] (Pais-Eml. 589); **1764**: „Egy pej Kancza Csoka szemü. *hoka* fejü” (MNY. 50: 498); 1837: *Hókka* (Beke K.: Vegyes Tájsz. 5: NSz.). **J**: A) mn. 1. 1764: 'fehér foltos homlokú vagy orrú <ló, ritkábban kecske, juh, szarvasmarha, vadlúd stb.>' Továbbá: „Származékszó a 'hold' jelentésű *hó* főnévből alakult –*ka* kicsinyítő képzővel. Eredeti jelentése 'holdacska' volt. Párhuzamként kívánczik a *hold*-ból képzett N. *hódas* ~ *hódos*, *hódikós* 'fehér foltos homlokú <ló>', továbbá az, hogy a *csillag*-nak is fejlődött 'ló, szarvasmarha homlokán levő kerekded folt' jelentése.” (TESz)
- (187) „**hó**² 1372 u./1448 k.: „Mert netalamtal hatt *ho* nemuolt ez bezedek utan” (JókK. 63), de 1. *hold*¹; 1416 u./1450 k.: *hauaknac* gr. (BécsiK. 139);” Továbbá: „Ősi örökség az uráli korból; vö.: osztj. Kaz. *χuω* 'hónap' (Steinitz: FgrVok. 24), Ko. *χqω* 'ua.' (PD.); md. E. *kov*, *kon*, M. *kov* 'hold, hónap'; finn *kuu* 'ua.'; — sam. kam. *ki*, *ki*, *ki* 'hold, hónap'. Az uráli alapalak **kuŋe* lehetett. A szócsalád jukagir kapcsolata további vizsgálatot igényel.” (TESz)
- (188) „**hold**¹ 1152: ? „item Damacham et *Houodi* et Hudi liberas esse constituo” szn. (PRT. 1): 601); 1211: *Holdus* sz. szn., *Huldus* sz. szn. (OkLSz.); 1345: *Hodwylag* szn. (OkLSz. *Hold-világ* a.); **1372** u./1448 k.: „*hold* vilagofoyttuan kýnek vylagoffaga bel megyenuala az hazba” (JókK. 43). **J**: 1. 1372 u./1448 k.: 'a Föld mellékbolygója; Mond' # (l. fent); 2. 1416 u./1466: 'holdhónap; Mondmonat' (MünchK. L); 3. 1510: 'állat homlokán lévő fehér folt; Blesse' (MNY. 10: 370);” Továbbá: „Származékszó: a *hó*² 'hold, hónap' főnévből alakult a –*d* kicsinyítő-becéző képzővel. Az eredetibb *houd* alakból a *hold* az *l* utólagos betoldásával keletkezett; vö. *ács* ~ R., N. *ács*, *boldog*, *old*. A 2. jelentés a hold szabályos időközönként ismétlődő változásaira vonatkozik, s annak az időnek emlékét őrzi, amikor a hónapokat a holdváltozások alapján számították. A 3. és 5. jelentés alaki hasonlóságon alapul.” (TESz)
- (189) Ligeti Lajos: A magyar nyelv török kapcsolatai és ami körülöttük van 193
- (193) „**807 a—d.** **d'āg* / *d'ia-* / s h ê shoot with bow (Shǐ); archer (Tso); **d'āg* / *d'ia-* / s h ĩ hit with bow and arrow (Lunyü); loan for **d'ia-* / *ia-* yi be satiated with, dislike (Shǐ). Gl's 9, 814. a. is the current form, b is a more old-fashioned version (that of Shuowen), c. is Yin bone (A 6:3,4), d. is Chou I. (inscr. 105). The graph is a drawing of bow and arrow, sometimes with

- hand added. The bow has been misunderstood and corrupted into *shen* 'body', which was somewhat similar in its archaic form."
- (196) „**918 a—b.** **d'ia*k / *ia*k / *yi* to shoot with arrow and string attached (Shī); b. is Chou I (inscr. 100, sense here uncertain). The graph must be a drawing of some kind of arrow."
- (200) „**834 a—f.** * *tieng* / *tieng*: *t i n g* cauldron (Shī); loan for *id. t i n g – t i n g* at ease, comfortably (Li). b. is Yin bone (A 5: 3,4), c. is Yin (inscr. 46), d. is Chou I (inscr. 61), e is Chou I (inscr. 80), f. is Chou II (inscr. 147). The graph is a drawing. **g—i** * *tiēng* / *tiāng* / *ch e n g* (Pek. irregularly: *ch e n*) verify, read off an oracle (Shu); divination enquiry (Chouli); lower half of a hexagram in Yi king (shu); straight (Yi); correct (Shu); pure, proper (Tso). Gl. 1354, 1550, 1752. h. is Yin bone (A 2: 45,2), i. is Yin bone (E 45: 3). The graph was really only an application of **tieng* 'cauldron' as loan for **tiēng* 'divination enquiry'. But in this application the character was mostly less explicit, reduced to a few summary lines."
- (206) „**vas** 1138/1329: „In villa Bata: Gábríel Kehen, Ogus, *Wasas*” sz. szn., *Wosas* sz. szn. (MonStrig. 1: 91); **1300** k.: „*uos* seegegkel werwthul” (OMS.); 1395 k.: ? *vza* gr. (BesztSzj. 143.). **J:** 1. 1138/1329: 'szürke színű fém; Eisen | ebből az anyagból készült tárgy, eszköz alkatrésze;” stb. Továbbá: „Ösi örökség az uráli korból; vö.: vog. T. *etküš*, FK. *oátβaš* 'óloom'; oszjt. V. Vj. *uvχ*, O. *ōχ*, DN. *uāχ*, 'vas, fém (különböző fémnevekben);” Továbbá: „A vogul és permi szók elhomályosult összetételek. Az uráli alapalak * *βaške* lehetett. Mivel a régészet tanúsága szerint a kőkorszak után a rézkor következett, feltételezhető, hogy az Urál vidékén természetállapotban is előforduló réz volt. Ez esetben a szó alapjelentése 'réz' is lehetett. A magyar szó eredeti jelentése az 1.; ebből a 2-3., 5. érintkezési képzetársítással, a 4. belső hasonlóság alapján fejlődött. — A szócsaládnak hasonló jelentésű indoeurópai szavakkal való etimológiai egybevetése további vizsgálatot igényel. — Az *üst* idetartozása nem valószínű. Más finnugor egyeztetése, továbbá a szócsaládnak indoírani származtatása téves.” (TESz) „Az uráli eredetű szó szelkup közvetítéssel elterjedt Belső-Ázsiában (kitaj *ho-šu* (<**χaču* vagy **χašu*), dahur *χašō*, kirgiz **qasha* 'vas')” (MSzFgrE. 677) Az *üst* szó valóban nem tartozik „ide”, viszont az *üst* 'fém' anyaga igen. A nyelv és a jeltörténet egymást példázza.
- (207) L. C. Hopkins, 1881, [41] 63 „and depict the peaks and gorges of mountain heights”
- (208) Chiang Ji: Chinese calligraphy 22 „*Shan* (山), Mountain: ”
- (215) (218) „*SHĒNG Petite pousse qui surgit du sol: sème fondamentale de naissance et de vie.*”
- (218) „**zseng:** 1156: ? „Mediocres sunt: Eng, *sengeu*, *fius*” sz. hn. (MonStrig. 1: 108); 1577: k.: *zen-ge-fek* sz. (OrvK. 641);” Továbbá: „A szócsalád alapja, a *zseng* ige ugyanannak az ismeretlen eredetű, eredetileg feltehetően 'hajt, fejlődik, rügyezik' igezőnek a származéka, amelyből a *zsendit*, *zsendül* is keletkezett. Szóvégi *g*-je gyakorító képzőnek látszik. A *zseng* régi nyelvi meglétére csak származékai utalnak.; 18. sz-i előfordulásában nyelvújítási elvonás a *zsenge*-ből. A *zsenge* a *zseng* folyamatos melléknévi igeneve; vö. *lenge*, *penge*, *szüle*, stb. A *zsengül* a *leng* : *lendül*, *zeng* : *zendül* típusú szópárok mintájára keletkezett. A szócsalád tagjainak jelentései a fejlődés, sarjadás jelentésköréből valók, illetőleg e jelentések átvitt alkalmazásával jöttek létre. — Az 1156: *sengeu* hn. (l. fent) a *zeng* igehez is tartozhatik.” (TESz)
- (219) „**zsendül** 1551: „Vala kedig ez a szölyö *sendületkor*” sz. (Helt: Bibl. 1: VVv2: NySz.); **1577:** „megh szondwlly [!]: reuiscere” sz. ” Továbbá: „**J:** 1. 1551 '<gyümölcs> érik; <Obst> reifen' (l. fent); 2. 1577: 'fejlődik; sich entwickeln | kihajt, sarjad; sprießen' # (l. fent).” Továbbá: „**zsenge:** **1405** k.: „p[ri]micia: *zenge*” (SchlSzj. 972.), de l. *zseng*; *fengeketh* gr. (SermDom. 2: 745);” (TESz) — „**zsenge** **1405** k.: „p[ri]micia: *zenge*” (SchlSzj. 972.), de l. *zseng*; 1456 k.: *fengeketh* gr. (SermDom. 2: 745);” (TESz)
- (222) Kálmán Béla: A nevek világa 238
- (224) Kiss Lajos 1997, 417
- (226) Gabain, A. von (Annemarie von Gabain): Alttürkische Grammatik, Leipzig, Otto Harrasovitz 1950.
- (227) Almanca – türkçe, türkçe – almanca szözlük 351 (ALFA Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti. 2000
- (228) Danzel, Th. W.: Die Anfänge der Schrift, Tafel XXXV.
- (229) Karlgren 1957, „**579 a—b.** **piwər* / *pjwei* / *f e i* it is not (Shī); not (Shī); without (Tso); (not so): wrong (Yi); loan for *g.* (Sün). b. is Chou II (inscr. 132). Possibly this was an original drawing for 580 (homophonous: **piwər*) 'to fly', showing two wings.”

- (230) ELEINK — MAGYAR ŐSTÖRTÉNET, 2003. II. ÉVFOLYAM 1. sz. Trugly Sándor: Sasos bronzveret Komáromszentpéterről „A felvidéki Komáromszentpéteren 1999 októberében kertészás közben egy kerek, sast ábrázoló bronzkorong került elő. A lelőhely Révkomáromtól mintegy 15 km-re északkelet irányba található a Felsőtabány dűlőben, Németh Gáspár helyi lakos telkén.” Leletünket közelebbről szemügyre véve a következőket állapíthatjuk meg: e kerek 4,3 cm. átmérőjű, öntött, áttört bronz vereten egy balra tekintő, szétterjesztet szárnyú sasmadarat láthatunk. Ezen az erősen stilizált, archaikus megfogalmazású címerszerű ábrázoláson az állat szemét és csőrét, valamint testének és szárnyainak egykori tollazatát határozott bekarcolásokkal (haránt osztósávval) hangsúlyozta ki a korabeli ötvösmester.” „A Komáromszentpéterhez hasonló sas (turul), griff ábrázolások nem ismeretlenek a Kárpát-medence avar- ill. honfoglalás kori leletanyagában. Az ábrázolások múltja egész a szkíta időkig vezethető vissza és megtalálható az eurázsiai sztyeppeövezet számos pontján. Az avarok és a magyarok is egykori ősi szállásterületeikről hozhatták magukkal ezt a motívumot, melynek képi megfogalmazása nyilván mitológiai jelentéseket takar. A sztyeppei népeknél a sas az a csodálatos égi madár, amelyik Dienes Istvánnak a magyar honfoglalás egykori kitűnő kutatójának megfogalmazása szerint a pusztai népek mondáiban jötevőként, az alvilági lények, ártó-rontó szellemek, csúszómászók üldözőjeként ismert.” „Ennek ellenére valószínűnek tűnik, hogy a komáromszentpéteri korongot sem vonatkoztathatjuk el a Kárpát-medence és annak itt élt népei 6-10. századi egykori hitvilágától, hiszen még érződik rajta a honfoglaló magyar leletkörrel való „eszmeisége”, időbeli közelsége. Korongunk tehát — véleményünk szerint — bizonyos vonatkozásaiban a honfoglaláskori művészet 11. századi továbbélésének tekinthető. Ez egyben azt is jelenti, hogy a 11. század közepén (második felében) az Árpád-kori Magyarország népe még kisleleteiben is őrizte ősei egykori szellemi hagyatékát.” — Nos, senki nem észrevételezte, hogy a sas két szárnyán piktogramok vannak, s hogy a két szárnyon lévő piktogram rajza nem azonos. Már e tény erősen figyelemfelkeltő. Csak azt nem tudjuk: milyen tudományos eszközrendszerrel állapították meg a magányos, így valószínűleg elvesztett korong készítésének időpontját? Véleményünk szerint, írástörténeti szempontokat figyelembe véve, lényegesen régebbi lehet. Egy pillanat alatt
- (231) Kyril Ryjik (45) „(I) Un, un seul, unique.” „(II) Soudain (d’un coup).”
- (232) Bernhard Karlgren: „Easy lessons in chinese writing (Göteborg 1958) (B. Karlgren: Könnyű leckék a kínai íráshoz) No. 449.: „yin ’to draw the bow; to draw, pull’. From R. 57 ’bow’ and a stroke indicating the string.” No. 57.: „kung ’a bow’. Drawing.”
- (233) „csap 1213: ? „Speculatores de Zala Joubagiones predicti castris Wossos Pota Zerma Chapov Noge” sz. szn. (OklSz.), de l. csappinós; 1372 u./1448 k. czappafakual sz. (JókK. 30);” Továbbá: „J: 1. 1372 u./1448 k.: ’üt; schlagen’ # (1. fent); 2. 1416 u./1450 k.: ’vág; haunen’ # ” Továbbá: „Hangutánzó szó; valószínűleg ősi örökség a finnugor korból; vö.: zürj. V. tsapkini ’dob <nem nyújtott kézzel>, csütürtököt mond <fegyver>, votj. Sz. čapki- ’üt, tapsol’;” Továbbá: „— Az altáji kapcsolatok további vizsgálatot igényelnek. — Más finnugor és szamojéd egyeztetése nem fogadható el.” (TESz)
- (234) „124. yü ’feather, wing’. Drawing.”
235. „98 a—b. giwo /jiu: /y ü feather, wing (Shi). b. is extracted from the archaic graph for 1124 below (inscr. 439). The graph is a drawing.”
- (236) „pehely 1346: ? „Stephanus dictus Pehul” szn. (MNY. 63: 369); 1349: ? Peuhul szn. (uo.); 1460 k.: „lanugo e[s]t . . . wlgo pelech” (JászGl. 22); 1550 k.: peleh (KolGl.: NyF. 45. sz. 16);” Továbbá: „J: 1. 1460 k.: ’finom, puha szőrzet; Flaumhaare | bolyhosság; Flaum’ # (1. fent); 2. 1550 k.: ’pernye; Flugasche’ (1. fent); 3. 1577 k.: ’finom, apró, puha toll; Flaumfeder’ # (1. fent),” (TESz)
- (237) Kyril Ryjik No. (27) YÜ: „Plumes en ordre conctitutives de l’aile. Cf. fēi (213).” „(I) Plume, aile(s).. (2) Les oiseaux. (3) Aile d’insecte.”
- (240) „Yáng Représentation d’un Ovin ou Caprin.” „Ovidés, capridés: mouton, chèvre, daim, antilope, etc.”
- (242) „juh 1208/1359: „In predio ipsorum quod dicitur juhól” hn. (OklSz.); 1236: ýhoulligotora hn. (MHH. 1: 14); 1332: Johaz sz. hn. (Csánki 3: 234); 1372 u./1448 k.: „cristufnak yuhý výgaztalafarol” (JókK. 59);” Továbbá: „J: 1208/1359: ’Schaf’ # (1. fent). — Sz: ~ ász 1332: hn. (1. fent); 1550 k./1638: ihász, Juhász (CsomaK. 10: NySz.) | ~ ászat 1774: Juhászzattal gr.

- (Szilágyi Sám.: Gazdaság 121: NSz.). Ismeretlen eredetű. Az egy- és a kétszótagos formák egymáshoz való viszonya nem dönthető el kétséget kizáróan; az *ó*, *o* és *ú*, *u* végű változatok késői megjelenése mégis inkább másodlagos, talán képzős voltukat sejteti. A *juvait* típusú változat *v*-je a *h* helyébe lépő hiátus töltő hang. A szókezdő *ju*, *jo* > *i* változásra l. *inkább*, *iktat*, *inas*, stb. — Finnugor egyeztetése hangtani és művelődéstörténeti okok miatt nem fogadható el. Török származtatása szintén téves.” (TESz)
- (244) Bárczi Géza: A magyar nyelv életrajza 98
- (246) „505 a—e. **iet* / *iēt* / y i cyclical character (Tso); loan for *id.* guts of a fish (Li). B. is Yin bone (A 1: 20,7), c. is Yin bone (A 1: 3,1), d. is Yin (inscr. 6), e, is Chou I (inscr. 59).”
- (250) Faulmann, Karl: Illustrierte Geschichte der Schrift 285
- (251) „531 a—f. **miwəd* / *mjwei* - / w e i cyclical character (Tso); loan for *id.* not yet (Shī). b. is Yin bone (A 3: 6,1), c. is Yin bone (B sang 8: 14), d. is Yin bone (A 2: 9,3), e. is Yin (inscr. 20), f. is Chou I (inscr. 70).”
- (252) Ryjik No. „(30) MŪ Représentation d’un oeil. Graphie ā forte valeur assimilatrice. (I) (anc.) Oeil.”
- (253) „1036 a—c. **miōk* / *miuk* / m u eye (Shī); see (Kuoyü); details (Kungyang); index (Lunyü); denominate (Kuliang). b. is Yin bone (I 11: 3), c. is pre-Han (Inscr. 438). The graph is a drawing.”
- (254) „szem 1067 k./1267: „sex mansus... quorum nomina sunt hec Ivan... Zemy, Kokoch” szn. (ÁÚO. 1: 27); 1113/1249/1410: *Scumedi* sz. hn. (Fejérpataki: Kálmán kir. Okl. 60); 1138/1329: ? *Zima* sz. szn. (MNY. 32: 204); 1195 k.: „Latiatuc feyleym *zumtuchel* mic vogmuc” (HB.); 1416 u./1450 k.: *zēmec* gr. (BécsiK. 149);” (TESz)
- (255) Johannes Friedrich: Geschichte der Schrift, 356

Irodalom

- Acta Historica Hungarica Turiciensia* XXXIII. évfolyam 10. szám. Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata 2018/A)
- A Magyar Nyelv Értelmező Szótára* Bárczi Géza akadémikus és Országh László egyetemi tanár vezetésével szerkesztették: Balázs János, Bíró Izabella, Elekfi László, Kelemen József, Kovalovszky Miklós, Lengyel Lajos, Martinkó András, O. Nagy Gábor, Szabadi Béla, Újvári Lajos. Budapest, Akadémiai Kiadó 1966.
- A Magyar Nyelv Történeti-etimológiai Szótára* Főszerkesztő: Benkő Loránd Szerkesztők: Kiss Lajos, Papp László. Budapest, Akadémiai Kiadó 1984.
- Magyar Szókészlet Finnugor Elemei* etimológiai szótár Főszerkesztő: Lakó György Szerkesztő: Rédei Károly Budapest, Akadémiai Kiadó 1967.
- A történelem segédtudományai* Szerkesztette: Bertényi Iván Budapest, Osiris Kiadó 2006.
- Altheim, Franz*: Attila und die Hunnen Baden-Baden, Verlag für Kunst und Wissenschaft, 1951. *Altheim, Franz; Hans-Wilhelm Haussig*: Die Hunnen in Osteuropa ein Forschungsbericht Baden-Baden, Grimm, 1958.
- Annemarie von Gabain*: Alttürkische Grammatik, Leipzig, Otto Harrassowitz 1950.
- Anonymus*: Gesta Hungarorum Hasonmás kiadásban megjelentette a Magyar Helikon Pais Dezső fordításában Budapesten, 1975-ben.ü
- Attila és hunjai* Szerkesztette: Németh Gyula Magyar Szemle Társaság, Budapest 1940. Az Akadémiai Kiadó reprint sorozata, Budapest 1986.
- Az őshazától a Kárpátokig* Szerkesztette: Szombathy Viktor Budapest: Panoráma 1985
- Аманжолов А. С.*: История и теория древнетюркского письма (...) Алматы 2003.
- Bai Shouyi – Yang Zhao – Fang Linggui–Gong Shuduo–Fhu Zhonggyu*: An Outline History of China. Peking: Foreign Languages Press. 1982.
- Bakay Kornél*: Östörténetünk régészeti forrásai II. Megjelent a Miskolci Bölcsész Egyesület II. Magyar Őskutatói Konferenciája alkalmából Felelős kiadó: Dr. Gyárfás Ágnes a Miskolci Bölcsész Egyesület elnöke Készült a Csutorás és Társa Nyomdaipari Kft.-ben, Nyíregyházán 1997-ben.
- Balogh Mátyás*: A xianbeiek sztyepei jelenléte és a Xiongnu Birodalom bukása TÁVOL-KELETI TANULMÁNYOK 8. évfolyam 2016/2 Főszerkesztő: Hamar Imre

- Bárczi Géza:** A magyar nyelv életrajza, Budapest, Gondolat 1975.
- Bárczi Géza:** A magyar nyelv múltja és jelenje Budapest, Gondolat 1980.
- Bárdi László:** Néhány új adalék a hunok történetéhez — Elsősorban kínai kútfők alapján — A harmadik (Londoni) Magyar Őstörténeti Találkozó előadásai és iratai London, 1988 A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadványa Budapest — Zürich 1999.
- Bayrak, M. Faruk:** Almanca – Türkçe, Türkçe – Almanca szözlük ALFA Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti. 2000.
- Bényei Ágnes:** „Helynévképzés a magyarban” (Debreceni Egyetemi Kiadó 2012.)
- Biedermann, Hans:** Lexikon der Felsildkunst Graz, Verlag für Sammler 1976.
- Bóna István:** Hunok-Gepidák-Langobardok Történeti régészeti tézisek és címszavak / összeállította: Bóna István Szeged : JATE, 1993
- Bóna István:** A hunok és nagykirályaik Budapest, Corvina, 1993.
- Braune, Wilhelm:** Gotische Grammatic Halle, Max Niemayer Verlag 1939.
- Budapesti Telefonkönyv** 1992.
- Chiang Ji:** Chinese calligraphy Harvard University Press, 1982.
- Chiera, Edward:** Sie Schreiben auf Ton Zürich—Leipzig, Orell Füssli Verlag 1938.
- Chin, Tamara:** Defamiliarizing the Foreigner: Sima Qian’s Ethnography and Han-Xiongnu Marriage Diplomacy 2010, Harvard Journal of Asiatic Studies
- Czeglédy Károly:** IV.—IX. századi népmozgalmak a steppén Budapest, A Magyar Nyelvtudományi Társaság kiadványai 84. szám 1954.
- Csongor Barnabás - Ferenczy Mária:** Kínai nevek és szavak magyar átírása Budapest, Akadémiai Kiadó 1993
- Csongor Barnabás:** Kínai források az ázsiai avarokról Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Orientalisztikai Munkaközösség, 1993.
- Danzel, Theodor-Wilhelm:** Die Anfänge der Schrift (1912) Leipzig, Voigtländer 1929.
- Debreczeni Miklós:** Az ősmagyar írás néhány hazai s oroszországi emléke Budapest Kiadja a „PÁTRIA” Irodalmi Váll. és Nyomdai Részv. társaság 1914.
- Donner, Otto:** Wörterverzeichnis zu den Inscriptions de l’Iénissei : nach den im Jahre 1889 von der finnischen Expedition an den Oberen Jenissei genommenen neuen Abklatschen und photographischen Aufnahmen / zsgest. von O. Donner Helsingfors 1896.
- Dorzs, D. - Novgorodova, Eleonora Afanaszjevna:** Petroglifü Mongolii Ulan -Bator, Izdat ANMR (Insztitut Isztorii Akadémii Nauk Mongolszkoj Narodnoj Reszpubliki) 1975.
- Dümmerth Dezső:** Álmos az áldozat Panoráma, 1986.
- Eberhard, Wolfram:** A dictionary of Chinese symbols [Lexikon chineischer Symbole :Hidden symbols in Chinese life and thought / Wolfram Eberhard ;transl. By G. L. Campbell London; New York; Routledge (1986. reprint)
- Eberhard, Wolfram:** Lexikon chinesischer Symbole : die Bildsprache der Chinesen / Wolfram Eberhard (Diederichs gelbe Reihe; 69 China) Köln, 1987.
- Ecsedy Ildikó:** A kínai állam kezdetei Budapest, Akadémiai Kiadó, 1987.
- Ecsedy Ildikó:** Kína és szomszédai Eötvös József Könyvkiadó Budapest, 1997.
- Ecsedy Ildikó:** Kínai császárok és alattvalóik Kossuth Könyvkiadó, 1992.
- Erdély Története I. a kezdetektől 1606-ig** Főszerkesztő: Köpeczi Béla, szerkesztők: Makkai László, Mócsi András Akadémiai Kiadó Budapest, 1986.
- Erdélyi István:** Az avarság és Kelet a régészeti források tükrében Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.
- É. KISS KATALIN, GERSTNER KÁROLY, HEGEDŰS ATTILA:** Fejezetek a magyar nyelv történetéből — Piliscsaba 2013.
- Érdy Miklós:** A hun lovastemetkezések magyar vonatkozásokkal Magyarorszáért, Édes Hazánkért Budapest 2001.
- Érdy Miklós:** Két ujjur nyelvű történelmi munka a steppe hun-türk népeiről és a magyarokról A Harmadik (Londoni) Magyar Őstörténeti Találkozó előadásai és iratai London, 1988 A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kiadványa Budapest – Zürich 1999.
- Faragó Imre:** FÖLDRAJZI NEVEK Eötvös Loránd Tudományegyetem Informatikai Kara Budapest, 2014.
- Faulmann, Karl:** Illustrierte Geschichte der Schrift Wien, Pest, Leipzig, 1880.
- Fazekas Emese:** „A magyar nyelv kis történeti nyelvtana” Bolyai Társaság, 2008.

- Fehértői Katalin:** „Árpád-kori személynévtár (2004).
- Feist, Sigmund:** Etymologisches Wörterbuch der Gotischen Sprache Halle (Saale) Verlag von Max Niemeyer 1923.
- Ferencz Csaba:** Szent István Koronája Heraldika Kiadó 2002.
- Fodor István, Diószegi György, Legeza László:** Őseink nyomában Budapest, Helikon Kiadó 1996.
- Fodor István:** Vázlatok a finnugor őstörténet régészetéből Magyar Nemzeti Múzeum Budapest 1973.
- Forke, Alfred Dr.:** Der ursprung der Chinesen auf grund ihrer alten bilderschrift Hamburg: L. Friederischen 1925.
- Forrai Sándor:** Kúskarácsontól sülvester estig Budapest Múzsák Közművelődési Kiadó 1983.
- Gabain, A.** (Annemarie von Gabain): Alttürkische Grammatik Leipzig, Otto Harrasovitz 1950.
- Grinstead, Eric:** Guide to the archaic Chinese script (from Bernhard Karlgren's "Grammata Serica Recensa"), Lund, Student Litteratur 1972.
- Gyarmath Jenő:** Mezopotámiai emlékek Magyarországon (Dr. Sárkány Kálmán emlékére, (magánkiadás) Budapest, 1995.
- Györffy György – Harmatta János:** Rovásírásunk az eurázsiai írásfejlődés tükrében, Honfoglalásról sok szemmel Szerkesztette Kovács László és Veszprémi László, Budapest Balassi Kiadó, 1997.
- Harmatta János:** FROM ALEXANDER THE GREAT TO KÜL TEGIN Studies in Bactrian, Pahlavi, Sanskrit, Arabic, Aramaic, Armenian, Chinese, Türk, Greek and Latin Sources for the History of Pre-Islamic Central Asia — Edited by J. Harmatta — Budapest Akadémiai Kiadó 1990.
- Harmatta János:** Irániak és finnugorok, irániak és magyarok Budapest Akadémiai Kiadó, 1977.
- Historical and Cultural Database Old Turkic writings on stones and manuscript** (Historical and cultural web-site on old turkic writings and ethnocultural resources) Abai Kazak national pedagogical university Institute of information technologies in education 13. Dostyq ave. Almaty
- Honfoglalás és nyelvészet** Szerkesztette Kovács László, Veszprémi László Budapest, Balassi Kiadó, 1997.
- Hoppál Mihály – Jankovics Marcell – Nagy András – Szemadám György:** Jelképtár Bp. Helikon
- Horváth Izabella:** A griffek útja Belső-Ázsiától a Kárpátokig Debrecen, Folklor és etnográfia 66., 1992.
- Ipolyi Arnold:** *A magyar mitológia* (facs. kiadás) Budapest Európa Kiadó 1987.
- Johannes, Friedrich:** Geschichte der Schrift Heidelberg Carl Winter Universitätsverlag 1966.
- Juhász Irén:** Das avarenzeitliche Gräberfeld in Szarvas-Grexa-Téglagyár, Fo 68 **udapest, 2004.**
- Kálmán Béla:** A nevek világa Budapest Sprinter Kiadó 2003.
- Karlgren, Bernhard:** Easy lessons in chinese writing Elanders Boktryckeri Aktiebolag Göteborg 1958.
- Karlgren, Bernhard:** Grammata Serica Recensa Stockholm, 1957.
- Karlgren, Bernhard:** Schrift und Sprache der Chinesen Berlin, Heidelberg, New York: Springer Verlag, 1975.
- Karlgren, Bernhard:** Sound and symbol in chinese Oxford, Univ. Press 1962.
- Katona Kriszta:** „Nép- és törzsnevek régi személynévekben” Debrecen, 2009.
- Kázmér Miklós:** „Régi magyar családnevek szótára” (1993)
- Keightley, David N.:** Sources of Shang History: The Oracle-Bone Inscriptions of Bronze Age China. University of California Press, Berkeley (1978).
- Kéki Béla:** Az írás története Budapest Gondolat Kiadó 1975.
- Kenyhercz Róbert:** „A szókezdő mássalhangzó-torlódások az ómagyar korban A helynevek hangtörténeti forrásértéke” Debreceni Egyetemi Kiadó 2013.
- Kerényi Bálint:** „Jordanes Geticája, mint a hun történet forrása” Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 2015.
- Király Péter:** A magyarok elnevezése a korai európai forrásokban Budapest Balassi Kiadó 1987.
- Kiss Lajos:** Földrajzi nevek etimológiai szótára Budapest Akadémiai Kiadó 1978.
- Kis Tamas:** „A „palatális” *dzs* a magyarban” (Debreceni Egyetem, Magyar Nyelvtudományi Tanszék). 2003.
- Kluge, Friedrich:** Etimologischen Wörterbuch der Deutschen Sprache Berlin De Gruyter 1989.
- Klyashtorny, S. G.** (Leningrad): The Terkhin inscription Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hung. Tomus XXXVI (1—3), 335—366 (1982)
- Kósa Ferenc:** Gondolatok a székely rovásírás kutatásának lehetőségeiről (Rovásírás a Kárpát-medencében Szerkesztette: Sándor Klára) Magyar Őstörténeti Könyvtár 4 Szeged, 1992.

- Labat, René:** Manuel d' Epigraphie Akkádienne Paris Office des editions universitaires 1948.
- László Gyula:** A honfoglaló magyarok Budapest Corvina 1996.
- László Gyula:** Árpád népe Budapest Helikon 1986.
- László Gyula:** Múltunkról utódainknak Budapest Püski Kiadó 1999.
- László Gyula:** Őseinkről Budapest Gondolat Kiadó 1990.
- Ligeti Lajos:** A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban Budapest Akadémiai Kiadó 1986.
- Ligeti Lajos:** A magyar nyelv török kapcsolatai, és ami körülöttük van Budapest Körösi Csoma Társaság, - MTA Kvta. 1977.
- Maenchen-Helfen, J. Otto:** The world of the Huns edited by Max Knight — University of California Press, (Berkeley) (Los Angeles) London, 1973.
- Magyar Nemzeti Múzeum:** Az avarok aranya A nagyszentmiklósi kincs Budapest Helikon Kiadó 2002.
- Magyarország Története** Budapest Akadémiai Kiadó 1984.
- Makkay János:** A magyarság keletkezése Szolnok : [Damjanich János Múzeum], 1994.
- Makkay János:** Az indoeurópai népek őstörténete Budapest Gondolat Kiadó 1991.
- Máté Zsolt:** A székely rovásírás latin rejtélye
- Martti Räsänen:** VERSUCH EINES ETYMOLOGISCHEN WÖRTERBUCHS DER TÜRKSPRACHEN, Helsinki, Soumalais-ugrilainen Seura 1969.
- Maspero, Henri:** La Chine antique (Az ókori Kína) Presses Universitaires de France, Paris 1965. (Fordította: Csongor Barnabás) Budapest Gondolat Kiadó 1978.
- Mészáros Henrietta, F.:** Nagy szavunk eredetéről Bereczki emlékkönyv : [Bereczki Gábor 60. születésnapjára] / szerkesztette: Domokos Péter, Pusztay János Budapest : ELTE, 1988.
- Moravcsik Gyula:** Az Árpád-kori magyar történet bizánci forrásai Budapest Akadémiai Kiadó 1988.
- Németh Gyula:** A honfoglaló magyar nép kialakulása Budapest Akadémiai Kiadó 1991.
- Németh Gyula:** A magyar rovásírás Budapest A Magyar Nyelvtudomány Kézikönyve II, 2, 1934.
- Németh Gyula:** A régi magyar írás eredete, Törökök és magyarok I. Szerkesztette: Róna-Tas András Budapest, Körösi Csoma Társaság - Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára 1990.
- Novgorodova, Eleonora Afanaszjevna:** Mir petroglifov Mongolii Moszkva, Nauka, 1984.
- Obrusánszky Borbála:** Tongwancheng, the city of Southern Huns 2009.
- Okladnikov A. P. / A. I. Martinov:** Szibériai sziklarajzok A bevezető tanulmányt Hoppál Mihály írta Budapest Corvina Kiadó Vállalat, 1983.
- Okladnikov, A.P.:** Petroglify Baykala - pamjatniki drevney kul'tury narodov Sibirii Novosibirsk 1974.
- Okladnikov, Alekszej Pavlovics:** Petroglifü Centralnütj Azii Leningrád, Nauka 1980.
- Okladnikov, Alekszej Pavlovics:** Piszanyici reki Olekmü i Verhnevo Priamurja Novoszibirszk Nauka 1976.
- Pais Dezső:** A magyar ősvallás nyelvi emlékeiből Budapest Akadémiai Kiadó 1975.
- Papp István:** Magyar nyelvtörténet Debrecen, 2014.
- Parker E. H., M. A.:** The origin of chinese writing Manchester at the University Press, London, New York, Bombay, etc. 1916.
- Petőcz Károly:** Az emlékeztetőktől a nyomtatott betűig Békéscsaba, Új Auróra füzetek 1984.
- Püsküllüoğlu, Ali:** Türkçe sözlük Ankara, 2003.
- Rác Anita:** Régi Bihar vármegye településneveinek nyelvészeti vizsgálata Debrecen, 2005.
- Räsänen, Martti:** Versuch eines Etymologischen Wörterbuchs der Türk Sprachen Helsinki, Suomalais-Ugrilainen seura 1969.
- Róna-Tas András:** Magyarország és a kereszténység a honfoglalás előtt Vigilia 1999/11
- Róna-Tas András:** Hunok Magyarországon, magyarok Kínában (Szkeptikus Klub 2010. 02. 06.)
- Ryjik, Kyril:** L' idiome chinois, initiation élémentaire a la lecture intelligible des caracteres chinois Paris Payot 1980.
- Sándor Klára:** A Bolognai Rovásemlék Szeged, Magyar őstörténeti Könyvtár A József Attila Tudományegyetem Magyar Őstörténeti Kutatócsoportjának kiadványai 1991.
- Sándor Klára:** A székely rovásírás átvételének lehetséges útjai Rovásírás a Kárpát-medencében, Szerkesztette: Sándor Klára Magyar Őstörténeti Könyvtár 4 Szeged, 1992.
- Sándorfi György:** Korai helyneveink vizsgálata MTT Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Csoportja, 1989.
- Sántha Attila:** A valamivel való ellátottságot kifejező, magyar -gy, -d vagy -sd képzős helynevek Moldvában Székelyföld, 2010. november.

Sigmund Feist: Etymologisches wörterbuch der gotischen sprache mit einschluss des sog. krimgotischen, Halle a. S., M. Niemeyer, 1909.

Siptár Péter: „Kis magyar fonológia” (Pannon Egyetemi Kiadó, Veszprém 2015)

Strahlenberg, Philipp Johann von: Das Nordund Östliche Theil von Europa und Asia In Verlegung des Autoris, 1730 Krimgotischen und sonstiger Gotischer Schprachreste Halle (Saale) Verlag von Max Niemeyer 1923.

Solymossy Sándor: A „vasorrú bába” és mítikus rokonai Budapest Akadémiai Kiadó 1991.

Szántóné Balázs Edit: Írástörténet és történelemtanítás Budapest Tankönyvkiadó 1986.

Szász Béla: A hunok története. Attila nagykirály Budapest Bartha Miklós Társaság 1943.

Szekeres István: Írás és történelem Az Első (Szegedi) (1992) Iskola Előadásai és iratai, Zürich 1993.

Szekeres István: Őstörténetünk írásjelekben Egy kutatás módszerének eszközrendszere A Második (Tabi 1993) Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai, ZMTE Kiadványa, Budapest-Zürich, 1994.

Szekeres István: Őstörténetünk írásjelekben. Egy kutatás módszerének eszközrendszere A Nyolcadik (Kaposvári 1993) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai Budapest — Zürich, 1999.

Szekeres István: Székely írásjelek a hunok és a koraavarok régészeti leletein (1996) A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Erdélyi Övezeti Történésztalálkozói 1995 — 1999 A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület és a Csíkszereda városi RMDSZ kiadványa Csíkszereda-Budapest — Zürich 2000.

Szekeres István: A ’magyar’ népnév és a ’Megyer’ törzsnév etimológiája. Magyar néprészünk történeti azonosítása ZMTE VII. Őstörténeti Találkozó, 1992. Szentendre A Zürichi Magyar Történelmi : Egyesület Kiadványa Budapest — Zürich 2005.

Szekeres István: A ’tekeneus’ (teknős) jelcsalád ZMTE VI. Őstörténeti Találkozó előadásai és iratai, Szent Gallen 1991. A ZMTE kiadványa, Budapest – St. Gallen, 2005.

Szekeres István: Őstörténetünk írásjelekben (Bronzkori magyar írásbeliség (Szerk.: Varga Géza) 1993.)

Szekeres István: Régmúltunk írásjelekben **KAPU** (1994. 04.-től — 1995. 06.-ig folytatódólagosan.)

Szekeres István: A (székely-) hun írásjelek és díszítő szimbólumaik a hunok régészeti leletein (előadás) ZMTE IX. (Tapolcai) Őstörténeti Találkozó, 1994.

Szekeres István: A „Hung-fán” — és legrégebbi (ismert) népvünk A ZMTE XII. Magyar Őstörténeti Találkozó előadásai és iratai, Tapolca 1997. A ZMTE kiadványa Budapest – Zürich, 2005.

Szekeres István: A „későavar” jelrendszer vizsgálata A X. Magyar Őstörténeti Találkozó és a Negyedik Magyar Történelmi Iskola előadásai és iratai, Tapolca, 1995. ZMTE kiadványa Budapest-Zürich, 1996.

Szekeres István: A „koraavarok” nyelve A X. Magyar Őstörténeti Találkozó és a Negyedik Magyar Történelmi Iskola előadásai és iratai, Tapolca, 1995. ZMTE kiadványa, Budapest-Zürich, 1996.

Szekeres István: A Hung-fan és az Ordoszi hun koronadisz tájoló ideogrammai Tanulmány, 2016.

Szekeres István: A Nikolsburgi ábc további jelei (I.) ZMTE VII. Őstörténeti Találkozó, 1992. Szentendre A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kiadványa Budapest — Zürich 2005.

Szekeres István: A Nikolsburgi ábc további jelei (II.) ZMTE VIII. (Kaposvári) Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai, ZMTE 1993. Budapest-Zürich, 1999.

Szekeres István: Írástörténet és magyar őstörténet. Bevezetés a történeti összehasonlító jeltörténet módszertani alkalmazásába Zürichi Magyar Történelmi Egyesület. MAGYAR TÖRTÉNELEM Tízezer év – ezer oldalról Oktatási segédkönyv Zürich – Budapest 2002.

Szekeres István: Árpád népe írástörténetben ZMTE XIV. Magyar Őstörténeti Találkozó 1999. Tapolca. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadványa, 2004.

Szekeres István: Termékenységi szimbólumaink az Urál-hegység és a Sárga-folyó (Huang-ho) között ZMTE XV. Magyar Őstörténeti Találkozó Felsőőr 2000. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadványa, Budapest Zürich 2004.

Szekeres István: A Nikolsburgi ábécé keletkezése A Tizenkilencedik Magyar Őstörténeti Találkozó és Tizenhetedik Magyar Történelmi Iskola előadásai és iratai Nyíregyháza 2004. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület és a Heraldika Kiadó kiadványa Budapest Zürich 2004.

Szekeres István: A nikolsburgi jelcsalád és az ótörök ábécék néhány jellegzetessége A ZMTE XIX. Magyar Őstörténeti Találkozója. Mártély, 2006.

Szekeres István: **A SZÉKELY ÉS AZ ÓTÖRÖK ÍRÁS JELTÖRTÉNETE** Bevezetés a történeti összehasonlító jeltörténet módszertanába Budapest, Mundus Kiadó, 2008.

Szekeres István: Az (uráli) Irbit-parti sziklarajzok vizsgálata írástörténeti eszközökkel ZMTE XII. Magyar Őstörténeti Találkozó előadásai és iratai, Tapolca 1997. A ZMTE kiadványa, Budapest – Zürich

2005.

Szekeres István: Az ótörök (és székely) betűk jeltörténeti összefoglalása, és ami körülöttük van” (ZMTE *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 27. évf. (2012.) 1. sz. 58-113)

Szekeres István: Egyetemes írástörténeti áttekintés Tanulmány, 2014.

Szekeres István: Elődök és előzmények Tizenhetedik Magyar Őstörténeti Találkozó és Tizennegyedik Magyar Történelmi Iskola előadásai és iratai Budapest 2003. Budapest — Zürich 2004.

Szekeres István: Három jel a Nikolsburgi ábécéből A Tizennyolcadik Magyar Őstörténeti Találkozó és Tizenhetedik Magyar Történelmi Iskola előadásai és iratai Nyíregyháza 2004. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület és a Heraldika Kiadó kiadványa Budapest Zürich 2004.

Szekeres István: Három jel a nikolsburgi jelcsaládból A ZMTE XIX. Magyar Őstörténeti Találkozója. Mártély, 2006.

Szekeres István: Kilenc ótörök betű történeti összehasonlító jeltörténeti vizsgálata A ZMTE XIX. Magyar Őstörténeti Találkozója. Mártély, 2006.

Szekeres István: Árpád-kori templomok és a Kassai Kőtár szarkofágjainak piktogram feliratai Tanulmány, 2017.

Szekeres István: A székely írás három ábécéjének történeti összehasonlító összevetése Tanulmány 2017.

Szekeres István: A történeti összehasonlító jeltörténet módszerének írástörténeti műveletei az ótörök és a székely írás kutatásában Tanulmány 2017.

Szekeres István: A teknős jelcsalád rendszerezése Tanulmány, 2018.

Szekeres István: Uráli, nemeket jelölő fejszimbólumok történeti összefoglalása, s ami körülöttük van. A 31. Magyar Őstörténeti Találkozó előadásai, Budakalász, 2019. április 27-28.

Szelp Szabolcs: A Nikolsburgi ábécé szerzősége és keletkezési ideje Művelődéstörténeti megjegyzésekkel

Tai T'ung: Liu Shu Ku — Hopkins L. C.: THE SIX CRIPTS A Translation by L. C. HOPKINS of H. M. Consular Service 1881. Cambridge Univ. Press. 1954. Tanulmány, 1992 - 2018.

Tóth Valléria: „Személynévi helynévadás az ómagyar korban” Debreceni Egyetemi Kiadó, 2017.

Tőkei Ferenc: Kínai filozófia, Ókor Első Kötet, Szöveggyűjtemény Budapest Akadémiai Kiadó 1962.

Trugly Sándor: Sasos bronzveret Komáromszentpéterről (Újabb adalék sasos korongjainkhoz) ELEINK II, évfolyam, 1. szám 2003.

Vakherda Nóra: „A magyar huszita helyesírás hangjelölési-rendszerének története és hatása” (Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék 2013.)

Varga Judit: „Népnevek és törzsnevek a régi magyar személynévadásban” Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelvtudományi Tanszék, 2010.

Vásáry István Szerk.: Zimonyi István: A régi Belső-Ázsia története JATE Magyar Őstörténeti könyvtár.

Vásáry István: Nép és ország a türköknél Nomád társadalmak és államalakulatok (Tanulmányok) Szerkesztette Tőkei Ferenc Budapest Akadémiai Kiadó 1962.

Vékony Gábor: Későnépvándorláskori rovásfeliratok a Kárpát-medencében Életünk könyvek, Szombathely 1987.

Vékony Gábor: Dákok, rómaiak, románok Budapest Akadémiai Könyvkiadó 1989.

Vékony Gábor: Varázsszöveg a halomi honfoglaláskori temetőből Magyar Őstörténeti Könyvtár 4. A József Attila Tudományegyetem Magyar Őstörténeti Kutatócsoportjának kiadványai, Rovásírás a Kárpát-medencében, Szerkesztette Sándor Klára, Szeged, 1992.

Vékony Gábor: A székely írás emlékei, kapcsolata, története Budapest Nap Kiadó 2004.

Zamarovszky, Vojtech: Kezdetben volt sumér Fordította: Csorba Lajos, Mladá Letá Bratislava 1966.

Zolnai Béla: A látható nyelv Budapest Minerva könyvtár 1926.

Чернецов, Валерий Николаевич: Наскальные изображения Урала (1964, 1971)